Colecţia Pronia Divină
NESFINŢII SFINŢI şi alte povestiri
Un pustnic a spus odată că fiecare creştin ortodox poate istorisi evanghelia sa, vestea bună a întâlnirii sale cu Dumnezeu.
Desigur, nimeni nu compară aceste mărturisiri cu cărţile apostolilor, care l-au văzut cu ochii lor pe Fiul lui Dumnezeu, cât a trăit pe pământ.
Şi totuşi noi, deşi neputincioşi şi păcătoşi, suntem ucenicii Lui, şi nu există în lume ceva mai minunat, decât contemplarea acţiunilor deosebite ale proniei Mântuitorului faţă de lumea noastră.

De ce dar veniserăm la mănăstire şi doream din tot sufletul să rămânem pentru totdeauna aici? Răspunsul la această întrebare îl ştiam bine. Pentru că fiecăruia dintre noi i se revelase o lume minunată, care nu poate fi asemănată cu nimic. Şi această lume era mult mai atrăgătoare decât cea în care ne petrecuserăm până atunci acei puţini ani, care în felul lor fuseseră destul de fericiţi...

Despre această lume minunată, în care oamenii trăiesc după cu totul alte legi decât în viaţa obişnuită, despre această lume nesfârşit de luminoasă, plină de iubire şi de descoperiri îmbucurătoare, de nădejde şi de fericire, de ispite, de biruinţe şi de aflarea sensului smereniei şi, mai ales despre manifestările minunate ale puterii şi ajutorului lui Dumnezeu, vreau să povestesc în această carte.

Nu a fost nevoie să născocesc nimic, tot ceea ce veţi citi aici s-a petrecut în realitate. Mulţi dintre cei despre care voi povesti trăiesc şi astăzi.

Arhimandritul Tihon (Şevkunov) s-a născut pe data de 2 iulie în anul 1958 într-o familie de medici din Rusia.

în anul 1982 el a absolvit Facultatea de scenaristică a Institutului de Stat pentru Cinematografie, specialitatea „operă literară". După absolvire, el a devenit novice al Mănăstirii Peşterilor din Pskov.

în luna august 1986, Mitropolitul Pitirim l-a transferat la Departamentul Editurii Patriarhiei Moscovei, pentru a pregăti celebrarea a 1000 ani de la încreştinarea Rusiei.

în anul 1991, după 9 ani de ascultare sub îndrumarea duhovnicului său, a părintelui Ioan (Krestiankin)a fost tuns în monahism la mănăstirea Donsk din Moscova, unde în acelaşi an a fost hirotonit ierodiacon, iar în luna august a aceluiaşi an a fost hirotonit ieromonah.

în anul 1993 a fost numit administratorul gospodăriei mănăstirii Peşterilor din Pskov, care era situată în fosta mănăstire a întâmpinării.

în luna iulie 1996, a fost numit administratorul mănăstirii întâmpinării.

în anul 1997, el a fost ridicat la rangul de arhimandrit.

Din anul 1999, arhimandritul Tihon este rectorul Seminarului teologic al mănăstirii întâmpinării.
Arhimandritul Tihon (Şevkunov)
NESFINŢII SFINŢI şi alte povestiri
Tradus după originalul
HFCBHTbIE CBflTbIE w apyrwe paccKasbi
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României TIHON ŞEVKUNOV, arhimandrit
Nesfinţii sfinţi şi alte povestiri Arhimandrit Tihon (Şevkunov); trad.: Cristea Florentina. galaţi: Egumeniţa, 2012 ISBN 978-606-550-109-6 I. Cristea, Florentina (trad.)
235.3
Arhimandritul Tihon
(Şevkunov)
NESFINŢII SFINŢI şi alte povestiri
Traducere Cristea Florentina
2013

CARTEA ANULUI

Pe 5 septembrie 2012, în sala Teatrului Muzical „Stanislavsk şi Nemirovsk dancenko" a avut loc desemnarea câştigătorilor pentru premiul naţional „Cartea anului", unul dintre cele mai valoroase premii literare acordate anual în Rusia. La concurs au participat peste o mie de cărţi şi serii de cărţi.

După cum a anunţat prezentatorul, după o lună de zile de dezbateri şi de îndoieli, cei o sută de membri ai juriului au atribuit acest premiu cărţii Nesfinţii sfinţi şi alte povestiri, scrisă de arhimandritul Tihon (Şevkunov), egumenul Mănăstirii întâmpinării Icoanei Maicii Domnului din Vladimir.

De asemenea, la categoria „Proza anului", a fost nominalizată câştigătoare cartea Nesfinţii sfinţi şi

alte povestiri alături de cărţile Nemţii de A. Terehov şi Dansând până la moarte de V. Popov.

La înmânarea premiului, preşedintele Companiei Naţionale de Stat de Televiziune şi Radiodifuziune din Rusia, O. B. Dobrodev, a spus: „Sunt mândru şi foarte bucuros că am posibilitatea de a-l felicita pe părintele Tihon pentru acest premiu".

Părintele Tihon a mulţumit, spunând: „Pentru mine este o bucurie neaşteptată că acestei cărţi, a cărei temă principală este legătura tainică a omului cu Dumnezeu, i s-a atribuit o atenţie şi un interes deosebit din partea juriului şi a cititorilor".

Cartea Nesfinţii sfinţi şi alte povestiri, lansată pe piaţă doar în urmă cu un an, a fost, potrivit rapoartelor mass-media, cea mai bine vândută carte din Rusia în anul 2012. în acest scurt timp, cartea a fost retipărită de şase ori, ajungând la un tiraj de 1100000 de exemplare şi fiind tradusă în engleză, greacă, sârbă, română şi în alte limbi.

Volumul Nesfinţii sfinţi şi alte povestiri a câştigat şi premiul întâi la concursul „Cartea Runet - 2012", Conform rezultatelor votului de pe site-ul Ozon.ru, utilizatorii Runet au votat la categoria „Artă literară" cel mai bun roman cartea Nesfinţii sfinţi şi alte povestiri, scrisă de arhimandritul Tihon (Şevkunov), egumenul Mănăstirii întâmpinării.

Pe 28 noiembrie 2012, cartea Nesfinţii sfinţi şi alte povestiri a fost distinsă cu premiul pentru literatură naţională „Marea carte".

Arătându-Se lămurit celor ce îl caută cu toată inima şi tăinuindu-Se de cei ce cu toată inima fug de El, Dumnezeu orânduieşte cunoaşterea omenească despre Sine.

El dă anumite semne, văzute pentru cei ce-L caută şi nevăzute pentru cei ce nu îl caută.

Celor ce voiesc să vadă, le dă din belşug lumină.

Celor ce nu voiesc să vadă, le dă întuneric din belşug.

Blaise Pascal

Prefaţă

Odată, într-o seară caldă de septembrie, câţiva fraţi începători ai Mănăstirii Pecerska din Pskov, pe atunci încă foarte tineri, furişându-ne pe coridoare şi galerii, printre vechile ziduri mănăstireşti, am ajuns undeva sus pe un deal, deasupra livezii şi a unor lanuri, unde ne-am aşezat confortabil. Stând de vorbă, am început să ne amintim cum a ajuns fiecare dintre noi la mănăstire. Şi cu cât ne ascultam mai mult unul pe altul, cu atât mai mult ne minunam.

Era anul 1984. Noi eram doar cinci. Patru crescuserăm în familii necredincioase şi nici al cincilea, care era fiu de preot, nu avusese despre cei ce pleacă la mănăstire nişte concepţii prea diferite de ale noastre, care erau pur sovietice. Cu un an în urmă toţi eram convinşi că în vremea noastră merg la mănăstire ori oamenii fanatici, ori oamenii disperaţi, neîmpliniţi în viaţă. Numai aceştia! Şi, în plus, victimele iubirii neîmpărtăşite.

Dar, uitându-ne unul la altul, am văzut cu totul altceva. Cel mai tânăr dintre noi împlinise optsprezece ani, iar cel mai în vârstă douăzeci şi şase. Toţi eram nişte tineri sănătoşi, puternici şi simpatici. Unul terminase cu brio facultatea de matematică din cadrul universităţii, altul, în ciuda vârstei lui, devenise pictor renumit în Leningrad. Altul petrecuse prima parte a vieţii la New-York, unde lucra tatăl său, şi venise la mănăstire în al treilea an de facultate. Cel mai tânăr, fiul de preot, un sculptor talentat, doar ce terminase studiile la şcoala de artă. Iar eu, de asemenea, nu demult terminasem facultatea de scenaristică la VGIK[1]. în general, cariera profesională a fiecăruia promitea să devină foarte înfloritoare pentru noi cei ce eram tineri atunci.

De ce dar veniserăm la mănăstire şi doream din tot sufletul să rămânem pentru totdeauna aici? Răspunsul la această întrebare îl ştiam bine. Pentru că fiecăruia dintre noi i se revelase o lume minunată, care nu poate fi asemănată cu nimic. Şi această lume era mult mai atrăgătoare decât cea în care ne petrecuserăm până atunci acei puţini ani, care în felul lor fuseseră destul de fericiţi...

Despre această lume minunată, în care oamenii trăiesc după cu totul alte legi decât în viaţa obişnuită, despre această lume nesfârşit de luminoasă, plină de iubire şi de descoperiri îmbucurătoare, de nădejde şi de fericire, de ispite, de biruinţe şi de aflarea sensului smereniei şi, mai ales despre manifestările minunate ale puterii şi ajutorului lui Dumnezeu, vreau să povestesc în această carte.

Nu a fost nevoie să născocesc nimic, tot ceea ce veţi citi aici s-a petrecut în realitate. Mulţi dintre cei despre care voi povesti trăiesc şi astăzi.

1 Institutul de Artă Cinematografică „S.A. Gerasimov" din Moscova (VGIK).

ÎNCEPUTUL

Eu m-am botezat îndată după terminarea Institutului, în anul 1982. Pe atunci împlinisem douăzeci şi patru de ani. Dacă fusesem sau nu botezat în copilărie, nu ştia nimeni. în anii aceia deseori se întâmpla ca bunicile şi mătuşile să boteze pruncul în ascuns, fără ştirea părinţilor necredincioşi. în asemenea cazuri, când săvârşeşte Taina, preotul spune: „De nu este botezat, se botează robul lui Dumnezeu cutare...".

La credinţă am venit, ca mulţi alţi prieteni de-ai mei, în vremea studiilor la Institut. La VGIK erau mulţi lectori minunaţi; ei ne-au dăruit o serioasă educaţie umanistă, ne-au obligat să medităm asupra principalelor probleme ale vieţii.

Dezbătând aceste probleme evenimentele veacurilor trecute şi problemele anilor noştri, anii 70-80 prin amfiteatre, prin cămine, prin cafenele ieftine, care erau frecventate de studenţi, şi în timpul lungilor plimbări de noapte pe vechile ulicioare ale Moscovei, am ajuns la convingerea că statul ne amăgea, impunându-ne felul lui grosolan şi nerod de a trata problemele în general nu numai în domeniul istoriei şi al politicii. Am înţeles destul de bine că din ordinul tiranic al cuiva se făcea totul ca să fim lipsiţi chiar şi de posibilitatea de a ne lămuri singuri în problema legată de Dumnezeu şi de Biserică.

Tema aceasta era destul de clară doar pentru profesorul nostru de ateism sau, să zicem, şi pentru Marina, instructoarea mea de pionieri de la şcoală. Ea dădea cu convingere absolută răspunsuri şi la această problemă, cum dădea, în general, la oricare problemă a vieţii. Dar, treptat, am descoperit uimit că toţi marii militanţi ai istoriei universale şi ai celei ruseşti, cu care am făcut cunoştinţă în plan spiritual în timpul studiilor, în care am căpătat încredere şi pe care i-am îndrăgit şi i-am respectat, au gândit cu totul altfel despre Dumnezeu. Mai simplu spus, au fost oameni credincioşi dostoievski, Kant, Puşkin, Tolstoi, Goethe, Pascal, Hegel, Losev nici nu-i poţi număra pe toţi. Nu mai vorbim despre savanţi newton, Plunk, Linne, Mendeleev. în virtutea educaţiei umaniste, ştiam puţine despre ei, dar şi în privinţa acestora situaţia era aceeaşi; cu toate că, bineînţeles, felul în care aceşti oameni L-au perceput pe Dumnezeu putea fi foarte diferit. Totuşi, oricum ar fi fost, pentru majoritatea dintre ei problema credinţei a fost cea mai importantă, chiar dacă şi cea mai complicată din viaţă.

Iar personajele care nu stârneau în noi niciun fel de simpatie şi cu care s-a asociat tot ceea ce a fost mai sinistru şi mai respingător în soarta Rusiei şi în istoria universală marx, Lenin, Troţki, Hitler, conducătorii statului nostru ateist, revoluţionarii-distrugători toţi până la unul au fost atei. Şi atunci s-a iscat o întrebare destul de clară în mintea noastră: ori Puşkin, Dostoievski şi Newton au fost atât de primitivi şi mărginiţi, încât nu s-au putut lămuri în această problemă şi au fost pur şi simplu nişte proşti, ori noi împreună cu instructoarea noastră de pionieri, Marina, eram nişte proşti? Această întrebare dădea serios de gândit minţilor noastre tinere.

în anii aceia, în marile biblioteci ale institutelor nu exista nici măcar Biblia, ca să nu mai vorbim de operele scriitorilor bisericeşti. Iar noi eram nevoiţi să găsim numai frânturi din mărturiile despre credinţă: fie în manualele de ateism, fie în operele filosofilor clasici. Bineînţeles, o foarte mare influenţă asupra noastră a avut-o remarcabila literatură rusă.

Foarte mult îmi plăcea să merg seara la slujbe în bisericile din Moscova, deşi prea multe lucruri nu înţelegeam atunci. O mare impresie a produs asupra mea cea dintâi lectură a Bibliei.
Am luat-o să o citesc de la un baptist şi de atunci am ţinut-o la mine fără să o mai înapoiez, dându-mi foarte bine seama că această carte nu aveam să o mai găsesc nicăieri, iar baptistul acela nu a stăruit deloc să i-o înapoiez. Câteva luni a încercat să mă convertească, dar în casa lor de rugăciune de pe ulicioara Malâi Vuzovsk, nu ştiu de ce, nu prea mi-a plăcut.

La fel ca toţi tinerii, petreceam mult timp cu prietenii discutând despre diverse lucruri, despre credinţă şi Dumnezeu, citind Sfânta scriptură, de care eu făcusem rost, şi cărţile duhovniceşti, pe care, nu ştiu cum, toţi izbutiserăm să le găsim, însă odată cu botezul şi îmbisericirea noastră, cei mai mulţi dintre noi am început să oscilăm: ni se părea că ne puteam descurca foarte bine şi fără Biserică, având-L, aşa cum se spune, pe Dumnezeu în suflet. Şi totul poate că ar fi continuat aşa, dacă nu ni s-ar fi arătat o dată pentru totdeauna ce este Biserica şi la ce este ea de folos.

Istoria artei universale ne-o preda Paula Dimitrievna Volkova. Ea ne citea lucruri foarte interesante, însă din anumite motive, poate pentru că ea însăşi era mereu în căutare, ne-a povestit multe dintre experienţele ei personale, mistice şi duhovniceşti. De exemplu, un curs sau două le-a dedicat unei cărţi chinezeşti vechi, despre ghicirea viitorului, numită i-Tzin. Paula chiar a adus în amfiteatru beţişoare de santal şi bambus şi ne-a învăţat să le folosim cu scopul de a vedea în viitor.

Unul dintre cursuri a fost despre o temă cunoscută doar câtorva specialişti, marilor savanţi ruşi D. I. Mendeleev şi V. T. Vernadski, care au cercetat timp de mai mulţi ani sfera spiritismului. Şi, deşi Paula ne-a avertizat sincer că atracţia către experimentele de acest gen este plină de urmări neprevăzute, noi ne-am îndreptat cu toată curiozitatea tinerească spre aceste sfere tainice şi captivante.

Nu mă voi adânci în descrierea metodelor tehnice, pe care le-am citit în tratatele ştiinţifice ale lui Mendeleev şi le-am aflat de la angajaţii Muzeului „Vernadski" din Moscova. Punând unele dintre ele în practică, am aflat că putem stabili o anumită legătură cu nişte fiinţe neînţelese de noi, dar cât se poate de reale. Aceste fiinţe noi, misterioase, cu care am început să purtăm discuţii lungi în fiecare noapte, ni se prezentau în chip diferit: erau când Napoleon, când Socrate, când vreo bunică moartă recent a vreunuia dintre prietenii noştri. Şi aceste personaje povesteau uneori lucruri extrem de interesante. Spre marea noastră mirare, ştiau secretele fiecăruia dintre cei prezenţi. De exemplu, odată am întrebat cu cine se plimba pe ascuns până noaptea târziu colegul nostru de clasă, viitorul regizor Alexandru Rogojkin. Şi îndată am primit răspunsul: „Cu Ecaterina din anul doi". Alexandru s-a îmbujorat, s-a supărat şi a fost foarte clar că răspunsul era adevărat.

Dar au avut loc „descoperiri" şi mai uimitoare. Odată, la institut, într-o pauză, unul dintre prietenii mei, fiind în mod deosebit atras de aceste experimente, cu ochii roşii din cauza nopţilor nedormite, alerga când la un coleg, când la altul, şi cu teamă întreba în şoaptă cine era Mihail Gorbaciov. însă pe atunci, nu ne spunea nimic numele acesta, nici mie, nici prietenilor mei. Iar el ne-a explicat, zicând: „Azi-noapte l-am întrebat pe Stalin cine va conduce ţara noastră şi el mi-a răspuns că un anume Gorbaciov. Trebuie să ne lămurim cine este tipul!".

După trei luni am fost de-a dreptul uluiţi de ştirea, căreia mai înainte nu-i dăduserăm nicio atenţie: Mihail Sergheevici Gorbaciov, fostul prim-secretar al comitetului de partid din Stavropol, a fost ales membru supleant al Biroului politic.

Dar, cu cât eram atraşi mai mult de aceste experimente captivante, cu atât mai tare simţeam că se petrecea cu noi ceva straniu şi îngrijorător. Fără niciun motiv, ne cuprindea din ce în ce mai mult o tristeţe inconştientă şi o deznădejde întunecată. Nu aveam chef de nimic. O deznădejde apăsătoare pusese stăpânire pe noi. Iar starea aceasta creştea lună de lună până când, în cele din urmă, am început să ne dăm seama că ea era legată într-un fel de „interlocutorii" noştri din timpul nopţilor. Dar şi din Biblia, pe care nu o mai înapoiaserăm acelui baptist reieşea că asemenea ocupaţii nu numai că nu sunt încuviinţate, dar, aşa cum este scris acolo, sunt blestemate de Dumnezeu.

Totuşi, încă nu ne dădeam seama că intraserăm în contact cu nişte puteri mincinoase ale răului, care se amestecaseră în viaţa noastră veselă şi fără griji şi faţă de care nimeni dintre noi nu avea niciun fel de apărare.

Odată am rămas să înnoptez la nişte prieteni în cămin. Colegul meu de an, Ivan Loşcilin, şi studentul la regie Alexandru Olkov s-au apucat din nou de experimente mistice. Până atunci juraserăm de câteva ori să renunţăm la toate acestea, dar nu fuseserăm în stare: contactul cu sferele misterioase ne atrăgea la sine ca un drog.

Atunci prietenii mei au reluat discuţia întreruptă în ajun cu „spiritul lui Gogol". Personajul acesta vorbea întotdeauna numai în sens alegoric, într-un limbaj caracteristic începutului secolului al XIX-lea. Dar atunci, nu se ştie de ce, nu răspundea la întrebările noastre. Se plângea întruna, suspina şi se tânguia cu inima sfâşiată. Ne-a povestit cât îi era de greu şi, mai ales, ne-a cerut ajutor.

— Dar ce se întâmplă cu domnia voastră?, au întrebat nedumeriţi prietenii mei.

— Ajutaţi-mă! E îngrozitor, îngrozitor! ne ruga stăruitor fiinţa cea misterioasă. O, cât e de greu! Ajutaţi-mă, vă implor!

Toţi îl iubeam sincer pe Nicolae Vasileevici Gogol şi tot atât de sincer credeam că el era cel cu care discutam.

— Dar ce putem face pentru dumneavoastră? am întrebat noi, dorind din toată inima să-l ajutăm pe scriitorul pe care-l iubeam.

— Ajutaţi-mă! Vă rog, nu mă lăsaţi! E o văpaie cumplită, pucioasă, chinuri... O, e de neîndurat, ajutaţi-mă!

— Dar cum? Cum vă putem ajuta?!

— Vreţi, într-adevăr, să mă salvaţi? Sunteţi gata?

— Da, da, suntem gata! am răspuns noi înflăcăraţi. Dar ce trebuie să facem? Căci dumneavoastră

sunteţi în lumea cealaltă.
Spiritul a zăbovit puţin şi a răspuns cu precauţie:
— Tineri buni! De sunteţi într-adevăr gata să vă faceţi milă de un suferind...
— Desigur! Spuneţi-ne numai, cum?
— O, de ar fi aşa! Atunci eu... Atunci eu v-aş da... otravă...
Când a ajuns la noi sensul acestor cuvinte, am încremenit.
Privindu-ne unul pe altul, chiar şi prin flacăra palidă a mucului de lumânare am văzut că feţele noastre deveniseră albe ca varul. Am răsturnat scaunele şi am fugit din cameră cât ne-au ţinut picioarele.
Când însă mi-am venit în fire, am spus:
— Este corect. Ca să-l ajutăm, trebuie mai întâi să devenim la fel ca el. Adică... să murim!
— Şi mie îmi este clar, a spus Alexandru Olkov, cu dinţii clănţănind de frică. El vrea ca noi... să ne sinucidem.
— Eu cred că mă voi întoarce chiar acum în cameră şi voi vedea pe masă o tabletă, a adăugat Ivan Loşcilin, verde la faţă de frică. Şi voi înţelege că va trebui obligatoriu s-o înghit. Sau doreşte să mă arunc de la fereastră... Ne va obliga să facem asta.
Nu am putut închide ochii toată noaptea, iar de dimineaţă am mers la biserica icoanei Maicii Domnului din Tihvin, care se afla în apropiere. Mai mult de atât nu puteam face, nu ştiam de
14
unde să cerem sfat şi ajutor.
Mântuitorul... Din pricina întrebuinţării dese numele acesta îşi pierde câteodată chiar şi pentru creştini sensul lui iniţial. însă atunci el era pentru noi cel mai însemnat şi cel mai dorit mântuitorul. înţeleseserăm, oricât de fantastic ar suna lucrul acesta, că eram vânaţi de nişte forţe potrivnice, necunoscute nouă, şi că numai Dumnezeu ne putea izbăvi din robia lor.
Ne temeam că la biserică vom fi luaţi în râs din cauza „gogolilor" noştri, însă preotul cel tânăr, părintele Vladimir Ciuvikin, ne-a confirmat la modul cel mai serios cele mai cumplite temeri. El ne-a explicat că nu cu Gogol şi nu cu Socrate intraserăm în contact, ci cu adevăraţi diavoli, cu demonii. Recunosc, lucrul acesta suna cam ciudat pentru noi, însă, în acelaşi timp, nu ne îndoiam nicio secundă că auziserăm adevărul.
Preotul ne-a spus cu convingere că asemenea experienţe mistice sunt un păcat grav. El ne-a sfătuit insistent ca aceia dintre noi care nu erau botezaţi să se pregătească fără întârziere pentru această Taină şi să se boteze, iar ceilalţi să se spovedească şi să se împărtăşească.
însă noi iarăşi am amânat totul, deşi din ziua aceea niciodată nu ne-am mai întors la acele practici. Apoi au început pregătirea pentru examenele de absolvire, pentru lucrarea de diplomă, alcătuirea planurilor de viitor şi iarăşi nestingherita viaţă studenţească... însă Evanghelia o citeam în fiecare zi şi treptat aceasta a devenit o adevărată necesitate. Cu atât mai mult cu cât Evanghelia era singurul leac care mă salva de la acea deznădejde şi de întuneric, care se întorceau din când în când, biciuindu-mi fără milă sufletul.
Abia după un an mi-am dat seama cu adevărat că pentru mine viaţa fără Dumnezeu va fi lipsită de orice sens.
M-a botezat un părinte minunat, preotul Alexie Zotov, în Biserica Sfântului Nicolae din Kuzneţ. Odată cu mine au fost botezaţi cincisprezece prunci şi câţiva adulţi. Copilaşii ţipau atât de tare, iar părintele rostea rugăciunile atât de încet, nedesluşit, încât timp de un ceas şi jumătate nu am înţeles nimic.
Naşa mea, care era îngrijitoare în acea biserică, mi-a spus:
— Vei avea câteva zile pline de har, să ai grijă de ele.
— Cum pline de har? am întrebat-o eu.
— Dumnezeu îţi va fi foarte aproape. Să te rogi şi pentru mine. Rugăciunea ta, atâta timp cât o vei avea, va fi foarte lucrătoare.
— Care rugăciune? am întrebat-o iarăşi.
— Vei vedea singur, mi-a spus naşa. Dacă poţi, mergi neapărat la Mănăstirea Pecerska din Pskov. Acolo este un bătrân cu numele Ioan Krestiankin. Ar fi bine să te întâlneşti cu el. El îţi va explica totul şi va răspunde la întrebările tale. Dar, când vei ajunge la mănăstire, să nu pleci îndată, ci să rămâi acolo măcar zece zile.

— Bine, am spus eu, vom vedea.

Am ieşit din biserică şi deodată am simţit ceva deosebit. Chiar şi urmele deznădejdii şi ale întunericului, care mă apăsau, dispăruseră de tot. însă nu am început să mă adâncesc prea mult în acele trăiri noi, ci am hotărât îndată să împărtăşesc bucuria mea celui mai apropiat om pentru mine pe atunci, institutorului nostru şi remarcabilului scenarist, Evgheni Alexandrovici Grigoriev. Studiam cu el în atelierul de creaţie, era idolul tuturor studenţilor din anul nostru. Locuia lângă staţia de metrou Beliaevo, la periferia Moscovei. Nu ştiam dacă era acasă (pe atunci nu toţi aveau telefon) şi am hotărât să merg în vizită, la întâmplare.

Am sunat îndelung la uşa garsonierei lui, dar a fost în zadar; Evgheni Alexandrovici nu era acasă. Dezamăgit, am pornit încet spre metrou. Şi deodată mi-am adus aminte de „rugăciunea harică", despre care îmi vorbise naşa mea. M-am oprit, am ridicat capul spre cer şi am grăit:

— Iisuse Hristoase, Dumnezeule, în credinţa Căruia eu m-am botezat astăzi, nimic nu-mi doresc mai mult pe lume decât să îl văd acum pe Evgheni Alexandrovici Grigoriev, profesorul meu. înţeleg că nu trebuie să Te necăjesc pentru nimicuri, dar, de este cu putinţă, fă aceasta pentru mine astăzi.

Am coborât la metrou cu o mare dorinţă de a-l vedea pe Evgheni Alexandrovici şi am aşteptat metroul, care venea din centrul oraşului. Când pasagerii au ieşit din vagoane, am început să-l caut cu încordare pe profesorul meu în acel puhoi de oameni. Deodată, cineva din spate m-a bătut pe umăr. Era Evgheni Alexandrovici.

— Pe cine cauţi aici, cercetând mulţimea ca un vultur? Parcă aud şi acum cuvintele lui.

— Pe dumneavoastră, am răspuns eu, fără să fiu mirat câtuşi de puţin.

— Păi, să mergem atunci, a spus Evgheni Alexandrovici.

Şi am pornit spre casa lui.

I-am povestit evenimentul care se întâmplase în ziua aceea în viaţa mea şi Evgheni Alexandrovici m-a ascultat cu atenţie. Nici el însuşi încă nu era botezat pe atunci, dar mi-a respectat alegerea şi s-a interesat de detaliile săvârşirii Tainei. Apoi m-a întrebat de ce am luat o asemenea hotărâre.

— Pentru că Dumnezeu există, i-am răspuns eu, m-am convins de acest lucru. Şi tot ce se petrece în Biserică este adevărat.

— Aşa crezi tu? a spus cu neîncredere Grigoriev. Ştii, acolo sunt multe lucruri... ciudate.

— Probabil. Dar, cu toate acestea, acolo e ceea ce este mai important.

— Poate, a spus Evgheni Alexandrovici.

Am intrat într-un magazin, am cumpărat o sticlă de votcă „Stolicinaia", două pachete de ţigări, ceva de mâncare şi până seara am rămas la el, discutând despre un nou scenariu.

Când m-am întors acasă, mi-am amintit ceea ce se petrecuse la metrou, mi-am adus aminte rugăciunea mea şi cum l-am întâlnit imediat după aceea pe Evgheni Alexandrovici. Coincidenţă sau nu? m-am întrebat. Pur şi simplu nu pot spune, însă legătura dintre cele întâmplate e destul de clară, deşi în viaţă totul e posibil. Pe de altă parte, niciodată înainte nu mi s-a-ntâmplat aşa ceva... Trebuia să mă lămuresc.

După o zi, urmând sfatul naşei mele, mi-am luat bilet de tren şi am plecat la Mănăstirea Pecerska din Pskov.

LA PECIORA

Trenul Moscova-Tallin a sosit în gara oraşului Peciora din Pskov pe la orele cinci dimineaţa. Urcând într-un autobuz vechi, care m-a zdruncinat tot drumul către mănăstire, am privit uimit acel orăşel rusesc din vest, atât de îngrijit, cu căsuţe frumoase, cu turle şi grădiniţe de flori înaintea lor. Peciora se află la doar cinci kilometri de graniţa cu Estonia. După revoluţie şi până în anul 1940 orăşelul s-a aflat pe teritoriul Estoniei, de aceea a şi rămas mănăstirea întreagă, şi nici modul de viaţă nu s-a schimbat prea mult aici.

împreună cu alţi călători ai trenului de Moscova m-am apropiat de zidurile puternice ca de cetate. Mănăstirea era încă închisă şi a trebuit să aşteptăm până ce, la ora rânduită, portarul a deschis vechile porţi îmbrăcate în fier.

înăuntrul mănăstirii era atât de plăcut şi de frumos, încât nu te mai săturai privind. Deşi era evident că locul aparţinea realităţii, totul acolo crea o atmosferă ca de basm sau cel puţin aveai impresia că eşti într-o lume minunată. Pe un drum pietruit şi ud am coborât în incinta mănăstirii, cercetând cu privirea corpurile de chilii de diferite culori şi grădinile cu trandafiri minunaţi, amenajate pretutindeni. Iar bisericile de acolo erau atât de plăcute şi de primitoare, cum nu mai

văzusem nicăieri.

În catedrala principală a mănăstirii biserica din peşteră, cu hramul Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu era aproape întuneric. Când am intrat, doi fraţi îmbrăcaţi cu haine negre până la pământ şi cu pletele strânse în cozi aprindeau candelele. Tavanele joase, vopsite în alb, reflectau palid lumina care se revărsa din candele. Chipurile din icoane, încadrate în rame vechi, mă priveau cu mare atenţie.

Treptat în biserică s-au adunat monahii, înveşmântaţi în mantiile şi camilafcele[2] lor. S-au adunat şi mirenii. Apoi a început slujba, care mi s-a părut că a trecut într-o clipă. Aflând că în curând va fi a doua Sfântă Liturghie şi că va veni şi arhiereul, am urcat la Biserica Sfântului Arhanghel Mihail, situată pe un

deal înalt şi am participat la încă o slujbă.

Totul m-a uimit: şi diaconii cu pletele lor lungi, desfăcute, şi cu orarele pe umeri, şi egumenul[3] mănăstirii, atât de impunător, şi preoţii tineri şi vârstnici, ale căror chipuri erau cu totul altfel decât ale oamenilor din lume, şi arhiereul înalt, foarte bătrân şi măreţ în veşmintele lui învechite, cu chipul înţelept şi neobişnuit de blând.

După săvârşirea slujbei foarte lungi, monahii s-au aşezat câte doi şi, cântând armonios, s-au îndreptat solemn spre trapeză. Eu am ieşit în curtea mănăstirii şi m-am interesat de la ceilalţi pelerini cum aş putea rămâne pentru un timp la mănăstire. Ei mi-au explicat că trebuia să mă adresez monahului care era responsabil cu ordinea în mănăstire. Când monahii au ieşit din trapeză, am început să-i întreb pe toţi care dintre ei era responsabilul cu ordinea.

— Blagocinul[4] este acum Vlădica[5], însă te poţi adresa ajutoarelor lui, părintelui Paladie sau părintelui Irineu, m-au sfătuit ei.

Şi deodată mi-am dat seama că niciodată în viaţa mea nu voi putea reţine acele nume. Apoi un monah s-a milostivit de mine şi m-a dus la unul dintre ajutoarele responsabilului cu ordinea, iar acela m-a dus la arhondaric.

[2] Camilafcă potcap (sau scufie) acoperit cu un văl, de obicei negru, care atârnă pe spate, purtat de ierarhii şi călugării ortodocşi la anumite ocazii.

[3] Egumen cel căruia i s-a încredinţat conducerea unei mănăstiri; în Biserica Ortodoxă Română se numeşte stareţ.

[4] Blagocin călugăr responsabil cu ordinea în mănăstire.

[5] Vlădică arhiereu, episcop.

ZECE ZILE LA MĂNĂSTIRE. PRIMELE ASCULTĂRI

Chilia în care m-au instalat se afla la primul etaj al clădirii, unde locuia egumenul mănăstirii, ale cărui camere se aflau chiar deasupra noastră. în vecinătate, după cum îndată am fost prevenit, locuia vistiernicul cel aspru, părintele Natanail. în ceea ce mă privea, m-am gândit că n-ar fi fost rău ca monahii aceia să aibă nişte nume mai simple. Era bine că părintele pe care urma să-l caut acolo nu avea un nume atât de complicat se numea Ioan.

în chilia aceea spaţioasă şi luminoasă se aflau vreo zece paturi, dulapuri vechi sculptate în lemn, noptiere, în general tot ceea ce era necesar pentru a te odihni şi a rămâne peste noapte. Oamenii adunaţi acolo erau foarte diferiţi, veniţi din toată ţara, şi relaţiile stabilite între ei, precum îndată am văzut, erau dintre cele mai bune şi mai prietenoase.

Ei mi-au explicat că dimineaţa şi seara toţi mergeau la slujbe, iar ziua la ascultări, pe care mi le-au enumerat: fie la spart lemne, fie ca ajutoare la bucătărie sau la magazia de alimente, fie la măturat aleile.

Seara am mers la biserică, dar atunci, nu ştiu de ce, mi s-a părut destul de greu să stau în picioare tot timpul cât a durat slujba care parcă nu se mai sfârşea şi, spre groaza mea, a ţinut mai mult de patru ceasuri. în schimb, am început să disting oamenii care umpleau biserica. Majoritatea erau femei simple, trecute de vârsta a doua, iar bărbaţi erau mai puţini. Se rugau şi mulţi tineri şi în mod sigur acolo întâlneai mai mulţi tineri decât în bisericile din Moscova. Erau, desigur, şi pelerini, nebuni pentru Hristos, oameni pătrunşi de duhul mănăstirilor ruseşti şi al orăşelelor aşezate în jurul lor.

După slujbă am mers toţi la cină. La masă erau vreo cinci monahi; ceilalţi, după cum mi-au explicat, mâncau o dată sau de două ori pe zi, aşa că trapeza s-a umplut mai ales cu fraţi începători şi

pelerini. Mâncarea a fost simplă, dar a fost foarte gustoasă. Un călugăr anume rânduit a citit cu voce tare din vieţile

sfinţilor. împreună cu noi a stat la masă şi vistiernicul mănăstirii, părintele Natanail. Pe atunci avea şaizeci şi cinci de ani şi era uscăţiv şi cărunt. El nu a mâncat nimic, doar a supravegheat trapeza şi îl mai corecta câteodată pe citeţ, când acela nu punea bine accentul sau rostea greşit vreun nume bizantin vechi.

După terminarea mesei, am rămas pe loc cu toţii şi a început iar rugăciunea, cea de seară. Apoi am cântat încet o cântare veche, melodioasă, şi unul după altul am mers să ne închinăm la crucea pe care o ţinea în mână un ieromonah.

Apoi, când am ieşit din trapeză, pentru prima dată am văzut mănăstirea noaptea. Era neobişnuit de frumoasă. Felinarele luminau aleile şi coroanele copacilor; de asemenea, licăreau felinare mici şi pe clădiri. Toate acestea făceau ca în mănăstire noaptea să nu fie înfiorătoare, ci liniştită şi misterioasă. Nu-mi doream să intru în chilie, dar cineva mi-a şoptit că nu era permis să te plimbi noaptea prin mănăstire. Şi, pe lângă aceasta, a doua zi dimineaţa trebuia să mă trezesc devreme. Când am aflat la ce oră, m-am tulburat foarte tare, căci trebuia să mă trezesc la cinci şi jumătate! Acasă niciodată nu mă trezeam aşa devreme.

La cinci şi jumătate, după cum mi s-a spus, m-a trezit sunetul strident al clopoţelului. „Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri, Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-ne pe noi!" Monahul responsabil cu trezirea, deschizând larg uşa chiliei noastre, a rostit rugăciunea rânduită cu un glas somnoros şi a păşit agale mai departe, ca să-i trezească şi pe ceilalţi.

Cât de greu şi obositor a fost să mă scol aşa devreme, să mă spăl pe dinţi cu apă rece într-o cameră mare, amenajată special pentru spălat. Am regretat de o sută de ori că eram acolo şi, mai ales, că-i făgăduisem lui Dumnezeu să rămân zece zile încheiate. Cui îi erau de folos acele deşteptări matinale? Lui Dumnezeu? Nu, desigur! Nouă? Nici nouă. Unora le plăcea să se chinuie singuri!

Afară era încă întuneric. Monahii, în mantii negre care foşneau, urcau tăcuţi o scară şerpuită pe dealul înalt, către Catedrala Sfântului Arhanghel Mihail, iar în urmă noi, pelerinii, ţineam pasul cu ei.

La lumina candelelor şi a lumânărilor a început Te Deum-ul în timpul căruia toţi le-am cerut Domnului, Maicii Domnului şi ocrotitorului mănăstirii, Cuviosului Mucenic Corneliu, binecuvântare pentru ziua care începuse. De la candela care atârna la icoana făcătoare de minuni au aprins o lumânareîntr-un felinar vechi şi au dus îndată felinarul la bucătăria mănăstirii, ca să aprindă de la el focul în sobe. După Te Deum, toţi am ascultat rugăciunile de dimineaţă şi s-au citit pomelnicele date de pelerini pentru sănătatea şi pentru odihna celor apropiaţi ai lor. Apoi cei ce nu luau parte la slujba următoare, şi printre ei şi eu, au mers la micul dejun.

Când am văzut cu ce erau ospătaţi pelerinii acolo, mi-a crescut buna dispoziţie. La masă era peşte, ceea ce nici în Moscova nu vezi prea des, bureţi iuţi, scoşi de la sărat, dovlecei şi caşă de hrişcă, din aceea sfărâmicioasă, şi de ovăz, toate calde şi toate din belşug. Apoi am aflat că la Peciora aşa era tradiţia şi călugării se străduiau din suflet să îi ospăteze cum se cuvine pe muncitori. Iar tradiţia aceasta a rămas din vremea fostului egumen, a părintelui Alipie. Şi cel de atunci, arhimandritul Gavriil, păstra acest obicei.

La micul dejun monahii şi fraţii au schimbat prieteneşte mai multe cuvinte şi uneori au râs. Acest lucru mi-a plăcut atât de mult, o asemenea voie bună plină de pace nu întâlnisem niciodată în lume.

La ora opt noi, pelerinii, ne-am strâns în curtea gospodăriei, iar părintele Maxim, brigadierul (aşa îl numeau acolo, în limbaj sovietic), a rostit o rugăciune scurtă şi a început să împartă ascultările. Mie mi-a spus scurt: „Mergi la curăţat". Nu ştiam ce însemna „la curăţat", însă când am înţeles, m-am înfuriat atât

[6] Arhimandrit, ieromonah, ierodiacon sunt cinurile slujitorilor din mănăstire.

de tare, încât era cât pe ce să mă întorc şi să plec de tot. Trebuia să curăţ puţurile de canalizare, însă am găsit puterea de a mă înfrâna şi m-am silit să îmbrac acea haină murdară care mi s-a dat şi să încalţ nişte cizme ca să cobor în puţuri.

Nu voi mai descrie restul zilei, căci l-am petrecut mai mult în gropi urât mirositoare, până la cinci seara, curăţând lichidul cleios, amestecat pe jumătate cu nisip, şi încărcându-l în găleţi.

Uneori, când ieşeam cu greu afară din puţ ca să respir aer curat, vedeam monahii care, după cum mi se părea, umblau degeaba prin mănăstire şi mi-am adus aminte de cursurile de ateism şi de

povestirile despre exploatatorii îmbrăcaţi în rase, făţarnici şi farisei, care asupreau poporul simplu şi credul; în
24
cazul de faţă pe mine.

Pe atunci încă nu ştiam că fiecare monah avea nu una, ci mai multe ascultări, şi că toată viaţa monahală constă în muncă şi în rugăciune. însă acestea sunt ascunse de ochii celorlalţi. Monahii muncesc în fierărie, în atelierele de tâmplărie şi dulgherie, în brutărie, în bibliotecă, în prescurărie. Veşmântarul face curat în altar, rânduieşte toate cele necesare pentru slujbă, curăţă veşmintele şi obiectele de cult. Altul merge după alimente, apoi găteşte mâncarea pentru o sută de oameni monahi şi mireni. Alţii muncesc în grădină, pe ogoare şi în depozitele de legume, şi aşa mai departe. Nemaivorbind de faptul că toţi iau parte la sfintele slujbe, care durează câteva ore, iar preoţii, în afară de acestea, spovedesc oamenii, uneori până la miezul nopţii, şi împlinesc încă şi multe alte îndatoriri. însă, când te afli într-un canal de scurgere, lumea îţi pare întunecată şi nedreaptă.

Seara am stat din nou la slujbă şi am citit rânduri nesfârşite de nume din nişte caiete groase şi pomelnice, pe care mi le-a înmânat un monah bătrân. Pentru sănătate, pentru odihnă... Şi iarăşi pentru sănătate, pentru odihnă... Ivan, Agripina, Petru, Nadejda, Ecaterina bolnavă, Ana fără serviciu, Nicolae plecat în călătorie care treceau aievea prin faţa ochilor mei. Luându-mi responsabilitatea în serios, m-am străduit să nu înşirui pur şi simplu numele lor, ci să mă şi rog pe cât puteam pentru ei. Unul dintre pomelnice m-a înveselit, fiind scris de o bătrânică, pentru sănătatea „copilaşului rătăcit Grigorie". Şi mi l-am închipuit pe acel copilaş rău, care a dus-o la deznădejde pe nefericita lui bunică.

Cât de mult îmi doream să ajung acasă! Dar mai aveam încă opt zile de trăit în acea situaţie absurdă! Şi nu izbuteam deloc să mă întâlnesc cu părintele Ioan, ca să discut cu el problemele mele.

în ziua următoare, m-au pus să tai lemne şi să le aşez în stive mari, care se înălţau în curtea gospodăriei ca nişte case ciudate cu mai multe etaje. Niciodată în viaţa mea nu mai curăţasem la vite, nu măturasem pavajul de piatră. Aşa că impresiile la sfârşitul celor zece zile de şedere în mănăstire erau multe. Nervii şi oboseala de asemenea. Şi tot acel „inedit" al situaţiei mi se depusese la ficat.

Văzusem totuşi o lume necunoscută, care m-a uimit. Pe părintele Ioan l-am întâlnit în treacăt, doar câteva minute. Pe
25
atunci mi s-a părut un bunicuţ obişnuit, foarte bun, dar cam simpluţ şi nu prea interesant. Problemele mele i s-au părut complet prosteşti. Totuşi, părintele Ioan m-a ascultat şi, din lipsă de timp, m-a sfătuit să merg la egumenul Tavrion. Cu deznădejde mi-am dat seama pentru a nu ştiu câta oară că în niciun caz nu voi putea reţine numele acelea. însă, la întrebarea care pe atunci mă frământa în mod deosebit, despre cinematografie, dacă o puteam practica şi ce atitudine avea Biserica faţă de ea, părintele Ioan mi-a dat un răspuns cu totul neaşteptat. Mi-a spus:

— Păi, cinematografia este o limbă. Cu ea poţi grăi: „Răstigneşte-L! Răstigneşte-L!", dar îl şi poţi slăvi pe Dumnezeu.

Imediat am reţinut lucrul acesta şi m-am gândit că totuşi „bunicuţul" nu era chiar aşa simpluţ...

De unde era să ştiu atunci că acest om va hotărî întreaga mea soartă, că va deveni una dintre principalele descoperiri ale vieţii mele şi va rămâne pentru totdeauna modelul meu de creştin, monah şi preot?

La despărţire, bătrânelul acela m-a îmbrăţişat călduros, m-a binecuvântat şi mi-a poruncit să vin neapărat încă o dată la mănăstire, însă de posibilitatea acestui lucru începusem să mă îndoiesc destul de mult. O vizită la Peciora mi se părea că era mai mult decât de ajuns.

Cu o zi înainte de plecare mi-am amintit, în sfârşit, numele preotului la care m-a sfătuit părintele Ioan să merg egumenul Tavrion şi l-am găsit. Era un monah nu prea mare de statură, de patruzeci de ani, cu studii superioare (şi am înţeles planul părintelui Ioan, căci în starea în care eram atunci aveam nevoie de „discuţii inteligente"). Părintele Tavrion a fost foarte îngăduitor cu mine. A răspuns cu seriozitate la numeroasele mele întrebări, iar la sfârşitul convorbirii m-a sfătuit să citesc Sfânta Scriptură şi Sfinţii Părinţi, să mă rog dimineaţa şi seara după cartea de rugăciuni, să mă spovedesc şi să mă împărtăşesc cu regularitate şi, mai ales, să-mi găsesc un duhovnic. Părintele Tavrion mi-a dăruit o carte de rugăciuni care cuprindea şi Psaltirea, care pe atunci era o adevărată comoară. Şi el m-a invitat să revin la mănăstire.

Am rezistat în toate cele zece zile la deşteptările atât de matinale, la ascultări, la slujbele nesfârşite cu

îndrăciţi care
26 ţipau. Nu pot spune că regretam timpul pierdut. Totuşi, în cea din urmă zi, am pornit cu tot sufletul spre Moscova.

Ne-am despărţit destul de călduros. Cu binecuvântarea stareţului, părintele vistiernic mi-a dat treizeci de ruble pentru drum. Şi am primit şi o plasă cu tot felul de bucate gustoase. După ce am trecut pe la biserică ca să mă închin, cu o tristeţe trecătoare, plină de recunoştinţă, dar şi cu bucuria întoarcerii la Moscova, am ieşit din mănăstire.

Şi atunci s-a întâmplat ceva care mi-a provocat un adevărat şoc. Când, pentru prima dată după cele zece zile m-am văzut dincolo de porţile mănăstirii, cel dintâi simţământ care m-a cuprins a fost dorinţa de nestăpânit de a arunca cât-colo genţile şi de a alerga înapoi cât mă ţineau picioarele! La aşa ceva din partea mea nu mă aşteptasem nicidecum. Făcând un efort uriaş, am pornit agale spre autogară, înţelegând cu fiecare clipă că mă aflam într-o lume cu totul diferită de cea pe care o părăsisem cu zece zile în urmă.

Era pe înserat. Pe stradă treceau oameni obişnuiţi. în faţa mea a apărut un băieţandru care mânca din mers o plăcintă şi muşca şi dintr-un măr. îmi aduc aminte ce groază mi-a produs acel tablou obişnuit. Şi nu puteam pricepe de ce. Dar mi-am dat seama până la urmă că în acele zece zile atât de mult mă deprinsesem să mă apropii de mâncare numai după ce mă rugam lui Dumnezeu, încât un om care înfuleca pe stradă mi se părea ceva de necrezut.

Nişte tineri ieşeau de la cinematograf şi unul dintre ei râdea în hohote. Perechi de îndrăgostiţi, îmbrăţişându-se, treceau pe lângă mine. Totul era normal, doar eu, nu ştiu de ce, mă simţeam complet străin.

Alături de mine în compartiment au mers două tinere şi un tânăr de aceeaşi vârstă cu mine. Eu m-am strecurat pe patul de sus, iar ei între timp au scos mâncare şi vin. Savurând din plin călătoria, au început să mă îmbie stăruitor să intru în compania lor. Cu zece zile în urmă m-aş fi alăturat lor fără să mai stau pe gânduri şi ne-am fi petrecut timpul în mod plăcut, însă atunci, bâiguind ceva drept răspuns, m-am ascuns şi mai tare pe patul meu şi tot drumul, în ciuda reproşurilor vesele ale tovarăşilor mei şi a invitaţiei lor repetate de a coborî pe„tărâmul păcătoşilor", am citit în slavona veche cuvinte pe care nu le înţelegeam, din cartea de rugăciuni dăruită de părintele Tavrion. Nu, nicio secundă nu i-am osândit pe acei copii, nici nu m-am socotit, ferească Dumnezeu, pe mine drept, iar pe ei păcătoşi. Nici măcar nu m-am gândit la asta. Pur şi simplu totul devenise altfel.

La Moscova

Şi, într-adevăr, totul a devenit altfel. Nu ştiu ce se întâmplase, dar lumea îşi pierduse pentru mine tot farmecul şi nu mi se mai părea interesantă. Ceea ce înainte încă părea demn de dorit şi de preţuit, atunci mi se arăta dacă nu lipsit de sens (multe lucruri nu îndrăzneam să le consider aşa), cel puţin cu totul străin. Nu mă recunoşteam. Şi nici prietenii nu mă recunoşteau.

Când m-am întors la Moscova, îndată am descoperit uimit că în toate cele zece zile nu numai că nu fumasem, dar nici nu-mi mai adusesem aminte de vechiul meu obicei. Şi acest lucru se întâmplase chiar dacă în mod obişnuit fumam nu mai puţin de două pachete de ţigări pe zi.

Singurul loc în care mă simţeam bine era biserica. Nici prietenii, nici distracţiile, nici activităţile care îmi plăceau cândva, nimic nu mai mişca inima mea. Nici măcar cărţile, nici măcar preferaţii mei, Dostoievski şi Tolstoi, nu-mi reţineau atenţia. Şi am înţeles că mă schimbasem total. Poate că mă înstrăinasem de tot de această lume, atât de dragă mie înainte, începusem o altă viaţă, diferită de tot ce trăisem până atunci în douăzeci şi patru de ani şi care nu mai putea fi comparată cu nimic. Am iubit sincer viaţa cea veche, o regretam, o retrăiam cu toată inima! Dar, dintr-odată, tocmai în inimă era problema, căci ea nu mai era supusă vechilor legi, ci unei legi noi, atât de neaşteptat descoperită, tainică şi nebiruită, a unirii omului cu Dumnezeu.

Urmând sfatul cel bun al părintelui Tavrion, mi-am procurat operele Sfinţilor Părinţi, care m-au uluit. Cel mai grav era că noi aveam un tezaur aşa de nepreţuit şi nu ştiam nimic despre el.

înaintea mea s-a dezvăluit un întreg contingent de autori mari, care timp de veacuri au acumulat experienţa altei cunoaşteri a vieţii, diferită de cea pe care au descoperit-o cele mai bune minţi ale gândirii filosofice şi geniile literaturii clasice. Isaac Sirul, Ioan Scărarul, Avva Dorotei, Ioan Gură de Aur, Ignatie (Brianceaninov), Teofan Zăvorâtul, Tihon de Zadonsk, toată această măreaţă pleiadă duhovnicească, moştenirea noastră legitimă, care a fost ascunsă atâta timp de noi.

După o lună, am început deja să înţeleg slujba de la biserică, cuvintele bisericeşti scrise în slava

veche, şi care erau adânci şi pline de sens. Abia aşteptam rugăciunile de dimineaţă şi de seară, iar spovedania şi împărtăşania erau pentru mine ceva vital.

în scurt timp am mers iarăşi la Peciora. Şi de atunci am început să merg acolo de fiecare dată, când împrejurările îmi permiteau. Pentru cinematografie îmi pierdusem orice interes şi cred că nici eu pentru ea nu eram o pierdere prea mare. Sincer vorbind, îmi planificasem timpul care urma după terminarea institutului. Profesorii mei se tânguiau văzând acest lucru, dar în scurt timp au înţeles că nu mai pot schimba nimic. Deoarece mi-am îndeplinit repede sarcinile de lucru în studioul cinematografic, am economisit timp, cam vreo două săptămâni, m-am urcat în tren şi am plecat la mănăstire. Ce anume mă atrăgea atât de mult acolo? în primul rând oamenii. Şi tocmai despre ei vreau să şi povestesc.

PĂRINTELE IOAN

Prima dată l-am văzut pe arhimandritul Ioan (Krestiankin) în anul 1982, când am venit la Mănăstirea Pecerska din Pskov. Pe atunci, se pare, nu mi-a făcut o impresie deosebită; era un bătrânel cu suflet bun, destul de viguros (în acea vreme avea doar şaptezeci şi doi de ani), veşnic grăbit, agitat chiar, înconjurat tot timpul de o mulţime de pelerini. Ceilalţi vieţuitori ai mănăstirii aveau o înfăţişare mult mai sobră, mai ascetică şi chiar mai serioasă.

De obicei, înainte de a începe slujba vecerniei, din corpul de chilii al mănăstirii Pecerska din Pskov pornea o procesiune cam ciudată. Tânărul econom[7] al mănăstirii, părintele Filaret, luându-l de braţ pe părintele Ioan, îl trăgea aproape în fugă pe acesta după sine, astfel încât părintele Ioan abia izbutea să ţină pasul cu ucenicul său de chilie. După ei pornea îndată mulţimea pelerinilor, care-l aşteptau pe părintele afară. Şi aşa, cu toţii alergau prin curtea mănăstirii. Mantiile şi camilafcele călugărilor fâlfâiau, părintele fie se împiedica, fie se înăbuşea din pricina goanei, gâfâind şi încercând totuşi să binecuvânteze în grabă pe câte unul dintre pelerini şi să răspundă uneori la anumite întrebări. Părintele Filaret din pricina aceasta se supăra grozav

[7] Econom călugăr care administrează veniturile unei mănăstiri.

şi striga fie la părintele, fie la pelerini, pe care uneori chiar îi alunga cu umbrela. într-un sfârşit, îl obliga pe părintele Ioan să intre în biserică şi îl târa degrabă în altar.

Trebuie să spun că economul nu făcea aceasta din răutate, ci pentru că în perioada rece a anului, părintele Ioan răcea destul de repede afară. Iar, când era cald, părintele risca să nu mai ajungă deloc la biserică, pentru că oamenii îl ţineau ore întregi.

Alături de fraţii care făceau acolo ascultări, urmărind zi de zi această imagine, râdeam din tot sufletul până când, cu timpul, am început să înţelegem că părintele Ioan, care se târa atât de amuzant la braţul economului supărat, era în realitate unul dintre foarte puţinii oameni de pe pământ în faţa cărora

pier limitele spaţiului şi ale timpului şi cărora Dumnezeu le dă să vadă trecutul şi viitorul, la fel cum văd prezentul. Cu mare uimire şi nu fără frică, am simţit apoi pe pielea noastră că înaintea acestui bătrânel, pe care oamenii răuvoitori îl numeau în batjocură „doctorul Aibolit"8, sufletele omeneşti erau descoperite cu toate secretele lor, cu cele mai intime năzuinţe, cu faptele şi gândurile cu atâta grijă ascunse, tăinuite. în vechime, astfel de oameni se numeau proroci, iar la noi, în Biserica Ortodoxă Rusă, se numesc stareţi.

Părintele Ioan însă niciodată nu se numea pe sine stareţ. Iar când i se spunea aşa, îşi plesnea mâinile cu indignare, zicând: „Ce stareţi?! în cel mai bun caz suntem nişte bătrânei cu experienţă". Şi până la sfârşitul vieţii, în adânca lui smerenie, a fost ferm convins de acest lucru. Totuşi, la fel ca mulţi alţii care îl ştiau pe părintele Ioan, noi eram convinşi că în persoana lui Domnul ne-a trimis un stareţ adevărat, care cunoştea voia Lui dumnezeiască.

Da, acest lucru era cel mai important! Părintelui Ioan i se descoperea voia Domnului faţă de oameni. însă nici lucrul acesta nu l-am înţeles de prima dată. La început părea că părintele era, pur şi simplu, un om bătrân şi foarte înţelept. Şi, deodată, pentru această „înţelepciune" vestită, au început să vină la el oameni din toate colţurile Rusiei. Abia mai târziu am descoperit cu uimire că acei oameni nu aşteptau deloc de la părintele Ioan un sfat înţelept.

[8] Doctorul Aibolit este personajul principal dintr-un film de desene animate, un bătrânel care era doctor şi trata animalele din pădure.

Sfătuitori care povăţuiesc din experienţa vieţii lor sunt mulţi în lume. Dar oamenii care i se

înfăţişau părintelui Ioan, de regulă în clipele cele mai tragice, în momentele de cotitură ale vieţii lor, voiau să audă de la el nu cum să procedeze înţelept, ci cum să procedeze cât mai corect. La drept vorbind, tocmai prin aceasta, prin cunoaşterea voii lui Dumnezeu, se şi deosebeşte stareţul de toţi ceilalţi oameni; chiar şi de înţelepţii renumiţi, de intelectualii-teologi, chiar şi de cei mai remarcabili şi mai iscusiţi preoţi.

îmi aduc aminte că, pe când eram încă destul de tânăr, fiind frate în mănăstire, s-a apropiat de mine unul dintre pelerinii moscoviţi şi mi-a destăinuit o întâmplare al cărei martor tocmai fusese. Părintele Ioan, înconjurat ca de obicei de o mulţime de oameni, zorea prin curtea mănăstirii înspre biserică şi deodată s-a repezit spre el o femeie înlăcrimată, cu un băieţel de trei ani în braţe.

— Părinte, blagosloviţi-mi copilaşul pentru operaţie! Doctorii spun că trebuie operat urgent la Moscova...

Părintele Ioan s-a oprit şi i-a spus femeii câteva cuvinte, care pe pelerinul moscovit, pur şi simplu, l-au zguduit:

— în niciun caz, căci va muri pe masa de operaţie. Roagă-te, dă-i tratament şi se va face bine, dar operaţie în niciun caz să nu-i faceţi.

Şi i-a făcut copilaşului semnul crucii.

Am stat împreună cu acel pelerin şi amândoi ne-am îngrozit de cele auzite. Dar dacă părintele greşea? Dacă copilul urma să moară? Ce ar fi făcut atunci mama lui cu părintele Ioan dacă se întâmpla asta?

Bineînţeles că nu puteam să-l bănuim pe părintele Ioan că avea o atitudine potrivnică faţă de medicină, care se mai întâlnea, chiar dacă foarte rar, în mediul duhovnicesc. Cunoşteam multe cazuri când el dăduse binecuvântare, iar alteori chiar stăruise asupra intervenţiei chirurgicale. Printre fiii lui duhovniceşti erau şi medici renumiţi.

Cu groază aşteptam şi ne întrebam ce se va întâmpla mai departe. Urma să vină la mănăstire mama copilului, zdrobită de durere, şi să facă un scandal monstru sau totul urma să fie aşa cum prezisese părintele Ioan? Judecând după faptul că părintele îşi continua în linişte, ca şi mai înainte, drumul său zilnic între biserică şi chilie, nu ne-a rămas decât să deducem că stareţul, dându-i un sfat atât de hotărât, a ştiut ce spune.

încrederea şi ascultarea sunt regulile principale ale relaţiei dintre creştinul ortodox şi părintele său duhovnic. Desigur că nu faţă de oricare duhovnic poţi face deplină ascultare.
Într-adevăr, asemenea duhovnici sunt rari! Aceasta, în realitate, nu-i o problemă simplă. Se întâmplă tragedii când unii preoţi nesăbuiţi încep să se creadă stareţi şi poruncesc cu îngâmfare şi, în cele din urmă, săvârşesc un lucru total nepermis în viaţa duhovnicească, îngrădirea libertăţii fiilor lor duhovniceşti.

Părintele Ioan niciodată nu poruncea şi nu îşi impunea voia sa. El preţuia la nesfârşit libertatea omenească şi o respecta întotdeauna. Părintele era gata să îndemne, să înduplece, să implore, ca să se împlinească ceea ce, după cum ştia el, era necesar pentru omul care venea la el. Dar, dacă acesta stăruia cu încăpăţânare în părerea sa, părintele, de obicei, ofta şi spunea:

— Ei bine, încercaţi. Faceţi cum ştiţi...

Şi întotdeauna, după câte ştiu eu, cei ce nu împlineau sfaturile părintelui Ioan, în cele din urmă se căiau amarnic. Iar după aceea, de obicei, ei veneau la părintele cu hotărârea fermă de a împlini ceea ce le va spune el. Iar el îi primea pe acei oameni cu aceeaşi milă şi dragoste, nu-şi cruţa pentru ei nici timpul, nici puterile, ci se străduia din răsputeri să îndrepte greşelile lor.

Mi-am amintit un caz asemănător întâmplării cu băieţelul şi operaţia, petrecut cu zece ani în urmă, dar care s-a sfârşit cu totul altfel.

în anii aceia locuia la Moscova o femeie deosebit de interesantă şi originală, Valentina Pavlovna Konovalova. Parcă era desprinsă din tablourile lui Kustodiev o adevărată negustoreasă moscovită. Era văduvă, avea şaizeci de ani şi era directoarea unui mare depozit de produse alimentare de pe Calea Păcii. Scundă şi plinuţă, Valentina Pavlovna şedea de obicei ţanţoşă la masa cea mare din biroul ei. Pe toţi pereţii atârnau reproduceri de icoane în rame, de dimensiuni impresionante, iar pe podea, sub masa de scris, se afla un sac enorm ticsit cu bani, pe care Valentina Pavlovna îi administra după judecata ei, fie trimiţându-i pe subordonaţi să cumpere o maşină de legume proaspete, fie miluindu-i pe săracii şi străinii care veneau în număr mare la depozitul ei.

Subalternii Valentinei Pavlovna se temeau de ea, dar o iubeau. în Postul Mare, Valentina

Pavlovna aducea preoţi să facă Sfântul Maslu chiar în biroul ei. La Sfântul Maslu participau întotdeauna cu evlavie şi tătarii care lucrau la acel depozit. Deseori, în acei ani de mari lipsuri, îi făceau vizite scurte egumeni din Moscova şi chiar arhierei. Cu unii era respectuoasă, iar cu alţii, pentru că nu aproba „ecumenismul" lor, era aspră şi chiar arţăgoasă.

Nu o dată am fost trimis cu un camion mare din Peciora în capitală să iau alimente pentru mănăstire de Paşti şi de Crăciun. Valentina Pavlovna ne primea întotdeauna cu căldură, ca o mamă, pe noi, fraţii cei tineri, căci nu demult îşi îngropase unicul ei fiu. Şi aşa ne-am împrietenit. Acest lucru se întâmplase mai ales din cauză că întotdeauna aveam aceeaşi temă de discuţie duhovnicul nostru, părintele Ioan.

Părintele era, se pare, singurul om din lume înaintea căruia Valentina Pavlovna se intimida, dar pe care totuşi îl iubea şi îl respecta nespus de mult. De două ori pe an venea cu angajaţii ei cei mai apropiaţi la Peciora, postea şi se spovedea pentru a se împărtăşi. în zilele acelea era cu neputinţă să o recunoşti:
era blândă, tăcută, sfioasă, nu semăna deloc cu „patroana din Moscova".

în toamna anului 1993 s-au petrecut nişte schimbări în viaţa mea: am fost numit egumenul metocului din Moscova al Mănăstirii Pecerska din Pskov. Acest metoc trebuia înfiinţat în vechea Mănăstire Sretenski (a întâmpinării icoanei Maicii Domnului din Vladimir) şi pentru a definitiva o mulţime de acte trebuia să merg des la Peciora.

Valentinei Pavlovna îi apăruse o afecţiune la ochi, însă nimic deosebit o cataractă specifică vârstei. M-a rugat să-i cer blagoslovenie părintelui Ioan pentru o mică operaţie la renumitul Institut Teodorov. Răspunsul părintelui Ioan, trebuie să recunosc, m-a uimit: „Nu, nu, în niciun caz. Nu acum, să mai treacă timpul" a spus el cu convingere. Când m-am întors la Moscova, i-am transmis Valentinei Pavlovna cuvintele acestea, însă ea s-a tulburat foarte mult, fiindcă vorbise deja la Institutul Teodorov şi totul era stabilit. Valentina Pavlovna i-a scris părintelui Ioan o scrisoare amănunţită, cerându-i din nou binecuvântare pentru operaţie şi Lămurindu-l că nu era decât o intervenţie minoră, care nu prezenta niciun pericol.

Părintele Ioan ştia, desigur, la fel de bine ca şi ea, cât de simplă era operaţia de cataractă. însă, citind scrisoarea adusă de mine, s-a tulburat destul de tare. Am stat mult cu părintele, iar el era neliniştit şi mă îndemna să o conving pe Valentina Pavlovna, orice ar fi, să renunţe îndată la operaţie. I-a scris o scrisoare amănunţită în care o ruga stăruitor şi cu puterea lui de duhovnic o binecuvânta să amâne operaţia pentru o vreme.

în vremea aceea împrejurările din viaţa mea s-au petrecut în aşa fel încât am avut parte de două săptămâni libere. De mai bine de zece ani nu avusesem parte de timp liber şi de aceea părintele Ioan mi-a dat blagoslovenie să merg să mă tratez la un sanatoriu în Crimeea, vreme de două săptămâni. Şi neapărat s-o iau cu mine pe Valentina Pavlovna. Iar despre acest lucru i-a scris şi ei în scrisoarea lui, adăugând că operaţia va trebui s-o facă după aceea, la o lună după concediu.

— Dacă va face operaţia acum, ea va muri... a spus părintele trist, atunci când ne-am luat rămas-bun.

însă la Moscova am înţeles că „se umpluse paharul". Valentina Pavlovna, probabil pentru prima dată în viaţă, s-a revoltat împotriva voii duhovnicului ei. Ultima oară când avusese ea concediu fusese mai demult, în tinereţe, atunci însă, fierbând de supărare, spunea întruna:

— Ei poftim, ce a mai născocit părintele? Concediu! Şi depozitul în grija cui îl voi lăsa?

Era foarte tulburată că din pricina unei „operaţii neînsemnate la ochi", dintr-un ţânţar, cum s-ar spune, părintele Ioan făcea armăsar. însă atunci nu am mai vrut să ascult nimic şi am înştiinţat-o că voi începe să fac pregătirile pentru călătorie şi în cel mai scurt timp urma să pornim împreună spre Crimeea. În cele din urmă, Valentina Pavlovna, pare-se, s-a resemnat.

Au trecut câteva zile, timp în care am primit binecuvântare de la Patriarh pentru concediu, am comandat două bilete (toamna târziu nu erau greu de găsit) şi am sunat la depozit să-i comunic Valentinei Pavlovna data plecării noastre.

— Valentina Pavlovna este la spital. Astăzi i se face operaţia, mi-a comunicat adjunctul ei.

— Cum?! am ţipat eu. Doar părintele Ioan i-a interzis!

Cu vreo două zile în urmă, după cum am aflat, venise la mănăstire o oarecare maică. în lume fusese medic şi, aflând despre problema cu cataracta, s-a tulburat şi ea din pricina hotărârii părintelui Ioan. Susţinând-o întru totul pe Valentina Pavlovna, i-a cerut binecuvântare pentru operaţie unuia

dintre duhovnicii Lavrei Sfânta Treime a Sfântului Serghie, şi chiar în ziua aceea a primit blagoslovenie. Mulţumită, Valentina Pavlovna a pornit spre Institutul Teodorov, socotind că după o operaţie aşa de uşoară şi rapidă, peste două-trei zile putea să plece cu mine în Crimeea. Dar în timpul operaţiei a paralizat total.

Aflând acest lucru, m-am grăbit să sun la Peciora la părintele Filaret, economul mănăstirii şi ucenicul de chilie al părintelui Ioan. în cazuri excepţionale părintele venea la părintele Filaret şi folosea telefonul lui.

— Cum a putut face aşa ceva? De ce nu m-a ascultat? aproape că plângea părintele, auzind vestea mea tristă şi confuză. Dacă eu stărui asupra unui lucru, înseamnă că ştiu ce fac!

Ce puteam să-i spun? L-am întrebat doar cum putem s-o ajutăm - valentina Pavlovna rămăsese fără cunoştinţă în urma operaţiei. Părintele Ioan mi-a poruncit să iau Sfintele Daruri de la biserică şi să le duc în chilie şi îndată ce îşi va veni în fire Valentina Pavlovna, fie ziua, fie noaptea, să merg fără întârziere să o spovedesc şi să o împărtăşesc.

Pentru rugăciunile părintelui Ioan, în ziua următoare Valentina Pavlovna şi-a revenit. Rudele ei m-au înştiinţat îndată şi după o jumătate de oră am fost la spital.

Au adus-o în vestibulul de la reanimare pe o targă mare de metal. Stătea sub un cearşaf alb mică şi neajutorată. Când m-a văzut, a închis ochii şi a început să plângă. Nu putea vorbi. Dar şi fără cuvinte am înţeles mărturisirea ei. I-am citit rugăciunea de dezlegare şi am împărtăşit-o. Şi ne-am luat rămas-bun.

în ziua următoare a mai împărtăşit-o o dată părintele Vladimir Ciuvikin. Şi chiar în seara aceea a murit. Iar noi am îngropat-o pe Valentina Pavlovna cu un sentiment de pace şi lumină. Căci, după vechea tradiţie bisericească, sufletul omului care s-a învrednicit de Sfânta împărtăşanie în ziua morţii urcă direct la tronul Domnului.

Strâns legat de părintele Ioan este şi tot ceea ce ţine de renaşterea şi formarea vieţii monahale în mănăstirea noastră, cu hramul întâmpinării icoanei Maicii Domnului din Vladimir. în toamna anului 1993, înaintea praznicului icoanei din Iviria a Maicii Domnului, am venit la părintele Ioan, aflându-mă într-o perioadă foarte complicată a vieţii mele. Pe atunci eram deja ieromonah în mănăstirea Sfântului Dimitrie Donsk din Moscova. însă relaţiile mele cu egumenul mănăstirii, arhimandritul Agatodor, se deterioraseră din vina mea atât de mult încât pur şi simplu nu mai ştiam ce să fac şi cum să procedez. Părintele Agatodor însuşi m-a sfătuit să merg la Peciora la duhovnicul meu ca să rezolv problemele care apăruseră.

Părintele m-a mângâiat îndelung şi a făcut apel la răbdarea monahală. El ştia să găsească cuvintele potrivite, dar mai ales dragostea lui faţă de om, credinţa şi nădejdea în Pronia lui Dumnezeu erau atât de mari, încât oamenii, venind la el, se pare chiar şi cu cele mai grele probleme, cu neputinţă de rezolvat, ieşeau din chilia lui plini nu numai de mângâiere, ci şi de puteri sporite pentru a-şi continua viaţa. Aceasta era o altă trăsătură rară, specifică părintelui Ioan: vorbea ca un om care avea putere de la Dumnezeu să dea oamenilor puterea de a trăi şi să-i conducă pe urmele lui Hristos.

Am stat atunci de vorbă destul de mult timp. Deja începuse privegherea. Părintele Ioan, uitându-se la ceas, a început să se grăbească şi m-a trimis la biserică, spunându-mi că în scurt timp va veni şi el.

Alături de tinerii ieromonahi ai mănăstirii, îmbrăcaţi deja în veşminte, aşteptam în vechiul altar din peşteră al catedralei Adormirii Maicii Domnului începerea acatistului. Deodată s-a apropiat de mine părintele Ioan. Mă despărţisem de el cu jumătate de oră în urmă, însă acum mi se părea dintr-odată oarecum schimbat era sobru şi concentrat. Nespunând niciun cuvânt, părintele m-a luat de mână şi m-a dus în mijlocul altarului, la Sfânta Masă. Acolo a făcut trei metanii mari, s-a apropiat de Sfânta Masă, a sărutat-o cu evlavie şi mi-a poruncit să fac acelaşi lucru. Apoi, îndreptându-se spre mine, a grăit:

— Ascultă acum voia lui Dumnezeu...

Niciodată până atunci nu auzisem de la părintele Ioan asemenea cuvinte.

— Te vei întoarce la Moscova şi vei merge direct la Preafericitul Părinte Patriarh, mi-a spus părintele Ioan. Să-i ceri să-ţi dea binecuvântare să te transferi din obştea mănăstirii Donsk în obştea mănăstirii Pecerska din Pskov. Să-l rogi pe Patriarh să binecuvânteze zidirea metocului mănăstirii Pecerska în Moscova, iar tu vei construi acest metoc.

Nu mai ştiam ce să spun. Pe de o parte, era limpede că în clipa aceea viaţa mea se schimba, dar în

acelaşi timp înţelegeam că a înfăptui cele spuse de părintele era cu neputinţă.

— Părinte, am grăit eu, acest lucru este cu neputinţă! Preafericitul Părinte Patriarh nu demult a spus că în Moscova nu se va deschide niciun metoc al vreunei mănăstiri eparhiale. Şi a interzis cu cea mai mare asprime chiar şi să ne adresăm lui cu astfel de rugăminţi.

Aici se cuvine o mică explicaţie. Pe atunci, în Biserica Rusă fuseseră restaurate deja trei sute şaizeci de mănăstiri şi cu fiecare lună numărul lor sporea. Multe dintre aceste mănăstiri provinciale voiau să-şi aibă metocurile lor în capitală şi-l sâcâiau atât de mult pe Patriarh, încât Preafericitul, la una dintre întrunirile clerului, a anunţat cu fermitate ca pe viitor să nu i se mai adreseze nimeni cu astfel de rugăminţi, întrucât, dacă ar fi început să împartă mănăstirilor bisericile din Moscova, biserici parohiale în capitală nu ar mai fi fost deloc.

I-am explicat toate acestea părintelui Ioan, iar el nu a schiţat niciun gest.

— Nu te teme de nimic! a spus el. Du-te la Preafericitul şi

transmite-i ceea ce ţi-am spus. Şi îţi va da binecuvântare pentru tot. Apoi şi de aici părintele a continuat ca un om practic, cu pasiune şi înflăcărare îţi vor propune să alegi între câteva biserici! Să nu o alegi pe prima! Iar dintre celelalte, să o alegi pe aceea care îţi va plăcea. Numai nu alerga după biserici mari şi renumite.

Venise vremea să ieşim la acatist.

— După slujbă te aştept la mine în chilie! mi-a spus părintele.

în timpul acatistului şi tot restul slujbei m-am gândit numai la cuvintele grăite de părintele Ioan, iar după priveghere am mers degrabă la el şi părintele mi-a repetat încă de câteva ori ceea ce îmi spusese în altar. M-a liniştit, m-a încurajat şi mi-a poruncit să împlinesc totul exact aşa cum a spus el, fără să am vreo îndoială.

Părintele Ioan nu folosise niciodată cuvinte mari şi înfricoşătoare, de genul „Eu îţi spun voia lui Dumnezeu". Nici mai înainte, nici după aceea nu am mai auzit asemenea cuvinte de la el. De aceea am primit cu multă seriozitate tot ceea ce mi-a spus şi, biruindu-mi frica, am hotărât să împlinesc totul întocmai aşa cum mi-a spus stareţul.

La Moscova, în scurt timp, mi s-a ivit prilejul de a mă întâlni cu Patriarhul şi cu strângere de inimă i-am redat cuvânt cu cuvânt Preafericitului ceea ce îmi poruncise părintele: şi despre transferarea mea în obştea mănăstirii Pecerska din Pskov şi despre zidirea metocului acestei mănăstiri în Moscova...

Şi, spre uimirea mea, deodată Preafericitul a considerat ideea despre metocul Mănăstirii Pecerska foarte bună şi potrivită. S-a dovedit că în zilele acelea se ridicase brusc problema introducerii unui regim de frontieră în oraşul Peciora, aflat la doar trei kilometri de graniţa cu Estonia, nu demult Stabilită acolo, şi din cauza aceasta se ivise şi problema unei posibile îngrădiri a accesului liber al pelerinilor la Mănăstirea Pecerska din Pskov. Metocul, după părerea Patriarhului, putea lua asupra sa sarcina de a ajuta mănăstirea în cazul în care regimul de frontieră, neprielnic pelerinilor, era introdus. Şi chiar atunci Preafericitul le-a încredinţat episcopului Arsenie (Epifanov) şi protoiereului Vladimir Divakov sarcina de a se ocupa de alegerea bisericii pentru metoc.

Primul loc, pe care l-a propus părintele Arsenie, a fost Mănăstirea Pocrov (cu hramul Acoperământul Maicii Domnului), redată nu demult Bisericii. M-am dus să o văd, dar amintindu-mi cuvintele părintelui Ioan că nu trebuia să aleg prima biserică, am invocat un fapt real: Mănăstirea Pocrov era prea mare pentru un metoc.

Atunci Preasfinţitul mi-a dat încă două adrese: a bisericii Acoperământului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu de pe strada Izmail şi a mănăstirii întâmpinării icoanei Maicii Domnului din Vladimir de pe strada Lubianka. Catedrala din Izmail mi s-a părut mult prea mare, iar cea a întâmpinării mi s-a părut exact aşa cum spusese părintele Ioan. Pe lângă aceasta, nu era doar o biserică, ci o mănăstire, care fusese închisă în anul 1925 şi în care viaţa monahală într-un fel sau altul trebuia să renască. L-am sunat pe părintele Filaret la Peciora şi el mi-a făcut legătura la telefon cu părintele.

— Mănăstirea întâmpinării? Aceea din spatele pieţii Trubnaia? Părintele cunoştea perfect bisericile din Moscova. Pe ea s-o alegi!

Din ziua deschiderii metocului au trecut optsprezece ani, dar întotdeauna şi în zile de bucurie şi în zile de încercări am fost sprijiniţi de rugăciunea, binecuvântarea şi uneori şi de mustrarea aspră a părintelui Ioan. El ne-a dăruit o mulţime dintre icoanele sale, printre care şi pe preferata lui maica Domnului din Vladimir. Părintele Ioan a binecuvântat înfiinţarea editurii mănăstirii, a site-ului pe

internet al seminarului, a casei de copii şi a unei gospodării auxiliare. în general, îndeosebi în primii ani,
41
cei mai grei, părintele a urmărit efectiv pas cu pas tot ceea ce se întâmpla În mănăstirea care renăştea. Iar după ce s-a spulberat neliniştea pricinuită de închiderea Peciorei pentru pelerini, părintele Ioan mi-a dat blagoslovenie să cer Preafericitului Patriarh să reorganizeze metocul aflat în cadrul Mănăstirii întâmpinării.

Obştea din Mănăstirea întâmpinării îl cinsteşte pe părintele Ioan ca pe stareţul care a binecuvântat înfiinţarea mănăstirii noastre, ca pe bunul ei rugător, îndrumător duhovnicesc şi binefăcător. în fiecare zi înălţăm rugăciuni pentru odihna sufletului lui. Predicile, scrisorile şi învăţăturile lui sunt cărţile de căpătâi ale monahilor din obşte, ale elevilor din seminar şi ale multor enoriaşi de-ai noştri.

Aş dori îndeosebi să îmi aduc aminte cum se transformau, cum înviau sufletele oamenilor datorită legăturii cu părintele Ioan, dar este greu să relatez tot ceea ce s-a întâmplat în toţi cei douăzeci şi cinci de ani, în care l-am cunoscut pe părintele. Poate că este prea mult să afirm dintr-o dată că l-am cunoscut Părintele Ioan a fost în întregime o taină minunată, vrednică de uimire.

Uneori se descoperea înaintea noastră, arătându-ne o latură atât de neaşteptată, încât nu făceam decât să ne minunăm. Odată, de exemplu, am rămas uimit auzind de la el o zicală potrivită pentru închisoarea „Zeka" şi încă rostită de părintele atât de simplu, obişnuit, aşa ca printre altele, încât nu îmi credeam urechilor!

Odată, într-o parohie uitată de ţară, la o sută de kilometri de Pskov, la prietenul meu, ieromonahul Rafail, a venit nepotul lui, Valeriu. La prima vedere părea că flăcăul nu se distingea printr-o viaţă bisericească deosebită şi nu venise în vizită la unchiul său, preotul, pentru posturi şi rugăciuni. Şi aşa s-a şi dovedit. Valeriu se ascundea, pur şi simplu, de miliţie. Nu a ţinut mult timp secretul şi chiar în prima seară ne-a povestit totul. în oraşul natal fusese învinuit de o crimă foarte gravă pe care Valeriu, după cum el însuşi a mărturisit, nu o săvârşise. Şi, deşi se vedea că oaspetele era un tânăr răutăcios, noi l-am crezut.
în cele din urmă, dreptatea lui s-a adeverit; în crima aceea de care fusese învinuit Valeriu nu era amestecat.

Noi l-am dus la mănăstire la părintele Ioan, vrând să cerem binecuvântare şi să întrebăm ce să facem cu el mai departe. Părintele l-a primit călduros, apoi a spus:

— Tot va trebui, Valeriu, să suferi.

— Pentru ce?! s-a tulburat Valeriu.

Părintele Ioan i-a făcut semn cu degetul să se apropie şi i-a şoptit ceva la ureche. Valeriu s-a dat brusc în lături şi privea ţintă, uluit, la părintele. Iar părintele ne-a rugat pe mine şi pe părintele Rafail să ieşim din chilie şi au rămas numai ei doi.

Când după o jumătate de ceas părintele Ioan ne-a chemat iarăşi, Valeriu şedea pe divan, plâns tot, dar pentru prima oară în toate zilele acelea, de când ne cunoscuserăm, era împăcat şi fericit chiar. Iar părintele, sfârşind spovedania, şi-a scos epitrahilul şi mânecuţele. Părintele Ioan ne-a rugat să-l ajutăm pe Valeriu să postească trei zile în mănăstire, să ia parte la Maslu şi să se împărtăşească. După aceea părintele i-a dat blagoslovenie să se întoarcă în Cistopol. „De ce?" l-am întrebat nedumeriţi, dar lui Valeriu părintele Ioan îi explicase, după cât se părea, totul.

Când s-a despărţit de părintele, Valeriu l-a întrebat:

— Şi cum să mă port în închisoare?

Atunci părintele Ioan a spus destul de aspru:

— Totul e simplu: fără încredere, fără frică, fără rugăminţi.

Apoi a adăugat, însă cu totul altfel decât de obicei, zicând:

— Roagă-te, e cel mai important. Acolo Dumnezeu este aproape. Vei vedea.

Ştia părintele Ioan ceea ce spunea.

în anul 1950, trei oameni au scris un denunţ împotriva preotului Ioan Krestiankin: parohul bisericii din Moscova, unde slujea părintele Ioan, dirijorul corului aceleiaşi biserici şi protodiaconul. Ei l-au învinuit pe părintele Ioan de faptul că strângea în jurul lui tinerii, nu le dădea blagoslovenie să intre în comsomol[9] şi făcea propagandă antisovietică.

Şi astfel părintele Ioan a fost arestat. în închisoarea de pe strada Lubianka a petrecut în detenţie preventivă aproape un an într-o celulă. în timpul interogatoriilor l-au torturat cumplit.

[9] Comsomol uniunea Tineretului Comunist.

În perioada efectuării anchetei, părintele Ioan Krestiankin, aflat sub urmărire penală, a recunoscut că în jurul lui se strângeau, într-adevăr, mulţi tineri. Dar ca păstor al Bisericii nu îi putea alunga, nici nu putea să nu le dea atenţia cuvenită. La întrebarea despre comsomol, Krestiankin a recunoscut, de asemenea, că nu dădea blagoslovenie pentru intrarea în rândul acestei organizaţii, întrucât era ateistă şi creştinul nu se putea forma în asemenea comunităţi. Iar cu privire la propaganda antisovietică, deţinutul şi-a negat vina, zicând că el, ca preot, nu era interesat de activităţi de acest gen. Timp de un an, părintele Krestiankin nu a dat niciun nume la interogatorii, afară de cele pomenite de anchetatorul său. Ştia că fiecare om numit de el va

fi arestat.

Odată, părintele ne-a povestit că el şi anchetatorul său erau de aceeaşi vârstă; în anul 1950 amândoi împliniseră patruzeci de ani. Şi anchetatorul se numea la fel ca părintele, Ivan (numele său de mirean); chiar şi numele lor patronimic[10] era acelaşi mihailovici. Părintele Ioan a spus că în fiecare zi îl pomenea în rugăciunile sale. Şi nici nu-l putea uita.

— Mi-a frânt toate degetele! a spus părintele cu o oarecare nedumerire, uitându-se cu ochii săi miopi la mâinile sale schilodite.

„Da am gândit noi atunci rugăciunea părintelui Ioan nu este o glumă! Ar fi interesant să aflăm soarta acestui anchetator, Ivan Mihailovici, pentru care se roagă atât de mult cel pe care l-a anchetat, Ivan Mihailovici Krestiankin". în scopul demascării definitive a inculpatului, anchetatorul l-a pus pe părintele Ioan faţă în faţă chiar cu parohul bisericii. Părintele Ioan ştia deja că acel om fusese pricina arestului şi a torturii lui. Dar când parohul a intrat în cabinet, părintele Ioan s-a bucurat atât de mult văzându-l pe confratele său, împreună cu care săvârşise de atâtea ori Dumnezeiasca Liturghie, încât s-a năpustit asupra lui să-l îmbrăţişeze! Parohul s-a prăbuşit în braţele părintelui Ioan, a leşinat, iar confruntarea nu a mai avut loc. însă părintele Ioan şi fără această confruntare a fost condamnat la opt ani de lagăr.

S-a scris despre unul dintre sfinţii părinţi de demult că era plin de atâta dragoste, încât uitase ce este răul. în acei ani, noi,

[10] Nume patronimic numele dat membrilor unei familii şi format de la numele tatălui, caracteristic modului de formare a numelor ruseşti.

fraţii începători, cugetam şi ne întrebam deseori: De ce, pentru care nevoinţe, pentru ce calităţi ale sufletului, Domnul le dă nevoitorilor darul înainte-vederii, al facerii de minuni şi îi face sfetnicii Lui de taină? Căci este înfricoşător şi a ne închipui că acela înaintea căruia se descoperă cele mai ascunse gânduri şi fapte ale oamenilor poate fi altfel decât nesfârşit de milostiv faţă de fiecare om, că inima lui este plină de acea dragoste puternică, tainică şi atoţiertătoare, pe care a adus-o în lume Fiul lui Dumnezeu, Care s-a răstignit pentru noi.

în ceea ce priveşte perioada de detenţie, întotdeauna mă uimea cum vorbea părintele Ioan despre anii petrecuţi în lagăr. Spunea că au fost cei mai fericiţi ani din viaţa lui.

— Pentru că Dumnezeu mi-a fost alături! explica cu încântare părintele deşi, fără îndoială, îşi dădea seama că noi nu îl puteam înţelege întru totul.

— De aceea nu îmi aduc aminte nimic rău, spunea el despre lagăr. îmi amintesc numai că cerul îmi era deschis şi auzeam îngerii cântând! Acum acea rugăciune nu o mai am...

în chilia, în care îi primea pe numeroşii săi vizitatori, părintele apărea întotdeauna făcând multă gălăgie. Părintele Ioan zbura da, chiar zbura şi la şaptezeci de ani, şi la optzeci de ani, şi chiar la nouăzeci de ani. Legănându-se puţin din pricina bătrâneţii, alerga la icoană şi într-o clipă, fără a da atenţie cuiva, înlemnea în faţa ei, adâncindu-se de tot în rugăciunea făcută pentru oamenii care veniseră la el.

Sfârşind acest lucru, se întorcea cu faţa către oaspeţi şi îi cuprindea pe toţi cu o privire plină de bucurie. Şi îndată se zorea să-l binecuvânteze pe fiecare. Şoptea ceva cuiva, se agita, dădea explicaţii, mângâia, se tânguia, ofta şi se jelea, plesnea din mâini şi, în general, în clipele acelea semăna mai mult decât oricine cu o cloşcă, care se agita deasupra puilor în cuib. Şi numai după ce săvârşea toate acestea, se aşeza pe divanul lui cel vechi şi îl invita pe primul vizitator să ia loc lângă el. Fiecare avea

problemele lui. Nu ştiu ce să zic despre alţii, dar eu îmi aduc aminte foarte bine cu ce probleme veneam eu însumi la părintele.

Timp de nouă ani părintele Ioan nu mi-a dat binecuvântare pentru tunderea în monahism. M-a ţinut ca frate, punându-mi o condiţie: să aştept binecuvântarea mamei. însă mama, Dumnezeu s-o ierte, deşi mi-a dat binecuvântare să slujesc Bisericii ca preot, nu voia totuşi să pornesc pe calea monahală. Părintele stăruia ferm asupra condiţiei, care îmi cerea să aştept acordul mamei. Mi-a spus: „De voieşti cu adevărat să fii monah, cere-i aceasta lui Dumnezeu şi El va orândui totul la vremea cuvenită".

Atunci l-am crezut cu adevărat. Şi am aşteptat liniştit, făcând mai întâi ascultare în Mănăstirea Pecerska din Pskov, iar apoi la departamentul editorial al Mitropolitului Pitirim. Şi iată că odată, venind la părintele la Peciora, i-am spus printre altele că în curând se va deschide Mănăstirea Donsk, pe care moscoviţii o iubeau atât de mult. Atunci părintele Ioan mi-a spus:

— Iată, ţi-a venit vremea. Mergi şi cere-i mamei tale binecuvântare. Cred că acum nu te va refuza. Şi pentru faptul că nouă ani ai răbdat şi nu ai făcut voia ta, vei vedea cum te va milui Domnul. Vei primi un dar.

Apoi părintele a început să povestească cum era Mănăstirea Donsk în vremea tinereţii sale, cum a trăit acolo în arest Sfântul Patriarh Tihon, pe care părintele îl iubea şi îl cinstea la nesfârşit. Mi-a povestit şi cum în anul 1990 i s-a arătat Sfântul Patriarh Tihon tocmai lui, părintelui Ioan, chiar în acea chilie în care discutam atunci cu el, şi l-a prevenit asupra dezbinării care avea să se producă în Biserica Rusă. (Şi aşa s-a întâmplat mai târziu în Ucraina).

La sfârşit, părintele Ioan s-a rugat în faţa icoanei sale din chilie, a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu „Aflarea celor pierduţi" şi mi-a poruncit să merg degrabă acasă. Iar după ce primeam binecuvântarea mamei, să merg să-i cer tunderea în monahism Preafericitului Patriarh.

Pentru rugăciunile părintelui Ioan, atunci mama a fost imediat de acord cu dorinţa mea şi m-a binecuvântat cu icoana Maicii Domnului. Iar Preafericitul Patriarh Alexei al II-lea a hotărât să intru în obştea Mănăstirii Donsk din Moscova, care nu era prea numeroasă pe atunci.

Şi s-a împlinit şi ceea ce a spus părintele Ioan despre „dar". S-a întâmplat în aşa fel încât egumenul Mănăstirii Donsk, arhimandritul Agatodor, a amânat de două ori tunderea mea în monahism, din pricina plecărilor urgente, legate de treburile mănăstirii. în cele din urmă, m-a tuns în monahism în ziua mea de naştere, când am împlinit treizeci şi trei de ani, şi încă cu numele Tihon, în cinstea sfântului meu iubit şi a ocrotitorului Mănăstirii Donsk.

Multe aş mai avea de povestit... La scurt timp după moartea Valentinei Pavlovna Konovalova am ajuns la spital. Boala era gravă, iar părintele Ioan, într-o scrisoare trimisă printr-o fiică duhovnicească a lui, Nastia Goriunova, mi-a dat dezlegare să mănânc şi peşte, şi lactate, chiar dacă eram în postul Crăciunului. Prietenii m-au internat atunci într-o clinică bună, aveam în salon chiar şi televizor. Venindu-mi puţin în fire, am hotărât să urmăresc ştirile la televizor, deoarece de câţiva ani nu mai ştiam ce se întâmpla în lume. Apoi a început un film interesant...

Chiar în ziua aceea, spre seară, a venit de la Peciora Nastia Goriunova şi mi-a înmânat printr-o asistentă o nouă scrisoare de la părintele Ioan. Mi-aduc aminte cum, stând în pat, urmăream acel film şi citeam scrisoarea de la părintele. La sfârşitul scrisorii era o notă: „Părinte ţi hon, ţi-am dat blagoslovenie să dezlegi postul, dar să te uiţi la televizor nu ţi-am dat blagoslovenie". Ca un titirez m-am rostogolit din pat şi am scos cablul televizorului din priză. Ştiam destul de bine ce însemna să nu asculţi de părintele Ioan.

Părintele Ioan avea parte şi de oameni răuvoitori. Unii, din anumite motive, doar de ei ştiute, pur şi simplu nu-i recunoşteau înţelepciunea de stareţ. Erau chiar şi din aceia care se mâniau pe el şi-l duşmăneau. Părintele Ioan răbda ura şi învinuirea nedreaptă cu durere în inimă, iar uneori şi perfidia lor, dar niciodată nu îşi pierdea acea iubire creştină sinceră faţă de ei. Pentru toată viaţa mi-au rămas în minte cuvintele predicii lui, rostite în Catedrala Sfântului Arhanghel Mihail a Mănăstirii Pecerska din Pskov, în anul 1987: „Domnul ne-a dat porunca de a iubi oameni, de a-l iubi pe aproapele nostru. Fie că oamenii ne iubesc sau nu, nu trebuie să ne neliniştim! Trebuie doar să avem grijă să îi iubim noi pe ei!".

Un preot din Moscova, fost fiu duhovnicesc al părintelui Ioan, a venit odată la mine cu o rugăminte înfricoşătoare: să-i înapoiez părintelui Ioan epitrahilul, simbolul slujirii preoţeşti, pe care

părintele i-l înmânase cu blagoslovenie şi urări de bine înaintea hirotoniei. După cum a mărturisit, preotul acela fusese dezamăgit de părintele Ioan, întrucât nu-i susţinuse convingerile, care erau diferite de opinia Bisericii. Câte vorbe amare, jignitoare, nu a spus părintele acela! De nimic nu ţinea cont: nici de faptul că părintele Ioan petrecuse mulţi ani în lagăre, nici că fusese chinuit şi nu fusese biruit şi, în plus, pe oricine puteai bănui de conformism, însă nu şi pe părintele Ioan.

Cu inima grea i-am dat epitrahilul părintelui Ioan, iar reacţia lui m-a uimit. S-a închinat, a luat sfântul veşmânt, l-a sărutat cu evlavie şi a grăit: „Cu dragoste l-am dat, cu dragoste îl primesc".

Mai târziu, preotul acela s-a transferat în altă jurisdicţie şi nici acolo nu i-a plăcut şi s-a transferat în alta...

Iată o altă mărturie amintirea unui bătrân din Moscova, Adrian Alexandrovici Egorov, care ne-a scris: „Cea mai mare parte a drumului am parcurs-o împreună cu răposatul Patriarh Pimen. Odată, i-am pus o întrebare cu privire la duhovnic. Iar el mi-a spus că în toată Rusia avem un singur duhovnic: părintele Ioan". Patriarhul Pimen, În rarele vizite ale părintelui Ioan la Moscova, îl invita întotdeauna pe acesta la el, la Peredelkino, şi stăteau de vorbă îndelung.

Părintele Ioan se purta cu mare evlavie, iubire şi ascultare faţă de conducătorul Sfintei Biserici. Avea conştiinţa profundă că Adevărul se află numai în Biserică. Părintele nu suferea nici rascolul[11] nici răzvrătirile şi întotdeauna ieşea fără frică la luptă împotriva lor, deşi ştia destul de bine câte cleveteli, iar uneori şi câtă ură îi era dat să îndure. Era cu adevărat un om al Bisericii! De multe ori ne învăţa să lucrăm întocmai precum hotărăşte Preafericitul Patriarh, precum binecuvântează episcopul sau egumenul mănăstirii.

Dar toate acestea nu însemnau nici pe departe supunere mecanică, inconştientă. A fost un caz când unul dintre egumenii mănăstirii şi arhiereul locului au încercat să-l convingă pe părintele să dea blagoslovenie pentru o hotărâre, pe care ei o luaseră deja, însă cu care părintele Ioan nu era în principiu de acord. Ierarhii aveau nevoie ca hotărârea lor să aibă autoritatea stareţului. Dar experienţa uriaşă, de aproape o sută de ani de viaţă bisericească (Vania Krestiankin de la patru ani începuse a sluji ca băiat de altar în biserică) i-a şoptit părintelui ioan că acele metode de conducere nu vor duce la nimic bun. Şi l-au asaltat pe părintele la modul cel mai agresiv, după cum se spune, cu cuţitul la gât. Preoţii şi monahii îi arătau ce însemna să stai împotriva presiunii arhiereului locului şi a egumenului mănăstirii. însă părintele Ioan a rezistat în faţa asaltului tot timpul, cu răbdare. El le-a explicat respectuos că nu putea spune „blagoslovesc" pentru ceea ce sufletul său nu putea încredinţa. Dar, dacă întâistătătorii socoteau că era necesar să procedeze cum îşi doreau, urma să se supună fără cârtire hotărârii lor, dar ei urmau să răspundă în faţa lui Dumnezeu şi pentru el şi pentru

[11] Rascol mişcare religioasă din Rusia, care s-a separat de Biserica Ortodoxă oficială la mijlocul secolului al XVII-lea.

fraţi. Dar el presupunea că în cazul acela hotărârea era dictată de patimă. Iar a da binecuvântare, adică a-şi da „cuvântul" său „bun" pentru patimă, nu putea.

De obicei, toţi cei ce şi-l amintesc pe părintele Ioan, scriu cât de binevoitor, blând, bun şi iubitor era el. Da, nu am nicio îndoială, în toată viaţa mea nu am mai întâlnit un asemenea om, care să ştie mai bine cum să dăruiască părinteşte iubirea creştină. Dar nu se poate să nu spun şi că părintele Ioan, când trebuia, era atât de aspru şi ştia să găsească asemenea vorbe de mustrare încât, omeneşte vorbind, nu îl puteai invidia pe cel căruia i se adresa. Ţin minte, când eram încă frate în ascultare la Peciora, am auzit cum părintele Ioan le-a spus la doi ieromonahi tineri: „Ce fel de monahi sunteţi voi? Nu sunteţi decât nişte copii buni!"

Părintele Ioan niciodată nu se temea să spună adevărul, indiferent de persoană şi făcea aceasta în primul rând spre folosul celui cu care vorbea, fie că era arhiereu, mirean sau simplu începător. Această tărie şi acest principiu duhovnicesc s-au înrădăcinat în sufletul părintelui Ioan încă din copilărie, când a intrat în legătură cu mari nevoitori şi viitori noi-mucenici.

Iată răspunsul lui la una dintre întrebările mele, într-o scrisoare din anul 1997:

„Vă dau încă un exemplu de o situaţie asemănătoare, din puşculiţa memoriei mele. Aveam pe atunci doisprezece ani, însă impresia a fost atât de puternică, zguduitoare, că şi în ziua de azi văd tot ceea ce s-a petrecut atunci şi îmi aduc aminte numele tuturor persoanelor implicate.

La noi în Orei slujea un arhiepiscop minunat, pe nume Serafim (Ostroumov). El era atât de înţelept, atât de bun, atât de iubitor, încât nu pot enumera cuvintele de laudă care i se cuvin. Prin viaţa pe care o trăia se pregătea parcă să ia cununa de mucenic, ceea ce în realitate s-a şi întâmplat. în

Duminica iertării[12], acel sfinţit slujitor al lui Dumnezeu a izgonit din mănăstire doi vieţuitori, pe egumenul Calist şi pe ierodiaconul Tihon, pentru o oarecare greşeală. I-a izgonit cu asprime în

[12] Duminica de dinainte de începutul Postului Mare, care se mai numeşte şi Duminica Izgonirii lui Adam din Rai.

prezenţa credincioşilor, fără a-i sminti totuşi pe cei doi şi imediat a rostit predica pentru Duminica iertării şi a cerut iertare tuturor.

Conştiinţa mea de copil a fost pur şi simplu zguduită de ceea ce s-a întâmplat, pentru că totul s-a întâmplat foarte repede: şi izgonirea, adică lipsa iertării, şi cererea smerită de a fi iertat şi iertarea dată tuturor. Am înţeles atunci un singur lucru: că pedepsirea poate fi un început pentru iertare şi că fără ea iertarea nu poate exista.

Acum mă plec în faţa îndrăznelii şi a înţelepciunii acelui episcop, pentru că lecţia dată de el a rămas un exemplu viu pentru toţi cei care au fost prezenţi atunci, precum vedeţi, pentru toată viaţa".

Părintele Ioan mărturisea întotdeauna bucuros şi fără şovăire adevărul cel preţios şi limpede pentru el: viaţa creştinului pe pământ şi viaţa Bisericii triumfătoare sunt legate cu lanţuri duhovniceşti, cu neputinţă de dezlegat. Această credinţă a lui s-a adeverit în chip minunat şi în marele ceas al morţii sale.

Părintele a plecat la Domnul în al nouăzeci şi şaselea an al vieţii. S-a întâmplat într-o zi de sărbătoare, deosebit de însemnată pentru părintele Ioan, în ziua pomenirii noilor mucenici şi mărturisitori ai Rusiei. Mulţi dintre aceşti sfinţi, care şi-au dat viaţa pentru Hristos în anii cumplitelor prigoane din secolul XX, au fost îndrumătorii şi prietenii lui apropiaţi. Şi el însuşi a fost unul dintre ei. în ziua prăznuirii noilor mucenici, în dimineaţa zilei de 5 februarie 2006, după ce părintele Ioan s-a împărtăşit cu Sfintele lui Hristos Taine, Domnul l-a chemat la El.

însă chiar şi după adormirea părintelui Ioan, cei ce au avut fericirea de a vorbi cu el simt dragostea, sprijinul, rugăciunile şi grija lui, care nu ne părăsesc nici acum, când părintele Ioan este în lumea cealaltă.

în anul 2007, ziua onomastică a Preafericitului Patriarh Alexei al II-lea a căzut în prima duminică a Postului Mare, a Ortodoxiei. Toată săptămâna până atunci am petrecut-o cu obştea Mănăstirii întâmpinării, participând la dumnezeieştile slujbe din prima săptămână a postului. Sâmbătă, după Sfânta

Liturghie, au început să vină oaspeţi la onomastica Patriarhului. Tot timpul de dinainte şi de după priveghere, până la miezul nopţii, l-am petrecut îngrijindu-mă de primirea şi cazarea preoţilor şi arhiereilor care, de obicei, se opreau la noi, la Mănăstirea întâmpinării. Când însă am simţit că nu mă mai ţineau puterile şi îmi doream atât de mult să dorm, am hotărât să mă culc şi să citesc canoanele şi rânduiala Sfintei împărtăşanii dimineaţă. Dar, spre ruşinea mea, nu m-am trezit foarte devreme şi am ajuns la Biserica Hristos Mântuitorul la Sfânta Liturghie, fără să mai fi citit pravila de rugăciune.

De două sau de trei ori în cei douăzeci de ani ai vieţii mele de preot mi s-a întâmplat să slujesc fără să mă fi pregătit înainte. Şi niciodată nicio îndreptăţire sau invocarea împrejurărilor, şi cu atât mai puţin a oboselii, nu au putut înăbuşi mustrările cumplite ale conştiinţei mele. însă atunci încercam totuşi să mă conving că, la urma urmelor, chiar dacă nu citisem pravila de rugăciune necesară, toată săptămâna, şi dimineaţa şi seara, petrecusem destul de multe ceasuri la biserică. Iar miercuri, vineri şi sâmbătă, adică ultima dată chiar cu o zi înainte, mă împărtăşisem, împlinisem toate rânduielile şi citisem toate rugăciunile.

După ce am îmbrăcat veşmintele şi am intrat în altarul plin de slujitori ai Bisericii Mântuitorului Hristos, mi-am adus aminte că, în general, în zilele noastre, unii teologi de seamă afirmă că rugăciunile pentru împărtăşanie nu sunt chiar necesare... Mai pe scurt, se pare că aproape izbutisem să mă împac cu glasul lăuntric care mă mustra când, deodată, s-a apropiat de mine Mitropolitul Republicii Ciuvaşe, Varnava. De multe ori îl văzusem la slujbele la care lua parte Patriarhul pe acel arhiereu în vârstă, cinstit de toţi, dar niciodată nu vorbisem cu el. Atunci Mitropolitul s-a apropiat de mine şi m-a binecuvântat. Apoi a spus:

— Să te mântuiască Domnul, părinte Tihon, pentru filmul legat de Mănăstirea Pecerska. Foarte mult mi-a plăcut. îl ştiam pe părintele Ioan de cincizeci de ani şi veneam la el la Peciora.

Preasfinţitul se referea la filmul documentar realizat de mine despre Mănăstirea Pecerska din

Pskov, în care existau multe imagini recente cu părintele Ioan.

— Ştii ce îmi aduc acum aminte? a continuat Preasfinţitul. Ai auzit, probabil, că în anii 50, când părintele Ioan slujea într-o parohie la ţară, într-o seară, după priveghere, tâlharii au dat buzna în casa lui, l-au legat şi l-au snopit în bătaie. Şi aşa, legat, l-au lăsat aproape mort. Ştiai asta?

— Da, Stăpâne, ştiu întâmplarea aceasta. Dimineaţa, înaintea Sfintei Liturghii, enoriaşii l-au găsit pe părintele Ioan şi l-au eliberat.

— Da, da, aşa a fost! Părintele Ioan şi-a venit în fire, I-a mulţumit lui Dumnezeu pentru încercare şi pentru că fusese salvat şi a mers să săvârşească Sfânta Liturghie. Dar ştii ce mi-a spus el după aceea? Că aceea a fost singura dată în toată viaţa lui când a slujit Liturghia fără pregătire, fără rânduielile şi rugăciunile cuvenite. Uite-aşa... Domnul fie cu tine!

Alături stătea arhimandritul Dionisie (Şişighin). M-am apropiat de el şi i-am povestit totul: şi despre nepăsarea mea, şi despre discuţia cu Preasfinţitul Varnava. M-am spovedit părintelui Dionisie şi împreună cu el, aşteptând începutul slujbei, am discutat despre cât de mare este mila Domnului faţă de noi şi cât de nepătrunsă este Pronia Lui.

Cine ştie la ce am fost martor atunci? Ori la faptul că părintele Ioan, din lumea cealaltă, l-a mustrat prin mitropolit pe „unul dintre fiii săi nesăbuiţi", aşa cum m-a numit odată într-una dintre scrisori, ori poate că am întâlnit în acea clipă încă un tainic nevoitor şi rob al lui Dumnezeu dintre aceia pe care Biserica Dreptmăritoare a lui Hristos îi va avea până la sfârşitul veacului.

Arhimandritul Serafim

Părintele Serafim a fost pentru mine cel mai misterios om din Mănăstirea Pecerska din Pskov. Provenea din spiţa baronilor Ostzeisk. în anii treizeci a venit la mănăstire şi a intrat în ascultarea unui mare stareţ, a ieroschimonahului Simeon.

Părintele Serafim comunica puţin cu oamenii. Locuia într-o peşteră, adaptată pentru locuit, foarte umedă şi întunecoasă. La slujbă stătea în picioare, adâncit tot în rugăciune, cu capul aplecat în jos şi făcând din când în când deosebit de încet şi cu evlavie semnul Sfintei Cruci. Şi prin mănăstire părintele Serafim trecea întotdeauna la fel de concentrat. Nouă, fraţilor începători, ni se părea o crimă să-i distragem atenţia. E adevărat, uneori el însuşi ni se adresa nouă, dar foarte scurt. De exemplu, când se întorcea de la Sfânta Liturghie în chilie, îi dădea întotdeauna o prescură celui ce era de serviciu în incinta mănăstirii. Odată, un frate începător, Saşa Şveţov, se gândea să părăsească mănăstirea. Părintele Serafim s-a apropiat dintr-odată de el şi, bătând din picior, s-a răstit la el zicând cu asprime: „Alt drum în afară de mănăstire nu ai!". El însuşi, petrecând şaizeci de ani numai acolo, fără nicio ieşire, spunea: „Eu nici măcar cu gândul nu am ieşit din mănăstire". O singură dată a ieşit, în anul 1945, când,

pentru că era neamţ, soldaţii noştri l-au scos din mănăstire ca să-l împuşte, dar apoi s-au răzgândit şi nu l-au împuşcat.

în general, în ciuda caracterului închis în sine şi a asprimii de care dădea dovadă, părintele Serafim era un om extraordinar de bun şi iubitor. Toţi îl cinsteau şi îl iubeau în mănăstire, deşi se purtau faţă de el cu frică, mai bine zis, cu cutremur, ca faţă de un om care trăia pe pământ cu Dumnezeu sau ca faţă de un sfânt în viaţă.

îmi aduc aminte ceea ce am remarcat în anii aceia. Un timp am fost ipodiaconul părintelui arhimandrit Gavriil, egumenul mănăstirii, şi am observat că, atunci când părintele Serafim intra în altar, egumenul se ridica degrabă de la locul lui, îl întâmpina şi cu deosebită cinstire îl saluta. Nu se mai purta aşa faţă de nimeni.

Zilnic, fie iarnă, fie vară, mereu la patru dimineaţa, părintele Serafim ieşea din chilia lui din peşteră şi făcea o cercetare scurtă a mănăstirii, ca să vadă dacă totul era în ordine. Abia după aceea se întorcea în chilie şi îşi aprindea focul în soba, în care, din pricina umezelii din peşteră, trebuia făcut focul aproape tot anul. Cred că părintele Serafim se simţea un ocrotitor deosebit al Mănăstirii Pecerska şi poate, într-adevăr, i se şi încredinţase această ascultare. în orice caz, glasul acestui baron neamţ, care era un mare nevoitor şi înainte-văzător, era întotdeauna limpede în rezolvarea celor mai grele probleme care apăreau în obştea mănăstirii.

Părintele Serafim rareori rostea vreo învăţătură deosebită. În antreul chiliei lui umede din peşteră atârnau foi cu cugetări din operele Sfântului Tihon de Zadonsk şi cel care venea la el deseori se mulţumea cu acele citate sau cu sfatul părintelui Serafim: „Citiţi-l mai mult pe Sfântul Tihon".

în toţi anii vieţii de mănăstire, părintele Serafim s-a mulţumit cu foarte puţin. Şi nu numai în privinţa hranei sau a somnului, dar şi a legăturii cu oamenii. De exemplu, în baie nu se spăla niciodată la duş, îi ajungeau două-trei ciubere de apă. Când fraţii l-au întrebat de ce nu foloseşte duşul, căci avea acolo apă câtă voia, el a mormăit, zicând că a te spăla la duş este totuna cu a mânca ciocolată.

Odată, prin anul 1983, mi-a fost dat să ajung la Diveevo. Pe atunci era mult mai greu de ajuns decât acum, căci nu departe
se afla o mare bază militară, accesul în zonă fiind restricţionat. Monahiile bătrâne de la Diveevo mi-au dăruit o bucăţică din piatra pe care s-a rugat Cuviosul Serafim de Sarov. Când m-am întors la Peciora, m-am hotărât să mă apropii de părintele Serafim şi să-i dăruiesc acest „odor", de la ocrotitorul lui duhovnicesc. Părintele Serafim, primind acest dar neaşteptat, la început a rămas mult timp tăcut, iar apoi m-a întrebat:

— Ce pot face în schimb pentru frăţia-voastră?

Eu am fost surprins de întrebare.

— Păi, nimic...

Dar apoi repede i-am spus cel mai tainic gând al meu:

— Rugaţi-vă să devin monah!

îmi amintesc cât de atent s-a uitat la mine părintele Serafim.

— Pentru acest lucru cel mai mult contează voinţa frăţiei-voastre, a spus el încet.

Despre această voinţă, îndreptată spre monahism, mi-a mai vorbit o dată, după mai mulţi ani, În cu totul alte împrejurări. Pe atunci eram deja la Moscova, în ascultare la Preasfinţitul Pitirim. Părintele Serafim îşi trăia ultimul an din viaţa sa pământească şi aproape că nu se mai ridica din pat. Venind la mănăstire, am trecut să-l văd pe stareţ în chilia lui din peşteră şi deodată el însuşi a început discuţia despre mănăstire, despre starea actuală a monahismului. Acest lucru era foarte neobişnuit pentru el şi cu atât mai preţios; iar din discuţia aceea am reţinut câteva idei principale.

în primul rând, părintele Serafim a vorbit despre mănăstire cu o dragoste imensă, negrăită, ca despre cea mai mare comoară:

— Nici măcar nu vă închipuiţi ce este mănăstirea! Ea este... un mărgăritar, este un giuvaier minunat în lumea noastră! Abia mai târziu veţi înţelege şi veţi preţui lucrul acesta.

Apoi a vorbit despre principala problemă a monahismului de astăzi:

— Nenorocirea mănăstirilor de acum constă în faptul că oamenii vin aici având o voinţă slabă.

Acum înţeleg din ce în ce mai mult cât de adâncă era observaţia părintelui Serafim. Jertfelnicia, lepădarea de sine şi fermitatea în ceea ce priveşte nevoinţa monahală sunt din ce în ce mai slabe în noi. Şi tocmai din această pricină îl durea inima pe părintele Serafim, urmărindu-i pe tinerii vieţuitori ai mănăstirii.

în cele din urmă, a spus un lucru foarte important pentru mine:

— Vremea mănăstirilor mari a trecut. Acum vor aduce rod mănăstirile mici, în care egumenul este în stare să se îngrijească de viaţa duhovnicească a fiecărui monah. Ţineţi minte acest lucru. Dacă veţi fi egumen, nu adunaţi o obşte mare.

Cam aceasta a fost ultima noastră discuţie, în anul 1989. Pe atunci eram doar frate începător, nici măcar monah.

Faţă de clarviziunea părintelui Serafim, nici eu, nici prietenii mei din mănăstire nu aveam nicio îndoială. Părintele serafim însuşi avea o atitudine foarte calmă şi chiar sceptică întrucâtva faţă de discuţiile despre minuni şi clarviziune. Odată a spus:

— Iată, toţi zic că părintele Simeon era făcător de minuni şi înainte-văzător. Dar eu, cât am trăit lângă el, nu am observat nimic. Era pur şi simplu un monah bun.

însă eu nu o dată am simţit în viaţa mea puterea darurilor duhovniceşti ale părintelui Serafim.

Odată, în vara anului 1986, am trecut pe lângă chilia stareţului şi am văzut că se apucase să schimbe fitilul în felinarul de pe cerdac. Am adus un scăunel şi l-am ajutat. Părintele Serafim mi-a mulţumit şi a spus:

— Un arhiereu a luat un frate la Moscova în ascultare. Au crezut că nu pentru mult timp, dar fratele a rămas acolo.

— Şi ce a mai fost? am întrebat eu.

— Păi, asta-i tot! a spus părintele Serafim. Apoi s-a întors şi a plecat în chilia sa.

Nedumerit, am plecat în drumul meu. Care frate? Care arhiereu?

După trei zile, m-a chemat arhimandritul Gavriil, egumenul mănăstirii, şi mi-a spus că în ziua aceea îl sunase din capitală arhiepiscopul de Volokolam, Pitirim, preşedintele departamentului editorial al Patriarhiei din Moscova. Preasfinţitul Pitirim aflase că la Mănăstirea Pecerska era un frate cu studii superioare în domeniul cinematografiei şi se adresase părintelui egumen cu rugămintea de a-l trimite pe acel frate la Moscova. Aveau urgent nevoie de specialişti în domeniu, ca să pregătească filme şi programe de televiziune pentru împlinirea a o mie de ani de la încreştinarea Rusiei. Celebrarea urma să aibă loc peste doi ani, iar fratele despre care era vorba eram eu. Nu îmi amintesc să fi avut în viaţa mea o zi mai rea decât aceea. L-am implorat pe părintele Gavriil să nu mă trimită la Moscova, dar el deja luase hotărârea:

— Nu mă voi certa cu Pitirim din cauza ta! mi-a tăiat-o, ca răspuns la toate rugăminţile mele.

Abia mai târziu am aflat că întoarcerea la Moscova a fost şi o rugăminte mai veche a mamei mele, care nădăjduia să mă convingă să ies din monahism. Părintelui Gavriil tare îi era milă de ea şi aştepta prilejul să mă trimită la măicuţa mea nemângâiată. Iar vorbele dure făceau parte din limbajul lui obişnuit.

Desigur că îndată mi-am amintit ultima mea discuţie cu părintele Serafim, despre un oarecare frate, un oarecare arhiereu, despre Moscova, şi am alergat degrabă la el la chilie.

— Este voia lui Dumnezeu! Nu vă amărâţi. Totul este spre mai bine, veţi vedea şi veţi înţelege singur, mi-a spus cu blândeţe stareţul.

însă cât de greu mi-a fost, mai ales la început, să trăiesc iarăşi la Moscova! Greu, tocmai pentru că, trezindu-mă în puterea nopţii, îmi dădeam seama că lumea aceea minunată, neasemuită, a mănăstirii cu părinţi ca Serafim, Ioan, Natanail, Teofan, Alexandru era departe, la sute de kilometri. Iar eu eram aici, în Moscova, unde nimic din toate acele minunăţii nu exista.

59

Primejdiosul părinte Natanail

Dacă cineva ar fi cerut în vremea aceea să i se spună care era cel mai primejdios om de la Peciora, fără îndoială că ar fi auzit numai un singur nume: părintele arhimandrit Natanail, vistiernicul Mănăstirii Pecerska din Pskov. În privinţa acestei alegeri ar fi fost de comun acord şi preoţii, şi fraţii începători, şi monahii şi mirenii, şi comuniştii din conducerea KGB a Mănăstirii Pecerska, şi disidenţii locului. Totul se datora faptului că părintele Natanail nu era doar un om de temut, ci chiar foarte periculos.

Atunci când l-am cunoscut eu, se înfăţişa ca un bătrân înaintat în vârstă, uscăţiv, cu o privire ageră, pătrunzătoare. Şi iarna şi vara era îmbrăcat într-o rasă veche, prost spălată, cu poalele rupte. De obicei purta pe umeri un săculeţ de pânză de in, iar în el avea tot ce voiai şi pesmeţi, dăruiţi de vreo băbuţă, şi un milion de ruble. Şi una şi cealaltă în ochii părintelui vistiernic erau nemaipomenit de valoroase, întrucât erau trimise în mănăstire de Bunul Dumnezeu. Toată această avuţie părintele Natanail o căra şi o ascundea în numeroasele lui chilii şi ascunzători secrete.

Banii mănăstirii se aflau cu totul pe mâinile lui, numai el ştia de ei şi îi administra cum credea de cuviinţă. Şi avea pentru ce să cheltuie: zi de zi în mănăstire serveau masa până la patru sute de pelerini şi o sută de monahi. Şi mai trebuia să asigure nesfârşitele reparaţii ale mănăstirii, apoi noile clădiri, iar pe deasupra să rezolve problemele zilnice ale obştii, să-i ajute pe sărmani, să primească oaspeţi şi să ofere daruri funcţionarilor... şi încă multe altele. Cum se descurca părintele Natanail singur cu toate aceste probleme financiare, nimeni nu ştia. În afară de toate acestea, pe umerii lui se afla toată gestiunea mănăstirii, răspundea de alcătuirea regulamentului pentru slujbele zilnice, îndeplinea îndatoririle de secretar al mănăstirii şi răspundea la scrisorile oamenilor, care se adresau mănăstirii cu cele mai felurite întrebări; şi, în sfârşit, împărţea cu părintele egumen ostenelile în ceea ce privea relaţiile cu organele sovietice (acest lucru fiind foarte neplăcut). Toate aceste îndatoriri, numai la enumerarea cărora oricărui om normal i s-ar face rău, părintele Natanail le împlinea cu atâta însufleţire şi conştiinciozitate, încât uneori ne întrebam dacă mai rămăsese şi altceva în sufletul lui şi dacă nu cumva devenise numai un birocrat bisericesc.

Pe lângă toate celelalte îndatoriri, părintele vistiernic avea şi responsabilitatea de a ne supraveghea pe noi, fraţii începători. Şi nu ne puteam îndoi că împlinea acest lucru cu meticulozitatea specifică lui: trăgea cu coada ochiului, examina cu atenţie, trăgea cu urechea, ca nu cumva să facem ceva împotriva regulamentelor sau în detrimentul mănăstirii. Deşi, ca să fiu cinstit, era într-adevăr nevoie să ne supravegheze, căci veniserăm din lume la mănăstire ca nişte gură-cască fără pereche.

Părintele Natanail mai avea totuşi o trăsătură fantastică: întotdeauna apărea tocmai în clipa în care era cel mai puţin aşteptat. Să zicem că începătorii se sustrăgeau de la ascultări şi se aşezau undeva sus, pe vechile ziduri, ca să se odihnească, să stea de vorbă, să se încălzească la soare. Deodată, ca din văzduh, apărea părintele Natanail şi, cu barba tremurând, începea să ne mustre cu glasul său zgomotos, care în acele clipe părea de nesuportat, astfel încât fraţii preferau să-i înghită pământul, ca să se termine acel chin.

Datorită râvnei sale, părintele Natanail nu mânca, nici nu dormea în adevăratul sens al cuvântului. Nu era un simplu ascet: nimeni, de exemplu, nu l-a văzut vreodată să bea ceai, ci numai apă. Şi la masa de prânz abia dacă mânca a cincea parte din ceea ce i se dădea. însă în fiecare seară venea neapărat în trapeză la cină, ce-i drept, numai ca, şezând în faţa unei farfurii goale, să supravegheze ordinea în mod cicălitor.

Totodată, energia lui era uimitoare. Nimeni dintre noi nu ştia când dormea el. Chiar şi noaptea străbătea lumina prin obloanele de la ferestrele chiliei lui. Monahii bătrâni spuneau că părintele Natanail în chilia lui fie se roagă, fie numără grămezile de ruble, adunate peste zi. Toată această bogăţie imensă trebuia încă s-o lege bine în pachete, iar măruntişul să-l pună în săculeţe. Şi când termina cu acestea, se apuca să bată la vechea maşină de scris îndrumările şi lămuririle pentru slujba din ziua următoare; nimeni în afară de părintele Natanail nu ştia toate detaliile tipicului slujbelor mănăstireşti.

Totuşi, chiar dacă lumina se stingea în chilia lui, nu însemna deloc că ne puteam socoti pentru o vreme liberi, lipsiţi de supravegherea lui. Nu, chiar şi noaptea, fără întrerupere, părintele Natanail era gata să apară în orice clipă ici-colo, controlând să vadă dacă nu umbla cineva prin mănăstire, ceea ce era strict interzis.

Ţin minte cum odată, într-o noapte de iarnă, stând până târziu la unul dintre fraţi, căci era ziua lui onomastică, ne-am furişat la chiliile noastre. Şi deodată, la vreo cinci paşi de noi, a ieşit din întuneric părintele Natanail. Am încremenit de frică, dar foarte repede am înţeles uimiţi că de data aceasta vistiernicul nu ne vedea. Şi se purta cam ciudat. Abia îşi trăgea picioarele şi chiar se împleticea, încovoindu-se sub sacul său. Apoi am văzut cum a sărit peste gărduleţul grădiniţei din faţa chiliilor şi s-a prăbuşit brusc în zăpadă, drept în stratul de flori.

„A murit!", ne-a trecut atunci prin minte.

Am aşteptat puţin şi, ţinându-ne răsuflarea, ne-am apropiat cu grijă. Părintele Natanail era întins pe zăpadă şi dormea. Pur şi simplu dormea. Respira regulat şi chiar sforăia. Sub cap avea sacul, pe care îl cuprinsese cu amândouă mâinile.

Am hotărât să nu plecăm până când nu vedeam ce urma să se întâmple mai departe. Ne-am ascuns după aghiasmatar şi am aşteptat. După vreun ceas, îngheţaţi de tot, am văzut cum părintele Natanail s-a ridicat brusc cu vioiciune, a scuturat zăpada de pe el şi, aruncându-şi sacul pe spate, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, a pornit în drumul său.

Atunci nu am înţeles absolut nimic. Abia mai târziu, monahii care îl ştiau de multă vreme pe vistiernic, ne-au explicat că părintele Natanail obosea pur şi simplu şi voia să doarmă confortabil; confortabil, adică stând culcat, întrucât în chilia sa dormea numai şezând. Iar ca să nu se desfăteze în pat, prefera să doarmă în zăpadă.

Totuşi, în ceea ce privea modul de viaţă al vistiernicului Pecerskăi aveam numai presupuneri. Primejdiosul părinte Natanail nu lăsa pe nimeni să intre în lumea sa tainică, lăuntrică. Şi ce tot zic de lumea sa lăuntrică, nici măcar în chilia sa nu lăsa pe nimeni! Nici măcar pe părintele egumen, deşi părea total cu neputinţă ca părintele egumen Gavriil să nu poată pătrunde undeva în mănăstirea sa; cu atât mai mult cu cât chilia vistiernicului nu se afla altundeva, decât la etajul întâi al casei în care locuia egumenul, chiar sub camerele lui. Desigur că pentru stăpânul mănăstirii era cu neputinţă să se împace cu această stare de lucruri.

Şi iată că odată, după prânzul unei zile de sărbătoare, fiind foarte bine dispus, părintele egumen i-a spus părintelui Natanail că fără întârziere va merge la el în vizită să bea ceai.

Câţiva dintre fraţii care se aflau foarte aproape de ei în acel moment au înţeles că îndată se va întâmpla ceva ce va zgudui şi mintea, şi sufletul, şi orice închipuire omenească. Şi ar fi fost de neiertat să scape prilejul de a vedea un asemenea eveniment. Aşadar, datorită martorilor, s-a păstrat amintirea acestei întâmplări.

Părintele egumen s-a îndreptat solemn şi neînduplecat prin curtea mănăstirii către chilia părintelui

Natanail, iar vistiernicul a mers repede, cu paşi mărunţi, în urma lui, şi cu jale mare încerca să îl convingă să renunţe la intenţia sa. L-a rugat stăruitor să se ocupe cu ceva mântuitor de suflet, ceva folositor, nu cu plimbări zadarnice prin cămăruţe vechi, absolut neinteresante pentru nimeni, i-a descris într-un mod expresiv ce dezordine era la el în chilie, că nu făcuse curat în ea de douăzeci şi şase de ani, că în chilie era un aer închis, insuportabil... în cele din urmă, total deznădăjduit, părintele Natanail aproape că a trecut la ameninţări, cugetând cu voce tare şi zicând că înniciun caz nu va putea expune scumpa viaţă a părintelui egumen primejdiei care îl putea pândi printre vechiturile din chilia lui.

— Ajunge, părinte vistiernic! l-a întrerupt egumenul supărat, stând în faţa uşii chiliei lui. Deschideţi şi arătaţi-mi ce aveţi acolo!

în ciuda tonului supărat, era clar că părintele egumen era cuprins de o reală curiozitate.

Dându-şi seama în cele din urmă că nu mai avea unde să se ascundă, părintele Natanail parcă s-a înveselit dintr-odată şi, zicând voios „Blagosloviţi, părinte egumen!", a zdrăngănit cheile şi a deschis înaintea egumenului uşa aceea tainică, care timp de patru decenii, până în acel moment, se deschisese numai pentru a-l lăsa să treacă pe uscăţivul părinte Natanail...

în spatele uşii deschise larg era întuneric beznă; în chilia aceea misterioasă ferestrele erau acoperite şi ziua şi noaptea cu obloane. Părintele Natanail s-a strecurat cel dintâi în bezna aceea şi îndată a dispărut, de parcă l-a înghiţit pământul. în orice caz, din chilie nu se auzea niciun sunet.

Părintele egumen a păşit în urma lui cu grijă peste prag şi, chicotind neîncrezător, a zis cu o voce joasă:

— Ce-i întunericul ăsta aici, la Sfinţia-Voastră? N-aveţi curent electric? Unde-i întrerupătorul?

— în dreapta Sfinţiei-Voastre, părinte egumen! s-a auzit din întunericul de nepătruns glasul amabil al vistiernicului. Numai să întindeţi mâna!

în clipa următoare a răsunat un ţipăt sfâşietor din pieptul părintelui egumen şi o putere nevăzută l-a scos din bezna chiliei vistiernicului pe coridor. în urma lui a ţâşnit repede la lumină părintele Natanail. într-o fracţiune de secundă a închis uşa după el, a încuiat-o învârtind cheia de trei ori şi s-a repezit la egumen, care era zguduit. Oftând şi jelindu-se, vistiernicul s-a apucat să scuture de praf şi să aranjeze rasa părintelui egumen, tânguindu-se şi zicând:

— Ce ghinion, Doamne, miluieşte-ne! întrerupătorul ăsta... trebuie să te acomodezi cu el. S-a mai stricat în şaizeci şi patru, la Acoperământul Maicii Domnului, exact în ziua în care l-au dat jos pe Nichita Hruşciov. A fost un semn! Dimineaţa s-a stricat întrerupătorul, seara l-au dat jos pe Nichita! De atunci nu am mai reparat întrerupătorul ăsta. Şi nici nu am avut nevoie de electricieni, singur am aranjat totul. Două fire sunt ieşite în afară din perete: dacă le uneşti, se aprinde lumina, dacă le desfaci, se stinge. Dar, desigur, trebuie să te obişnuieşti, cum să faci asta! însă nu poţi dintr-odată, nu dintr-odată! Aşa că, părinte egumen, vă cer iertare, voi deschide uşa iarăşi şi vom intra în linişte! Acum ştiţi cum să folosiţi întrerupătorul meu. Iar acolo mai sunt multe lucruri interesante!

Însă la sfârşitul acestei pledoarii stupide, egumenul nu mai era acolo, ia-l de unde nu-i!

Pe lângă toate acestea, părintele Natanail era, într-adevăr, un model de ascultare, scria ode foarte lungi în cinstea părintelui egumen şi a mănăstirii Pecerska din Pskov şi, de asemenea, compunea predici moralizatoare în versuri, de câte cinci pagini.

Repulsia părintelui Natanail se îndrepta şi înspre puternicul stat sovietic, mai ales când el se amesteca fără cuviinţă în viaţa mănăstirească. Se spune că tocmai părintele Natanail i-a dat un sfat discret Marelui egumen de la Pecerska, arhimandritului Alipie, când acela se afla într-o oarecare dificultate, fiind sub presiunea şi sub supravegherea autorităţilor.

S-a întâmplat la sfârşitul anilor 60. Precum se ştie, pe atunci toţi cetăţenii Uniunii Sovietice erau obligaţi să ia parte la alegeri. Urna pentru votare se aducea în trapeza mănăstirii unde, după masa de prânz care se desfăşura sub supravegherea egumenului, obştea, vociferând nemulţumită, dădea cezarului ceea ce era al cezarului.

însă odată, nu ştiu cum, prim-secretarul comitetului regional PCUS din Pskov a aflat că pentru unii monahi neînvăţaţi se îngăduia o favoare şi că ei votau pentru partidul de neclintit al comuniştilor în mănăstirea lor veche de o sută de ani şi nu la secţia de votare. Prim-secretarul s-a revoltat şi i-a alungat fără milă pe subordonaţii săi, pentru că toleraseră nişte fapte care nu erau prevăzute în programul alegerilor. Şi îndată a dat ordin ca pe viitor călugării să meargă să voteze în Sovietul Suprem al URSS, ca toţi cetăţenii sovietici, la secţiile de votare din zonele în care locuiau.

Şi tocmai atunci, precum mi s-a spus, părintele Natanail i-a şoptit la ureche părintelui egumen Alipie acel sfat discret.

în ziua alegerilor (iar aceasta a fost duminică), după Sfânta Liturghie, pe porţile mănăstirii a ieşit o procesiune solemnă.

Aliniindu-se doi câte doi, pe un rând lung şi cântând armonios tropare, monahii au defilat prin tot oraşul până la secţia de votare. Deasupra capetelor lor fâlfâiau praporii cei grei, iar în faţa lor, după obicei, erau duse cruci şi icoane vechi. Şi acest lucru încă nu era tot. După cum se obişnuieşte înaintea oricărui lucru important, în sala alegerilor preoţii au început să săvârşească o rugăciune de mulţumire. Funcţionarii, speriaţi de moarte, au încercat să protesteze, însă părintele Alipie i-a întrerupt cu asprime, sfătuindu-i să nu-i împiedice pe cetăţeni să-şi împlinească datoria constituţională, dar să respecte rânduielile vieţii monahale. După ce a votat, obştea s-a întors la fel de cuviincios în procesiune religioasă la sfânta mănăstire.

Nu este nevoie să mai spun că la următoarele alegeri urna de vot i-a aşteptat iarăşi pe monahi dis-de-dimineaţă în trapeza mănăstirii.

în acelaşi timp, părintele Natanail, care ne supraveghea cu atenţie, curma întotdeauna manifestările publice ale oricărei opoziţii faţă de stat şi, cu atât mai mult, încercările de disidenţă. La început acest lucru ni s-a părut revoltător. Credeam că vistiernicul se gudura pur şi simplu pe lângă autorităţi. însă apoi am aflat că părintele Natanail nu numai o dată sau de două ori se ciocnise cu instigatori sau cu securişti deghizaţi în monahi, infiltraţi în mănăstire. Dar, chiar dacă înţelegea pe deplin că înaintea lui se aflau oameni sinceri, totuşi, părintele Natanail de fiecare dată curma manifestările libertăţii de gândire, la care noi ţineam atât de mult. Şi asta nu numai pentru că ocrotea mănăstirea, ci mai degrabă pentru că ne ocrotea pe noi înşine de nerozia, aroganţa şi înflăcărarea noastră tinerească, care erau amestecate cu cea mai pură mândrie. Nu preţuia prea mult cuvintele, nici măcar pe cele eroice, şi ştia multe despre puterea sovietică şi despre tot ceea ce se petrecea în ţară şi nu aşa cum ştiam noi, în cea mai mare parte din auzite sau din cărţi. Părintele Natanail avea o relaţie vie şi personală cu puterea sovietică, cu toate că tatăl lui, preotul Nicolae Pospelov, fusese împuşcat pentru credinţă în anul 1937. Fiind soldat în timpul războiului, părintele Natanail devenise frate de mănăstire, intrând sub ascultarea marelui egumen şi arhimandrit Alipie şi devenind fiul duhovnicesc al sfântului stareţ şi făcător de minuni de la Pecerska, ieroschimonahul Simeon. Văzând amândoi în el un om extrem de onest, cu o minte extraordinar de ageră, l-au făcut vistiernic şi secretar al mănăstirii în anii aceia grei ai prigoanelor lui Hruşciov asupra Bisericii şi i-au încredinţat cele mai mari taine ale mănăstirii.

Iată încă o întâmplare legată de puterea sovietică. Odată, — într-o noapte de vară, aveam ascultare să fac de serviciu în incinta mănăstirii, în preajma Bisericii Adormirii Maicii Domnului. Stelele licăreau slab pe cerul nordic. Pacea şi liniştea domneau pretutindeni. Ceasurile din turn bătuseră tare de trei ori... Şi, deodată, am simţit că în spatele meu se afla cineva. Speriat, m-am întors ca să văd cine era. Era părintele Natanail. Se uita gânditor la cerul înstelat. Apoi m-a întrebat:

— Gheorghe, ce crezi tu despre principiul comunismului?

Ne aflam în Mănăstirea Pecerska din Pskov, lângă Biserica Adormirii, în anul 1983. Ora trei noaptea. Cerul era plin de stele...

Fără să aştepte răspunsul meu, la fel de gânditor, părintele Natanail a continuat:

— Principiul comunismului este: „Să iei de la fiecare după putere şi să dai fiecăruia după nevoi". Dar „puterile" şi „nevoile" le stabileşte, ca întotdeauna, o comisie. Şi ce comisie?... Mai degrabă o „troică"[13]! De exemplu, mă cheamă pe mine şi îmi spun: „Ce puteri ai, Natanaile? Poţi tăia cu fierăstrăul douăzeci de metri cubi de pădure pe zi! Şi ce nevoi ai? Ai nevoie de nişte supă de fasole!" iată, ăsta e principiul comunismului...

Deşi părintele Natanail întotdeauna sublinia cu sârguinţă că el nu era altceva decât un administrator pedant şi un funcţionar nepriceput, chiar şi noi, fraţii începători, cu timpul am început să ne dăm seama că el îşi ascundea pur şi simplu darurile

[13] în timpul comunismului, troica era o comisie formată din trei persoane, fiind constituită pentru pedepsirea rapidă a elementelor antisovietice.

duhovniceşti, cum făceau, de altfel, toţi monahii adevăraţi din mănăstire. Părintele vistiernic nu era un duhovnic oficial al mănăstirii. La el la spovedanie veneau din oraş doar câţiva localnici şi mai veneau câţiva oameni din locuri îndepărtate. Pe alţii nu îi primea la spovedit, invocând ca pretext

incapacitatea sa în această îndeletnicire.

Dar odată, pentru o clipă, şi-a dezvăluit latura ascunsă a sufletului, deşi îndată s-a ascuns iarăşi după obişnuita lui asprime şi fire arţăgoasă. Greşisem odată într-o ascultare; împlinisem, pare-se, cu neatenţie un lucru care îmi fusese încredinţat. Pentru aceasta însuşi părintele egumen m-a pus să curăţ trei zile zăpada din jurul Bisericii Adormirii Maicii Domnului. M-am supărat foc atunci. Ningea întruna, astfel încât în ziua a treia nu numai că obosisem, dar abia îmi mai târam picioarele. Mă simţeam atât de nenorocit, mă răzvrătisem împotriva întregii lumi, încât chiar începusem serios să urzesc un plan de răzbunare. Dar ce răzbunare putea urzi un frate începător împotriva egumenului? Şefii sunt cu neputinţă de înfruntat. Totuşi, mânuind cu ultimele puteri lopata, mă îndulceam în inimă cu următorul scenariu. Când egumenul urma să vină la masă şi să treacă pe lângă mine în trapeză, în mod sigur urma să se intereseze de starea mea şi să mă întrebe: „Cum îţi mai merg treburile, Gheorghe?" Şi atunci i-aş fi răspuns vesel şi nepăsător, ca şi cum nici n-ar fi existat acele trei zile de muncă silnică: „Mai bine decât oricând, părinte egumen, cu sfintele rugăciuni ale Sfinţiei-Voastre!". Şi atunci ar fi înţeles că nu eram aşa uşor de înfrânt!

Scenariul acelei răzbunări cumplite îmi încălzea atât de tare inima, încât chiar şi în ninsoarea aceea care nu mai contenea mă simţeam cu mult mai vesel. Când a trecut pe lângă mine părintele Natanail, chiar i-am zâmbit, apropiindu-mă să iau blagoslovenie. El, de asemenea, a zâmbit larg şi foarte binevoitor şi m-a însemnat cu semnul crucii. M-am aplecat să-i sărut mâna şi deodată am auzit deasupra mea un glas strident:

— Aşadar: „Mai bine decât oricând, părinte egumen, cu sfintele rugăciuni ale Sfinţiei-Voastre?!".

Atunci am încremenit, încovoindu-mă, de parcă aş fi avut sciatică. Iar când, în cele din urmă, m-am hotărât să ridic ochii la stareţ, el se uita la mine cu o asprime neprefăcută. Dar, băgând de seamă groaza mea, a spus cu blândeţe:

— Ia seama, Gheorghe, că îndrăzneala pe nimeni nu a dus la bine!

Şi, aruncându-şi pe spate sacul cu milionul de ruble sau poate cu pesmeţi, s-a îndreptat scârţâind pe zăpada îngheţată, către corpul de chilii. Iar eu am rămas cu gura căscată şi nu vedeam decât cum se legăna la fiecare pas pingeaua desprinsă de gheata vistiernicului.

Aşadar, era un adevărat Pliuşkin[14]! Doar că era sfânt!

Cum a spus un protoiereu onorabil din Piter: „Un an la Mănăstirea Pecerska din Pskov face cât cincizeci de ani de academie duhovnicească". însă modul în care învăţam din aceste lecţii este un alt aspect. Dar aceasta este deja altă problemă şi, trebuie să recunosc, una foarte tristă.

Apropo de Pliuşkin, în comparaţie cu acesta, părintele Natanail era mult mai sobru, niciodată nu glumea. în afară de faptul că tremura pentru fiecare copeică a mănăstirii, se repezea frenetic să stingă toate becurile electrice care ardeau degeaba, economisea apa, gazul şi, în general, tot ceea ce putea fi păstrat şi economisit.

Ţinea cu stricteţe la rânduielile de veacuri ale mănăstirii şi la vechile regulamente monahale. De exemplu, nu putea suporta ca vreunul dintre fraţi să plece în concediu. Deşi concediul medical se cuvenea celor ce aveau nevoie de el, părintele Natanail totuşi nu accepta şi nu suporta deloc lucrul acesta. Nici el, se înţelege, în toţi cei cincizeci şi cinci de ani de mănăstire nu fusese niciodată în concediu. Nici părintele egumen Gavriil nu se bucurase niciodată de concediu şi se uita chiorâş la cei ce veneau la el cu astfel de rugăminţi.

Odată, ţin minte, egumenul i-a dat totuşi binecuvântare unui ieromonah să plece vara în concediu. De binecuvântat, l-a binecuvântat, dar bani pentru drum i-a poruncit să ia de la vistiernic.

Eu atunci aveam ascultare să supraveghez incinta mănăstirii, lângă Biserica Adormirii, şi am fost martor la acea scenă. Totul a început cu faptul că ieromonahul, pregătindu-se

[14] Pliuşkin personaj din romanul Suflete moarte al lui N.V. Gogol.

pentru concediu, s-a înfăţişat la uşa chiliei părintelui Natanail şi a bătut îndelung, dar nu a primit niciun răspuns. Vistiernicul, pricepând îndată despre ce era vorba, s-a ascuns şi nu a deschis. Atunci părintele a hotărât să-l ia pe părintele vistiernic cu binişorul. S-a aşezat pe o bancă la o oarecare depărtare şi a început să aştepte. După patru ceasuri, uitându-se cu băgare de seamă în toate părţile, părintele Natanail a ieşit în curte, şi îndată ieromonahul l-a ajuns din urmă şi i-a arătat binecuvântarea scrisă a egumenului, cerându-i bani de drum.

Văzând hârtia, părintele Natanail a încremenit, de parcă i se prăbuşise tot sufletul, iar apoi chiar s-a prăbuşit cu jale la pământ şi, ridicându-şi mâinile şi picioarele în sus (ieşindu-i astfel de sub

dulamă ghetele rupte şi izmenele albastre decolorate), a început să strige foarte tare:

— Ajutor! Săriţi! Hoţii!!! Vor să le dau bani! Vor concediu! S-au plictisit de mănăstire! S-au plictisit de Maica Domnului! Hoţii! Ajutor! Săriţi!!!

Sărmanul părinţel, de groază, s-a chircit jos, iar turiştii străini care se aflau în curtea mănăstirii au încremenit. Luându-se cu mâinile de cap, ieromonahul a fugit în chilia lui cât l-au ţinut picioarele. Iar egumenul, stând în balconul de la stăreţie, a urmărit toată scena extrem de mulţumit.

Văzând că primejdia a trecut, părintele Natanail s-a ridicat liniştit, s-a scuturat de praf şi a plecat la treburile sale.

Mare bucurie aveam când primeam ascultare să-l ajutăm pe părintele Natanail la conducerea grupurilor de excursionişti prin mănăstire. De regulă, lui i se încredinţa să conducă persoane deosebit de importante. îndatoririle noastre de fraţi începători cereau doar să descuiem zăvoarele acelea vechi şi să le deschidem vizitatorilor uşile grele ale bisericilor. în restul timpului îl ascultam pe părintele Natanail.

Şi aveam ce asculta. Părintele Natanail era continuatorul tradiţiei învăţătorului său, arhimandritul Alipie, care apărase mănăstirea şi credinţa în Dumnezeu în vremurile prigoanelor lui Nichita Hruşciov. Darul cuvântului înţelept, uneori şi neîndurător al arhimandritului Alipie, fusese moştenit de părintele Natanail.

În acei ani ai ateismului, cetăţenii sovietici, când veneau la mănăstire, se aşteptau să vadă orice: obscurantişti, şarlatani, oameni întunecaţi la minte, lipsiţi de omenie, aşa cum întâlneau în realitate, nu se aşteptau să vadă oameni inteligenţi şi înţelepţi, oameni neînfricaţi şi liberi în cuget, care ştiau şi ceea ce vizitatorii nici măcar nu bănuiau. Numai după câteva minute, pentru excursionişti devenea clar că asemenea oameni nu întâlniseră în toată viaţa lor.

Odată, prin anul 1986, conducerea de partid din Pskov a adus la mănăstire un înalt funcţionar de la Ministerul Căilor Ferate. Părea un om incredibil de liniştit şi serios; nu punea întrebări stupide, de genul: „în ce corp de clădire locuiesc soţiile monahilor?", nici nu întreba de ce Gagarin a zburat în cosmos şi nu L-a văzut pe Dumnezeu. însă, în cele din urmă, după o discuţie de două ceasuri cu părintele Natanail, funcţionarul, uimit de personalitatea interlocutorului său, a zis:

— Ascultaţi, sunt pur şi simplu zguduit de discuţia cu dumneavoastră! Un asemenea om, interesant şi original, nu am întâlnit în toată viaţa mea. însă permiteţi-mi să vă întreb: Cum puteţi dumneavoastră, cu mintea pe care o aveţi, să credeţi în... înţelegeţi dumneavoastră în ce! Numai ştiinţa dezvăluie omenirii noi şi noi orizonturi! Şi în ştiinţă Dumnezeu nu există! Iertaţi-mă, dar pur şi simplu nu este nevoie de El. Iată, anul acesta se apropie de Pământ, din adâncurile Universului, cometa Halley. Şi savanţii, închipuiţi-vă, au calculat exact tot itinerarul ei! Şi viteza! Şi traiectoria! Şi pentru aceasta, iertaţi-mă, nu este nevoie nici măcar de vreo idee despre Dumnezeu!

— Cometă, spuneţi? Halley? a spus părintele Natanail, scuturându-şi barba. înseamnă că, dacă au calculat totul în legătură cu această cometă, nu este nevoie de Dumnezeu? Mda, înţeleg! Dar ia închipuiţi-vă că m-aţi angaja pe mine la calea ferată şi mi-aţi da hârtie şi creion. După o săptămână, v-aş putea spune exact când şi în ce direcţii circulă trenurile. însă aceasta înseamnă că nu există conductori, dispeceri, mecanici... ministrul căilor ferate?! Existenţa unui conducător este un lucru necesar în orice domeniu.

însă asemenea discuţii nu se sfârşeau întotdeauna la fel de bine. Odată, a venit la mănăstire un grup de excursionişti, a cărui componenţă ni s-a comunicat în şoaptă: copiii membrilor CC15. Nu ştiu dacă într-adevăr era aşa, dar tinerii păreau foarte needucaţi. Era tineretul „de aur" al Moscovei, de la jumătatea anilor 80, pe care eu îl cunoşteam destul de bine. Tinerii bufneau mereu în râs, arătau cu degetele înspre monahi şi puneau cele mai stupide întrebări. Dar nu aveam ce face şi părintele Natanail i-a însoţit prin mănăstire.

Excursia a început cu peşterile. La intrare există o chilie foarte mică cu o ferestruică. în această chilie, la începutul veacului al XIX-lea, s-a nevoit un zăvorât, ieroschimonahul Lazăr. Tot acolo este şi îngropat. Deasupra pietrei funerare atârnă lanţurile lui şi crucea grea de fier.

— în această chilie s-a nevoit douăzeci şi cinci de ani, un zăvorât, ieroschimonahul Lazăr, a început incursiunea sa părintele Natanail. Vă voi povesti acum despre acest minunat nevoitor.

— Dar unde mergea Lazăr ăsta al vostru la toaletă? a întrebat tare unul dintre tinerii excursionişti. Iar tovarăşii lui se tăvăleau pur şi simplu de râs.

Părintele Natanail a aşteptat răbdător ca ei să se potolească.

— Unde mergea la toaletă? Păi, haide să vă arăt acum!

I-a scos din peşteri pe excursioniştii cei nedumeriţi şi i-a dus prin toată ograda mănăstirii, care era ascunsă de ochii străinilor. Acolo, într-un loc izolat, era o mică toaletă veche. Aliniindu-i pe excursionişti în semicerc în faţa ei, cum se face de obicei în muzee, părintele Natanail a arătat solemn cu mâna spre toaletă şi a grăit:

— Iată, aici mergea ieroschimonahul Lazăr la toaletă! Iar acum staţi şi priviţi!

Şi, întorcându-se cu spatele la tinerii uimiţi, i-a lăsat singuri.

Când aceştia şi-au venit în fire, mai-marele grupului l-a găsit pe egumen şi şi-a exprimat indignarea faţă de ceea ce se întâmplase, la care părintele egumen a răspuns:

— Arhimandritul Natanail mi-a adus la cunoştinţă ce anume v-a interesat. Şi tocmai aceasta v-a şi arătat. Mai mult nu vă pot ajuta!

[15] ce comitetul Central al Partidului Comunist.

Trebuie să ţinem cont de faptul că ne aflam în anul 1984, iar pe atunci nimic nu era atât de simplu. Se puteau întâmpla şi lucruri grave. însă egumenii Mănăstirii Pecerska din Pskov erau prin tradiţie oameni tari.

Primejdiosul părinte Natanail a murit în pace, deosebit de liniştit şi de smerit. Când doctorii au propus să-i pună un stimulator cardiac, el l-a implorat pe părintele egumen să nu facă acest lucru:

— Părinţilor, închipuiţi-vă, a spus el, sufletul voieşte să plece la Dumnezeu, iar un aparat electric îl vâră cu forţa înapoi în trup! Lăsaţi-mi sufletul să plece când îi va veni ceasul!

Am avut fericirea de a-l vizita pe părintele Natanail nu cu mult timp înainte de sfârşitul său şi am fost uimit de bunătatea şi dragostea nesfârşită pe care o răspândea fiinţa lui. în loc să-şi păstreze ultimele puteri care îi rămăseseră să mai trăiască, acest om al bisericii, incredibil de zgârcit şi econom în toate privinţele, se dăruia cu totul pe sine celui pe care Domnul îl trimitea la el numai pentru câteva minute. Aşa se purtase în întreaga lui viaţă. Numai că atunci când trăia nu înţelegeam acest lucru.

SCHIEGUMENUL MELCHISEDEC

În fiecare zi după ascultări, timp de doi ani, am citit necontenit Psaltirea. Aceasta este o tradiţie aparte a mănăstirii, ca obştea să nu înceteze rugăciunea nici ziua nici noaptea, fraţii citind rând pe rând Psaltirea, iar apoi să pomenească mulţimea de oameni de pe pomelnicele date pentru sănătate şi pentru odihnă.

Mie îmi venea rândul să citesc seara târziu, de la ora unsprezece până la miezul nopţii. Apoi mă înlocuia schiegumenul Melchisedec. El continua citirea Psaltirii până la ora două noaptea.

Părintele Melchisedec era un ascet tainic şi minunat. în afara slujbelor aproape că nu îl vedeai prin mănăstire, iar la trapeză apărea numai la sărbători. însă şi la masă şedea cu capul plecat sub gluga schimei şi aproape că nu gusta nimic.

Schima mare în Biserica Rusă este cea mai înaltă treaptă a lepădării de lume. Primind tunderea în schima mare, monahul leapădă toate celelalte ascultări, în afara rugăciunii. Ca şi la tunderea în monahism, i se schimbă iarăşi numele. Episcopii schimnici renunţă la conducerea eparhiei, iar ieroschimonahii sunt sloboziţi de toate îndatoririle, în afară de slujirea Sfintei Liturghii şi de duhovnicie.

Părintele Melchisedec venea în biserica mică şi slab luminată a lui Lazăr, unde se citea necontenit Psaltirea, întotdeauna cu un minut înainte ca ceasurile din clopotniţa mănăstirii să bată de douăsprezece ori. Făcea încet în faţa uşilor împărăteşti trei metanii până la pământ şi aştepta să mă apropii. Dându-mi binecuvântare, îmi făcea semn să plec, pentru ca el să continue rugăciunea în singurătate.

Timp de un an nu mi-a spus niciun cuvânt. în vechiul Pateric egiptean se povesteşte: „Trei părinţi aveau obiceiul de a merge în fiecare an la fericitul Antonie. Doi dintre ei îl întrebau pentru gândurile lor şi pentru mântuirea sufletului, iar al treilea

totdeauna tăcea, neîntrebându-l nimic. După multă vreme i-a zis avva Antonie acestuia din urmă: Iată, atâta vreme ai de când vii aici şi nimic nu mă întrebi! Şi răspunzând fratele, i-a zis: Destul îmi este numai să te văd, părinte". Atunci am înţeles şi eu ce fericire era pentru mine că puteam în fiecare noapte măcar să îl văd pe acest nevoitor.

Dar, cu toate acestea, odată mi-am luat inima în dinţi şi am cutezat să încalc ritualul obişnuit. Şi mai mult decât atât, atunci când părintele Melchisedec m-a binecuvântat ca de obicei, în faţa uşilor

împărăteşti, am cutezat să-i pun o întrebare pe care, probabil, toţi fraţii începători şi monahii tineri din mănăstire doreau foarte mult să i-o adreseze, dar nu îndrăzneau.

Era în legătură cu următoarea întâmplare. Până la primirea schimei mari, părintele Melchisedec a slujit în mănăstire, ca toţi preoţii şi se numea Mihail. El era un tâmplar iscusit şi sârguincios. în biserici şi în chiliile fraţilor s-au păstrat până astăzi chivoturile, analoagele, ramele sculptate pentru icoane, scaunele, dulapurile şi alte piese de mobilier făcute de mâinile lui. Se trudea, spre bucuria conducerii mănăstirii, din zorii zilei până noaptea.

Odată i-au dat binecuvântare să facă pentru obşte o lucrare mult mai mare. Câteva luni s-a trudit, aproape neieşind din atelier. Iar când a terminat, s-a simţit atât de rău încât, povestesc martorii, a căzut chiar acolo şi a murit. Cei ce erau de faţă au început să ţipe şi să se agite şi câţiva monahi au venit în fugă, printre care şi părintele Ioan (Krestiankin). Părintele Mihail nu dădea niciun semn de viaţă. Toţi cei adunaţi s-au aplecat cu tristeţe deasupra lui. Şi deodată părintele Ioan a spus:

— Nu, nu a murit. Trăieşte încă!

Şi a început să se roage. Iar tâmplarul mănăstirii, care zăcea nemişcat, a deschis ochii şi a înviat. Toţi au observat îndată că el era cutremurat de ceva până în adâncul sufletului. Venindu-şi puţin în fire, părintele Mihail a început să-i roage stăruitor pe fraţi să-l cheme la el pe egumen. Când acela a venit, în cele din urmă, bolnavul a început să-l roage cu lacrimi să-l tundă în schima mare.

Se spune că, auzind această dorinţă samavolnică a monahului său, părintele egumen, în felul său caracteristic, care te scula din morţi, i-a poruncit bolnavului să nu facă pe prostul, ci să se facă bine şi să se apuce mai iute de lucru, devreme ce era clar că nu va muri. Dar, aşa cum glăsuieşte aceeaşi tradiţie mănăstirească, în dimineaţa următoare egumenul însuşi, fără nicio invitaţie, cam buimac, a apărut în chilia părintelui Mihail şi l-a anunţat că în cel mai scurt timp îl va tunde în schima mare.

Această reacţie nu prea semăna cu purtarea obişnuită a asprului părinte Gavriil, însă a produs asupra obştii o impresie chiar mai puternică decât învierea mortului. Apoi prin mănăstire s-a răspândit vestea că egumenului i se arătase noaptea Sfântul ocrotitor al Mănăstirii Pecerska din Pskov, cuviosul egumen Corneliu, căruia în secolul al XVI-lea însuşi Ivan cel Groaznic îi tăiase capul, şi i-a poruncit cu asprime egumenului să îndeplinească îndată rugămintea monahului care se întorsese de pe lumea cealaltă.

Repet, toate aceste întâmplări fac parte din tradiţia mănăstirii. în orice caz, în scurt timp părintele Mihail a fost tuns în schima mare şi de atunci s-a numit schiegumenul Melchisedec.

Părintele egumen i-a dat schimnicului un nume foarte rar, în cinstea tainicului prooroc biblic din vechime. Pentru care pricină l-a numit egumenul astfel, rămâne, de asemenea, o mare taină. Căci părintele Gavriil nici la tunderea în schima mare, nici în anii următori, niciodată, nu a putut pronunţa corect acest nume vechi-testamentar. Oricât se străduia el, tot îl stâlcea fără milă. Şi din cauza aceasta i se năruia de fiecare dată buna dispoziţie, iar noi ne temeam să nimerim pe lângă el în momentele acelea de mânie.

Se ştia în mănăstire că în clipele acelea, când părintele Melchisedec fusese mort, i se descoperise ceva, după care se trezise iarăşi la viaţă, dar fiind un om total schimbat. Câtorva împreună-nevoitori mai apropiaţi şi unor fii duhovniceşti de-ai săi, părintele Melchisedec Le-a povestit ceea ce a trăit el atunci. Dar chiar şi ecourile acelei povestiri erau atât de neobişnuite, încât eu şi toţi prietenii mei, cu siguranţă, doream să aflăm acea taină chiar de la părintele Melchisedec.

Şi iată că în noaptea aceea, când am prins curaj în biserica lui Lazăr şi m-am adresat lui pentru prima dată, l-am întrebat tocmai acest lucru: Ce a văzut el acolo de unde, de obicei, nimeni nu se mai întoarce?

Auzind întrebarea mea, părintele Melchisedec a stat mult timp în picioare tăcând, cu capul plecat în faţa uşilor împărăteşti. Iar eu încremeneam din ce în ce mai mult de frică, pe bună dreptate presupunând că mi-am permis cu îndrăzneală ceva cu totul nepermis. însă, în cele din urmă, cu o voce slabă din cauză că vorbea rar, schimnicul a început să îmi vorbească.

Şi mi-a povestit că s-a văzut deodată În mijlocul unui câmp verde, imens. Şi a mers pe acel câmp, neştiind unde merge, până când i-a fost închisă calea de o groapă uriaşă. în ea, printre noroi şi bulgări de pământ, erau aruncate în dezordine multe chivoturi bisericeşti, analoage şi rame pentru icoane. Tot acolo se aflau şi mese stricate, şi scaune rupte, şi nişte dulapuri. Uitându-se cu atenţie, monahul a început cu groază să recunoască lucrurile făcute de propriile lui mâini. Tremurând, privea de sus toate acele roade ale vieţii lui mănăstireşti. Şi deodată a simţit că alături de el stătea cineva. A ridicat ochii

şi a văzut-o pe Maica Domnului, care se uita tot cu tristeţe la acele osteneli de mulţi ani ale călugărului.

Apoi Ea a grăit:

— Tu eşti monah, noi aşteptam de la tine ceea ce e mai important: pocăinţă şi rugăciuni... Iar tu ai făcut numai aceste lucruri...

Apoi vedenia s-a sfârşit, iar mortul s-a trezit iarăşi la mănăstire.

După tot ce s-a întâmplat, părintele Melchisedec s-a schimbat În totalitate. Principalele lucrări ale vieţii lui au devenit cele despre care i-a vorbit Preasfânta Născătoare de Dumnezeu pocăinţa şi rugăciunea. Roadele ostenelilor duhovniceşti nu au întârziat „să vorbească" despre adânca lui smerenie, plânsul lui pentru păcate, dragostea sinceră faţă de toţi, deplina lepădare de sine şi nevoinţele ascetice, care depăşeau puterile omeneşti, iar apoi şi despre înainte-vederea lui, pe care au remarcat-o mulţi, şi despre ajutorul vădit, dăruit oamenilor prin rugăciunile sale.

Văzând cum se nevoia cu desăvârşită înstrăinare de lume în luptele duhovniceşti cele nevăzute şi nepătrunse, noi, fraţii începători, am hotărât să ne adresăm lui numai în cazuri excepţionale. Totodată, ne cam temeam de el, căci în mănăstire se ştia că părintele Melchisedec era foarte aspru ca duhovnic. Şi avea dreptate. Exigenţa lui pentru curăţia sufletului oricărui creştin provenea numai din dragostea lui mare faţă de oameni, din cunoaşterea adâncă a legilor duhovniceşti şi din faptul că înţelegea cât de necesară este pentru viaţa omului lupta neîncetată cu păcatul.

Schimnicul acesta trăia în lumea sa de sus, unde nu există

compromisuri. Iar dacă părintele Melchisedec dădea sfaturi, ele erau cu totul neobişnuite şi puternice, având o tărie aparte.

Odată, s-a abătut asupra mea o avalanşă de ispite crunte şi, după cât mi se părea mie, nedrepte. Atunci am hotărât să merg să cer sfatul celui mai aspru monah din mănăstire, schiegumenul Melchisedec.

Îndată ce i-am bătut în uşă şi am rostit rugăciunea rânduită, părintele Melchisedec a ieşit în pragul chiliei. Era în mantia călugărească şi cu epitrahilul - mersesem la el chiar după săvârşirea pravilei schimniceşti.

I-am destăinuit ispitele şi problemele mele, cele cu neputinţă de rezolvat. Părintele Melchisedec a ascultat tot, stând în faţa mea nemişcat şi, ca întotdeauna, cu capul plecat. Apoi a ridicat ochii la mine şi deodată a început să plângă cu amar...

— Frate! a spus el cu o durere de nedescris. De ce mă întrebi pe mine? Eu însumi mă prăpădesc!

Acest adevărat stareţ şi schiegumen, mare ascet şi nevoitor cu viaţă sfântă, stătea în picioare în faţa mea şi plângea cu durere sinceră, crezând într-adevăr că el era cel mai rău şi mai păcătos om de pe pământ! Iar eu, cu fiecare clipă care trecea înţelegeam din ce în ce mai limpede şi eram din ce în ce mai bucuros că nenumăratele mele probleme, luate laolaltă, nu însemnau absolut nimic! Şi mai mult decât atât, stând acolo, am simţit cum acele probleme au dispărut fără urmă din sufletul meu. Să mai întreb ceva sau să-i cer ajutor stareţului nu mai era nevoie. Făcuse pentru mine tot ce putuse. M-am închinat lui cu recunoştinţă şi am plecat.

Tot ce este în lume, fie simplu, fie complicat, de la micile probleme omeneşti, până la aflarea căii împărăteşti care duce către Dumnezeu, toate tainele acestui veac şi ale celui viitor, totul se rezolvă numai prin nepătrunsa, minunata şi puternica smerenie. Chiar dacă nu înţelegem dreptatea şi sensul ei, chiar de suntem incapabili să dobândim această tainică şi atotputernică virtute, ea ni se descoperă în chip smerit prin acei oameni minunaţi care o pot dobândi.

Părintele Antipa

În afară de Psaltirea care se citea neîncetat mai exista în mănăstire o slujbă deosebită, citirea Te Deum-ului cu acatiste. Aceasta când la Te Deum-ul obişnuit se adaugă slujbe închinate unor sfinţi sau altora. Se pare că nici în vechile tipicuri mănăstireşti, nici în practica celorlalte ţări ortodoxe nu există aşa ceva, ci numai la noi, în Rusia. Iar poporul s-a obişnuit foarte mult cu aceste slujbe şi a început să ceară să se facă multe acatiste la Peciora, uneori câte cincisprezece-douăzeci, astfel încât sfânta slujbă ţinea câteodată mai mult de trei ceasuri.

Monahii cei tineri erau foarte împovăraţi de aceste slujbe lungi şi monotone. Acest lucru este de înţeles, deoarece acatistele sunt menite să fie citite în chilie şi au fost alcătuite de oameni destul de diferiţi, uneori de mari poeţi bisericeşti, alteori şi de domnişoare evlavioase din provincie. Aşa se face

că textele lor, ca să nu spun prea mult, nu întotdeauna sunt desăvârşite. Tinerii ieromonahi se străduiau mereu să evite, care cum putea, aceste rugăciuni de mulţumire.

Şi spre fericirea lor era la Peciora un om care în orice moment era gata să înlocuiască un asemenea confrate, când acestuia îi venea rândul să slujească Te Deum-ul. Era arhimandritul Antipa. Venise la mănăstire mai demult, după război, cu pieptul plin de decoraţii militare, şi devenise fiul duhovnicesc al schiegumenului Sava, căruia i-a fost devotat, aşa cum se spune, până la moarte.

În ciuda înfăţişării impresionante (părintele Antipa arăta ca un leu bătrân, puternic, cu coadă stufoasă, de un roşcat-aprins), părintele acesta era uimitor de bun şi întotdeauna amabil cu toţi. Nimeni nu îl vedea enervat sau supărat. Şi asta chiar dacă în fiecare zi o mulţime de oameni dintre cei mai feluriţi veneau la părintele Antipa să se spovedească, să primească sfat sau să stea pur şi simplu de vorbă, să-şi descarce sufletul. Pentru această bunătate a lui, mulţi căutau să intre la el la spovedit. Iar el se bucura, ierta toate păcatele prin taina spovedaniei şi cu puterea lui de preot îi dezlega de ele pe veci! Ce fericire!

Părintele Antipa era şi un râvnitor al citirii neîncetate din Psaltire. De se întâmpla să lipsească vreunul dintre fraţi din pricina bolii sau a ascultării sau chiar şi a nepăsării, atunci când îi venea

rândul să citească, părintele Antipa citea el însuşi totul în locul lui şi niciodată nu mustra pe nimeni; şi acest lucru se întâmpla chiar dacă în timpul nopţii avea nu mai puţin de trei ceasuri de citit la Psaltire.

Cu aceeaşi bucurie slujea părintele Antipa şi Te Deum-ul cu acatiste. Strălucea de-a dreptul la acele slujbe nesfârşite, pe lângă care adăuga în mod obligatoriu şi citirea a trei, patru sau cinci caiete de pomelnice, fiecare cântărind câte un kilogram. Atât de mult se bucura şi atât de adânc simţea cât de importante erau pentru cei vii şi pentru cei adormiţi rugăciunile făcute în biserică! Poporul iubea foarte mult slujbele săvârşite de el.

Dar iată că venise şi ziua în care părintele Antipa nu a mai putut sta pe picioarele lui bolnave la Te Deum. Părintele responsabil cu ordinea a anunţat că arhimandritul Antipa fusese scutit de împlinirea acelor slujbe.

Cu lacrimi a săvârşit părintele ultima sa slujbă. Au plâns mult şi credincioşii. Le părea rău că la acatiste nu vor mai avea un asemenea rugător. Erau amărâţi de-a binelea şi ieromonahii tineri, socotind câte îndelungi Te Deum-uri erau nevoiţi să slujească de atunci înainte fără părintele Antipa. Nu se bucurau decât fraţii paracliseri; printre preoţi nu mai rămăsese niciunul doritor să citească acatiste şi caiete de pomelnice la nesfârşit. în plus, începând de atunci fraţii, în sfârşit, reuşeau să ajungă la timp la masa de prânz.

Totuşi, mai mult decât toţi, suferea părintele Antipa. Nu numai că săvârşea cea din urmă slujbă, dar de atunci înainte nu mai avea nici posibilitatea să citească acatistele care îi erau atât de dragi. Necazul era că acele cărţi cu acatiste (care se numesc acatistiere) pe atunci nu se tipăreau în ţara noastră, iar în mănăstire erau doar nişte caiete groase cu texte copiate de enoriaşi cu sârguinţă. Acele caiete preţioase se păstrau într-o valiză micuţă, iar valiza, care înainte se aflase întru totul în grija părintelui Antipa, trecea de atunci în grija altor preoţi.

La sfârşitul acelei slujbe, cea mai tristă din toată viaţa părintelui Antipa, în Biserica Sfântului Arhanghel Mihail a intrat un grup de turişti străini. Se pare că erau descendenţi ai emigranţilor ruşi, deoarece, deşi arătau ca nişte străini foarte îngrijiţi, îşi făceau cruce şi se închinau la icoane în mod corect, ca şi noi. După ce s-au rugat, pelerinii s-au adunat, pregătindu-se de plecare, dar tocmai atunci o femeie a scos din geantă o carte şi, arătând-o de departe părintelui Antipa, a aşezat-o pe o treaptă a scării amvonului, în faţa altarului.

Când părintele Antipa a părăsit biserica însoţit de bătrânele care se tânguiau, şi-a adus aminte de cartea lăsată de acea femeie. Răsuflând greu, s-a aplecat, a ridicat-o şi a deschis-o. Era un acatistier în limba slavonă, editat la Bruxelles.

De atunci, părintele Antipa nu s-a despărţit până la moarte de acea carte, care a ţinut locul tuturor acelor caiete din nepreţuita lui valiză. Cartea, deşi nu era prea mare, era totuşi tipărită pe o hârtie atât de fină, încât încăpeau în ea, spre bucuria bătrânului părinte, o mulţime de acatiste.

Câteodată, monahul acesta impunător, roşcovan, se aşeza pe-o bancă, pe dealul din preajma mănăstirii, cu cărţulia sa, şi, punându-şi ochelarii mari, se ruga cu osârdie.

înainte de moarte, părintele Antipa a căzut la pat. în infirmeria mănăstirii l-au spovedit şi l-au împărtăşit des, însă chiar în ziua morţii a găsit puterea de a se ridica. A luat crucea şi Evanghelia şi a

mers la peşteri, la mormântul duhovnicului său, schiegumenul Sava. Acolo părintele Antipa i-a mărturisit stareţului său iubit, cel de mult adormit, toată viaţa sa şi a cerut rugăciunile lui pentru viaţa viitoare. Apoi s-a întors la infirmerie pentru a-şi da obştescul sfârşit.

Când am sosit de la Moscova la înmormântarea lui, am rămas uimit, căci nu am găsit sicriul acolo unde întotdeauna sunt aşezaţi la Peciora noii răposaţi, spre a li se face rugăciuni timp de trei zile înainte de îngropare, adică în capela în care se face aghiasmă. Capela era în renovare şi, din pricina aceasta, sicriul părintelui Antipa fusese aşezat într-una dintre peşteri, chiar lângă mormântul schiegumenului Sava. Nici măcar moartea, oricât s-a străduit ea, nu i-a putut despărţi. Tot acolo, alături, a şi fost îngropat.

Acum părintele Antipa şi duhovnicul său, părintele Sava, sunt împreună şi „cu trupurile lor sfinţite"pe pământ, şi cu duhul, în împărăţia Cerurilor.

PEŞTERILE

Una dintre uimitoarele particularităţi ale Mănăstirii Pecerska din Pskov sunt sfintele peşteri. Cu acestea a şi început acolo viaţa de obşte, acum şase sute de ani. Labirinturile subterane se întind pe sub biserici, chilii, grădini şi ogoare pe distanţe de mulţi kilometri. Acolo s-au sălăşluit oarecând cei dintâi monahi. Sub pământ ei au clădit biserici; tot aici, după vechiul obicei biblic, în nişe acoperite cu nisip, i-au îngropat pe fraţii lor adormiţi. Abia mai târziu, când numărul călugărilor s-a mărit, mănăstirea a început să se clădească şi la suprafaţă.

Din acele vremuri vechi, peşterile au început să fie numite „zidite de Dumnezeu", adică clădite, făurite de Dumnezeu. Denumirea aceasta a apărut nu atât în virtutea originii naturale a peşterilor (mai târziu monahii înşişi au lărgit considerabil bifurcaţiile coridoarelor subterane), ci mai degrabă din pricina unui fenomen care s-a observat: trupurile celor adormiţi, când sunt duse acolo, încetează îndată să mai răspândească mirosul specific unui trup neînsufleţit.

Astăzi sunt îngropaţi în peşteri mai mult de paisprezece mii de oameni monahi, locuitori ai Peciorei, ostaşi care au apărat mănăstirea în anii atacurilor inamicilor din Evul Mediu. Acolo sicriele nu sunt acoperite cu pământ, ci sunt aşezate simplu unul peste altul în nişe şi grote. Iar vizitatorii care cutreieră cu lumânări în mâini prin labirinturile lungi sunt uimiţi de fiecare dată de prospeţimea şi curăţia aerului din peşteri.

„Unde voieşte Dumnezeu, se biruieşte rânduiala firii", spune o cântare bisericească. Iar acest lucru se tâlcuieşte cam aşa: „De voieşte Dumnezeu, încetează legile naturii". Turiştii necredincioşi părăsesc peşterile, mirându-se foarte tare, dar, cu toate acestea, refuză să creadă că nu se simte mirosul putreziciunii. Celor care sunt mai învăţaţi nu le mai rămâne decât să cugete adânc şi să spună: „Căci în cer şi pe pământ se petrec mai multe lucruri decât ai cugetat, Horaţiu, în filosofia ta!".

De aceste catacombe sunt legate foarte multe istorisiri. Una dintre cele mai recente a avut loc în anul 1995, când a venit la Peciora Boris Nicolaevici Elţân. Mănăstirea şi desigur şi peşterile i-au fost arătate de părintele vistiernic, arhimandritul Natanail. Subţirel, cărunt, cu ghetele scâlciate şi cu rasa ruptă, părintele vistiernic, luminând calea cu o lumânare, i-a condus prin peşteri pe şeful de stat şi suita lui.

în cele din urmă, Boris Nicolaevici a sesizat că în jur se petrecea ceva de neînţeles şi şi-a exprimat mirarea pentru faptul că nu se simţea acolo mirosul putreziciunii, deşi sicriele cu trupurile morţilor se aflau în nişe, astfel încât le puteai chiar atinge uşor cu mâna.

Părintele Natanail i-a explicat preşedintelui, zicând:

— Aceasta este minunea lui Dumnezeu.

Grupul excursioniştilor a mers mai departe. Dar după un timp, nedumerit, Boris Nicolaevici a repetat aceeaşi întrebare.

— Aşa a orânduit Domnul, i-a răspuns iarăşi scurt părintele Natanail.

După câteva minute, la ieşirea din peşteri, preşedintele i-a spus stareţului în şoaptă:

— Părinte, dezvăluiţi-mi secretul: Cu ce îi ungeţi?

— Boris Nicolaevici, a răspuns atunci părintele arhimandrit, este în cercul dumneavoastră vreunul, care miroase urât?

— Nu, bineînţeles.

— Credeţi, oare, că îndrăzneşte cineva să miroasă urât în împărăţia Cerurilor?

Se spune că la auzirea acestui răspuns Boris Nicolaevici a fost pe deplin mulţumit.

Şi în vremea ateismului oficial şi în zilele noastre mulţi au încercat şi încearcă să explice măcar

întrucâtva această însuşire minunată a peşterilor de la Pecerska. Ce nu au mai născocit! începând cu varianta fabuloasă, care i-a trecut prin cap lui Boris Nicolaevici, că monahii ung în fiecare zi paisprezece mii de trupuri neînsufleţite cu miresme, şi ajungând la ipoteza despre proprietăţile unice ale gresiilor locale, care ar absoarbe, chipurile, orice fel de mirosuri. Această ultimă versiune a fost întotdeauna cea mai populară. în perioada sovietică ea era, de obicei, susţinută înaintea turiştilor.

Monahii bătrâni ne-au povestit că marele egumen al Mănăstirii Pecerska din Pskov, arhimandritul Alipie, când se întâmpla să conducă în peşteri delegaţiile cetăţenilor sovietici sus-puşi, lua de fiecare dată o batistă îmbibată cu apă de colonie. Când vizitatorii începeau să comenteze cu îngâmfare despre gresii şi despre absorbirea mirosurilor, părintele Alipie le vâra simplu sub nas batista sa îmbibată cu minunata apă de colonie produsă de parfumeria sovietică. Şi le propunea încă să-şi îndrepte atenţia spre florile care miroseau frumos în vazele de la mormintele cinstiţilor stareţi.

— De ce nu vreţi, îi întreba el, să vă smeriţi, recunoscând că există în viaţa aceasta ceva ce nu înţelegeţi? Dacă aţi fi prezenţi atunci când este adus în peşteri un trup neînsufleţit şi aţi vedea cum piere de fiecare dată cu desăvârşire mirosul putreziciunii, ce aţi mai zice? Tot aţi mai născoci ceva?

Peşterile se întind pe distanţe de mulţi kilometri şi nimeni din mănăstire, nici chiar egumenul nu ştia care era adevărata lor întindere. Bănuiam totuşi că ştiau asta doar părintele Natanail şi arhimandritul Serafim, care trăise în mănăstire mai mult decât toţi ceilalţi vieţuitori.

Odată, prietenii mei, pe atunci încă destul de tineri, ieromonahii Rafail şi Nikita, au făcut rost de cheile de la vechiul cimitir. în această parte a labirintului din peşteri nu mai fusese îngropat nimeni din anul 1700 şi intrarea în ea fusese închisă cu o uşă de fier. Luminând calea cu felinare, monahii au mers pe sub cupolele joase, uitându-se curioşi în toate părţile. Şi de-a dreapta şi de-a stânga, în nişe, se aflau coşciuge făcute din buşteni, sfărâmate de timp, în care se înhumau înainte în Rusia trupurile celor adormiţi. Se îngălbeniseră în ele osemintele înaintaşilor părintelui Nikita şi ai părintelui Rafail. După câtva timp, cercetaşii au dat peste un coşciug închis, care se păstrase întreg. Curiozitatea a biruit şi, lăsându-se în genunchi, monahii au ridicat cu grijă capacul greoi.

înaintea lor zăcea un egumen. Trupul lui se păstrase întreg, degetele galbene ca ceara strângeau la piept o cruce mare sculptată în lemn. Numai faţa îi era, nu se ştie de ce, verde. Revenindu-şi din uimire, ieromonahii au înţeles că pricina acelui fenomen atât de ciudat era vălul de culoare verde, care putrezise şi cu care, după vechiul obicei, se acoperea faţa unui preot răposat. Aflându-se acolo de câteva veacuri, ţesătura se transformase în pulbere.

Unul dintre monahi a suflat şi norul acela verde s-a înălţat în aer, iar dinaintea ochilor prietenilor mei s-a descoperit faţa stareţului, neatinsă de putreziciune. Părea că într-o clipă va deschide ochii şi va privi cu asprime la călugării cei curioşi, care îndrăzniseră să tulbure sfânta lui odihnă. Dându-şi seama că înaintea lor se odihnea un sfânt neştiut de lume, având moaştele neputrezite, monahii s-au speriat atât de tare de îndrăzneala lor, încât au închis degrabă capacul coşciugului şi au luat-o la fugă înapoi, în realitatea secolului XX.

Noi, fraţii începători, când aveam probleme serioase, deseori mergeam în peşteri, ca să le cerem ajutor marilor nevoitori. Ne aşezam în genunchi şi, atingând sicriul cu mâna, ceream câte unui stareţ ocrotire şi povăţuire. Şi ajutorul lor nu se lăsa aşteptat. Cel mai mult îl sâcâiam cu rugăminţile noastre pe stareţul Simeon, care răposase în anul 1960 şi fusese nu demult proslăvit în cetele sfinţilor, şi pe marele egumen, arhimandritul Alipie; şi pe alţi stareţi, care, unul după altul, după ostenelile vieţii lor pământeşti, au plecat cu sufletul la Dumnezeu, iar cu trupul au rămas în peşteri.

încă un merit deosebit şi o slujire aparte a Mănăstirii Pecerska din Pskov au ieşit la iveală abia în secolul XX.

Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie, schitul Optina, lavra Pecerska din Kiev, Solovăţul, Valaamul, Sarovul erau slăvite nu numai în Rusia, ci în toată lumea creştină.
Dar Pecerska din Pskov multe veacuri a rămas aşa, adică nu mai mult decât o mănăstire de provincie.

Totuşi, în anii de după război, când Biserica a început să se ridice din ruinele rămase după revoluţie, a ieşit deodată la iveală faptul că această mănăstire de provincie a fost aleasă de Dumnezeu ca să-şi ducă mai departe marea şi deosebita ei slujire.

Dintr-odată, a reieşit că singura mănăstire de pe teritoriul Rusiei care niciodată, nici măcar în perioada sovietică, nu a fost închisă şi, prin urmare, a păstrat nevătămată scumpa moştenire a vieţii monahale, a fost tocmai Mănăstirea Pecerska din Pskov.
Până în 1940, mănăstirea s-a aflat pe teritoriul Estoniei, iar după alipirea ei la URSS, bolşevicii pur şi

simplu nu au izbutit să o ruineze; apoi a început războiul. Mai târziu, în vremea prigoanelor lui Hruşciov îndreptate asupra Bisericii, marele egumen, arhimandritul Alipie, a ştiut să stea împotriva marii tiranii a statului şi nu a îngăduit să fie închisă mănăstirea.

Faptul că în mănăstire nu s-a întrerupt viaţa duhovnicească a avut o importanţă deosebită. Nu în zadar tocmai aici, la Peciora, în anii 50 ai perioadei sovietice a renăscut stăreţia, una dintre cele mai mari comori ale Bisericii Ruse.

NOVICIATUL

Perioada fără asemănare şi poate cea mai fericită a vieţii monahale, trebuie să recunoaştem, este noviciatul[16]. E drept, călugărul are parte apoi şi de elanuri duhovniceşti, şi de întâmplări care întrec orice închipuire şi pe care omul din lume nici măcar nu şi le poate imagina. Are parte de biruinţe şi de înfrângeri în lupta nevăzută cu gândurile, de descoperiri minunate în ceea ce priveşte lumea şi sufletul său. Prin toate acestea, anii noviciatului nu pot fi comparaţi cu nimic. Odată, bătrânul Patriarh Pimen a fost întrebat:

— Preasfinţia Voastră, aţi urcat pe cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericeşti, dar, de ar mai fi cu putinţă să alegeţi acum, ce anume aţi dori să fiţi?

Patriarhul, de obicei tăcut, adâncit în sine, a răspuns fără a mai sta pe gânduri:

— Frate începător, paznic la porţile de jos ale Mănăstirii Pecerska din Pskov.

Dacă venerabilul Patriarh, cel împovărat de ani, în năzuinţele lui tainice a ales locul novicelui, ne putem închipui dorinţa lui sinceră de a se întoarce la acea stare de demult a

[16] Noviciatul, în mediul monahal, este perioada de la începutul intrării într-o mănăstire şi până la călugărie.

novicelui, când simţi pentru prima dată, în fiecare clipă, grija părintească a atotputernicei Pronii Dumnezeieşti. îţi aduci aminte doar de bucuria luminoasă a copilăriei fericite, când viaţa e plină de descoperiri minunate despre o lume nouă, nesfârşită şi necunoscută. Fiindcă a venit vorba despre noviciat, cu două mii de ani în urmă, apostolii au fost, în fond, timp de trei ani, adevăraţi fraţi începători pe lângă Iisus Hristos. Principala lor îndeletnicire era să-L urmeze pe învăţătorul lor şi cu uimire şi bucurie să descopere atotputernicia şi iubirea Lui.

întocmai acelaşi lucru se întâmplă cu începătorii din zilele noastre. Apostolul Pavel a făcut o mare descoperire: „Iisus Hristos, ieri şi azi şi în veci, este acelaşi". Iar cuvintele acestea sunt adeverite de întreaga istorie a creştinismului. Vremurile şi oamenii se schimbă, dar Hristos şi pentru generaţiile primilor creştini, şi pentru contemporanii noştri, rămâne mereu Acelaşi".

Adevăraţii începători primesc de la Dumnezeu un dar nepreţuit, sfânta negrijă, care este mai frumoasă şi mai dulce decât orice altă libertate. Nu puţini asemenea începători adevăraţi am avut fericirea să văd, începători care se aflau în orice ascultare, de la simplul muncitor până la episcop.

Odată, aminteşte apostolul Matei, pe la mijlocul verii, undeva în Galileea, ucenicii mergeau pe o potecă printre semănături după tânărul şi Dumnezeiescul lor învăţător. Pe drum toţi au flămânzit. Dar aceasta n-a fost o nenorocire; din mers apostolii au început să smulgă spice, le-au frecat în palme şi au mâncat boabele coapte. Şi, ca dinadins, tocmai atunci s-au ivit în calea lor fariseii, oamenii legii, şi s-au năpustit cu vorbe de ocară asupra apostolilor care flămânziseră. în ochii oamenilor legii, apostolii săvârşiseră o crimă cumplită: căci era zi de sâmbătă, iar fariseii şi cărturarii învăţau că sâmbăta chiar şi lucrul neapărat necesar era oprit, în scopul acela lăudabil, ca gândurile omului să nu se abată de la Dumnezeu. însă ucenicii cei simpli la inimă, nedând vreo atenţie fariseilor înfuriaţi, mâncau, mergând mai departe în drumul lor. în suflete aveau pace şi erau liberi, căci înţelegeau că nu încălcau nici o lege a lui Dumnezeu, ci doar o interpretare omenească şi nedreaptă a ei. Şi, mai mult decât atât, mergând după învăţătorul lor, împlineau întocmai porunca unirii cu Dumnezeu şi a urmării Lui.

Starea aceea încântătoare de fericire şi de libertate absolută, pe care nimeni nu ţi-o poate lua, înţelegerea faptului că ocrotirea în această lume este nesfârşită, pentru că Dumnezeu însuşi te-a luat de mână şi te îndreaptă spre o cale minunată, numai de El ştiută iată în ce constă starea cea fără de seamăn a noviciatului. Starea aceasta trece. Dar se spune că după mulţi ani de nevoinţă ea se întoarce cu putere sporită şi cu duh înţelepţit.

Eu am fost nespus de fericit: patru luni am făcut de serviciu tocmai în acea gheretă, lângă porţile de jos ale Mănăstirii Pecerska din Pskov, la care visa atât de mult patriarhul Pimen. Şi pot spune că

bătrânul patriarh a ştiut despre ce a vorbit: acela, într-adevăr, este locul cel mai frumos din lume!

Paznicul nu are multe îndatoriri: să deschidă şi să închidă porţile înainte şi după trecerea maşinilor şi a căruţelor cu fân şi să facă curat după cireada de vite care trece de-a valma, dimineaţa şi seara, pe pavajul secular dinspre grajdul mănăstirii, la păşune şi înapoi.

Cât am stat de pază, am citit multe cărţi interesante şi din tot sufletul am îndrăgit singurătatea. Ce-i drept, când a venit toamna şi păşunatul a încetat, mi s-a dat o nouă ascultare: să muncesc la grajd. A fost mai greu. în mănăstire sunt supravegheate strict curăţenia şi ordinea şi trebuia să fiu atent să curăţ gunoiul fără întârziere şi să presar iarăşi rumeguş. Altfel vaca se putea întinde în bălegar, ugerul se întărea şi ţâţa se îmbolnăvea. în cireada mănăstirii erau treizeci şi cinci de vaci. Fân era din belşug, astfel încât producţia de băligar sporea într-o veselie şi pe tot parcursul celor 24 de ore să te tot ţii de treabă.

Odată, ţin minte, într-o noapte geroasă de iarnă, pe la ora patru, abia îmi târam picioarele, cu ochii lipiţi de somn, iar toate vacile buf! trosc-pleosc! au început să se trântească pe jos! în cele din urmă, s-a făcut puţină linişte. M-am tolănit pe un divan vechi şi ponosit şi îndată am aţipit. Dar curând am auzit prin somn: buf! trosc-pleosc! Apoi mai tare: buf! trosc-pleosc!

Când am deschis ochii, am văzut prin lumina slabă a becului o văcuţă care stătea în stănoaga ei, chiar în faţa mea, deasupra unui morman de băligar proaspăt, aburind şi dând din coadă ca şi cum m-ar fi chemat. Cum să nu se bucure: mâncase fân bun, dormise destul, şi-a făcut nevoia şi aştepta atunci ca eu să curăţ. Dar eu nu mai aveam nicio putere! Văcuţa a aşteptat ce-a aşteptat şi, mugind gălăgios, s-a tolănit jos. Dar s-a tolănit, isteaţa, tocmai unde trebuia pe rumeguşul curat şi doar ciucurele cozii îi căzuse în bălegar şi sărea de colo-colo. Ciucurele se înfoia din ce în ce mai tare, dar nu era ugerul, aşa că văcuţa nu era în primejdia de a se îmbolnăvi. Pe atunci, deşi eram orăşean, ştiam deja acest lucru, şi cu conştiinţa împăcată m-am lăsat iarăşi pradă somnului.

însă, în sfârşit, a venit vremea să-mi dezlipesc ochii şi să iau lopata. Am împins-o încetişor cu cizma chiar pe văcuţa aceea ca să se ridice şi să pot face curat sub ea. Iar văcuţa s-a pus de-a dreptul pe joacă: se muta de pe un picior pe altul, dădea puternic din coadă şi, deodată, când m-am aplecat, m-a pocnit drept în faţă cu ciucurele înfoiat şi îngreunat al cozii! într-o clipă şi gura, şi ochii, şi nasul, şi urechile pe toate s-a lipit bălegar! La început am fost atât de zguduit, încât chiar am înlemnit din pricina surprizei şi a necazului. Dar apoi, ieşindu-mi din fire, cu toate puterile m-am repezit la văcuţa aceea, ridicând lopata şi...

Şi atunci mi-am amintit că Hristos ne-a poruncit să întoarcem şi obrazul celălalt. Dar asta, dacă ne jigneşte omul. Iar atunci aveam de-a face cu o făptură iraţională. Şi lopata mi-a căzut din mână. Mi-am şters băligarul şi lacrimile cu mâneca hainei, m-am întors către iconiţele de hârtie vechi şi decolorate de pe perete, m-am închinat şi, plângând încă de necaz, m-am apucat să fac curat...

O ascultare destul de interesantă, deşi complicată, a fost la brutărie. De obicei, pentru coacerea prescurilor, pe la ora cinci dimineaţa veneau din Peciora bătrâni, ca să-i ajute pe monahi şi pe fraţii începători. încă de noaptea, brutarul gătea aluatul, iar în timpul lucrului toţi se osteneau tăcând şi ascultând Psaltirea, pe care o citea un frate sau un monah, special rânduit. Prescurile se coc întotdeauna cu rugăciune.

Cea mai fierbinte atmosferă în brutărie era înaintea Paştilor. Trebuia să coacem mii de prescuri pentru următoarele două săptămâni, cea a Patimilor şi cea Luminată, când în mănăstire toate muncile se amânau, lăsând loc rugăciunii şi praznicului. De asemenea, trebuia să coacem artose nişte pâini pascale mari, care cereau multă muncă. Trebuia să le pregătim nu doar pentru mănăstire, ci şi pentru casa arhierească şi pentru toate bisericile din eparhie. Şi mai trebuia şi o mulţime de cozonaci pentru toată Săptămâna Luminată, de asemenea, nu numai pentru mănăstire, ci şi pentru masa arhierească.

Ne apucam de lucru în lunea din Săptămâna Patimilor, dis-de-dimineaţă, pe întuneric, şi ieşeam din brutărie abia în Joia Mare, la Sfânta Liturghie. Dormeam din când în când, cu rândul, moţăind, rezemaţi de masă. Mare mângâiere era pentru noi când chelarul1[7], egumenul Anastasie, aducea fraţilor începători un borcan cu piersici conservate, apetisante, pe care le şi mâncam cu pâine caldă şi pufoasă.

Odată brutăria aceasta mi-a salvat pur şi simplu viaţa, în primul meu Post Mare în mănăstire m-am îmbolnăvit şi încă foarte grav. Făcusem pneumonie bilaterală. Cel mai trist era faptul că ştiam că în Peciora nu aveam unde să mă tratez, deoarece manifestam „rezistenţă la antibiotice " antibioticele obişnuite, care puteau fi găsite la infirmeria mănăstirii sau la farmacia oraşului, nu aveau

efect asupra mea. Dar am hotărât: mai bine să mor în mănăstire decât să trăiesc în lume. Şi nu am plecat nicăieri.

în ziua în care am luat această hotărâre, pe lângă pneumonie am început să am dureri musculare. De durere de-abia m-am ridicat din pat. Cu toate acestea, m-am dus direct la ascultare, dar temperatura nu-mi cobora mai jos de treizeci şi opt. Pe deasupra, când aşezam nişte bârne grele, una dintre ele mi-a căzut direct în cap. Şi m-am luat cu mâinile de cap, de căpuşorul meu nenorocit, şi m-am dat după stiva de lemne, în asemenea situaţii, o maică de la Diveevo, maica Eufrosina spunea: „Iaca, avem oameni, avem şi pe Domnul!

M-am amărât eu cât m-am amărât, dar apoi m-am ridicat şi am mers mai departe la ascultare, la cărat bârne.

Şi m-a salvat un monah bătrân, părintele Dionisie, care, văzând starea mea, s-a apucat să mă trateze cu un leac băbesc. Pe atunci monahii terminaseră de copt toate cele ce se cereau pentru Paşti, iar părintele Dionisie a căptuşit cu fân cuptorul acela mare, care se răcise şi m-a aşezat direct în el. În cuptor era

[17] Chelar călugăr care deţine cheile cămării sau ale pivniţei şi care administrează proviziile unei mănăstiri.

atât de cald încât, fiind istovit, pe dată am adormit. Când m-am trezit în ziua următoare, ud din cap până în picioare, m-am simţit cu totul sănătos. Pur şi simplu am zburat din acel cuptor, ca o pasăre primăvara, şi toată noaptea am stat la slujba cea luminoasă a învierii, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Deşi ascultările sunt numeroase, totuşi principala lucrare în mănăstire a fost şi rămâne rugăciunea. Seara, după lucru, ne odihneam vreme de patruzeci de minute şi apoi mergeam la slujbă. în zilele lucrătoare slujba ţinea patru ceasuri, iar la sărbători mai mult de cinci ceasuri.

După ce citisem vechile paterice şi văzuserăm de atâtea ori slujirea cea de Dumnezeu insuflată a părintelui Ioan, nobleţea de ascet şi clarviziunea părintelui Serafim, nevoinţele schiegumenului Melchisedec, înţelepciunea părintelui vistiernic Natanail, exorcismele egumenului Adrian şi blândeţea uimitoare a părintelui Teofan, admirând încă mulţi alţi părinţi de la Pecerska, nepomeniţi aici, noi, fraţii începători, visam să-i urmăm în toate pe aceşti oameni. Chiar şi când treceam pe culoarele mănăstirii pe lângă chiliile stareţilor amuţeam, cuprinşi de frică şi de evlavie; dincolo de acele uşi aveau loc lupte nevăzute cu puterile seculare ale răului, năruindu-se şi clădindu-se lumi întregi!

Nevoinţele noastre slabe poate că erau ridicole, dar erau sincere. Nu voi povesti multele „nevoinţe" naive de rugăciune ale fraţilor începători de atunci. Nu vreau să râd de acestea nici măcar în sensul bun, căci cred că Domnul şi pe aceste osteneli duhovniceşti, cu totul nedesăvârşite, le-a primit şi le-a binecuvântat. Dumnezeu Se uită la inima omului, la intenţiile lui. Iar intenţiile tinerilor fraţi începători erau sincere şi curate.

Năzuinţa fraţilor începători spre ne voinţe era supravegheată de duhovnici şi de conducerea mănăstirii. Acest lucru era necesar spre a se evita înşelarea, părerea mândră şi greşită despre sine. îmi aduc aminte cât de aspru l-a îndreptat părintele egumen, arhimandritul Gavriil, pe un frate începător care umbla prin mănăstire cu metanierul în văzul tuturor. Şi egumenul avea dreptate. Câte cazuri triste se cunosc, când oamenii încep în chip nesăbuit şi primejdios să joace teatru sau se reped cu îngâmfare, fără smerenie şi îndrumarea cuvenită, să cerceteze lumea duhovnicească.

Totuşi primejdia de a cădea în înşelare nu era în mănăstire o ciudăţenie a vieţii duhovniceşti. Cu toate acestea, eram supravegheaţi cu atenţie, îndemnaţi la rugăciune şi năzuinţa noastră către Dumnezeu era încurajată. îmi aduc aminte cât de tare m-am mirat când odată, în altar, egumenul m-a surprins cu întrebarea:

— Gheorghe, tu te rogi noaptea?

— Nu, părinte egumen! Noaptea dorm şi atât, i-am răspuns eu.

Părintele Gavriil s-a uitat la mine dezaprobator:

— E zadarnic. Noaptea trebuie să te rogi.

Mai târziu, după zece ani, aceleaşi cuvinte mi le-a spus mitropolitul Pitirim.

— Ţine minte porunca cuviosului Iosif Voloţki: ziua este pentru muncă, noaptea pentru rugăciune.

Rugăciunea nopţii, după cum se spune, este puterea deosebită a monahului. Odată părintele Ioan, pentru a mă întări, cred, pe calea pe care o alesesem şi pentru a mă ajuta măcar un pic să văd ce este lumea duhovnicească, m-a binecuvântat să săvârşesc o pravilă aparte de rugăciune. Trebuia să o săvârşesc, în principiu, noaptea. Părintele Ioan a ales un asemenea moment, încât legătura mea cu lumea exterioară să fie redusă la minimum. De la ora două după-amiaza, până la zece seara, făceam ascultare la grajdul de vite, iar după aceea toată noaptea, până dimineaţa, făceam de serviciu în incinta mănăstirii, în jurul Bisericii Adormirii. Părintele Ioan mă blagoslovise să împlinesc pravila deosebită a Rugăciunii lui Iisus, să mă străduiesc să-mi ocup cu ea şi mintea, şi inima şi să înlătur toate celelalte gânduri, chiar şi pe cele bune şi lăudabile.

E uimitor, dar, dacă omul se retrage în rugăciune şi totodată se înfrânează de la mâncare, de la somn şi de la legătura cu oamenii, dacă nu îngăduie în mintea lui gânduri deşarte, iar În inima lui simţăminte pătimaşe, foarte curând descoperă că în lume, în afară de el şi de ceilalţi oameni, mai există Cineva.

Şi Acest Cineva aşteaptă răbdător să vadă dacă ne îndreptăm spre El atenţia, în alergătura noastră nesfârşită prin această viaţă. Şi aşteaptă răbdător, pentru că Dumnezeu niciodată nu impune nimic. Iar dacă omul se roagă în continuare corect (aici trebuie în mod obligatoriu să subliniez corect, adică nu după bunul plac, ci sub îndrumarea unui duhovnic iscusit), înaintea ochilor lui duhovniceşti ies la iveală scene şi tablouri uimitoare.

Sfântul Ignatie (Brianceaninov) scrie:

„Şi puterile şi timpul să le foloseşti la dobândirea rugăciunii, care lucrează cu sfinţenie în cămara ta lăuntrică. Acolo, în tine însuţi, rugăciunea îţi va scoate la iveală o privelişte care îţi va atrage toată atenţia: ea îţi va aduce cunoştinţe pe care lumea aceasta nu le poate cuprinde, despre existenţa cărora nici măcar nu are idee.

Acolo, în adâncul inimii, vei vedea căderea omenirii, vei vedea sufletul tău, omorât de păcat... vei vedea multe alte taine, ascunse de lume şi de fiii lumii. Când va ieşi la iveală acest tablou, ochii tăi se vor aţinti spre el; te vei răci faţă de tot ce e vremelnic şi stricăcios, de care ai fost atras până acum".

Noaptea trecea repede cu rugăciunea rânduită de părintele Ioan şi cu citirea Psaltirii. Iar când mintea începea să se plictisească şi să se abată de la rugăciune, mă apucam să fac metanii la intrarea în peşteri. Totodată, încercam pe cât puteam să şi postesc. Dar îmi doream foarte mult să şi mănânc! De aceea, am hotărât să-mi orânduiesc o masă, care să nu îmi stârnească pofta de mâncare. După ce m-am mai gândit, m-am oprit la prescurile înmuiate în aghiasmă. Aceasta a fost invenţia mea ascetică. Felul acesta de mâncare era foarte cucernic, dar lipsit de gust. însă mie asta îmi şi trebuia. După o farfurioară cu acest fel de mâncare nu îmi doream să mai mănânc. Părintele Ioan a zâmbit când a auzit de născocirea mea, dar nu s-a împotrivit. Doar că mi-a poruncit cu asprime să vin mai des la spovedit şi să povestesc tot ce s-a întâmplat în timpul zilei.

Iar lucrurile au început, într-adevăr, să se întâmple. De a doua sau a treia zi am simţit că aproape nu mai voiam să dorm, mai exact, îmi ajungeau doar patru ceasuri pentru somn. De asemenea, firea mea comunicativă se pierduse şi ea pe undeva. Voiam mai mult să fiu singur. Apoi unul după altul au început să-mi vină în minte păcate îngropate în memorie, întâmplări de mult uitate, din această viaţă. Când terminam cu paza, alergam la spovedit. Este uimitor, dar în urma acestor amarnice mărturisiri inima mea devenea, chiar dacă tristă, totuşi nespus de liniştită şi uşoară.

După o săptămână petrecută în acest chip, s-a întâmplat ceva şi mai ciudat. într-o noapte, fiindcă mă plictisisem de rugăciunile acelea lungi, în timp ce făceam metanii la intrarea în peşteri, în spatele meu, dintr-odată, am auzit un bubuit, ca şi cum mii de bucăţele s-ar fi spulberat dintr-o tablă de fier. De frică am încremenit pe loc. Iar când m-am hotărât să mă întorc, nu am văzut altceva în afară de curtea liniştită a mănăstirii, în lumina lunii.

Până dimineaţă nu m-am depărtat de peşteri şi m-am rugat sfinţilor plăcuţi lui Dumnezeu, aşteptând în orice clipă să se repete bubuitul acela cumplit.

în zorii zilei, la ora patru, părintele Serafim a ieşit, ca de obicei, din chilia lui. Am alergat la el şi, încurcându-mă din pricina emoţiei, i-am povestit ceea ce mi se întâmplase.

Părintele Serafim doar a dat din mână, zicând:

— Nu le da atenţie, sunt diavolii.

Şi, cercetând mănăstirea cu privirea, ca un stăpân, s-a întors în chilia lui.

„Nu le da atenţie"ca şi cum nu se întâmplase nimic! Dar eu mi-am împlinit ascultarea în timpul

rămas tremurând ca varga.

O întâmplare şi mai uimitoare a avut loc în ziua următoare. Seara, când mi-am început ascultarea în incintă, lângă Biserica Adormirii, şi am început ca de obicei să rostesc în gând Rugăciunea lui Iisus, am văzut îndată cum venea spre mine un frate de-al nostru, Pavel-ciuvaşul, un huligan vestit, pe care părinţii îl trimiseseră după armată la reeducare în mănăstire. Eu m-am întristat, fiindcă Pavel venea cu o dorinţă vădită de a discuta despre ceva anume, iar eu în clipele acelea nu-mi doream deloc aşa ceva.

Deodată, undeva în lăuntrul meu, am auzit desluşit glasul lui Pavel, care mi-a pus o întrebare referitoare la un lucru foarte important pentru el. Şi îndată, iarăşi în lăuntrul meu, am auzit răspunsul la întrebarea lui şi am înţeles că tocmai aşa trebuia să îl lămuresc pe Pavel. Glasul lui Pa vel nu a fost de acord şi s-a împotrivit, iar glasul celălalt încerca din nou cu răbdare să-l convingă, aducându-l pe calea cea bună. Astfel, dialogul, care a durat cel puţin câteva minute, a trecut doar într-o clipă prin mintea mea.

Pavel s-a apropiat, iar eu aproape că nu m-am mirat când mi-a pus tocmai acea întrebare, pe care deja o auzisem, I-am răspuns cu acele cuvinte, care îmi trecuseră prin minte cu un minut înainte şi dialogul nostru a continuat, cuvânt cu cuvânt, tocmai aşa cum răsunase mai înainte în sufletul meu.

A fost ceva zguduitor! Dimineaţă am alergat la părintele Ioan şi i-am spus ce mi s-a întâmplat. Părintele Ioan mi-a zis că Domnul, în mila Sa, mi-a dăruit ca să privesc cu coada ochiului în lumea duhovnicească, cea ascunsă de noi, oamenii. Pentru mine era clar că tot ce se întâmplase, se întâmplase pentru rugăciunile părintelui Ioan. Iar părintele, poruncindu-mi aspru să nu mă mândresc, m-a avertizat că această stare nouă va trece curând. Ca să rămâi necontenit în ea, mi-a explicat el, ai nevoie de o mare nevoinţă, în adevăratul sens al cuvântului. Care sens? Fiecare în felul său, după cum poate, încearcă să păstreze această legătură tainică cu Dumnezeu. Lumii i se par nebuni, absurzi, ridicoli adevăraţii nevoitori ai duhului, care, nu se ştie de ce, fug de oameni în pustietăţi neumblate, se retrag pe stâlpi, devin nebuni, stau cu anii în genunchi pe-o piatră, nu dorm, nu beau, nu mănâncă, întorc celor ce-i lovesc celălalt obraz, îşi iubesc vrăjmaşii şi se socotesc a fi nimic. „Ei, de care lumea nu era vrednică, au rătăcit în pustii, şi în munţi, şi în peşteri, şi în crăpăturile pământului", spune apostolul Pavel.

La sfârşit, părintele Ioan mi-a spus încă o dată să nu mă întristez dacă acea stare va trece foarte curând şi să îmi aduc mereu aminte de cele întâmplate.

Iar de adevărul spuselor părintelui Ioan m-am convins în ziua următoare. în ciuda impresiei covârşitoare care nu mă părăsise după convorbirea aceea uimitoare cu Pavel, în scurt timp, nu ştiu cum, m-am împrăştiat cu gândul, am mâncat ceva în plus la masă, am stat puţin de vorbă cu cineva, am îngăduit să intre ceva necurat în inimă, şi iată că senzaţia aceea de nedescris a apropierii de Dumnezeu a dispărut fără urmă.

Iar eu am rămas cu ceea ce a ales inima mea păcătoasă şi iubitoare de plăceri: cu supa mea preferată de mazăre, cu vorbăria interesantă cu prietenii mei minunaţi, cu cele mai felurite şi mai interesante gânduri şi năzuinţe. Am rămas cu toate acestea, dar fără El. Şi mă simţeam atât de trist, încât în sufletul meu a căpătat contur o poezie:

Sunt trist şi sunt uşor,
Tristeţea mea e plină de lumină.
Tristeţea mea e plină de dor, de Tine şi numai de Tine...

Apoi mi-am dat seama mai târziu că altcineva scrisese aceste minunate rânduri.

Pavel a plecat după câţiva ani din mănăstire şi a fost ucis undeva în Celxixar. Dumnezeu să-l ierte! Dintre ceilalţi prieteni ai mei pe atunci fraţi începători la Pecerska nu mulţi au rămas pe calea monahală.

Cum am plecat noi la mănăstire

De fapt, pe la începutul anilor 80, la mănăstire nu am plecat, ci am fugit pe ascuns. Am fost socotiţi uneori, cred, puţin cam nebuni. Iar alteori, puţin mai mult. Au venit după noi părinţi îndureraţi, logodnice nemângâiate, profesori înfuriaţi de la facultăţile la care studiam atunci. După un monah (care fugise după ce ieşise deja la pensie şi îl crescuse până la majorat pe ultimul dintre copii) au venit fiii şi fiicele sale şi au răcnit prin toată mănăstirea, zicând că îndată îl vor lua acasă pe tăticul lor. Noi l-am ascuns după nişte coşuri mari, într-un şopron vechi, în care se ţineau pe vremuri trăsurile. Fiii lui ne-au încredinţat că tăticul lor, care fusese un miner fruntaş, dăduse în mintea

copiilor. însă el vreme de treizeci de ani pur şi simplu visase şi ziua şi noaptea la clipa în care va putea începe să se nevoiască în mănăstire.

L-am înţeles prea bine, pentru că şi noi fugiserăm din lumea, care devenise lipsită de sens, spre a-L căuta pe Dumnezeu, Care ni Se descoperise dintr-odată; fugisem la fel, aproape ca nişte ştrengari care fug ca să fie marinari pe vapor şi năzuiesc să navigheze departe. Chemarea lui Dumnezeu totuşi a fost mult mai puternică şi nu am putut-o birui. Mai exact, simţeam sigur că, de nu vom răspunde la această chemare, de nu vom lăsa totul şi nu vom porni după El, ne vom pierde fără a ne mai putea întoarce. Şi, chiar de vom dobândi tot restul lumii cu toate bucuriile şi mângâierile ei, nu ne va fi de niciun folos, nici drag nu ne va fi.

Bineînţeles că ne era tare milă, în primul rând de părinţii, care nu înţelegeau nimic şi se prăpădeau în faţa hotărârii noastre. Apoi de prieteni şi prietene, de profesorii noştri iubiţi de la facultate, care, sacrificându-şi timpul şi eforturile, au venit la Peciora ca să ne „salveze". Eram gata să ne dăm viaţa pentru ei. Dar nu mănăstirea.

Toate acestea li se păreau apropiaţilor noştri ceva absurd şi cu totul inexplicabil. Ţin minte, eram deja de câteva luni la mănăstire, când a venit aici Alexandru Şveţov. Era duminică, singura zi liberă din săptămână. După minunata slujbă duminicală şi după masa de prânz noi, tinerii începători, stăteam întinşi în pat, fericiţi, în chilia noastră mare şi luminoasă. Deodată uşa s-a deschis larg şi în prag a apărut un flăcău înalt, de aceeaşi vârstă cu noi, de douăzeci şi doi de ani, îmbrăcat în blugi de firmă şi veston scump.

— îmi place aici! ne-a mărturisit el. Şi aici voi rămâne!

„Mâine te vor pune să cureţi grajdul de vite sau canalizarea şi atunci vom vedea dacă vei rămâne aici sau nu", am gândit eu, căscând din când în când. Şi, probabil, cam acelaşi lucru le trecea prin cap tuturor celor ce priveau împreună cu mine acest personaj, care aterizase brusc din capitală în acea mănăstire veche.

Alexandru era fiul unui comerciant şi locuia cu părinţii la Pekin, Londra şi New-York şi nu demult se întorsese în Rusia să studieze la institut. Despre Dumnezeu aflase cu jumătate de an în urmă, de foarte puţin timp, dar aflase ceea ce era mai important şi, după cât se vedea, aflase cu adevărat. De atunci se chinuia din pricina vieţii lui lipsite de sens şi nu s-a putut linişti până când a aflat de mănăstirea noastră. Văzând deodată că a găsit tocmai ceea ce căuta, nu a voit nici măcar să le comunice părinţilor despre noua sa locuinţă. Când noi i-am reproşat lui Alexandru, spunându-i că e crud, el ne-a liniştit, spunându-ne: „Oricum, tata mă va găsi curând".

Aşa s-a şi întâmplat. Tatăl lui Alexandru a venit la Peciora într-o „Volgă" neagră şi a făcut un scandal monstru alături de miliţie şi KGB, de prietenii de la şcoală şi prietenele de la institut, adică toate metodele care se foloseau, de obicei, ca să fim scoşi din mănăstire. Toate acestea au durat destul de mult, până când tatăl lui Alexandru, cu groază, s-a convins că totul era în zadar şi că de acolo Alexandru nu va pleca nicăieri. Părintele vistiernic, arhimandritul Natanail, încercând să-l mângâie măcar întrucâtva pe oaspetele de la Moscova, i-a spus blând: „Păi, ce mai, daţi-l pe fiuţul domniei-voastre jertfă lui Dumnezeu. Va fi ieromonah la Pecerska şi vă veţi mândri cu el...".

îmi amintesc ce ţipăt sălbatic a răsunat atunci în mănăstire:

— Niciodată!!!

Aşa a ţipat tatăl lui Alexandru. El nu ştia că părintele Natanail era înainte-văzător, altfel nu s-ar fi enervat atât. Acum Alexandru, într-adevăr, este ieromonah, singurul dintre toţi cei ce eram în chilie în ziua primei lui sosiri, care a rămas să slujească în Mănăstirea Pecerska din Pskov. Iar tatăl lui Alexandru, Alexandru Mihailovici, după zece ani a început să lucreze cu mine la Moscova, la Mănăstirea Donsk, iar apoi şi la Mănăstirea întâmpinării, ca administrator la depozitul de cărţi, îndeplinind această funcţie şi devenind cel mai sincer rugător şi căutător al lui Dumnezeu, a plecat la Domnul.

Despre contemporanii noştri Din „Proloage"

Am găsit odată în biblioteca mănăstirii o carte mare, veche, scrisă în limba slavă bisericească numită „Proloage". în ea au fost adunate o mulţime de învăţături şi istorisiri din viaţa creştinilor, începând cu timpurile evanghelice, până în veacul al optsprezecelea. Cartea aceasta a fost alcătuită treptat, de-a lungul a mai mult de o mie de ani şi este menită citirii zilnice în biserică şi acasă.

În veacul al VI-lea, în Constantinopol, cetatea măreaţă care se întindea pe malul Bosforului, cu cele mai frumoase palate, biserici şi case din marmură albă ca zăpada, trăiau în vremea domniei

împăratului Iustinian doi tineri şi o fecioară. Fii ai unor patricieni bogaţi, învăţaţi, plini de viaţă şi de bucurie, ei s-au împrietenit încă din copilărie. Părinţii fecioarei şi ai unuia dintre acei tineri s-au învoit încă de la naşterea fiilor lor ca fecioara şi băiatul lor să devină negreşit pe viitor soţ şi soţie. Vremea a venit şi fericita pereche s-a căsătorit, iar prietenul lor a fost cavaler de onoare la nuntă, bucurându-se, de asemenea, pentru prietenii lui.

Părea că nimic nu exista care să le prevestească vreo nenorocire, dar după un an de la căsătorie tânărul soţ a murit subit. Când au trecut cele patruzeci de zile rânduite pentru doliu, la tânăra văduvă a venit prietenul ei, şi-a plecat genunchii înaintea ei şi a spus:

— Doamna mea! Acum, când zilele grelei dureri au rămas în urmă, nu pot să nu-ţi dezvălui ceva, la care înainte nici să fac aluzie nu îndrăzneam. Te iubesc de când mă ştiu. Ziua în care am aflat că părinţii tăi şi părinţii răposatului meu prieten au de gând să vă unească prin căsătorie a fost cea mai cumplită zi din viaţa mea. De atunci nici măcar în gând nu îndrăzneam să visez la fericirea mea. Tu ştii cât de sincer l-am iubit pe soţul tău şi prietenul meu... Dar iată că s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat... Şi acum nu pot să nu spun că sentimentele mele au devenit şi mai puternice şi te rog stăruitor să devii soţia mea!

Tânăra femeie a căzut pe gânduri şi apoi a spus:

— Ce să fac... Astfel de hotărâri trebuie luate după post şi rugăciuni îndelungate. Întoarce-te la mine după zece zile. Dar în tot timpul acesta să nu guşti nimic, să bei numai apă. Iar eu după zece zile îţi voi da răspunsul.

Exact la termenul rânduit tânărul a fost iarăşi în casa iubitei sale. Numai că atunci slugile l-au adus pe targă, atâta slăbise din pricina postului. în salonul mare, într-o parte, a văzut o masă acoperită, încărcată cu bucate, iară în cealaltă parte un pat aranjat frumos.

— Ce zici, domnul meu, i s-a adresat gazda, cu ce să începem?

Şi i-a arătat întrebătoare masa, apoi patul.

— Doamna mea! a grăit tânărul. Iartă-mă, dar mai întâi trebuie să mă întăresc...

— iată, vezi, a spus tânăra şi înţeleapta femeie, cât de grăbit eşti să mă schimbi cu altă patimă... Ăsta este omul! Şi eu trebuie să recunosc că de mult timp te iubesc. Dar, ştiind dorinţa părinţilor, am făcut ascultare şi am devenit soţia prietenului meu şi al tău. Moartea lui mi-a descoperit foarte multe lucruri. Că, precum se vede, în viaţa aceasta totul este schimbător şi trecător! Aşadar, către ce vom înclina noi astăzi? Să slujim lumii vremelnice sau veşnicului Dumnezeu?

Şi s-au aşezat la masa aceea festivă. Şi tot acolo au luat hotărârea să împartă averile lor la săraci şi fiecare să îl urmeze pe Hristos, intrând în mănăstire.

Părintele Gavriil

În anii aceia, conducătorul şi stăpânul nedespărţit de Mănăstirea Pecerska era părintele arhimandrit Gavriil. în cercurile bisericeşti circulă până astăzi legende despre firea lui aspră. Şi au trecut mai mult de douăzeci de ani de când a părăsit Peciora şi a devenit episcop în Orientul îndepărtat.

Mi-a povestit chelarul Mănăstirii Pecerska, egumenul Anastasie, că odată, pe la sfârşitul anilor 70, în piaţa din Pskov, unde părintele Anastasie mergea de obicei să cumpere produse, s-au apropiat de el doi militari. Ei i-au spus că erau trimişi să-l însoţească pe el, cetăţeanul Popov Alexei Ivanovici (aşa se numise părintele Anastasie în lume), la comisariatul militar din oraş.

Acolo i-au comunicat preotului că din ordinul comisariatului militar, ca persoană supusă serviciului militar, era chemat în armată, la perfecţionare, timp de şase luni, chiar din ziua aceea. Şi l-au dus pe părintele Anastasie, tulburat şi descurajat, la birou, unde i-au poruncit să completeze nişte chestionare.

în scurt timp, în cameră a intrat un om în haine civile, care s-a aşezat lângă părintele Anastasie, i-a arătat adeverinţa de la ofiţerul KGB şi a început fără ocolişuri să-l convingă să colaboreze, în schimbul anulării unei lungi stagiuni în taberele militare. Socoteala lor era simplă: omul, zguduit de vestea că va fi smuls pentru multă vreme din viaţa obişnuită, va deveni ascultător.

Mai mult de trei ceasuri, părintele Anastasie a refuzat cât a putut îndemnurile şi ameninţările lor. Discuţia ar fi putut continua şi mai mult, dar deodată în hol au început să se audă ţipete, apoi paşii hotărâţi ai cuiva şi în birou a dat buzna, fără să bată la uşă, egumenul Mănăstirii Pecerska din Pskov, arhimandritul Gavriil. Impunător, într-o elegantă rasă grecească, cu barbă mare, neagră, cu cârja de egumen; el era furios peste măsură. Ofiţerul a sărit de pe scaun, dar părintele egumen a ţipat la el atât

de tare, încât acela a înlemnit de frică. Înşfăcându-l pe părintele Anastasie de guler, părintele egumen l-a târât afară din comisariatul militar, în timp ce îi ameninţa în stânga şi în dreapta cu cele mai cumplite pedepse pe toţi cei ce i se nimereau în cale.

Cum aflase egumenul că chelarul lui se afla la comisariatul militar, nu se ştie nici acum. Deşi după aceea a urmat un asemenea scandal, încât părintele egumen a trebuit chiar să meargă să aranjeze lucrurile la Moscova, totuşi rezultatul a fost că părintele Anastasie nu a fost trimis la niciun fel de concentrare militară şi nici pe viitor nu l-au mai tulburat cekiştii[18].

Cu părintele egumen Gavriil, la fel ca şi cu predecesorul său, marele egumen, arhimandritul Alipie, autorităţile din Pskov şi mai mult cele raionale din Peciora se răfuiau serios. Această atitudine a autorităţilor era obişnuită în anii puterii sovietice. Desigur, Arhimandritul Gavriil nu era arogant faţă de deţinătorii puterii, dar în anumite cazuri nu îi trata cu prea multă blândeţe. Ştia să pună problema astfel încât el singur răspundea în mănăstire de supunerea faţă de autorităţi. Şi nu îngăduia nicio tentativă din partea angajaţilor organelor de securitate de a stabili cu altcineva vreo legătură. Cum izbutea să acopere tot restul obştii, era treaba lui. în orice caz, noi şi astăzi, după mulţi ani, îi suntem recunoscători pentru acest lucru.

[18] Cekiştii erau membrii primei poliţii secrete sovietice, înfiinţată după revoluţia din 1917.

Noi, fraţii începători, ne temeam de părintele egumen mai ceva decât de moarte. Şi îl osândeam destul de tare, din păcate! însă nu puţin ne miram când vedeam cât de blând se purtau stareţii cu el.

La părintele Ioan (Krestiankin), an de an veneau tot mai mulţi oameni din toată ţara. Uneori rămâneau în Peciora câteva zile, aşteptând să îi primească stareţul. Şi rândul la părintele se forma pe lângă corpul de chilii de cu zori, de dimineaţă, până seara târziu. Iar acest lucru nu putea să nu tulbure organele statului, care se ocupau de supravegherea mănăstirii. Presiunea asupra egumenului, după cât se părea, nu era o glumă.

Odată, în faţa mulţimii pelerinilor, care stăteau în linişte pe lângă corpul de chilii, a apărut brusc părintele Gavriil. A început să ţipe la acei oameni nefericiţi şi speriaţi şi ca un uliu i-a împrăştiat pe toţi. A mai chemat şi un dulgher şi i-a poruncit să bată în cuie uşa de la camera în care părintele Ioan primea norodul.

Câteva zile în Peciora s-a vorbit numai despre faptul că egumenul împreună cu autorităţile nu lăsau poporul lui Dumnezeu să intre la stareţi. Doar părintele Ioan (care suporta de la egumen mai mult decât toţi) era liniştit. Şi ne liniştea şi pe noi, zicând:

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Eu îmi fac lucrarea mea, iar părintele egumen pe-a lui.

Şi, într-adevăr, după trei zile, acelaşi monah-dulgher, care la porunca egumenului bătuse uşa în cuie, a apărut iarăşi cu lădiţa sa, a scos frumos cuiele din uşă, şi părintele Ioan a continuat să primească oamenii ca şi înainte.

Sau îmi aduc aminte, de exemplu, evenimentul cel mai trist din viaţa mănăstirii, când au plecat din mănăstire zece monahi odată. I-au scris Patriarhului o scrisoare, în care au declarat că părăsesc mănăstirea în semn de protest faţă de purtarea grosolană, despotică, a egumenului şi au cerut fără întârziere să fie îndepărtat din obşte arhimandritul Gavriil. Şi toţi aceşti monahi erau, în fond, nişte tineri minunaţi. S-au instalat la Peciora în casele enoriaşilor şi au aşteptat răspunsul la scrisoarea lor.

Pentru egumen plecarea fraţilor a fost un adevărat şoc. A înţeles, cred, că întrecuse destul de mult măsura cu felul lui autoritar şi dur de a conduce. în orice caz, inaccesibilul egumen al Mănăstirii Pecerska a plecat în oraş în căutarea monahilor. Nu fără osteneală i-a găsit şi le-a cerut iertare. A încercat să îi convingă să se întoarcă în mănăstire, însă monahii au rămas neînduplecaţi. Ei pretindeau un singur lucru: egumenul să fie îndepărtat din mănăstire.

în scurt timp, la Peciora a venit o înaltă comisie de la Patriarhie cu decretul de a-l elibera din funcţie pe arhimandritul Gavriil. Bătrânul mitropolit al Pskovului, Ioan, a convocat soborul mănăstiresc. Toată obştea s-a adunat în trapeză şi arhiereul, venit de la Moscova a întrebat despre raporturile lor cu egumenul. S-a aşternut o tăcere grea. Atunci primul care a luat cuvântul a fost părintele vistiernic, arhimandritul Natanail. Părintele Natanail a dat citire unei scrisori, adresate de el Patriarhului, cu rugămintea de a-l lăsa pe egumen în obşte.

Arhiereul de la Moscova s-a mirat, dar a întrebat dacă mai voia cineva să semneze acea scrisoare. Şi iarăşi s-a aşternut tăcerea. Deodată s-a ridicat de la locul său cel mai iubit stareţ din mănăstire, arhimandritul Serafim:

— Unde trebuie să semnez? a întrebat el scurt, ca întotdeauna.

S-a apropiat şi şi-a pus iscălitura. După el au semnat duhovnicii şi ceilalţi monahi. Câţiva monahi s-au abţinut.

Istoria aceasta, despre cei zece fraţi plecaţi, mult timp a rămas vie în amintirea obştii, iar monahii cu multă amărăciune îşi aminteau de ea. Deosebit de greu a fost în primele zile după plecarea lor, când în trapeza obştii la masă stăteau neocupate locurile lor.

După mulţi ani, unul dintre acei zece fraţi, ieromonahul Antonie, devenind el însuşi egumenul Mănăstirii Sfântului Gherasim din Boldin, adresându-se obştii sale, care nu întotdeauna era râvnitoare, a vorbit aşa (monologul acesta a fost publicat într-o revistă ortodoxă): „Nu este peste voi egumenul Gavriil! Ar trebui să îl aveţi pe Gavriil măcar o lună! Şi aţi vedea voi ce este mănăstirea. Părintele Gavriil nu era un om avar, ci foarte bun, îi plăcea să facă daruri, să primească oaspeţi, dar avea o fire dură. Şi mai mult: părintele Gavriil era un om profund credincios. îmi aduc aminte cum se ruga: slujbele erau întotdeauna bogate, solemne şi lungi. Desigur, caracterul lui nu era ca mierea. Totuşi, socotesc că, de aş fi fost în pielea lui, aş fi procedat la fel ca el. Pentru că altfel nu putea proceda atunci".

Dacă în realitate putea proceda aşa sau nu, aceasta, desigur, este o altă problemă. Cum spunea un medic, un cunoscut de-al meu: „Năravul din fire nu are tămăduire". Astfel, după o perioadă relativ scurtă de linişte, care a urmat plecării celor zece fraţi, toţi în mănăstire au înţeles că egumenul nu s-a schimbat deloc.

Pentru părintele Gavriil, care alesese calea monahală la vârsta de şaisprezece ani, biserica era casa lui cea mai apropiată. în mod firesc, el se simţea în mănăstire ca un stăpân de neînlăturat şi ca un administrator cu puteri depline, pus în ascultarea de egumen de Sfânta împărăteasă Cerească, Acoperitoarea mănăstirii. Simţea foarte mult în felul său, viu şi intens, responsabilitatea faţă de Domnul pentru mănăstire şi pentru obştea încredinţată lui. Iar ceea ce credeau ceilalţi despre el nu îl interesa deloc. În treisprezece ani de ocârmuire niciodată nu şi-a luat nici măcar o zi liberă şi pe toţi i-a ţinut strâns în frâu. Şi astăzi la Peciora mulţi îşi amintesc că în spatele acelei durităţi şi chiar grosolănii a lui se ascundea o inimă cu adevărat miloasă. Părintele Gavriil, după cum a reieşit mai târziu, ajuta în ascuns mulţi oameni, fără exagerare, sute de pecioreni. Acum noi, cei ce eram fraţi începători atunci, înţelegem că egumenul nu avea niciun interes şi nici vreme să ne sâcâie cu răutate, cum ni se părea nouă atunci. Pur şi simplu părintele Gavriil nu răbda indisciplina şi, mai ales lipsa de responsabilitate şi nepăsarea faţă de lucrul lui Dumnezeu, Totuşi, caracterul lui, la drept vorbind, nu era de zahăr.

în zilele acelea, când pătrundeam cu râvnă înţelepciunea îngrijirii văcuţelor şi a viţeilor şi îmi desăvârşeam tehnica de curăţare a bălegarului, m-a chemat părintele răspunzător cu ordinea şi mi-a spus că din ziua următoare voi deveni şi ipodiacon pe lângă părintele egumen, arhimandritul Gavriil.

Vestea aceasta a răsunat pentru mine ca un tunet pe cerul senin. A fi ipodiacon pe lângă egumen era socotită cea mai

cumplită ascultare din mănăstire. Cu toate acestea, îndatoririle ipodiaconului nu erau deloc grele: în timpul dumnezeieştilor slujbe trebuia să îl ajute pe egumen să îmbrace sfintele veşminte, să ţină înaintea lui Liturghierul cu rugăciunile şi să îi dea cârja de egumen. însă, ştiind firea aspră a părintelui Gavriil, tuturor le era milă de mine. Părintele Ioan m-a trimis la cea dintâi slujbă ca şi cum m-ar fi trimis la luptă. Şi, într-adevăr, niciuna dintre socotelile mele, nici chiar cea mai mică, nu au fost zadarnice.

Aşadar, după schimbul de noapte la grajdul de vite, trebuia să mă pregătesc pentru Sfânta Liturghie şi să merg la ascultare în altar. Dar, pentru că nu mă spălam la duş, nu am izbutit să îndepărtez de tot mirosul de grajd îmbibat în mine.

— Pfu, Gheorghe, dar de ce miroşi tot timpul a bălegar? se strâmba de fiecare dată părintele egumen, ca şi cum nu ar fi ştiut că tocmai cu binecuvântarea lui făceam toată noaptea curat la treizeci de vaci, un taur şi zece viţei.

Chiar a adus special în altar o sticluţă cu apă de colonie franţuzească şi mă stropea din belşug înainte de a trece la îndatoririle mele. Astfel că, dacă veneam să fac ascultare în altar, răspândind în jurul meu multe mirosuri de grajd, ca la ţară, după slujbă mă întorceam la grajdul vitelor, răspândind cele mai fine mirosuri franţuzeşti, spre marea nemulţumire a vacilor mele.

Într-o carte mai veche se povesteşte:

„Odată un bătrân a luat un pom uscat, l-a înfipt în pământ şi i-a poruncit ucenicului său, Ioan, să ude în fiecare zi acel pom uscat cu o găleată de apă până când pomul va rodi. Apa era departe de ei şi Ioan trebuia să meargă după ea de dimineaţă, ca să o aducă până seara. După trei ani pomul a înfrunzit şi a făcut rod. Bătrânul a luat rodul, l-a dus în biserică la fraţi şi Le-a spus: „Luaţi şi gustaţi din rodul ascultării".

Istoria aceasta s-a petrecut cu o mie cinci sute de ani în urmă, într-o mănăstire din Egipt, în primele timpuri ale marelui monahism creştin. Dar şi în secolele următoare, până în zilele noastre, asemenea exemple ale puterii adevăratei ascultări au existat şi există foarte multe. Numai că astăzi duhovnicii, chiar dacă cer ascultare necondiţionată, o cer numai în cazuri excepţionale. Acest lucru nu se întâmplă pentru că acum există mai puţini bătrâni nevoitori adevăraţi, ci pentru că nu există ascultători adevăraţi.

în general, un duhovnic adevărat, nu unul prefăcut, care joacă rolul de stareţ, întotdeauna va sfătui, va încerca să convingă, uneori va stărui, dar niciodată nu va înăbuşi voia creştinului. De preotul care cere stăruitor ascultare necondiţionată în toate trebuie să fugim ca de diavol.

în Biserică se face deosebire între ceea ce se numeşte ascultare duhovnicească binecuvântată faţă de bătrâni şi duhovnici (dacă, desigur, aceştia sunt bătrâni şi duhovnici adevăraţi) şi ascultare administrativă disciplinară faţă de conducerea bisericească. îmi aduc aminte cum, în anumite cazuri, părintele Ioan şi ceilalţi stareţi îi trimiteau pe fiii lor duhovniceşti să obţină răspuns la anumite întrebări la părintele egumen, zicându-le că prin el, ca egumen al mănăstirii, Domnul va face cunoscută voia Sa.

Dar ascultarea monahală are hotar? Cum spunea părintele Ioan, de sfânta conducere trebuie să ascultăm în toate şi întotdeauna. Chiar şi atunci când porunca, de exemplu, a egumenului, pare de neînţeles, fără logică şi chiar primejdioasă pentru viaţă. Există totuşi un singur prilej, când ascultătorul nu poate şi nu numai că nu poate, dar nu trebuie să se supună, a spus părintele Ioan când ascultarea este potrivnică poruncilor evanghelice. însă aşa ceva, slavă Domnului, nu s-a întâmplat în viaţa mea.

Dar în rest, pe bună dreptate, trebuie ascultare până la moarte. Şi aşa ceva a existat în viaţa mea.

Peciora era un orăşel uimitor de curat şi plăcut, cu un mod deosebit de viaţă, care se formase de-a lungul veacurilor în jurul vechii mănăstiri. Acolo se întruneau în mod fericit cultura ortodoxă a Rusiei bisericeşti şi acurateţea vieţii de zi cu zi a Estoniei vecine. Pe lângă faptul că în Peciora, spre deosebire de majoritatea oraşelor sovietice, era nemaipomenit de curat şi frumos, acolo, chiar şi în anii optzeci, tinerii care se adunau seara pe băncuţe se ridicau când trecea pe lângă ei un om bătrân. În general, peciorenii erau oameni credincioşi. Era imposibil să auzi pe străzi vorbe murdare. Când plecau de acasă, de regulă, oamenii propteau în uşile caselor un beţigaş, iar dacă le încuiau, puneau cheia, fără a o ascunde, sub o scândură.

Probabil, unuia dintre tovarăşii de la conducere toate acestea i s-au părut anormale şi, ca să îndrepte situaţia, într-o zi minunată au hotărât să instaleze în acel colţişor liniştit „chimişti". Aşa se numeau în anii aceia infractorii de drept comun, care după închisori şi lagăre erau nevoiţi să mai petreacă câţiva ani sub supraveghere.

Aceşti „locuitori noi" au intrat deodată în viaţa oraşului cu năravurile lor. Au început încăierările, bătăile cu cuţitele, hoţia,

122

toate acestea fiind necunoscute acolo. S-a ajuns până acolo, încât hoţii au început să se învârtă în jurul mănăstirii, jefuindu-i pe pelerini.

Odată, câţiva bandiţi au apărut în mănăstire, la sfintele porţi. I-au pus cuţitul la gât paznicului, părintele Avacum, şi i-au cerut să le aducă în ziua următoare o sută de ruble. Avacum a alergat degrabă la părintele egumen.

— Fă cu mine ce vrei, părinte egumen, dar eu acolo nu mă mai duc să stau de pază! a strigat bătrânul.

Părintele Gavriil doar s-a uitat trist la el şi a ridicat mâinile la cer.

— Vai de mine! a strigat el. Ce zile am ajuns! Monahul poate muri în sfânta ascultare şi el refuză acest lucru. Cine moare în ascultare, urcă degrabă în împărăţia Cerească! Vai de mine, unde am ajuns...

Ca un fulger l-au străpuns cuvintele acestea pe bătrânul Avacum.

— Iartă-mă, părinte egumen! a strigat el. Am înţeles tot! Că sunt în sfânta ascultare... Binecuvântează!

Şi, luând binecuvântare de la părintele egumen, Avacum a pornit hotărât către sfintele porţi, ca să moară.

Când l-am întrebat ce s-ar fi întâmplat dacă într-adevăr hoţii l-ar fi tăiat pe Avacum, părintele egumen a răspuns liniştit:

— L-am fi prohodit.

Slavă Domnului că nu s-a ajuns aici!

Şi, chiar dacă, precum am aflat apoi, egumenul a luat toate măsurile ca Avacum să rămână în viaţă şi nevătămat, bătrânul

schimnic nu şi-a pierdut plata sa. Cum au spus Sfinţii Părinţi, Domnul primeşte nu numai faptele noastre, ci chiar şi intenţiile noastre sincere şi hotărârea noastră.

Ascultarea disciplinară faţă de egumen în mănăstire era necondiţionată pentru toţi şi se înţelegea de la sine. Subliniez, necondiţionată, oricât de ciudat, nefiresc şi stupid li s-ar părea celor din lume acest lucru. Chiar şi oamenilor bisericii, acest fel de ascultare le provoacă uneori un şoc, tulburare şi o mulţime de acuzaţii pline de mânie. S-au scris volume întregi pe tema absurdităţii şi a prejudiciilor ascultării. Nu este vina autorilor luminaţi care au scris asemenea lucrări. Ei pur şi simplu nu înţeleg că mănăstirile au viaţa lor, supusă unor legi aparte. Nu toţi pot percepe ţelul şi sensul acestor legi.

Se povesteşte (iar aceasta s-a întâmplat până la venirea mea în mănăstire) că a venit odată la mănăstire la un praznic, un diacon, nu demult hirotonit, de la Academia Duhovnicească din Leningrad. Era un om învăţat, de seamă, şi se uita cu îngăduinţă la monahii neînvăţaţi ai mănăstirii de provincie.

Egumenul avea în altar o cădelniţă preferată, nemaipomenit de frumoasă şi atât de mare, încât noi o numeam cuptorul din Babilon. încăpea în ea o jumătate de găletuşă de cărbuni aprinşi. Iar această cădelniţă o folosea numai părintele egumen şi era şi atât de grea, din metal, suflată cu aur, împodobită cu pietre preţioase, cu lanţuri, încât numai vânjosul părinte Gavriil se putea descurca cu ea. Totuşi, uneori, când se afla într-o dispoziţie deosebită, părintele egumen se adresa în timpul privegherii, de exemplu, părintelui Ioan:

— Părinte arhimandrit, cădiţi!

Părintele Ioan, pentru care nici să ridice o asemenea cădelniţă nu era uşor, se înclina smerit (apropo de ascultarea disciplinară), lua acel obiect greu şi începea să cădelniţeze. însă foarte curând obosea într-atât încât cădelniţa cu amândouă mâinile, abia ţinând lanţurile cădelniţei.

Pe părintele egumen îl înveselea foarte mult acest lucru. Iar când cineva încerca să-şi arate compătimirea sa faţă de părintele Ioan, acesta spunea cu mirare:

— De ce vă tulburaţi atât? Cine să mă smerească pe mine dacă nu părintele egumen?

Dar să ne întoarcem la oaspetele din Piter. Văzând el atârnând în paracliserie minunata cădelniţă, s-a aprins de dorinţa de a o folosi chiar în clipa aceea. Paracliserii i-au explicat cu frică că acea cădelniţă o putea folosi doar părintele egumen. Academistul i-a luat în râs pe prostuţii din provincie şi le-a poruncit cu tărie să îi dea tocmai acea cădelniţă. Fraţii paracliseri, pentru care un absolvent al Academiei Duhovniceşti era aproape un vieţuitor ceresc, au cedat.

Şi iată, diaconul din Piter s-a înfăţişat în altar, ridicând în faţa părintelui egumen preţioasa cădelniţă, plină de cărbuni aprinşi, fumegând şi scoţând un miros fin de tămâie, rostind solemn:

— Binecuvântează, Stăpâne, cădelniţa!

Egumenul a ridicat după obicei mâna pentru binecuvântare şi... a încremenit! Pur şi simplu nu îşi credea ochilor! Dându-şi seama în cele din urmă că un oarecare diaconaş din Piter a îndrăznit să ia cădelniţa lui preferată, cu un glas şoptit, care-ţi îngheţa sângele în vine, a rostit:

— Cine ţi-a dat ţie asta?!

Şi diaconul a înlemnit aşa, cu cădelniţa ridicată. Doar mâna îi tremura şi în tot altarul se auzea sunetul, prevestitor de rău, al acelor lanţuri preţioase.

— Arunc-o imediat! a poruncit egumenul.

Academistul înţepenise cu totul de groază.

— Arunc-o, îţi zic! a poruncit iarăşi egumenul.

în altar, pe podea, erau aşternute covoare de lână, iar cădelniţa era plină cu cărbuni aprinşi. Academistul căzuse într-o stare de groază, gata să leşine. Era clar că la Academia Duhovnicească din

Leningrad ei nu treceau prin aşa ceva. Părintele egumen, neluându-şi ochii de la el, i-a făcut semn cu degetul bătrânului ierodiacon Antonie să se apropie şi i-a poruncit scurt:

— Ia-i cădelniţa!

Antonie a luat cădelniţa din mâna diaconului.

— Arunc-o! a poruncit egumenul.

Fără să stea câtuşi de puţin pe gânduri, Antonie a desfăcut degetele şi cădelniţa a căzut cu zgomot pe covor. Cărbunii aprinşi s-au împrăştiat pe loc şi covorul a luat foc. Cei din jur s-au repezit să stingă focul cu palmele, târându-se în genunchi la picioarele egumenului. Iar acesta, printre fum şi flăcări, privea maiestuos de sus acel tablou.

— Iată cum trebuie făcută ascultarea! a încheiat egumenul.

Şi, întorcându-se către diaconul din Piter, a zis:

— Iar tu, afară din altar!

„Şi care este sensul aici?" voi fi întrebat. „Nu este acesta un exemplu de adevărat obscurantism, de tiranie şi de despotism? Despre o asemenea ascultare au vorbit, oare, Sfinţii Părinţi?"

Nici nu are rost să vă contrazic... Fără să mai pun la socoteală faptul că noi, monahii, într-adevăr părem nişte oameni anormali, dacă admitem lucruri de genul acesta ca pe ceva cu totul cuvenit.

Odată mi s-a întâmplat şi mie ceva de genul acesta. însă atunci părintele egumen era cât pe ce să plătească el însuşi pentru ascultarea necondiţionată, pe care chiar el o rânduise în acest fel.

Cândva, spre sfârşitul toamnei, am fost bolnav timp de o săptămână şi când am venit la priveghere în altar am văzut pe măsuţa pe care se aflau de obicei cărţile şi lucrurile personale ale părintelui egumen un lucruşor nou pentru mine şi foarte frumos, un sfeşnic vechi, de malahit, suflat în aur, cu o lumânare de ceară. Peciora se află în nordul Rusiei şi toamna se întunecă foarte devreme acolo. De aceea adusese egumenul un sfeşnic în altar, ca să se citească de pe carte rugăciunile rânduite la priveghere. Dar pentru ochii mei tineri în altar era destulă lumină şi de aceea am sesizat toate acestea cam târziu.

La vremea rânduită am luat ca de obicei Liturghierul şi l-am deschis în faţa părintelui egumen. Dar el mi-a spus:

— Ia lumânarea.

Am lăsat supus cartea şi am luat sfeşnicul, aşteptând indicaţii mai departe.

— Păi, ce faci? a întrebat egumenul încruntat, necăjindu-se

din pricina nepriceperii mele.

— Dar ce să fac cu el? am întrebat eu naiv.

Iar părintele egumen mai tare s-a tulburat.

— Ce-ce... Aruncă-l afară în stradă!

Până astăzi ţin minte cum m-a încântat acel lucru atunci. într-o clipă mi-am adus aminte de nevoitorii de demult, care la porunca egumenului făceau ascultare udând cu anii beţe uscate, se aruncau în mare, mergeau pe apă, aruncau în prăpastie bucăţile de aur găsite în cale...

Mi-am închipuit cum urma să ies atunci în fugă din biserică şi cu toate puterile să arunc pe pavajul pietruit acel sfeşnic preţios, dar, desigur, un lucru mărunt în comparaţie cu veşnicia! Şi cioburile verzi de malahit ar fi zburat în toate părţile prin aer... M-am avântat atât de iute înspre uşă, încât egumenul abia a izbutit să mă prindă de anteriu.

— Ce faci, smintitule? m-a întrebat speriat, luându-mi repede din mână obiectul de anticariat.

— Dar Sfinţia Voastră înşivă aţi spus! m-am mirat eu. Egumenul s-a uitat la mine ca la un om cu adevărat bolnav sufleteşte şi a grăit:

— Gheorghe, nu mă speria. Aprinde lumânarea. Nu vezi că aici e întuneric?

în sfârşit, am înţeles ce trebuia să fac. Regretând că nu am putut împlini adevărata ascultare de demult şi nu am putut fi totodată martorul unei asemenea privelişti, ca ploaia de malahit, am aprins lumânarea şi, oftând, am deschis înaintea părintelui egumen cartea.

Am amintit deja că egumenul nu suporta deloc să nu fie împlinite poruncile lui. Dar iată un mister: în realitate nu împlineam toate poruncile egumenului, dimpotrivă chiar, uneori procedam cu totul pe dos. Iar el în acel timp nu se supăra deloc şi se prefăcea că nu observa nimic. Şi noi aveam faţă de o asemenea neascultare o atitudine destul de liniştită, fără nici cea mai mică mustrare de conştiinţă. Să zicem că egumenul se mânia pe vreun pelerin care nu îi plăcea sau pe vreun turist obraznic, neghiob,

şi începea să strige, arătând ameninţător cu degetul:

— Prindeţi-l! Daţi-l afară din mănăstire!!!

Noi, se înţelege, ne repezeam în grabă să împlinim porunca. Dar, când ne apropiam de cel nefericit, îl linişteam în şoaptă şi îl conduceam în linişte la poartă.

Egumenul vedea toate acestea destul de clar şi în tăcere ne încuviinţa, căci şi ascultarea o împlineam, şi nici în râvnă prostească nu întreceam măsura.

în general, părintele egumen înţelegea destul de bine ce anume le trebuia monahilor lui. Le trebuia doar înmulţirea credinţei şi a smereniei. în vechile paterice monahale se povestesc multe istorisiri în care egumenii mănăstirilor le dădeau chiar şi călugărilor desăvârşiţi prilejul de a-şi arăta smerenia şi blândeţea.

Odată, într-o vară, aveam ascultare să supraveghez biserica Adormirii. Egumenul în vremea aceea ieşea ca de obicei din casă să facă înconjurul mănăstirii. Atunci s-a apropiat de el un flăcău voinic, pe care nu îl cunoşteam. Am auzit cum îl ruga să îl primească în obşte.

— Şi eşti gata să faci ascultare? l-a întrebat aspru egumenul.

— Cum să nu, părinte, orice!

— Chiar orice? a întrebat egumenul.

— Chiar aşa! Orice! a răspuns cu înflăcărare flăcăul.

în momentul acela, trecea pe acolo şchiopătând un monah bătrân, părintele M.

— Păi, dacă într-adevăr eşti gata să faci orice ascultare, apropie-te de acest bătrân şi dă-i un ghiont, în aşa fel încât să-şi ia zborul mai departe! i-a poruncit egumenul.

Într-o clipă, flăcăul s-a apropiat de călugărul bătrân şi i-a dat aşa un ghiont, încât bătrânelul a sărit ca un peştişor vreo câţiva paşi. Dar îndată s-a întors brusc şi cu vioiciune s-a aruncat la picioarele flăcăului, zicând:

— Iartă-mă, fiule, pe mine, păcătosul! Iartă-mă! aproape că plângea monahul, gândindu-se, probabil, că îl mâniase, cine ştie cu ce, pe acel tânăr.

— Stai, tu! a zis flăcăul, descotorosindu-se de el.

Şi s-a înfăţişat iarăşi înaintea egumenului, aşteptând şi fiind gata să primească mai departe porunci.

Părintele egumen se uita sincer uimit la acel flăcău din cap până în picioare.

— Mda... a mormăit el. Păi tu, frate, chiar eşti prost!

Şi zicând aceste cuvinte, egumenul a scos din buzunar douăzeci şi cinci de ruble:

-uite, ia-ţi bilet. Şi du-te înapoi acasă.

Iar părintele M., închinându-se egumenului şi iarăşi şchiopătând şi-a văzut de drum, păşind agale.

întâmplarea aceasta a stârnit în mănăstire o mulţime de indignări la adresa părintelui Gavriil. Dar un monah foarte respectat şi învăţat, cu o fire foarte independentă, a spus:

— De fapt, nu înţelegeţi nimic, iată, v-aţi apucat acum să-l osândiţi pe egumen. Dar eu nici nu voi încuviinţa, nici nu voi osândi fapta lui. A judeca faptele egumenului nu stă în puterea mea. Desigur, toţi îl iubim şi îl cinstim pe părintele M. Nu rareori auzim cum este lăudat, iar în anumite cazuri este dat ca exemplu. Toate acestea părintele M. le merită din plin, dar lui ca monah nicidecum nu îi sunt de folos.

Şi aşteptam cu interes să auzim ce spune mai departe.

— Pe de o parte, a continuat interlocutorul nostru, părintele egumen a săvârşit faţă de părintele M. o faptă foarte grosolană. Dar, pe de altă parte, fie că a dorit aceasta sau nu, egumenul a făcut pentru părintele M. cel mai scump şi mai folositor lucru care se poate face pentru un monah: i-a dăruit ceea ce în mănăstire nimeni nu mai îndrăznea să facă pentru el posibilitatea de a se smeri. Şi a făcut aceasta în mod grosolan? Da! Foarte grosolan? Sunt de acord! Dar amintiţi-vă la întâmplarea cu marele avvă Arsenie, acela care până la plecarea în mănăstire fusese un dregător renumit la curtea împărătească din Constantinopol şi chiar învăţătorul copiilor împăratului! Odată, în prezenţa întregii obşti, aşa dintr-odată, egumenul l-a gonit pe cinstitul avvă Arsenie de la masa de obşte şi nu i-a dat voie nici măcar să se aşeze la masă, ci l-a lăsat să stea la uşă. Şi abia atunci când masa s-a apropiat de sfârşit, i-a aruncat, ca unui câine, un pesmet. Fraţii mănăstirii l-au întrebat apoi pe avva Arsenie ce a simţit în clipa aceea. Iar stareţul a răspuns: „M-am gândit că egumenul, care este asemenea îngerului Domnului, a cunoscut că eu sunt asemenea câinelui şi chiar mai rău decât un câine. Şi este adevărat! De aceea mi-a şi dat pâinea aşa cum se dă unui câine".

Egumenul, văzând marea smerenie a lui Arsenie, a spus: „Va ieşi din el un călugăr iscusit".

Interlocutorul nostru a tăcut puţin şi apoi a continuat:

— Iac-aşa, prin această smerenie neînţeleasă şi misterioasă pentru lume şi numai prin ea creştinul se apropie de una dintre cele două revelaţii principale pe care le are în viaţă. Prima dintre aceste revelaţii constă în a afla adevărul despre tine însuţi, a te vedea pe tine aşa cum eşti tu în realitate. A te cunoaşte pe tine însuţi. Iar aceasta, credeţi-mă, este o cunoaştere foarte importantă. O mulţime de oameni îşi trăiesc veacul fără a se cunoaşte pe sine. Căci noi avem doar unele păreri şi fantezii despre noi înşine, în funcţie de slava deşartă, mândria, necazurile şi ambiţiile noastre. Iar adevărul, oricât de amar ni s-ar părea acest lucru, este că noi suntem „ticăloşi, şi vrednici de plâns, şi săraci, şi orbi şi goi"... Vă amintiţi cuvintele acestea din Apocalipsă? Acest lucru se descoperă doar printr-o cercetare extrem de sinceră, în lumina Evangheliei, a sinelui nostru. Aceasta şi este, dacă vreţi, adevărata smerenie. Ea nu îl înjoseşte câtuşi

de puţin pe om. Dimpotrivă, cei ce trec prin încercarea acestui ultim şi cumplit adevăr devin sfinţi, devin acei înainte-văzători, prooroci şi făcători de minuni, pe care voi îi admiraţi.

— Iar a doua revelaţie? am întrebat noi. Aţi spus despre două revelaţii principale, care au loc în viaţa omului. Prima să te cunoşti pe tine însuţi. Iar a doua care este?

— A doua revelaţie? a zâmbit monahul. De fapt, o ştiţi la fel de bine ca şi mine. Acest adevăr Biserica îl aminteşte la fiecare slujbă: „Hristos, Adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mântuiască pe noi ca un bun şi de oameni iubitor".

Şi i-am mulţumit din suflet interlocutorului nostru.

Când ne-am despărţit, a spus:

— Dar, de va deveni vreunul dintre voi egumen, să nu-i treacă prin cap să îl urmeze pe părintele Gavriil şi să smerească obştea în felul acesta! în privinţa aceasta, egumenul nostru are o harismă deosebită, a adăugat el, zâmbind ironic. Şi nu mie trebuie să-mi mulţumiţi, ci părintelui M. pentru lecţia aceea de smerenie, pe care el ne-a dat-o tuturor. Amintiţi-vă cum a răspuns un nevoitor din pateric la întrebarea: „Cum pot deveni un adevărat monah?" Acel mare nevoitor a luat mantia sa, a aruncat-o la pământ, a călcat-o în picioare şi a spus: „De nu se va smeri omul uite aşa, nu va deveni monah".

De nu se va smeri omul, nu va deveni monah. Dumnezeu i se va descoperi omului aşa cum este El, nu din cărticelele şi povestirile altor oameni, ci prin experienţa proprie a fiecăruia. Dacă nu, în zadar vor trece anii şi deceniile. Spre osândă vor fi cele mai înalte cinuri clericale sau duhovniceşti: preoţia, egumenia, arhieria.

Curând după ce mitropolitul Pitirim m-a luat la Moscova, relaţiile mele cu arhimandritul Gavriil nu au început să se îndrepte în direcţia cea mai bună. Pricina acestui lucru a fost filmul pe care l-am făcut timp de câţiva ani la Mănăstirea Pecerska din Pskov.

Mitropolitul Pitirim a cumpărat pentru editură o cameră video de amator, ceva rar în anii 80. Eu am luat-o cu mine la Peciora să imortalizez viaţa mănăstirii, care în mod inevitabil aparţine eternităţii şi, în primul rând, pe stareţi. După mulţi ani, din materialele filmate atunci s-a realizat un film despre Mănăstirea Pecerska din Pskov.

Dar odată (fie cineva i-a spus părintelui egumen, fie i-a venit lui în minte acest gând) arhimandritul Gavriil a crezut că eu, în misiunea dată de Patriarh, o să descopăr în mănăstire toate lipsurile posibile şi să-i dau Preafericitului materialul filmat. Oricât de jignitor a fost să aud acest lucru, oricât am încercat să explic că nici prin gând nu îmi trecea aşa ceva, vizitele mele la mănăstire, chiar şi la părintele Ioan, au început să devină o adevărată problemă. Şi atunci mi-am amintit numeroasele povestiri despre asprimea şi încăpăţânarea egumenului, plângerile faţă de caracterul lui bănuitor.

Supărarea şi gândurile mele sumbre, fireşte că nu au contribuit la îmbunătăţirea relaţiilor mele cu egumenul. în scurt timp, arhimandritul Gavriil a fost hirotonit episcop în Orientul îndepărtat, însă nici acest lucru nu a schimbat nimic: s-a ajuns până acolo încât abia ne salutam când ne întâlneam la slujbe în Moscova, lucru de care mă ruşinez când îmi aduc aminte. Cine eram eu şi cine era el, episcopul

Bisericii lui Hristos?! Totuşi, oricum ar fi, când ai intrat în horă, trebuie să joci...

Au trecut trei ani. în vremea celorlalţi egumeni am mers liniştit la mănăstire. Dar iată că în viaţa episcopului Gavriil s-au petrecut nişte schimbări.

Preoţii din Orientul îndepărtat erau cu totul altfel de oameni faţă de monahii din Pecerska. De ascultarea necondiţionată, cu care Preasfinţitul Gavriil era obişnuit în mănăstire, era destul de greu să se vorbească acolo. Odată, în biserică, un oarecare preot a început o ceartă foarte îndrăzneaţă cu Preasfinţitul Gavriil. Preasfinţitul, după obiceiul său, i-a tăiat-o ameninţător. La Peciora lucrul acesta era ceva obişnuit. însă acolo preotul s-a înfuriat şi cu nişte expresii străine de limbajul bisericesc a Înşfăcat unul dintre obiectele de cult, copia cea ascuţită, şi s-a năpustit cu ea asupra arhiereului său. Trebuie să îl cunoaşteţi pe Preasfinţitul Gavriil: după cum îmi închipui eu, deşi nu puţin a fost mirat, totuşi nu s-a speriat deloc. L-a târât de guler pe acel preot obraznic afară din biserică şi l-a împins pe scări.

Preotul a scris o plângere la Patriarhie şi s-a adresat chiar autorităţilor civile. S-a alcătuit iarăşi o comisie de judecată patriarhală, dar de data aceasta totul s-a sfârşit printr-o aspră sentinţă bisericească. Preasfinţitul Gavriil a fost înlăturat de la conducerea episcopiei din Orientul îndepărtat şi oprit de la sfânta slujire timp de trei ani.

Judecata la care a fost supus a avut loc la Moscova. în ziua în care i s-a adus la cunoştinţă hotărârea, eu, neştiind ce întorsătură va lua această acţiune, am mers la hotelul unde poposise Preasfinţitul Gavriil. Fusese, totuşi, primul meu

132

egumen, care mă primise în mănăstire şi nu mă simţeam bine la gândul că în clipa aceea aşa de grea, poate l-au părăsit toţi, fie că era sau nu vinovat. îmi venea în minte tot binele legat de părintele egumen şi am hotărât măcar întrucâtva (e adevărat, fără să-mi dau seama cum) să îl susţin.

Am găsit camera lui la hotel şi mă pregăteam să bat la uşă, când deodată am auzit din spatele uşii o discuţie aprinsă, mai exact, o adevărată ceartă. Şi am hotărât s-o iau la fugă încetişor, însă uşa s-a deschis larg şi din cameră au ieşit zgomotos doi oameni, extrem de nemulţumiţi. în urma lor a apărut Preasfinţitul Gavriil, zicând:

— Afară de aici, ticăloşilor, până nu vă dau drumul pe scări.

„începe iar!" am gândit eu. „Se vede că în Extremul Orient i-a intrat în obicei să împingă oamenii pe scări." La Peciora, după cât îmi amintesc, nu se întâmpla aşa ceva. Acum nu-i a bine, se va lua şi de mine!"

— Dar tu ce faci aici? m-a întrebat ameninţător Preasfinţitul Gavriil, observându-mă.

— Venisem pur şi simplu să vă vizitez, m-am bâlbâit eu speriat.

Preasfinţitul m-a privit posomorât din cap până în picioare.

— Păi, intră, a spus el, lăsându-mă să intru în cameră.

Am stat împreună până seara târziu. Preasfinţitul nu se grăbea nicăieri şi a comandat în cameră o sticlă de coniac şi ceva de mâncare. Ne-am amintit de Peciora, iar Preasfinţitul mi-a povestit cum a deschis el biserici în eparhia lui îndepărtată.

Mi-a povestit că acei doi oameni pe care tocmai îi scosese atât de nepoliticos din cameră erau reprezentanţii unei „biserici" alternativă, numită „biserica din catacombă". Aflând că episcopul Gavriil a fost înlăturat din funcţie, veniseră la arhiereul condamnat şi, fireşte, jignit de situaţie, să-i propună să fie episcop în „biserica" lor, la care Preasfinţitul Gavriil a răspuns:

— Nicidecum! Eu m-am botezat în Biserica noastră, aici am devenit monah, preot şi episcop; desigur, poate că un episcop rău, dacă Biserica m-a oprit de la slujire. Dar în Biserica aceasta m-am născut şi în Biserica aceasta voi muri! Aşadar...

Şi în continuare a urmat acea faptă, bineînţeles total nepotrivită pentru un arhiereu, vorbele despre „ticăloşi" şi „împinsul pe scări", al cărei martor am fost fără să vreau.

Preasfinţitul a plecat în Habarovsk şi din când în când corespondam, iar în scrisori mi se descoperea altă latură a firii lui. Una dintre scrisori începea cu cuvintele din Psaltire, pe care regele David le adresa cu mulţumire lui Dumnezeu în clipele celor mai grele încercări din viaţa sa: „Bine este mie că m-ai smerit!" A fost o scrisoare uimitoare. Dar se pare că în agitaţia şi cursul neîncetat al treburilor mele nu i-am răspuns la ea.

După trei ani, Preasfinţitul Gavriil şi-a reluat slujirea arhierească şi a fost trimis ca episcop în oraşul

Blagoveşcensk.
Pe atunci slujeam deja în Mănăstirea întâmpinării. Venind la Moscova cu treburi, Preasfinţitul se oprea la

mănăstirea noastră, ceea ce ne bucura sincer pe mine şi pe fraţi. Odată, Preasfinţitul Gavriil a mers şi la Peciora. Se spune că s-au adunat o mulţime de oameni la slujba lui. Şi, ca de obicei, au fost uitate toate resentimentele. Unii monahi şi enoriaşi au plâns, apropiindu-se de el să ia binecuvântare. Şi Preasfinţitul a fost mişcat de atitudinea lor. Apoi nu a mai fost niciodată la Peciora.
La noi, la Mănăstirea întâmpinării, nu rareori se opreau şi preoţi din eparhia Blagoveşcensk. Odată, nu m-am abţinut şi i-am întrebat cum este arhiereul lor: bun sau aspru?
— De felul lui e foarte bun... Dar e aşa de aspru!
Şi mai departe mi-au povestit nişte întâmplări din care am tras concluzia o dată pentru totdeauna că năravul din fire nu are tămăduire.
După mulţi ani, l-am însoţit pe Preafericitul Patriarh Kiril într-o călătorie în Extremul Orient. în Sahalinul de Sud a venit la slujbă la Preafericitul Patriarh şi Preasfinţitul Gavriil. împlinise şaptezeci de ani. Când eram eu în mănăstire, ţin minte, avea ceva mai mult de patruzeci. După slujbele săvârşite cu Patriarhul şi întâlnirile oficiale, s-a adunat un grup nu prea mare la cină. Erau prezenţi câţiva preoţi şi un episcop tânăr. Şi era şi Preasfinţitul Gavriil.
Atmosfera la masă s-a dovedit a fi caldă şi frăţească. Amintindu-mi de trecut, m-am hotărât să-l întreb pe Preasfinţitul Gavriil cum a trăit cât timp a fost oprit de la slujire. Toţi, printre care şi episcopul cel tânăr, aşteptau cu interes să audă ce va povesti Preasfinţitul. Fiecare înţelegea că viaţa nu e simplă şi oricăruia dintre noi i se putea întâmpla ceva asemănător. Precum se spune: să nu zici hop până nu sari groapa. Preasfinţitul nu a ocolit răspunsul, ci şi-a povestit istoria cât mai simplu, fără a se etala în vreun fel.
După hotărârea Sinodului, prin care a fost oprit de la slujire, s-a întors în Habarovsk. în câteva luni, i s-au epuizat toate mijloacele materiale şi a încercat să îşi găsească de lucru în fosta lui eparhie, fie ca paracliser, fie ca paznic. Dar noul arhiereu nu le-a dat voie preoţilor să-l angajeze pe fostul episcop în biserici şi Le-a poruncit chiar să nu îi dea voie în altar. în toţi acei ani, Preasfinţitul Gavriil s-a apropiat de Sfânta împărtăşanie ca şi enoriaşii lui, stând la rând şi aşteptând să ajungă la Sfântul Potir. Încrucişându-şi mâinile, îi spunea preotului numele său:
„Episcopul Gavriil"şi se împărtăşea cu Tainele lui Hristos. În anii aceia, precum a povestit Preasfinţitul, foarte importante au fost pentru el dragostea şi sprijinul turmei lui, dar şi scrisorile pe care le primea de la cei ce îl cunoscuseră înainte şi, în primul rând, de la arhimandritul Ioan (Krestiankin).
Tot la enoriaşii săi şi-a găsit Preasfinţitul şi de lucru: de primăvara până toamna târziu plivea şi păzea grădinile lor, care se întindeau pe o insulă din Amur, nu departe de Habarovsk.
Iar iarna trăia cu banii câştigaţi în timpul verii.
Apoi l-am întrebat:
— Vlădică, dar aţi trăit o viaţă interesantă, minunată. Aţi fost tânăr începător la mănăstirea din Odessa, când se nevoia acolo marele stareţ, schiegumenul Kukşa. Aţi trăit în Ţara Sfântă

şi v-aţi ostenit ca secretar al Misiunii Ruse la Ierusalim. Aţi condus ani mulţi Mănăstirea Pecerska din Pskov, fiind zi de zi în preajma stareţilor, ale căror nume ne iau mult şi să le enumerăm, apoi aţi înfiinţat eparhia din Extremul Orient. Iar acum sunteţi episcop în Blagoveşcensk. Care perioadă a fost pentru Sfinţia Voastră cea mai fericită?
Preasfinţitul a căzut pe gânduri şi, în cele din urmă, a răspuns:
— Cei mai fericiţi au fost anii în care am fost oprit de la slujire. Niciodată în viaţa mea Domnul nu mi-a fost aşa de aproape! Vă miraţi, poate, dar credeţi-mă că exact aşa a fost. Desigur, când mi s-a dat voie să mă întorc la sfânta slujire şi am fost trimis în Blagoveşcensk, m-am bucurat şi mi-a plăcut foarte mult acest lucru. Dar rugăciunea aceea şi, mai ales, apropierea aceea a lui Hristos, pe care le-am simţit în grădinile mele, nu se compară cu nimic. Aceea a fost cea mai frumoasă perioadă din viaţa mea.
A tăcut o clipă, apoi a spus:
— Fraţilor! Să nu vă temeţi de pedeapsa Domnului! Căci El ne pedepseşte nu ca pe nişte

nelegiuiţi, ci ca pe fiii Săi.

Şi nu a mai spus nimic. însă, probabil, nu numai eu, ci toţi preoţii tineri şi cei nu foarte tineri, care am stat atunci la aceeaşi masă cu Preasfinţitul, am reţinut cuvintele acestea pentru întreaga noastră viaţă.

Marele egumen

Când vorbea despre sine, marele egumen al Mănăstirii Pecerska din Pskov, părintele Alipie, glăsuia în auzul tuturor: „Eu sunt un arhimandrit sovietic". Şi cu multă plăcere întărea şi prin cuvânt şi prin faptă această expresie.

La începutul anilor 60 au venit la mănăstire membrii comisiei regionale, cu sarcina de a găsi motive pentru închiderea mănăstirii. Plimbându-se prin mănăstire, au văzut pelerini care făceau straturi şi grădini de flori şi îndată s-au luat de părintele Alipie:

— în ce calitate muncesc oamenii aceştia aici? iar arhimandritul sovietic le-a răspuns:

— E clasa muncitoare şi munceşte pe pământul ei!

Şi alte întrebări nu i-au mai pus.

Altădată a fost trimisă cu aceleaşi scopuri din Pskov o altă comisie a controlului de stat, dar de data aceea fiind o comisie financiară. Egumenul a cerut informaţii, dorind să ştie de cine erau împuternicite persoanele care veniseră.

— Noi reprezentăm organul financiar, care...

Părintele Alipie i-a întrerupt.

— Eu am un singur şef: episcopul Ioan al Pskovului. Mergeţi la el după aprobare. Fără asta nu vă dau voie să vedeţi actele mănăstirii.

Controlorii au plecat, iar după câteva ceasuri arhiereul Pskovului l-a sunat pe părintele Alipie şi l-a rugat jenat să-i lase pe controlori să verifice actele.

— Vorba-i una, fapta-i alta, Stăpâne. Trimiteţi-mi o telegramă, a răspuns părintele Alipie.

În scurt timp a apărut şi telegrama, iar când controlorii statului s-au înfăţişat din nou înaintea părintelui egumen, acesta, ţinând telegrama în mâini, i-a întrebat:

— Ia spuneţi-mi, sunteţi comunişti?

— Da, în general, comunişti...

— Şi aţi luat blagoslovenie de la un episcop? De la episcopul Pskovului? Mda... Păi, ce-ar fi să trimit acum această telegramă la comitetul regional de partid...

Şi cu aceasta controlul financiar al mănăstirii a luat sfârşit. Ivan Mihailovici Voronov aşa s-a numit arhimandritul Alipie până la tunderea în monahism a luptat patru ani pe fronturile Marelui Război pentru Apărarea Patriei şi a străbătut drumul de la Moscova până la Berlin, iar apoi încă treisprezece ani a apărat Mănăstirea Pecerska din Pskov în faţa statului pentru care îşi vărsase odinioară sângele.

Şi într-un război şi în celălalt, părintele Alipie a luptat nu pe viaţă, ci pe moarte. Prim-secretarul de atunci al Comitetului Central al PCUS[19], Nikita Hruşciov, avea nevoie de o mare victorie, oricare ar fi fost ea. Şi nu de una mai mică decât a predecesorului său, a cărui faimă o invidia foarte mult. Pentru triumful său în luptele ulterioare, Hruşciov a ales milenara Biserică Rusă şi, declarându-i război, a făgăduit solemn în faţa lumii întregi că într-un viitor apropiat îl va arăta la televizor pe ultimul popă rus.

În scurt timp au fost aruncate în aer, închise, transformate în depozite şi puncte de garat maşini şi tractoare mii de catedrale şi biserici. în cea mai mare parte, instituţiile de învăţământ duhovnicesc superior au fost desfiinţate. Au fost desfiinţate aproape toate mănăstirile. O mulţime de preoţi au

[19] PCUS partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

ajuns în închisori. Pe teritoriul Rusiei au rămas să funcţioneze numai două mănăstiri: Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie, păstrată forţat de autorităţi ca rezervaţie bisericească pentru a fi arătată străinilor, şi mănăstirea de provincie Pecerska din Pskov. Aici s-a ridicat împotriva marii puteri a statului ateist Marele Egumen. Şi ceea ce este cu adevărat minunat este că a şi învins!

În anii aceia, toată Biserica Rusă prigonită urmărea sfârşitul acelei lupte inegale. Veştile din Peciora se transmiteau din gură în gură, iar mai târziu participanţii şi martorii acelor evenimente au început să-şi scrie mărturiile.

Iată numai câteva cronici ale acelor lupte de demult.

într-o seară de iarnă, în cabinetul părintelui Alipie au intrat câţiva oameni în haine civile şi i-au înmânat decretul oficial prin care Mănăstirea Pecerska din Pskov fusese declarată închisă. I-au ordonat egumenului să înştiinţeze obştea despre acest lucru. Luând cunoştinţă despre acel document, în faţa ochilor acelor funcţionari, părintele Alipie a aruncat hârtiile în şemineul aprins, iar vizitatorilor încremeniţi le-a explicat în linişte:

— Mai bine primesc moarte mucenicească, dar mănăstirea nu o închid.

Apropo, documentul ars era decizia Guvernului URSS şi sub el era iscălitura lui K. S. Hruşciov.

Istoria aceasta a descris-o un martor, un ucenic devotat al Marelui Egumen, arhimandritul Natanail.

Eu nu l-am mai găsit pe părintele Alipie printre cei vii. Dar a vorbi despre Mănăstirea Pecerska din Pskov fără a pomeni de el, este pur şi simplu cu neputinţă.

Totuşi mi-a fost de folos faptul că am găsit mulţi monahi care l-au prins în viaţă pe marele egumen; şi chiar am cunoscut şi renumiţi pictori, scriitori, cercetători, restauratori din Moscova, Leningrad, Riga, care se adunau în anii aceia în casa lui de oaspeţi. Pentru ei el a rămas pe veci un model de monah, un ostaş duhovnicesc neînfricat, idealul unui părinte aspru şi iubitor în acelaşi timp.

În ciuda pragmatismului şi chiar a înclinaţiei puternice a părintelui Alipie către cele pământeşti, a ingeniozităţii sale practice, a agerimii minţii sale, strălucitoare, deseori foarte ascuţite, a isteţimii sale uimitoare, mulţi contemporani (printre care şi monahi cu înaltă viaţă ascetică) îl socoteau sfânt. Arhimandritul Serafim, care se bucura în mănăstire de o autoritate deplină, după moartea părintelui Alipie se mira sincer de monahii care visau să meargă departe în pelerinaje la locurile unde s-au nevoit marii sfinţi: „De ce să mergeţi aşa departe? se mira el. Mergeţi la peşteri, pentru că acolo sunt moaştele părintelui Alipie".

Domnul nu îi iubeşte pe cei fricoşi. Această lege duhovnicească mi-a destăinuit-o odată părintele Rafail. Iar lui i-a făcut-o cunoscută părintele Alipie. într-una dintre predicile sale a spus: „Mi-a fost dat să văd în război cum unii, temându-se să nu moară de foame, luau cu ei în spinare saci cu pesmeţi, ca să-şi prelungească viaţa, nu să lupte cu vrăjmaşul; şi oamenii aceia au pierit cu tot cu pesmeţii lor şi nu au avut zile multe. Iar cei care şi-au scos tunicile şi au luptat cu vrăjmaşul, au rămas în viaţă".

Când au venit să ceară cheile de la peşterile mănăstirii, părintele Alipie i-a ordonat ucenicului său de chilie:

— Părinte Corneliu, dă încoace toporul, fiindcă astăzi vom tăia capete!

Şi delegaţii oficiali au luat-o la fugă, probabil gândind aşa: „Cine ştie ce au în cap aceşti obscurantişti fanatici?"

Ştia egumenul că nu în zadar dădea asemenea ordine. Odată, când au venit să ceară urgent închiderea mănăstirii, el a declarat fără ocolişuri:

— Jumătate din obştea mea a luptat pe front. Suntem înarmaţi şi vom lupta până la ultimul cartuş. Uitaţi-vă la mănăstire: ce ziduri sunt aici. Tancurile nu pot trece. Ne puteţi doborî numai de sus, din avioane. Dar, de îndată ce va apărea primul avion deasupra mănăstirii, după câteva minute toată lumea va afla acest lucru prin „Vocea Americii". Aşa că, gândiţi-vă bine!

Nu pot spune ce arsenale se aflau în mănăstire. Mai degrabă era o stratagemă a marelui egumen, gluma lui obişnuită, prin care-i înspăimânta pe comunişti. Dar, precum se spune: „Fiecare glumă are tâlcul ei". în anii aceia, obştea mănăstirii, fără îndoială, alcătuia un tablou deosebit: mai mult de jumătate dintre monahi erau decoraţi cu ordine şi erau veterani ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei. O altă parte, de asemenea, destul de mare, trecuse prin lagărele staliniste. Iar a treia parte trecuse şi prin război şi prin lagăre.

„Biruieşte numai cel ce trece la atac", spunea părintele Alipie şi el însuşi respecta întocmai această strategie. Tocmai în anii aceia, luptând zi de zi pentru mănăstire, egumenul a ridicat din ruine zidurile puternice ale cetăţii, a restaurat bisericile, aflate în paragină, a descoperit cu un adevărat profesionalism frescele vechi, a dat aspectul cuvenit casei stăreţeşti şi corpurilor de chilii. Fiind el însuşi pictor, a salvat de la trecerea şi vânzarea peste hotare opere ale pictorilor ruşi şi ale celor străini. în imensa lui colecţie se aflau Levitan şi Polenov. înainte de a muri, părintele Alipie a cedat aceste capodopere Muzeului Naţional Rus. în sfârşit, a plantat în toată mănăstirea minunate livezi, grădini de flori şi de zarzavat, astfel încât mănăstirea s-a transformat într-unul dintre cele mai frumoase locuri din Rusia. Pentru omul care venea pentru prima dată la Peciora, fie că era pelerin sau turist,

mănăstirea se înfăţişa ca o lume minunată, încântătoare, ceva cu totul ireal, în mijlocul urâtei realităţi sovietice.

Dar principala nevoinţă a părintelui Alipie a fost menţinerea tradiţiei stareţilor în Mănăstirea Pecerska din Pskov.
141

Stăreţismul este un fenomen uimitor şi pentru faptul că nu rămâne într-un singur loc, să zicem, într-o anumită mănăstire. El cutreieră pe pământ, înflorind pe neaşteptate, când în schiturile din Tebaida Nordului, când în pădurile din pustia Beloberejsk, când în Sarov, când la Optina. Iar la jumătatea secolului XX şi-a găsit adăpost în Mănăstirea Pecerska din Pskov. Şi părintele Alipie a susţinut în mod delicat acest fenomen misterios. Ca pe un preţios tezaur a păzit şi a înmulţit stăreţismul în mănăstire. Egumenul a ştiut cum să obţină aprobări pentru strămutarea din Finlanda la Peciora a marilor stareţi de la Valaam. L-a primit pe ieromonahul Ioan (Krestiankin), cel care căzuse în dizgraţie
şi trecuse prin închisori şi deportări, pe care în ascuns l-a adus atunci în mănăstire episcopul Pitirim (Neceaev). L-a adăpostit pe părintele Adrian, care fusese silit să părăsească Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie. în vremea părintelui Alipie, a crescut o întreagă generaţie de stareţi-duhovnici, despre care se povesteşte în această carte. A făuri şi a păstra aşa ceva în vremea aceea era o adevărată nevoinţă.

În anii aceia de înverşunată propagandă antireligioasă, ideile despre mănăstiri ale majorităţii concetăţenilor noştri erau destul de primitive. De aceea, părintele Alipie nu se mira atunci când i se puneau cele mai absurde întrebări. Cu un umor blând, nespus de accesibil, dezvăluia înaintea oamenilor simplitatea şi naivitatea lui faţă de minciuna murdară şi scornelile neroade.

Odată, un grup de excursionişti, sovietici adevăraţi, l-a oprit pe părintele Alipie în pragul bisericii. într-o pornire de adevărată mânie, i-au cerut să le spună adevărul despre exploatarea monahilor simpli de către înaltul cler, despre asupririle şi, în general, despre grozăviile vieţii mănăstireşti, citite de ei în ziare. în loc de răspuns, părintele Alipie i-a întrebat cu un aer misterios:

— Auziţi?

— Ce să auzim? s-au mirat excursioniştii.

— Nu auziţi nimic?

— Auzim cum cântă monahii.

— Păi, gândiţi-vă! Dacă ar trăi rău, nu ar mai cânta.

Un comunist, un oaspete din Finlanda, în prezenţa prietenilor lui sovietici i-a pus părintelui Alipie o întrebare specifică ateilor din acea vreme:

— Dar nu ne explicaţi de ce cosmonauţii au ajuns în spaţiu şi pe Dumnezeu nu L-au văzut?

Părintele arhimandrit i-a spus cu simpatie:

— Această nenorocire vi se poate întâmpla şi domniei voastre, căci aţi fost la Helsinki, dar pe preşedinte nu l-aţi văzut.

Cei cărora le-a fost dat să ajungă în anii aceia la Peciora îşi amintesc îndeosebi renumitele apariţii ale marelui egumen în balconul stăreţiei. Apariţiile acestea puteau fi destul de felurite. Câteodată, mai ales primăvara, ciorile şi corbii atâta îl necăjeau pe părintele Alipie cu ţipetele lor disperate, încât ieşea în balcon cu pistolul şi trăgea în păsări, până ce, fiind cuprinse de panică, se împrăştiau. Pistolul era, desigur, nu unul de luptă, ci unul de jucărie, cu dopuri, făcut pur şi simplu cu meşteşug. Dimineaţa însorită, părintele egumen în balcon, ţinând cu grijă în mână un pistol de dimensiuni impresionante acesta era un tablou care provoca spectatorilor o impresie de neuitat.

Dar nu numai prin aceasta rămâneau de neuitat ieşirile marelui egumen în balconul stăreţiei. Mult mai profunde erau simţămintele pe care le trăiau vizitatorii mănăstirii, când deveneau martorii discuţiilor părintelui Alipie, când el, aplecându-se peste balustradă, discuta cu oamenii adunaţi jos.

Balconul era îndreptat către incinta mănăstirii. De acolo, părintele egumen putea admira în zilele frumoase mănăstirea sa, putea sta de vorbă cu oamenii şi totodată putea supraveghea şi ordinea.

Jos, în curte, se adunau dintr-odată o mulţime de pelerini, turişti şi locuitori ai Peciorei. Discuţiile despre credinţă sau simpla comunicare cu părintele Alipie puteau dura ceasuri întregi. Şi în acest timp părintele egumen niciodată nu scăpa prilejul de a-i ajuta pe cei ce veneau la el cu rugăminţi legate de

cele trebuincioase vieţii. Deşi atunci era interzis ca biserica să acorde sprijin material celor nevoiaşi, părintele Alipie proceda În această privinţă după cum credea el de cuviinţă, iată ce îşi aminteşte arhimandritul Natanail:

„Părintele Alipie întotdeauna îi ajuta pe nevoiaşi, dădea milostenie şi mulţi cerşetori primeau ajutor de la el. Pentru aceasta îi era dat să îndure destul de multe. Părintele Alipie se apăra cu cuvintele Sfintei Scripturi despre nevoia de a face fapte de milostenie şi afirma că faptele de milostenie nu pot fi interzise, căci ele sunt o parte integrantă a vieţii Sfintei Biserici Ortodoxe".

Iată şi amintirile diaconului Gheorghe Malkov, pe atunci tânăr cercetător în domeniul artelor, care venea adesea la Peciora: „Arhimandritul Alipie se străduia să împlinească în viaţa lui personală porunca despre iubirea de aproapele. Mulţi bolnavi, nevoiaşi şi, de asemenea, oameni care sufereau întrucâtva din punct de vedere material, primeau deseori de la el ajutor, după putere, iar uneori un ajutor destul de mare.

Sub balconul stăreţiei lui deseori vedeai ologi, săraci, fel de fel de oameni năpăstuiţi de soartă. Şi egumenul, în ciuda interdicţiilor insistente ale autorităţilor, îi ajuta cu tot ce putea: unuia îi dădea alimente, altuia medicamente, pe altul îl ajuta cu bani, iar când nu mai avea nimic la îndemână, zicea în glumă: „Nu mai sunt bani, au secat! Hai, robul lui Dumnezeu, vino mâine!".

în unele cazuri, ajutorul pe care-l dădea era foarte mare. Egumenul a ajutat un sinistrat (năpăstuit de incendiu) să-şi facă din nou o casă şi i-a dat bani să îşi cumpere o vacă. Odată, aflând că nu departe, în Izborsk, printr-o întâmplare nefericită, unui pictor cunoscut al locului, P. D. Melnikov, îi arsese casa, i-a trimis prin mandat poştal o sumă de bani destul de mare în acele vremuri, cu precizarea: „Măcar pentru început".

„Părintele Alipie avea un minunat dar al cuvântului", îşi amintea părintele Natanail. „Nu o dată mi-a fost dat să aud de la pelerini: Mai rămânem o săptămână şi poate vom auzi predica părintelui Alipie. Cu învăţăturile sale, el îi ajuta pe cei deznădăjduiţi şi îi mângâia pe cei întristaţi: Fraţi şi surori, aţi auzit că s-a înteţit propaganda antireligioasă; nu vă descurajaţi, nu deznădăjduiţi, asta înseamnă că le merge rău; Cumplit lucru este să te alături mulţimii. Astăzi mulţimea strigă Osana!, iar după patru zile Ia-l, ia-L, Răstigneşte-L!. De aceea, acolo unde nu este adevărul, să nu strigi ura! şi să nu baţi din palme. Iar dacă vei fi întrebat de ce te porţi aşa, tu să răspunzi: Deoarece la voi nu este adevărul. Păi, cum aşa? Păi aşa îmi spune conştiinţa. Cum îl cunoşti pe Iuda? Cel ce a întins cu Mine mâna în blid, acela mă va vinde, a spus Mântuitorul la Cina cea de Taină. Este ucenicul cel obraznic, care vrea să fie egal cu învăţătorul, cu egumenul, să ocupe primul loc, să apuce cel dintâi carafa. Cei mai mari nici nu au luat încă micul dejun, iar mucosul deja îşi linge buzele, deja e ghiftuit. Şi creşte viitorul Iuda. Un singur Iuda la doisprezece oameni. Dacă cei mai mari nu s-au aşezat la masă, nu te aşeza nici tu. S-au aşezat cei mai mari, aşază-te după rugăciune şi tu. Dacă ei nu au luat lingura, nu o lua nici tu. Au luat ei lingura, atunci ia-o şi tu. Au început ei să mănânce, atunci să începi şi tu".

Dar nu toate discuţiile de la balcon erau atât de paşnice şi înduioşătoare.

Odată, provincia Pskov a fost vizitată de o doamnă cu rang înalt şi foarte influentă, ministrul culturii, Furţeva, cu o suită de funcţionari din capitală şi din provincie. în faţa acelei doamne tremurau în anii aceia mulţi şi nu numai dintre oamenii de cultură. Şi, ca de obicei, i-au aranjat să viziteze Mănăstirea Pecerska din Pskov. Dar părintele Alipie, ştiind despre activitatea ei de la prietenii lui care erau pictori şi despre ura patologică a miniştrilor faţă de Biserică, nici măcar nu a ieşit să o întâmpine, iar grupul de excursionişti a fost condus de părintele Natanail.

înalta delegaţie se îndrepta deja spre ieşire, când Furţeva l-a zărit pe egumen stând în balcon şi discutând cu oamenii adunaţi jos. Doamna a hotărât să-i dea o lecţie acelui monah, care îndrăznise să nu iasă în întâmpinarea ei. Şi, totodată, să-i dea o lecţie grăitoare conducerii regionale despre hotărârea cu care trebuia aplicată în viaţă politica partidului şi a guvernului în privinţa rezistenţei faţă de opiumul religios. Mergând mai aproape şi întrerupându-i pe toţi a strigat:

— Ivan Mihailovici! Se poate să vă pun o întrebare? Părintele Alipie s-a uitat înciudat la ea, dar i-a răspuns:

— Păi, de-acu, întrebaţi-mă.

— Spuneţi-mi, cum se face că Domnia Voastră, un om învăţat, pictor, aţi putut nimeri aici, în societatea acestor obscurantişti?

Părintele Alipie era foarte răbdător. Dar atunci când în

prezenţa lui monahii începeau să fie insultaţi, niciodată nu ezita să dea o replică pe măsură.

— De ce am nimerit aici? a întrebat părintele Alipie. Şi s-a uitat la oaspetele de rang înalt, aşa cum se uita cândva prin luneta armei artileristul de gardă Ivan Voronov. Bine, vă voi povesti... Aţi auzit că am fost în război?

— Păi, să zicem că am auzit.

— Aţi auzit că am ajuns la Berlin? a întrebat iarăşi părintele egumen.

— Şi despre aceasta mi s-a povestit. Deşi nu înţeleg ce legătură are cu întrebarea mea. Cu atât mai mult este de mirare faptul că Domnia Voastră, cetăţean sovietic, trecând prin război...

— Tocmai asta este, a continuat liniştit părintele egumen. Adevărul este că lângă Berlin... am dat de belea... (Aici Ivan Mihailovici Voronov s-a exprimat destul de grosolan). Aşa că nu mi-a mai rămas nimic decât să plec la mănăstire.

După o linişte grea, cumplită, s-a auzit un ţipăt ascuţit de femeie, apoi exclamaţii de indignare, strigăte, ameninţări şi membrii delegaţiei, în frunte cu doamna cea importantă, s-au îndreptat către porţile mănăstirii.

După un ceas, egumenul era deja chemat la Moscova. Se zvonea că va avea probleme serioase. Însă la toate întrebările părintele Alipie a răspuns liniştit şi cumpănit:

— Mi s-a pus o întrebare concretă. Iar eu tot atât de concret şi limpede, pentru ca oaspetele nostru să înţeleagă clar, i-am dat răspunsul.

Atunci totul s-a terminat repede. Acesta a fost singurul caz în care părintele Alipie a socotit necesar să folosească o asemenea armă.

Acest renumit şi neobişnuit răspuns a devenit mai târziu pricina feluritelor cleveteli şi bănuieli. Alexandru Iamşcikov, un cunoscut restaurator şi critic de artă, care se bucura de bunăvoinţa părintelui Alipie, a povestit:

„Am fost întrebat: De ce a plecat la mănăstire un bărbat aşa frumos? Se spune că a fost grav rănit, că a pierdut posibilitatea de a-şi perpetua neamul... Odată, el însuşi a atins această temă şi mi-a spus: Alexandru, toate discuţiile astea sunt deşarte. Războiul a fost pur şi simplu atât de monstruos, atât de îngrozitor, încât i-am făgăduit lui Dumnezeu că, de voi scăpa cu viaţă din acea cumplită bătălie, voi pleca negreşit la mănăstire. Închipuieşte-ţi: era luptă crâncenă, în primele noastre linii de luptă tancurile nemţeşti se târau, zdrobind toată rezistenţa în calea lor şi, deodată, în iadul acela, am văzut cum comandantul batalionului nostru şi-a smuls casca din cap, s-a prăbuşit în genunchi şi a început... să se roage. Da, da, plângând, mormăia o rugăciune pe jumătate uitată din copilărie, cerându-I Celui Preaînalt, pe Care mai înainte îl desconsiderase, îndurare şi mântuire. Şi atunci am înţeles că fiecare om îl are în suflet pe Dumnezeu, pe Care până la urmă îl va descoperi....

★ Autorităţile acţionau cât mai perfid cu putinţă, încercând prin toate mijloacele să desfiinţeze mănăstirea. Odată, prin hotărârea Sovietului de la Pecerska, într-o singură zi i s-au luat mănăstirii toate terenurile agricole, inclusiv păşunea. Era Începutul verii. Vacile numai ce fuseseră scoase la păscut şi au fost nevoite, sărmanele, să se întoarcă iar în grajd.

Chiar în zilele acelea, printr-un ordin trimis de la Moscova, angajaţii comitetului regional au adus în mănăstire o mare delegaţie de reprezentanţi ai partidelor comuniste. Ca să fie trataţi, după cum se spune, după datina rusească. La început totul a decurs liniştit. Dar când „fiii naţiunilor comuniste", înduioşaţi de liniştea şi frumuseţea mănăstirii, mergeau agale printre răzoarele cu trandafiri înfloriţi, deodată porţile gospodăriei s-au deschis larg, scârţâind, şi de acolo au ieşit în goană, năucite de libertate şi mugind, toate cele treizeci de vaci ale mănăstirii şi un taur uriaş; părintele Alipie dăduse ordin să se pregătească această operaţiune dinainte.

Mugind, cu cozile înfoiate, bucurându-se de libertate, animalele au alergat către straturile de flori, au devorat iarba şi florile, iar reprezentanţii mişcării comuniste internaţionale au făcut să răsune mănăstirea de ţipete în diferite limbi şi s-au ascuns care încotro. Angajaţii comitetului regional s-au repezit la părintele Alipie.

— Nu vă supăraţi, a oftat părintele egumen. Ne e tare milă de văcuţe! Acum nu mai avem păşuni şi, iată, trebuie să le lăsăm să pască în interiorul mănăstirii.

Chiar în ziua aceea i s-au înapoiat mănăstirii toate păşunile.

Părintele Natanail îşi amintea ca despre una dintre cele mai grele încercări ziua în care a fost trimis la mănăstire decretul prin care se oprea slujirea parastaselor la peşteri. Acest lucru însemna

întreruperea accesului la una dintre principalele surse de binecuvântare şi sfinţenie ale mănăstirii; apoi urma închiderea ei. Decretul fusese semnat de episcopul Pskovului. Dar, în pofida acestui lucru, părintele Alipie a dat ordin să se slujească parastase la fel ca înainte.

Aflând acest lucru, autorităţile oraşului au venit la mănăstire în grabă şi s-au interesat dacă părintele Alipie a primit decretul de la arhiereu, cârmuitorul lui. Părintele Alipie a răspuns afirmativ.

— Şi de ce nu-l respectaţi? au întrebat funcţionarii tulburaţi.

Atunci părintele Alipie a răspuns că nu respectă decretul pentru că a fost scris sub presiune şi dintr-o slăbiciune a duhului.

— Iar eu de cei slabi cu duhul nu ascult, a încheiat el. Eu ascult numai de cei tari cu duhul.

Şi astfel slujirea parastaselor la peşteri nu s-a întrerupt.

Războiul împotriva mănăstirii nu a încetat nici măcar o zi. Un scriitor din Pskov, Valentin Kurbatov îşi amintea: „La venirea comisiei de stat care cerea urgent închiderea mănăstirii, arhimandritul Alipie a pus un afiş pe porţile mănăstirii, cum că în mănăstire era ciumă şi din cauza asta nu putea lăsa comisia să intre pe teritoriul mănăstirii. în fruntea comisiei se afla Ana Ivanovna Medvedeva, preşedintele Comitetului regional, care era însărcinată cu problemele culturale, tocmai ei i s-a adresat părintele Alipie:

— De monahii ăştia nătângi ai mei, scuzaţi-mă, nu îmi pare rău. Pentru că ei oricum vor fi scrişi în împărăţia Cerurilor. Dar pe Domnia Voastră, Ana Ivanovna, şi pe şefii Domniei Voastre nu vă pot lăsa înăuntru. Căci nu voi găsi niciun cuvânt de răspuns pentru Domnia Voastră la înfricoşata Judecată. Aşa că, iertaţi-mă, dar nu vă voi deschide porţile.

Părintele Alipie s-a urcat din nou în avion şi a mers la Moscova. Şi iarăşi a avut bătaie de cap, a făcut demersuri, a tocit praguri şi, ca de obicei, a biruit".

Aşa cum un ostaş adevărat întotdeauna îşi cunoaşte fără greş duşmanii, aşa şi părintele Alipie era neînduplecat faţă de cei rău-intenţionaţi, care acţionau în mod conştient. Dar cu oamenii simpli se purta cu totul altfel, chiar dacă ei, din lipsă de judecată, nu ştiau ceea ce făceau.

Poate părea straniu, după cele povestite aici, dar principalul lucru în viaţa părintelui Alipie, după cum el însuşi a mărturisit, a fost dragostea. Tocmai ea a fost arma lui nebiruită şi neînţeleasă de lume.

„Dragostea spunea marele egumen este cea mai înaltă rugăciune. Dacă rugăciunea este împărăteasa virtuţilor, iubirea creştină este Dumnezeu, căci Dumnezeu este Iubire... Priviţi lumea numai prin prisma iubirii şi toate problemele voastre vor dispărea, căci veţi vedea în lăuntrul vostru împărăţia lui Dumnezeu, în om o icoană, iar în frumuseţea pământească o umbră a vieţii Raiului. Mă veţi contrazice, poate, zicând că pe vrăjmaşi este cu neputinţă să-i iubeşti. Aduceţi-vă aminte ceea ce ne-a spus Iisus Hristos: Tot ceea ce aţi făcut oamenilor, Mie Mi-a ţi făcut. Notaţi cuvintele acestea cu litere de aur pe tablele inimilor voastre, notaţi-le şi atârnaţi-le lângă icoană şi citiţi-le în fiecare zi".

Odată, într-o seară, când porţile mănăstirii erau de mult închise, paznicul a venit în fugă, speriat, la părintele egumen şi i-a comunicat că în mănăstire au năvălit nişte militari beţi. Mai târziu a reieşit că erau absolvenţi ai şcolii de paraşutişti din Pskov şi sărbătoreau gălăgios terminarea şcolii. în ciuda orei târzii, tinerii locotenenţi au cerut să li se deschidă fără întârziere toate bisericile mănăstirii, să se organizeze o excursie şi să fie lăsaţi să vadă unde le ascundeau popii pe monahiile lor. Paznicul a mărturisit cu groază că ofiţerii aceia beţi găsiseră deja un buştean imens şi chiar în clipele acelea, folosindu-l ca spărgător de ziduri, încercau să spargă porţile.

Părintele ALipie a mers în chilia sa şi s-a întors îmbrăcat în tunica militară, care era aruncată peste rasă, având câteva rânduri de ordine militare şi medalii. Punându-şi peste uniformă mantia monahală astfel încât să nu se vadă decoraţiile, a pornit împreună cu paznicul spre porţile mănăstirii.

De departe egumenul auzea că mănăstirea era serios luată cu asalt. Apropiindu-se, i-a poruncit paznicului să descuie zăvoarele şi, într-o clipă, mulţimea locotenenţilor înfierbântaţi, zece la număr, a dat buzna în mănăstire. S-au îngrămădit ameninţător în jurul bătrânului monah îmbrăcat în mantie neagră, cerându-i care mai de care să le arate mănăstirea, să nu impună pe pământ sovietic legile lui bisericeşti şi să nu ascundă de viitorii eroi, patrimoniul naţional.

Părintele Alipie, plecându-şi capul, i-a ascultat până la sfârşit. Apoi a ridicat privirea şi şi-a scos mantia... Locotenenţii au luat poziţie de drepţi şi au amuţit. Părintele Alipie i-a examinat pe toţi din cap până-n picioare cu asprime şi i-a cerut cascheta ofiţerului care stătea cel mai aproape de el. Acela, supus, i-a dat monahului cascheta sa. Părintele Alipie a văzut că în interiorul caschetei, cum se obişnuia, era scris cu cerneală numele ofiţerului şi, întorcându-se, a pornit spre stăreţie.

Locotenenţii, dezmeticiţi, au pornit încet după el. Au mormăit nişte scuze şi i-au cerut să înapoieze cascheta. Tinerii deja începuseră să bănuiască faptul că îi aşteptau serioase neplăceri. însă părintele Alipie nu Le-a răspuns. Astfel, tinerii ofiţeri au ajuns până la casa egumenului şi s-au oprit nedumeriţi. Egumenul a deschis uşa şi cu un gest le-a poruncit tuturor să intre.

în seara aceea a stat cu ei până târziu. Şi i-a tratat aşa cum numai marele egumen putea să îi trateze. I-a însoţit el însuşi pe locotenenţi prin mănăstire, arătându-le vechile locuri sfinte şi povestindu-le despre măreţul trecut şi minunatul prezent al mănăstirii. La urmă, i-a îmbrăţişat părinteşte şi le-a dat daruri din belşug. Ei au refuzat jenaţi, dar părintele Alipie le-a spus că tocmai acei bani, adunaţi de bunicile, bunicii şi mamele lor, le vor fi de folos.

Acesta a fost, desigur, un caz aparte, dar nicidecum singurul. Părintele Alipie nu îşi pierdea niciodată credinţa în puterea lui Dumnezeu, care-i schimba pe oameni, oricine ar fi fost ei. Ştia din proprie experienţă cât de mulţi oameni, care mai înainte fuseseră prigonitori ai Bisericii, deveniseră creştini În taină sau şi făţiş, poate tocmai datorită cuvintelor aspre de mustrare, pe care se întâmplase să le audă de la părintele egumen.
După luni, iar uneori şi ani de zile, duşmanii de mai înainte se

întorceau la părintele Alipie, însă de data aceasta nu pentru a mai asupri mănăstirea, ci pentru a vedea în marele egumen un martor al lumii de dincolo, un păstor şi un duhovnic înţelept.
Căci adevărul rostit fără frică, oricât de amar şi neînţeles ar părea el la început, rămâne pentru totdeauna în mintea omului. Şi îl mustră, până când îl primeşte sau îl respinge pentru totdeauna.
Şi una şi alta stau în puterea deplină a fiecăruia.

în scrisorile sale către episcopul Ioan al Pskovului, arhimandritul Alipie comunica: „Articolele ziarelor sunt pline de jigniri şi clevetiri nedrepte la adresa oamenilor buni şi cinstiţi, la adresa mamelor şi văduvelor soldaţilor ucişi. Aceasta este lupta lor ideologică alungarea sutelor şi miilor de preoţi şi clerici şi, totodată, a celor mai buni. Câţi nu vin la noi şi plâng pentru că nu se pot angaja nicăieri în lume, nici măcar într-o slujbă oarecare. Iar soţiile şi copiii lor nu au cu ce să trăiască".

Iată titlurile publicaţiilor centrale şi locale din acea vreme: „Mănăstirea Pecerska din Pskov focarul obscurantismului religios", „Aliluia ţopăind", „Linge-blide îmbrăcaţi în rase", „Ipocriţi în rase".

Dar iată încă o scrisoare către episcopul Pskovului, în care părintele Alipie descrie o întâmplare obişnuită:

„Marţi, pe 14 mai anul acesta, 1963, ca şi în toţi anii trecuţi, egumenul econom Irineu s-a îngrijit de stropirea livezii mănăstirii cu apă de ploaie sau obţinută din zăpadă, pe care o adunăm datorită unui dig făcut de noi lângă un chioşc, dincolo de zidul mănăstirii. Când oamenii noştri munceau, s-au apropiat de ei şase bărbaţi, apoi încă doi; unul dintre ei avea în mâini o măsurătoare, cu care împărţeau fostul teren al mănăstirii, care înainte era cultivat cu grădini de zarzavat. El a început să-i certe pe muncitori şi le-a interzis să pompeze apa, spunându-le că apa aceea nu era a lor. Oamenii noştri au încercat să muncească în continuare, însă el s-a repezit la ei, a apucat furtunul şi a început să-l rupă, iar altul a început să-i fotografieze pe oamenii noştri cu un aparat foto...

Economul le-a spus acelor oameni necunoscuţi că a venit egumenul, să meargă şi să îi explice lui totul. S-a apropiat unul dintre ei, iar ceilalţi stăteau ceva mai departe, fotografiindu-ne; rămăseseră doar trei.

— Cine sunteţi voi şi ce doriţi de la noi? i-am întrebat eu.

Era un om cu pălărie, care nu şi-a spus nici numele, nici rangul, dar mi-a spus că nu avem dreptul să folosim apa şi nici pământul pe care călcăm. Eu am adăugat:

— Să nu îndrăznim să respirăm aerul şi să nu îndrăznim să ne încălzim la soare, pentru că soarele, aerul şi apa, toate sunt ale voastre, dar noi ce avem? Şi l-am întrebat iarăşi:

— Cine eşti tu şi de ce ai venit?

Dar, din nou, nu şi-a spus numele.

Iar eu i-am spus:

— Eu, Voronov ivan Mihailovici, cetăţean al Uniunii Sovietice, care am luat parte la Marele Război pentru Apărarea Patriei, şi tovarăşii mei, care vieţuiesc dincolo de acest zid, invalizi şi veterani ai Marelui Război, mulţi fără mâini şi picioare, care au avut răni grele şi contuzii, au stropit

acest pământ cu sângele lor, au curăţit acest aer de necurăţia fascismului; alţi tovarăşi de-ai mei care vieţuiesc aici au lucrat în uzine, în fabrici şi pe câmp, sunt invalizi şi bătrâni pensionari, părinţi bătrâni, care şi-au pierdut fiii în luptele pentru eliberarea acestui pământ şi a acestei ape, şi toţi cei ce ne-am vărsat sângele şi ne-am dat vieţile, nu avem dreptul să ne folosim de pământul, apa, aerul şi soarele nostru, de tot ceea ce am smuls de la fascişti pentru noi, pentru poporul nostru? Cine sunteţi voi? am întrebat eu iarăşi. Şi în numele cui acţionaţi?

Şi au început a bâigui, numind comitete raionale, comitete regionale şi aşa mai departe.

Când au plecat de la noi, omul cu pălărie a spus: — Păcat... părinte!

Eu i-am răspuns:

— Iată, sunt părinte pentru oamenii aceia simpli, dar pentru voi sunt rusul Ivan, care are încă putere să strivească ploşniţe, pureci, fascişti şi, în general, orice spurcăciune".

154

La începutul anului 1975 părintele Alipie a avut un al treilea infarct, a spus arhimandritul Natanail în predică, la aniversarea zilei de pomenire a marelui egumen. Ziua morţii a cunoscut-o dinainte. Dinainte i-a fost pregătit coşciugul, cu binecuvântarea lui, pe care îl ţinea în chilie, pe hol. Când era întrebat: Unde este chilia ta?, arăta coşciugul şi spunea: Iată chilia mea. în ultimele zile ale vieţii lui, a stat lângă el părintele ieromonah Teodorit, l-a împărtăşit în fiecare zi şi, fiind felcer, i-a acordat ajutor medical. Pe 12 martie 1975, la ora două noaptea, părintele Alipie a spus: A venit Maica Domnului, cât este de frumoasă, daţi-mi culori să o pictez!. I-au dat culori, dar mâinile lui nu mai puteau lucra, din cauza proiectilelor grele pe care le cărase pe front în Marele Război pentru Apărarea Patriei. La ora patru dimineaţa arhimandritul Alipie s-a săvârşit în pace".

În anii aceia a venit la părintele Alipie, arhimandritul sovietic, care avusese „slugi" bune şi credincioase, şi în cercurile militare, şi în înaltele cabinete ale puterii sovietice; printre ei se numărau o mulţime de pictori, savanţi, politicieni şi scriitori. La viaţa unora dintre ei părintele Alipie luase parte în mod concret, nu numai din punct de vedere material, ci în primul rând ca preot, ca păstor duhovnicesc. însă şi ei, cu destinele lor atât de diferite, măreţe sau obişnuite, îl întăreau duhovniceşte pe părintele Alipie. În arhiva arhimandritului Alipie, în Mănăstirea Pecerska din Pskov se păstrează un fragment din manuscrisul lui A. T. Soljeniţân. Este o rugăciune scurtă şi un principiu de viaţă, pe care îl urma întotdeauna şi marele egumen:

Cât de uşor e să trăiesc, Doamne, cu Tine!
Cât de uşor îmi e să cred în Tine!
Când mintea mi-e cuprinsă de nedumerire Sau se umple de deznădăjduire,
Când toţi cei învăţaţi nu văd mai departe,
Dincolo de această noapte,
Şi nu ştiu ce ar trebui să facă mâine oare,
Tu îmi trimiţi clara încredinţare Că Tu exişti şi că mereu Te-ai îngrijit Calea binelui ca să nu ia sfârşit.
De pe culmea deşartei slave pământeşti,
De unde eu nu aş putea Să trimit oamenilor lumina Ta,
Spre acea cale uimit privesc,
Căci singur pe ea niciodată Nu voi putea să păşesc Calea aceea minunată,
Pe care doar cei cu nădejde călătoresc.
Şi atâta timp Tu îmi vei dărui,
Să o parcurg, cât îmi va trebui,
Iar când nu voi mai izbuti, înseamnă că Tu ai orânduit cu dreptate Să meargă alţii mai departe.

157

AUGUSTIN

Cele istorisite în cele ce urmează s-au petrecut în anul 1986. Exact cu o lună înainte fusesem transferat din Mănăstirea Pecerska din Pskov la Moscova. Arhiepiscopului Pitirim, îndrumătorul Departamentului editorial al Patriarhiei din Moscova, i se spusese că la Mănăstirea Pecerska din Pskov, la grajdul de vite, era un începător cu studii superioare în domeniul cinematografiei. În anul acela, autorităţile statului dăduseră, în sfârşit, voie Bisericii să se pregătească pentru celebrarea celor o mie de ani de la încreştinarea Rusiei. Şi aveau urgent nevoie de specialişti: trebuia să se arate viaţa Bisericii la televiziune şi să se facă filme despre Ortodoxie. Iar eu eram la îndemână.

întoarcerea în oraşul de unde cu câţiva ani în urmă plecasem la Mănăstirea Pecerska din Pskov era

pentru mine o adevărată tragedie, însă duhovnicul meu, părintele Ioan, mi-a spus: „Ascultarea este mai mare decât toate. Stai acolo unde te-a pus sfânta conducere". Totuşi, cât am stat la Moscova, m-am folosit de orice prilej spre a mă întoarce măcar pentru o zi la mănăstirea mea iubită.

Şi iată că m-a sunat odată egumenul Zinon, un monah iconar, care vieţuia pe atunci la Mănăstirea Pecerska din Pskov şi, foarte agitat, fără să-mi dea vreo explicaţie la telefon, m-a rugat să merg urgent la mănăstire. Nu mai ţin minte sub ce pretext am obţinut învoire de la Preasfinţitul Pitirim, însă în dimineaţa următoare eram deja la Peciora, în chilia părintelui Zinon.

Şi ce mi-a povestit părintele Zinon? în mare taină mi-a mărturisit că înainte cu câteva luni, din munţii Abhaziei, din acele locuri în care deja de câteva decenii vieţuiau în taină monahi, a fost nevoit să coboare în lume un călugăr. Şi el se afla în mare primejdie.

Monahii trăiau clandestin în munţii de lângă Suhumi de mult timp, încă din primii ani ai stăpânirii sovietice. Ei plecaseră

din lume pentru totdeauna în regiunile muntoase greu accesibile, ascunzându-se de autorităţile lumeşti, iar uneori şi de cele bisericeşti. Printre ei erau mulţi nevoitori adevăraţi, care căutau singurătatea pentru unirea cu Dumnezeu, rugăciunea neîncetată şi contemplarea dumnezeiască. Alţii plecaseră în semn de protest faţă de nedreptatea statului şi a Bisericii, îşi rupseseră paşapoartele sovietice şi luptau împotriva ecumenismului, a conformismului, într-un cuvânt, împotriva a tot ceea ce contesta poporul creştin pe atunci.

Cu trei ani în urmă îmi fusese dat să ajung în munţii aceia. Cu binecuvântarea arhimandritului Kiril, duhovnicul Lavrei Sfintei Treimi, şi a arhimandritului Onufrie, responsabilul cu ordinea lavrei, am transferat acolo în taină, în ilegalitate, un monah din lavra Sfintei Treimi. însă aceasta este o altă întâmplare; în orice caz, ştiam bine şi casa diaconului Grigorie din Suhumi, de pe strada Kazbega, de la care începea aproape orice călătorie către vârfurile Caucazului, de la viaţa legală la cea ilegală, şi cele două-trei adăposturi în care creştinii îi ascundeau pe monahi în drum spre munţi. Pe poteci abrupte de munte, de la o chilie la alta, înaintau drumeţii în locurile greu accesibile şi neobişnuit de frumoase în care vieţuiau nevoitorii.

Autorităţile, desigur, îi prigoneau pe monahi fără îndurare. îi prindeau, îi băgau la închisoare, dar ei continuau totuşi să trăiască acolo şi erau pentru mulţi modele ale Bisericii luptă toare.

Aşadar, părintele Zinon mi-a povestit că unul dintre acei monahi a fost nevoit să coboare din munţi, iar apoi a nimerit LA Peciora. Era un om încă destul de tânăr avea douăzeci şi doi de ani. Şi îl chema Augustin. Auzisem despre el de la monahi în Suhumi, dar niciodată nu îl văzusem. Când avea patru ani, mama lui devenise monahie. A plecat În munţi şi l-a luat pe copilaş cu ea. Băiatul a fost crescut printre nevoitori şi la optsprezece ani a fost tuns în monahism. A trăit într-o chilie împreună cu mama lui, a crescut sub îndrumarea stareţilor de pe munte şi nu se gândea să părăsească vreodată singurătatea pustnicească.

însă odată, când muncea la grădină undeva pe terasele muntelui, iar mama lui trebăluia în gospodărie, nişte vânători abhazi au dat peste chilia lor. Erau beţi şi, fără bună cuviinţă, i-au cerut mamei lui Augustin să le pregătească ceva de mâncare. Femeia, care îşi dădea seama de clandestinitatea ei (întorcându-se în sat, vânătorii puteau să îi denunţe pe ea şi pe fiul ei autorităţilor), le-a pus masa. însă musafirii nepoftiţi, după ce au mâncat şi au băut zdravăn, au început să se lege de ea. Atunci ea le-a spus că mai bine să-i dea foc decât s-o necinstească. Şi vânătorii, năuciţi de vin şi de patimă, au stropit-o cu gaz şi i-au dat foc...

Augustin a auzit de departe ţipătul înfiorător al mamei sale. S-a întors în fugă la chilie şi a văzut un tablou îngrozitor: mama lui, toată în flăcări, se zvârcolea în sărmana lor căsuţă, iar vânătorii, treziţi din beţie, fugeau speriaţi după ea, încercând să stingă focul. Văzându-l pe cel care intrase în fugă în casă, vânătorii s-au speriat mai tare şi s-au dat în lături. În cele din urmă, Augustin a stins focul care o pârjolise pe mama lui. Ea era deja în pragul morţii. Augustin a dus-o în cel mai apropiat sat, în casa unor prieteni de-ai lui, dar nu a mai putut fi ajutată cu nimic. Monahia a murit după ce s-a împărtăşit cu Sfintele lui Hristos Taine şi i-a poruncit fiului să nu se răzbune, ci să se roage pentru nefericiţii ei ucigaşi.

Vânătorii, venindu-şi în fire după tot ceea ce s-a întâmplat, s-au îngrijorat foarte tare. Nu conta dacă fusese sau nu monahie femeia aceea, dacă trăia legal sau ilegal în munţi, dar şi-au dat totuşi seama că, în cazul în care ar fi fost daţi în vileag, ar fi trebuit să răspundă în faţa legii pentru omor. Şi

atunci au început să îl vâneze pe singurul martor, adică pe Augustin. Aflând aceasta, stareţii care călăuzeau viaţa tânărului, i-au spus: „Ei tot te vor găsi. Mai bine ai coborî din munţi. Şi te vei nevoi pe unde vei putea, însă aici te vor ucide".

Augustin a ascultat sfatul lor. La început l-au ajutat să ajungă la lavra Sfintei Treimi a Sfântului Serghie. Dar să trăiască acolo fără paşaport era mult prea primejdios. Şi atunci l-au trimis la Mănăstirea Pecerska din Pskov.

Adevărul era că la Mănăstirea Pecerska trăia deja un monah care coborâse din munţi. Era foarte bătrân, petrecuse în munţi mai mult de patruzeci de ani, iar când s-a îmbolnăvit grav stareţii i-au dat blagoslovenie să se trateze în lume. Egumenului Mănăstirii Pecerska, arhimandritului Gavriil, care pe atunci era stăpânul aspru şi atotputernic al Peciorei, i s-a făcut milă de el şi, cu ajutorul autorităţilor regionale, al miliţiei şi al KGB-ului, a găsit mijlocul prin care să obţină aprobare pentru monahul cel bolnav, care nu avea niciun act, să trăiască în mănăstire. Chiar şi paşaport i-au procurat cu ajutorul părintelui egumen. Aşa că el trăia la azilul de bătrâni, în corpul de clădiri al mănăstirii, numit „Sfântul Lazăr".

în nădejdea unui asemenea ajutor, părintele Zinon, la care fusese adus Augustin, l-a însoţit pe tânărul monah la părintele egumen. însă acesta, se pare că era foarte prost dispus în ziua aceea. Doar uitându-se la Augustin, a ţipat mânios: „Ce monah e ăsta? îmi trimit aici toţi vagabonzii şi pungaşii! La miliţie cu el!". Abia a izbutit părintele Zinon să-l ducă târâş pe Augustin, buimăcit şi speriat, înapoi în chilia sa.

— Of, Gavriil ăsta e cekist! s-a întristat părintele Zinon. Cum de mi-a trecut prin cap să-l duc la el pe acest înger?

Iar despre faptul că tânărul monah era într-adevăr o făptură îngerească, părintele Zinon mi-a povestit cutremurat:

— Nu-ţi poţi închipui ce om este acesta! Nu mănâncă pe zi mai mult decât un copilaş de cinci ani. Iar ochii lui sunt foarte curaţi, îngereşti. Petrece tot timpul în rugăciune!

Părintele Zinon a adăugat chiar:

— Este singurul monah adevărat pe care l-am întâlnit în viaţa mea.

Vorbele acestea mi le-a spus, desigur, la mânie, fiind tare supărat de primirea grosolană a părintelui egumen. însă, oricum AR fi fost, aşa cum a spus el, toţi cei ce îl vedeau pe Augustin erau, cu adevărat, uimiţi. Păcat că n-a fost în zilele acelea în mănăstire duhovnicul obştii, arhimandritul Ioan (Krestiankin).

El ar fi putut ca nimeni altul să îi dea un sfat corect, să îi spună ce să facă mai departe cu acel minunat tânăr monah.

L-am întrebat unde era în momentul acela părintele Augustin. Părintele Zinon mi-a spus că după incidentul cu egumenul l-a trimis departe de păcat, la Moscova, la fiii lui duhovniceşti, Vladimir Vighiliansk şi soţia lui.

În ziua următoare, întorcându-mă în capitală, am făcut cunoştinţă cu acest cuplu. Astăzi pe părintele Vladimir Vighiliansk îl cunosc mulţi, căci conduce biroul de presă al Patriarhului. însă pe atunci era doar Vladimir, colaboratorul ştiinţific al Institutului de Artă şi locuia împreună cu soţia sa, Olga, şi cu cei trei copii mici, într-un bloc celebru de pe strada Păcii. Vecinii lui erau somităţi ca Bulat Okudjava, cosmonautul Ivonov, comentatorul sportiv Nicolae Ozerov. Şi tocmai în apartamentul familiei Vighiliansk de la etajul al nouălea îl ascunseseră, ca pe un tezaur preţios, pe părintele Augustin. Iar eu, bineînţeles, aşteptam cu nerăbdare să îl văd.

Şi, când am intrat, în sfârşit am găsit un om parcă dintr-o altă lume, un tânăr monah cu plete lungi, lăsate pe umeri şi cu ochii mari, albaştri-albaştri. Ne-am salutat într-un mod aparte, precum se obişnuia la monahii din munţi. Olga şi Vladimir se uitau încântaţi la noi. Ne-am aşezat la masă şi am început să-l întreb despre cunoştinţe comune care trăiau acolo, lângă râul Psoi, aflat sus în munte, despre părinţii Mardarie, Orest, Paisie şi părintele Rafail (Berestov). Augustin mi-a răspuns scurt şi liniştit; îi ştia pe oamenii aceştia din copilărie. Când am terminat discuţia, s-a retras în camera lui.

Iar noi am rămas cu o impresie foarte luminoasă în urma acestei întâlniri şi sub povara unei întrebări fără răspuns: Ce trebuia să facem ca să-l ajutăm? Repet, era anul 1986. Dacă el, un om în dulamă (iar să iasă pe stradă în haine lumeşti a refuzat categoric), neavând acte, era oprit de miliţie şi controlat, îndată era arestat. Cum i-au explicat lui Vladimir Vighiliansk nişte jurişti cunoscuţi, părintele Augustin ar fi fost cercetat în primul rând pentru toate infracţiunile nedescoperite în ultimii

cinci ani de la Kaliningrad până la Vladivostok. Şi trebuia să fie conştient: cu toată bunăvoinţa, i s-ar fi atribuit uşor nu doar o infracţiune gravă.

La gândul că acel monah nevoitor, acel „înger sălbatic", care nu înţelegea nimic din viaţa lumii, crescut în munţi cu cărţile Sfinţilor Părinţi, ar fi nimerit într-o cameră de prevenţie sau în armata noastră, în care un tânăr sănătos de douăzeci şi doi de ani ar nimeri oricum, ne-am îngrozit! Dar, dacă s-ar fi întâmplat cel mai cumplit lucru şi ar fi nimerit în închisoare acest nevoitor curat, nevinovat, care îi închinase lui Dumnezeu toţi anii tinereţii sale?

Timp de câteva zile am încercat cu îngrijorare să găsim o ieşire din această situaţie. Vladimir a mers să se sfătuiască cu duhovnicii lavrei. Eu i-am cooptat pe prietenii mei, care cunoşteau diverşi jurişti. Cineva ne-a promis că va încerca s-o influenţeze chiar şi pe Alia Pugaciova, în cazul în care ar fi trebuit să-l scoatem pe Augustin de la miliţie...

Iar părintele Augustin îşi ducea viaţa în mod firesc. Se ruga în camera sa, pe care începuserăm a o numi chilie, şi aştepta hotărârea noastră. Urmărindu-l, am observat cât de diferite sunt uneori tradiţiile care există în mănăstirile obişnuite şi în chiliile din munţi. De exemplu, am văzut din întâmplare că părintele Augustin purta sub dulamă o cruce preoţească cu ornamente.

— De unde o ai? Sau eşti preot în taină? l-am întrebat eu, ştiind că uneori există şi aşa ceva.

— Nu, nu sunt preot, a răspuns Augustin. Stareţul meu, când a murit, mi-a dat ca binecuvântare crucea lui. Şi mi-a mai poruncit ca atunci când voi fi preot să o port pe afară, la vedere. Dar până atunci crucea lui mă va păzi.

Mai avea la el o cădelniţă frumoasă şi îşi tămâia în fiecare zi chilia, astfel ne-a rugat să-i facem rost de tămâie şi cărbuni. Aşa ceva în mănăstirile noastre nu am mai văzut. Odată i-am propus să citim împreună câteva catisme[20] din psaltire şi am fost foarte uimit că părintele Augustin făcea multe greşeli. Dar nu l-am osândit deloc pe acest monah, care ştia atât de puţin Psaltirea. Ci îndată mi-am dat seama că în munţii Abhaziei nu avusese pur şi simplu cine să-l înveţe corect limba slavă bisericească.

[20] Catismă capitol din Psaltire.

Şi aşa treceau zilele. Treptat am început să observăm că părintele Augustin se cam schimbase. Mai bine zis, spunând lucrurilor pe nume, se cam stricase în compania noastră! Căci noi, spre deosebire de el, eram departe de a fi îngeri. Şi, cum se spune în Psaltire: „Cu cel cuvios, cuvios vei fi; şi cu omul nevinovat, nevinovat vei fi. Şi cu cel ales, ales vei fi; şi cu cel îndărătnic Te vei îndărătnici" (Ps. 17, 28-29). Ultimele cuvinte erau despre noi, căci zi de zi urmăream roadele influenţei noastre nefaste. Să zicem că odată, după o îndelungă dezbatere a tuturor planurilor posibile, legate de salvarea părintelui Augustin, nemaiavând chef de nimic, am hotărât să mâncăm îngheţată. îngheţata cu alune, de douăzeci şi opt de copeici, i-a plăcut atât de mult monahului nostru, încât a mâncat cinci porţii la rând, iar apoi a început să-l trimită în fiecare zi pe Nica, fiul lui Vladimir, la chioşcul cel mai apropiat, ca să-i cumpere îngheţată. Ne era greu să-l refuzăm şi cu groază urmăream cum îl sminteam la modul cel mai adevărat pe părintele Augustin: putea mânca acea îngheţată blestemată douăzeci şi patru de ore pe zi!

Nica este mare acum, a terminat institutul şi slujeşte ca diacon, dar îşi aminteşte foarte bine cât a plâns şi s-a căit că i-a oferit nevoitorului din munţi cantităţi imense de îngheţată.

Sau, de exemplu, fratele Olgăi avea magnetofon. Şi deodată am văzut cum părintele Augustin s-a aşezat lângă el şi au ascultat împreună Beatles...! Acest lucru ne-a produs un şoc teribil. Amărâţi şi neajutoraţi, ne-am adunat iar şi iar la sfat în apartamentul familiei Vighiliansk. Pe atunci, la grupul nostru se adăugaseră prietenii mei, soţii Ceavceavadze, Elena şi Zurab, şi egumenul Dimitrie de la Lavra Sfintei Treimi (acum arhiepiscop de Vitebsk).

Ultima lovitură pentru mine a fost clipa în care părintele Augustin a strigat bucuros de la balcon:

— Uitaţi-l pe Nicolae Ozerov!

Am fost zguduit. în balconul apartamentului vecin, cu un etaj mai jos, se afla, într-adevăr, legendarul comentator sportiv şi, zâmbind binevoitor, l-a salutat pe monahul care îl recunoscuse. Dar nu aceasta era problema.

— Care Nicolae Ozerov? Dar tu de unde-l ştii? Şi ce treabă ai tu cu oameni ca Nicolae Ozerov? m-am răstit eu la el, luându-l târâş din balcon.

Şi îndată s-a lămurit totul: părintele Augustin găsise colecţii din ziarul „Flacăra" şi, ore întregi, petrecându-şi timpul singur, răsfoise de mai multe ori ziarele în camera sa.

Atunci am înţeles că fără întârziere, cât mai grabnic cu putinţă, trebuia să îl scăpăm pe monahul cel neîntinat de societatea noastră. Altfel nu am fi avut iertare.

Printre toate aceste întâmplări triste a venit la un moment dat şi soluţia. A găsit-o Zurab Ceavceavadze. (El şi soţia sa Elena şi astăzi sunt enoriaşii mănăstirii noastre). Zurab a propus să-l ducem pe părintele Augustin în Tbilisi, la Patriarhul Ilie al Gruziei.

A fost o idee cu adevărat minunată. Cei ce au trăit în

164

Uniunea Sovietică ţin minte că Gruzia rămăsese în multe privinţe un teritoriu aparte în interiorul ţării noastre mari. Acolo erau cu putinţă multe lucruri, la care nici măcar nu ne puteam gândi, să zicem, undeva în regiunea Pskovului, în Siberia sau în Extremul Orient. De exemplu, „a încetăţeni" un om, a-i face rost de acte. Asta cu atât mai mult cu cât părintele Augustin aproape toată viaţa şi-o petrecuse pe teritoriul canonic al Patriarhiei Gruzine. Zurab însuşi slujise câţiva ani pe lângă Preafericitul Ilie ca ipodiacon. Patriarhul respecta neamul vechi al cnejilor Ceavceavadze şi Zurab era convins că Patriarhul Ilie va dori şi va putea să ne ajute şi va face ceea ce la Moscova practic era imposibil.

Aşadar, respingând varianta îndoielnică a procurării unui paşaport fals, dar şi pe cealaltă, legată de nădejdea în înţelegerea şi mila organelor de stat, şi pe cea de a-l fi ascuns la nesfârşit pe Augustin prin case, am hotărât să ne oprim la soluţia călătoriei în Gruzia. Părintele Augustin, după ce s-a mai rugat un timp, a fost de acord. Rămăsese doar o singură piedică: pentru a pleca o săptămână în Gruzia îmi trebuia un argument serios ca să pot fi învoit. Să-i povestesc arhiereului meu, Preasfinţitului Pitirim, despre monahul Augustin, aflat în ilegalitate, nu socoteam că era cu putinţă, căci nu doream să-l pun pe acest ierarh bisericesc, aflat tot timpul sub urmărirea agenţilor speciali, într-o situaţie dificilă.

Şi atunci mi-a venit în minte o idee: să fac un film despre unitatea Bisericii Gruziei şi a Rusiei, în cadrul programului de pregătire pentru sărbătorirea celor o mie de ani de la încreştinarea Rusiei. Trebuie să spun că funcţionarii Sovietului, însărcinaţi cu problemele cultelor supraveghetorii vieţii bisericeşti de câteva ori mă rugaseră stăruitor să fac un film ecumenist. Crescut la Peciora în spirit monahal antiecumenist, refuzasem categoric toate propunerile lor. însă atunci îmi făcusem planul de a prezenta un film despre unitatea bisericească a Gruziei şi a Rusiei ca film ecumenist şi de a obţine sprijinul Sovietului, în ceea ce privea şi călătoria şi filmările.

Scenariul l-am scris într-o noapte. Ca imagini în film aveam simbolurile Rusiei, grâul şi pâinea, şi simbolurile Gruziei, strugurii şi vinul. Ţăranul rus ară pământul, seamănă grâul, seceră, adună snopii, treieră, face făină... în Gruzia, ţăranul îngroapă sâmburele de strugure în pământ cald, creşte viţa, apoi adună ciorchinii, striveşte strugurii cu picioarele în butoaie mari... Totul este foarte frumos şi, desigur, are un scop foarte important, care, în cele din urmă, iese la iveală: ţelul suprem al acestei munci măreţe, care datează din timpuri străvechi, este Liturghia, Pâinea şi Vinul, Sfânta Jertfă a Euharistiei! Iată adevărata noastră unitate!

Preasfinţitului Pitirim i-a plăcut foarte mult scenariul şi cu iscusinţa sa l-a convins degrabă pe funcţionarul Sovietului însărcinat cu problemele cultelor că, în sfârşit, se va realiza mult aşteptatul film ecumenist. Deşi, dacă funcţionarul ar fi fost mai informat, ar fi înţeles că scenariul nu avea nicio legătură cu ecumenismul, căci Biserica Rusă şi Biserica Gruză sunt Ortodoxe, iar ecumenismul presupune legătura cu cei de alte confesiuni creştine.

însă, ceea ce era mai important călătoria în Gruzia s-a aranjat într-o clipită. însă îndată a apărut altă problemă: înainte de a pleca în Gruzia trebuia să filmez degrabă recoltarea grâului în Rusia. Altfel trebuia să aştept un an întreg, până la recolta următoare. Şi tocmai aici era problema. Era începutul lunii septembrie şi în zona centrală, ca să nu mai zic de sudul ţării, tot grâul fusese adunat de mult. Am sunat la Ministerul Agriculturii ca să aflu unde se mai recolta în vremea aceea grâu.

Dar acolo, din nenorocire, m-au luat drept un agent de control şi mi-au raportat că pe tot teritoriul Uniunii Sovietice cerealele fuseseră recoltate cu succes şi depozitate în hambare. Oricât am insistat să-mi deschidă măcar un colhoz[21] sărac în care să pot filma recoltarea grâului în perioada aceea, angajaţii ministerului au rămas neînduplecaţi şi s-au jurat că niciodată nu ar îngădui o asemenea ruşine. Până la urmă, am avut succes: la redacţia ziarului „Viaţa satului" li s-a făcut milă de mine şi mi-au spus că, după datele lor, singurul loc în URSS unde se mai recolta grâul era Siberia şi, mai

exact, unul dintre raioanele regiunii Omsk. Şi, dacă aş fi zburat într-acolo exact în ziua aceea, aş fi avut succes.

Chiar în seara aceea, împreună cu operatorul (care se numea, îmi amintesc bine, Valeriu Şaitanov) am ajuns în grabă la Domodedovo şi am putut urca într-un avion, care pleca imediat spre Omsk. Iar Zurab Ceavceavadze în timpul acela trebuia să cumpere bilete la expresul de Tbilisi, care pleca peste două zile. Pe atunci, la cumpărarea biletelor de tren, spre deosebire de cele de avion, nu era nevoie de paşapoarte şi nu aveam de ce să ne temem pentru Augustin.

În Omsk, preveniţi de funcţionarul însărcinat cu problemele cultelor, am fost aşteptaţi şi ni s-a dat ştirea că la trei sute de kilometri de oraş era o gospodărie colectivă, unde mai aveau de recoltat grâu încă o zi sau două. La acel colhoz îndepărtat ne-a dus cu „Volga" arhierească şoferul arhiepiscopului Maxim al Omskului, diaconul Ioan. Arhiereul nu era în oraş. Nu demult fusese transferat prin hotărârea Sinodului într-una dintre eparhiile bieloruse. în Omsk fusese desemnat arhiepiscopul Teodosie de la Berlin. Cum se spunea atunci, „ ca să se bronzeze în Siberia". Dar el, după cât se părea, nu se grăbea „să se bronzeze" şi nu sosise deocamdată în oraş. Aşa că toată autoritatea bisericească a eparhiei Omskului o reprezenta pentru noi diaconul Ioan, care devenise şi şoferul nostru.

împreună cu Şaitanov am filmat totul excepţional, şi câmpul acela nesfârşit de grâu la apusul soarelui, şi spicele grase, şi recoltarea grâului cu combinele, şi aria de treierat, şi boabele aurii, şi feţele frumoase, bucuroase, ale ţăranilor...

[21] Colhoz formă de cooperativă agricolă de producţie În fosta U.R.S.S.

Către seară, mulţumiţi şi obosiţi, am gonit cu maşina arhiereului spre Omsk, ca în timpul nopţii să zburăm la Moscova. Pentru seara următoare era programat drumul spre Tibilisi. Şaitanov a moţăit pe scaunul din spate, iar eu cu diaconul am stat de vorbă despre tot ce era în lume. Când am epuizat toate subiectele, diaconul m-a rugat:

— Mai vorbeşte, te rog, ceva cu mine, căci altfel voi adormi la volan.

Am înţeles că pur şi simplu îşi dorea să asculte oarecare Istorii întâmplate în capitală şi nu i-am refuzat părintelui diacon această plăcere, i-am povestit la rând tot ceea ce îmi aminteam din viaţa bisericească a Moscovei până când, în cele din urmă, i-am mărturisit că nu demult, în jurul Preasfinţitului Pitirim începuse să se învârtească un ştrengar, care pretindea că era fiul ultimului ţar. Diaconul s-a înviorat:

— Şi la noi sunt ştrengari din ăştia! Cu un an în urmă, a apărut într-o biserică un flăcău orfan. Băbuţele l-au adăpostit, iar o! a început să ajute, să care lemne, să cureţe sfeşnice, a învăţat ce trebuia să facă un paracliser şi să citească la strană. A câştigat încrederea parohului şi a starostelui, încât aceştia i-au dat chiar şi bani, ca să plătească cotizaţia la Fondul Păcii. Dar ceea ce s-a întâmplat în ziua hramului bisericii lor a fost de pomină. Eu şi cu Preasfinţitul am slujit acolo în ziua aceea privegherea, iar de dimineaţă, când am sosit la Sfânta Liturghie, am aflat că biserica fusese prădată! Flăcăul acela furase şi banii bisericii, luase şi crucea de pe sfânta masă şi încă multe altele...

— Chiar de pe sfânta masă a luat? am rămas eu uimit.

— Dar principalul este şi aici diaconul s-a tulburat destul de tare că a furat anteriul meu! Prostul de mine, îl lăsasem în biserică după priveghere. Şi ce anteriu aveam! Nasturii mi-i adusese Preasfinţitul de peste hotare. Ce nasturi! Niciodată nu voi mai avea aşa ceva. Dacă te uitai la ei dintr-o parte, băteau în verde, iar, dacă-i priveai din cealaltă parte, băteau în roşu...

„Da, unora dintre reprezentanţii preoţimii noastre le plac asemenea lucruşoare elegante, am gândit eu, nemaiascultându-l pe diacon. Ba un brâu brodat la mijloc, ba acum, iată, năsturei... năsturei...

Şi deodată mi-am adus aminte că foarte recent văzusem undeva un anteriu cu năsturei din aceia nostimi... însă unde şi la cine? Şi mi-am amintit destul de clar că astfel de năsturei avea la anteriu... părintele Augustin. Atunci mă mirasem foarte tare: un monah din munţi îmbrăcat într-un anteriu de acela, „modern". Dar la întrebarea mea plină de nedumerire, părintele Augustin a răspuns atunci destul de simplu:

— Ce anteriu mi-au dat binefăcătorii, pe acela îl şi port. în munţi nu sunt magazine.

Şi atunci m-am căit în sinea mea, zicând: „Uite, iar l-am osândit! Nasturii, vezi tu, nu sunt aceiaşi!"

Totuşi, nu pentru altceva, ci doar aşa, ca să împrăştii un gând stupid, ce mi-a trecut prin minte fugitiv, l-am întrebat pe diacon cum arăta acel flăcău orfan, care luase din biserică şi crucea de pe sfânta masă, şi anteriul. Şi pe măsură ce părintele Ioan mi-l descria cu exaltare, încet, încet alunecam

de pe scaun. Mi-l descria pe... Augustin!

Nu îmi credeam urechilor. întrerupându-l pe diacon, aproape am strigat:

— Dar îngheţata-i place?!

Şoferul s-a uitat uimit la mine şi a răspuns:

— Dacă îi place? Dă-i o sută de porţii şi pe toate le înghite! Băbuţele râdeau de el, zicând că pentru îngheţată ar vinde-o şi pe mama lui.

Bineînţeles, să crezi aşa ceva, era total cu neputinţă!

— Stai puţin, am spus eu, ce a mai furat el din biserică?

— Ce a mai furat? m-a întrebat, la rândul lui, diaconul. Acum îmi aduc aminte că timp de două luni am fost purtaţi pe la miliţie în legătură cu acest lucru. A luat o cădelniţă de aur, arhierească...

— Cu clopoţei? am întrebat eu în şoaptă.

— Cu clopoţei. Ordinul cneazului Vladimir, gradul al doilea, pe care l-a primit preotul paroh anul trecut. Aşa... şi, oare, mai ce? Bani, trei mii, adunaţi pentru Fondul Păcii. Şi crucea cu ornamente.

— Şi cum arăta crucea? Avea vreun defect?

— în ceea ce priveşte crucea, nu ştiu. Dar de ce te interesează asta?

— Pentru că se pare că orfanul acesta, îmbrăcat în anteriul tău, se află acum la mine la Moscova!

Şi i-a venit rândul diaconului să se mire. I-am povestit cât am putut toată întâmplarea şi l-am rugat să mă conducă cât mai repede cu putinţă la acel paroh, a cărui biserică fusese prădată. Crucea aceea preoţească, pe care părintele Augustin o primise, după cum spusese el, ca binecuvântare de la stareţul lui, avea un defect: un ornament făcut dintr-o piatră verzuie era pe jumătate desprins...

Preotul la început nici măcar nu a vrut să stea de vorbă cu noi, atât fusese de speriat în timpul anchetei. Asta din cauză că fusese suspectat că furase din propria biserică. în cele din urmă, a descris crucea furată. O piatră verzuie din ornament era, într-adevăr, desprinsă...

în noaptea aceea, m-am întors cu avionul acasă. Să dorm, desigur, nu puteam. Singurul loc din toată Uniunea Sovietică unde până cu o zi înainte se recoltase grâu fusese regiunea Omsk. Singurul om care îmi povestise cu exaltare despre acel pungaş, fusese şoferul meu, diaconul. Şi aceasta pentru că nu putea uita deloc scumpii săi năsturei. Avusesem posibilitatea să aud de la el toate acestea, tocmai pentru că bătrânul arhiereu al Omsk-ului plecase în altă eparhie, iar cel nou nu sosise încă, altfel părintele diacon nu ar fi condus un monah începător, un băieţaş din Moscova, ci pe Stăpânul său. Şi, în general, cum de îmi venise în cap scenariul acesta cu vinul şi pâinea? Oare numai pentru a ajunge acolo şi a afla totul?

Dar ce ştiam eu, de fapt? Şi ce încredinţare aveam? Cine era acel Augustin? Un tâlhar, în spatele căruia se puteau ascunde crime, vărsări de sânge, violuri? Sau toate acestea erau o înşelare diavolească?! Iar Augustin al nostru era un monah şi un nevoitor adevărat, un om care îi cunoştea pe monahii mei preferaţi din munţi, pe părintele Paisie şi pe părintele Rafail?

Cu cât cugetam mai mult la toate acestea în noaptea aceea albă, privind pe geamul avionului la cerul negru înstelat, cu atât mai clar mi se înfăţişa totul: în oraşul acela îndepărtat din Siberia mă dusese tocmai din Moscova mâna cea atotputernică a Proniei lui Dumnezeu! Şi nimic, nimic nu fusese întâmplător!

Atunci ciudăţeniile lui Augustin deveneau clare pentru mine: citirea lui greşită în limba slavă bisericească, crucea lui preoţească, cădelniţa arhierească, plăcerea pentru îngheţată, încântarea cu ocazia întâlnirii renumitului comentator sportiv, Nicolae Ozerov, şi multe altele. Iar noi îl îndreptăţeam din toate puterile în toate aceste purtări stranii şi de neînţeles! Şi ne mai şi temeam ca nu cumva să-l osândim! Oare nu tocmai pentru teama de a ne judeca aproapele Domnul ne descoperă adevărul în chip atât de minunat? Poate şi pentru că ar fi fost mult mai cumplit dacă eu împreună cu Zurab Ceavceavadze l-am fi dus totuşi la Patriarhul ILie, iar el s-ar fi pus chezaş pentru el şi l-ar fi ajutat să-şi facă acte. Cum l-am fi înşelat pe Patriarh, era cumplit chiar şi să îmi închipui!

Şi iarăşi mă întorceam întruna la gândul care mă urmărea: Ce fel de om era acela? De ce se ascundea? De ce se învârtea tot timpul în jurul Bisericii? Ce infracţiuni se aflau, de fapt, în spatele lui? Şi, deşi raţiunea îmi spunea că era adevărat tot ceea ce aflasem în Omsk, unde fusesem pentru prima dată în viaţă şi petrecusem cu totul doar douăzeci şi patru de ore, inima refuza să creadă aşa ceva.
Prea monstruoase şi imposibile ar fi fost şi dezamăgirea noastră şi meschinăria lui, a lui Augustin.

Trebuia neapărat să clarificăm totul în linişte şi până la capăt. Mi-am amintit că Augustin îmi povestise că înainte de venirea la Peciora stătuse la Lavra Sfintei Treimi. Îndată după sosirea la

Moscova mi-am luat „la revedere" de la operatorul meu şi am fugit de la aeroport cu taxiul direct spre Zagorsk.

îl cunoşteam bine pe responsabilul cu ordinea de atunci În lavră, pe arhimandritul Onufrie, un monah şi un duhovnic minunat care se află astăzi în ascultarea de mitropolit al cernăuţiului şi Bucovinei. Când i-am povestit toată istoria, şi-a amintit îndată că un oarecare ierodiacon tânăr, destul de ciudat, din eparhia Omsk, care după descriere semăna cu Augustin, stătuse într-adevăr în lavră cu trei luni în urmă. Părintele Onufrie

171

l-a invitat pe ajutorul său, ieromonahul Daniil (care acum este arhiepiscop în Arhanghelsk) şi l-am întrebat amănunţit despre acel tânăr, căci el avusese grijă atunci de oaspetele din Omsk.

Părintele Daniil ne-a povestit că la începutul verii venise În lavră un ierodiacon necunoscut, destul de tinerel, din eparhia Omsk. Se numea Vladimir. El fusese prădat pe drum, de aceea nu avea nici acte, nici bani, iar ca veşminte numai anteriul. Monahilor din lavră li s-a făcut milă de confratele lor. L-au dus la depozitul de haine al mănăstirii, unde i-au ales degrabă un potcap, o rasă şi o mantie pe măsura lui. Astfel că după o jumătate de ceas, oaspetele s-a înfăţişat înaintea egumenului lavrei îmbrăcat cu toate veşmintele monahale. Şi i s-a dat blagoslovenie să vieţuiască în lavră, până când îşi va reface actele.

Părintele Daniil a spus că era un monah obişnuit, dar se comporta oarecum ciudat. Dar erau mulţi tineri ca el din provincie, care fuseseră hirotoniţi la o vârstă tânără. Avea, de exemplu, ordinul cneazului Vladimir o distincţie foarte înaltă, de care deseori nu sunt învredniciţi nici protoiereii cei mai în vârstă. Când părintele l-a întrebat nedumerit de unde avea acel ordin, ierodiaconul a răspuns că fusese decorat cu ordinul cneazului Vladimir pentru restaurarea unei biserici din eparhia Omsk. „Atât de tânăr şi a izbutit să facă un lucru atât de mare!"
se minunau monahii. Dar cel mai mult l-a uimit pe părintele Daniil faptul că ierodiaconul nu participa deloc la săvârşirea dumnezeieştilor slujbe, ci stătea smerit undeva într-un colţişor. Iar când i s-a propus să slujească a refuzat, spunând că nu se simţea bine sau că era nevrednic să stea înaintea sfintei mese. Până la urmă, monahii din lavră, îngrijindu-se de viaţa duhovnicească a tânărului lor confrate, au stăruit ca el să slujească la Sfânta Liturghie duminica.

— Şi a slujit?! am întrebat într-un glas şi eu şi părintele Onufrie.

— A slujit, a răspuns părintele Daniil, e adevărat că nu la noi în lavră, ci la biserica din parohia vecină. Dar ce slujbă a fost aceea? Iată, într-adevăr, arhiereii hirotonesc în eparhii candidaţi cu totul neinstruiţi. Acesta nu ştia absolut nimic. Nici cum să îmbrace veşmintele, nici cum să iasă la ectenii. A trebuit să fac eu totul împreună cu el. La noi în seminar cu aşa o pregătire... Ce să mai zic de hirotonie, dar nici la examene nu ţi s-ar fi dat voie!

Din acel moment nu mă mai simţeam în largul meu. Să slujeşti, să te împărtăşeşti cu cinul preoţesc, fără să fii hirotonit... Acest lucru pur şi simplu nu putea fi acceptat de conştiinţa mea.

— Dar apoi unde a dispărut? a întrebat părintele Onufrie.

— Cu actele, nu ştiu de ce, nu a făcut nimic. Se plângea că birocraţii din Omsk îl tot amânau. A întrebat dacă nu se putea să-şi facă acte aici, în Zagorsk, şi chiar găsise pe cineva care să-l ajute. Dar, până la urmă, nu a rezolvat nimic. A stat în oraş aproape o lună, a închiriat un locşor la nişte bătrâne. Eu mă împrietenisem cu el şi îl ajutam cu ce puteam. Apoi a plecat în Abhazia, în munţi. Era foarte interesat de viaţa pustnicilor, tot timpul întreba despre ei. Apropo, cam cu o lună în urmă am primit de la el o vedere. Mi-a spus că a ajuns cu bine la Suhumi, dar la sfârşit avea o notă destul de bizară: „Iar acum am un nume nou augustin".

Aşadar, cu ajutorul lui Dumnezeu, situaţia devenea din ce în ce mai clară. Un om oarecare, al cărui trecut nu îl cunoaştem, apăruse în Omsk. Acolo s-a dat drept orfan şi a vieţuit opt luni pe lângă biserică. Apoi a săvârşit un furt, după care a ajuns la Lavra Sfintei Treimi, unde s-a prezentat ca ierodiaconul Vladimir.
A încercat cumva să-şi facă rost de acte şi, pentru că nu a izbutit, a plecat în Suhumi. Viaţa monahilor din munţi, ferită de oficialităţile sovietice şi, ceea ce era deosebit de important, lipsită de orice fel de acte, după cât se părea, îl interesa foarte mult.
Însă, trăind printre sihaştri, a înţeles degrabă că în acele condiţii ascetice (şi, mai ales, lipsit total de îngheţată) el nu ar fi rezistat.

Atunci, auzind de istoria tragică, întâmplată cu adevărat, a monahului Augustin, a hotărât să se dea drept acel monah. Şi, mai mult, a aflat că egumenul Mănăstirii Pecerska din Pskov, arhimandritul Gavriil, în ciuda reputaţiei sale de despot aspru,
173
nu numai că a primit în mănăstire cu dragoste un monah bătrân şi bolnav coborât din munţi, dar, trecând peste toate piedicile, i-a făcut rost şi de paşaport.

Şi a plecat la Peciora. Acolo, la început, totul i-a mers ca pe roate; monahii au crezut povestea lui şi s-au apucat cu înflăcărare să-l ajute. Dar tocmai atunci s-a produs eşecul: singurul om care şi-a dat seama ce fel de om era, zicând: „Ce monah e ăsta? E un pungaş! La miliţie cu el!", a fost chiar acel arhimandrit „neduhovnicesc", acea „fiară", „despotul" Gavriil.

După cum mi-a explicat apoi părintele Ioan (Krestiankin), Maica Domnului, Acoperitoarea Cerească a Mănăstirii Pecerska din Pskov, i-a descoperit în duh părintelui Gavriil, ca egumen al mănăstirii ei, ce fel de om era acela. între timp, călugării buni, tulburaţi de cruzimea egumenului obscurantist, l-au salvat pe Augustin, trimiţându-l degrabă la Moscova. Iar ce s-a întâmplat mai departe ştim deja.

Dar, desigur, nici pe departe nu ştiam totul! Căci nu ştiam ceea ce era mai important: Cine era, de fapt, acest Augustin? Ce făcuse până să apară în Omsk? Şi ce urma să facă atunci când va înţelege că aflasem adevărul despre el? Dar dacă avea o armă? Şi dacă atunci când îl demascam l-ar fi înşfăcat pe unul dintre copii, pe Anastasia, de exemplu, fetiţa de patru ani a lui Vladimir, ar fi luat pistolul sau cuţitul şi ar fi spus: „Gata cu joaca, copii, de acum veţi face ceea ce spun eu!"

Totuşi, în ciuda dovezilor incontestabile, eu nu credeam deloc că părintele nostru Augustin era un mincinos şi un criminal! Părintele Augustin, cel pe care apucaserăm să-l îndrăgim, alături de care ne rugaserăm, băuserăm ceai, cu care discutaserăm şi dezbătuserăm probleme duhovniceşti? Poate era doar o iluzie ciudată? Poate era doar un şir de coincidenţe uimitoare şi eu, păcătosul, osândeam un om curat, nevinovat? Aceste îndoieli nu slăbeau nicio clipă conştiinţa mea. în cele din urmă, am ajuns la concluzia că nu pot să-l învinuiesc de absolut nimic, până ce nu mă voi fi convins întru totul de vinovăţia lui. Cum s-ar fi întâmplat acest lucru? Păi, dacă Domnul îmi
174
descoperise tot ceea ce aflasem în ultimele două zile, tot El urma să îmi descopere şi restul!

Seara ne aştepta trenul înspre Tbilisi, iar la Departamentul editorial se afla scrisoarea din partea Preasfinţitului Pitirim către Patriarhul Ilie, în care arhiepiscopul îl ruga pe patriarh să-mi ofere ajutor în realizarea filmului „Euharistia".

I-am sunat pe prietenii mei, care se îngrijeau de soarta părintelui Augustin, şi i-am rugat să vină la Vladimir Vighiliansk în seara aceea, ca să discutăm totul pentru ultima oară înaintea călătoriei.

Eu deja ştiam ce voi face. Când noi ne-am fi adunat şi ne-am fi aşezat la masă împreună cu Augustin, eu urma să spun că tocmai sosisem din Omsk. Şi aş fi urmărit cu atenţie reacţia părintelui Augustin. Apoi urma să le propun tuturor să asculte o istorie, despre cum a apărut în Omsk, cu zece luni în urmă un tânăr, cum a venit la biserică şi s-a dat drept orfan. Le-aş fi povestit cum oamenilor li s-a făcut milă de el, l-au ajutat să îşi găsească o locuinţă şi ceva de lucru, cum a câştigat el încrederea parohului şi a starostelui şi cum a jefuit apoi biserica fără milă, a luat obiecte de cult, banii strânşi de enoriaşi şi chiar şi o cruce, şi nu din altă parte, ci chiar de pe sfânta masă! Toţi ar fi început să suspine şi să se tânguiască, exprimându-şi indignarea faţă de un asemenea sacrilegiu. Iar eu aş fi continuat să povestesc.

— Iată încă o întâmplare, aş fi spus eu. Un om a sosit la Lavra Sfintei Treimi şi s-a dat drept ierodiacon, fără a fi hirotonit. Mai mult decât atât, a îndrăznit chiar să slujească Sfânta Liturghie!

Aici, desigur, toţi pur şi simplu s-ar fi cutremurat! Iar eu aş fi continuat, urmărind reacţia lui Augustin:

— Şi iată încă o întâmplare. Un om a ajuns în munţi, acolo unde te-ai nevoit şi tu, părinte Augustin. Şi, aflând multe amănunte despre viaţa călugărilor, a început să se dea drept un monah din munţi, ca să şteargă urmele vieţii sale de dinainte şi să încerce să obţină acte pe alt nume. Şi, închipuiţi-vă, personajul tuturor acestor întâmplări este unul şi acelaşi om!

Cineva cu siguranţă ar fi exclamat, mai degrabă Olga sau Hiena Ceavceavadze:

— Şi cine este acest om?

Iar eu mă voi adresa lui Augustin:

— Părinte Augustin, dumneata ce crezi, cine este acest om?

Atunci ar fi fost cu neputinţă să nu se dea de gol!

— Cine? ar fi întrebat Augustin, abia mişcându-şi buzele.

Iar eu i-aş fi răspuns ca anchetatorul Porfirie Petrovici din romanul Crimă şi pedeapsă al lui Dostoievski, iubitul meu scriitor:

— Cum cine? Tu eşti acesta, părinte Augustin! Şi nimeni altul!

Atunci, după reacţia pe care ar fi avut-o el, totul ar fi trebuit să devină clar, deoarece lui pur şi simplu i-ar fi fost cu neputinţă să îşi ascundă simţămintele!

Până la întrunirea prietenilor invitaţi mai erau două ore. Intrând în apartamentul soţilor Vighiliansk, i-am propus deodată părintelui Augustin să meargă cu mine, cu taxiul, la Departamentul editorial, după scrisoarea adresată Patriarhului Ilie. El s-a învoit bucuros să se plimbe cu maşina şi cu aceeaşi ocazie să vadă editura.

Atunci mi-a venit în minte ideea că după demascarea lui, ar fi izbutit să fugă şi să săvârşească iarăşi infracţiuni în Biserică. De aceea i-am propus:

— Părinte Augustin, hai să ne fotografiem! Ca să le lăsăm Olgăi şi lui Vladimir o poză ca amintire.

După ce s-a gândit puţin, fără să vrea, a fost de acord. Pe mine m-a luat gura pe dinainte şi, nu ştiu de ce, am spus ceva nelalocul său.

— Da, şi dacă ne va aresta miliţia, nu va mai trebui să irosească filmul, căci ne vom poza din profil şi din faţă.

Asta am spus şi îndată mi-a părut rău. Augustin s-a uitat la mine atât de urât, încât a început să mi se facă rău. Cât am putut, am transformat cuvintele slavei mele deşarte şi neroade într-o glumă. Şi, din fericire, am izbutit. Augustin a fost de acord să ne fotografiem cu el, deşi din când în când se uita neîncrezător la mine. Apoi a început în mod vădit să se îngrijoreze.

Prinzând momentul potrivit, când Augustin se pregătea de drum, l-am dus pe Vladimir în bucătărie şi, închizând uşa după noi, i-am spus în şoaptă:

— Augustin se pare că nu este omul care pretinde că este! Este foarte posibil să fie un infractor periculos! Şi nu glumesc. Acum eu voi pleca cu el, iar tu să cauţi imediat prin lucrurile lui, ca să nu fie acolo vreo armă sau ceva de genul ăsta.

Vladimir s-a holbat la mine şi o clipă nu a putut rosti niciun cuvânt. Apoi a deschis gura spunând:

— Tu pricepi ceea ce spui?! Eşti nebun? Cum îţi închipui că eu aş putea scotoci prin lucrurile altuia?

— Ascultă! am spus eu. Lasă scrupulele tale inteligente! E mult prea serios. Poate fi vorba de viaţa copiilor tăi.

în cele din urmă, Vladimir a început să mai priceapă câte ceva. Fără a mai spune vreun cuvânt, l-am luat pe părintele Augustin şi am plecat cu taxiul la Departamentul editorial.

Pe drum am discutat ceva anume, apoi am mâncat îngheţată voiam să-i dau mai mult timp lui Vladimir. Când ne-am întors, el a apărut în faţa noastră alb ca varul. L-am târât degrabă pe Vladimir în bucătărie, iar lui Augustin i-am spus să-i întâmpine pe oaspeţi.

în bucătărie, Vladimir abia mi-a spus, în şoaptă:

— Acolo sunt nişte acte pe numele unui oarecare Serghei (Vladimir a spus prenumele), o cruce pentru sfânta masă, bani două mii cinci sute de ruble, ordinul cneazului Vladimir... Ce se întâmplă, de fapt?!

— Vreo armă este? am întrebat eu.

— Nu este nicio armă.

în antreu s-a auzit soneria. Venise egumenul Dimitrie de la lavra Sfintei Treimi. Am auzit cum l-a întâmpinat Augustin şi cum au trecut în camera de oaspeţi.

Dar chiar şi în ciuda noilor descoperiri, care îl demascau pe Augustin, tot nu-mi venea să cred că era adevărat ceea ce se întâmpla! Şi i-am spus şi lui Vladimir ceea ce simţeam. Şi nici el, care abia ce văzuse cu ochii lui şi actele, şi suma aceea mare de bani, nu era în stare să creadă că Augustin nu era omul care pretindea că este.

Au venit Zurab şi Elena Ceavceavadze.

Când am intrat în camera de oaspeţi cu Vladimir, toţi erau adunaţi. Pe copii i-am trimis la plimbare.

— Ia spune, de ce ne-ai adunat? m-a întrebat nemulţumit egumenul Dimitrie. Fusese nevoit să

vină de mai departe decât toţi ceilalţi, tocmai din lavră.

M-am uitat la părintele Augustin. Şi deodată am înţeles: el îşi dăduse seama şi totul era adevărat! Şi am mai înţeles că, dacă aş fi început atunci istorisirea mea ca anchetatorul Porfirie Petrovici, situaţia ar fi luat tocmai acea întorsătură, pe care o prevăzusem eu, până la momentul când aş fi spus „Tu eşti acesta, părinte Augustin! Şi nimeni altul!", ar fi urmat reacţia corespunzătoare a lui Augustin şi a celorlalţi care erau prezenţi. Şi, dintr-odată, mi s-a făcut cu adevărat milă de el. Deşi, trebuie să recunosc, mai aveam un sentiment, acela al triumfului. Triumful vânătorului, care vede că într-o clipă prada va fi în mâinile lui. Dar sentimentul acesta, în mod clar, nu era creştin.

De aceea, lăsând la o parte tot ceea ce plănuisem şi cu atâta grijă repetasem, i-am adresat numai un cuvânt:

— Serghei!

Iar el s-a îngălbenit ca un mort.

Şi ce s-a întâmplat atunci! Toţi au sărit în picioare strigând:

— Care Serghei?! Ce se întâmplă aici? Să ne explicaţi totul imediat!!!

Doar eu şi el stăteam jos şi ne uitam tăcuţi unul la altul. Când în sfârşit toţi s-au mai liniştit puţin, am început să îi vorbesc:

— Azi-dimineaţă m-am întors din Omsk. Acolo am aflat despre faptele care lipseau din istorisirea ta. Lucrul pe care trebuie să-l fac acum,căci aşa ar fi corect, este să formez numărul 02, şi peste cinci minute miliţia va fi aici. Dar îţi dăm, totuşi, o ultimă şansă. Ai văzut cât de sincer ne-am străduit să te ajutăm. Dacă ne povesteşti acum tot adevărul de la început şi până la sfârşit vom hotărî, poate, cum să te salvăm din nou. Dar, dacă vei minţi câtuşi de puţin, îndată voi lua receptorul şi voi suna la miliţie. Nu trebuie să îţi explic ce te aşteaptă în acest caz. Acum totul depinde numai de tine.

Serghei a tăcut mult timp. Prietenii mei tăceau şi ei şi se uitau uimiţi la el, la iubitul lor „monah din munţi", „îngerul sălbatic" Iar eu, cu strângere de inimă, aşteptam în acea linişte deplină hotărârea lui.

Apoi el a spus:

— Bine, voi povesti tot. Dar cu o condiţie: să îmi garantaţi că nu mă veţi da pe mâna miliţiei.

— Garanţia ta, Serghei, acum este una singură sinceritatea ta absolută. Cum voi vedea că minţi, miliţia va fi aici.

Şi iarăşi a căzut pe gânduri mai mult timp. Se vedea că socotea febril dacă putea cumva să iasă din încurcătură sau, cel puţin, să obţină ceva. A fost atât de neplăcut să-l urmăresc făcând aceasta, încât s-au spulberat şi ultimele rămăşiţe de milă pentru el.

— Cu ce să încep? a spus într-un sfârşit, uitându-se întrebător la mine.

în întrebarea lui era o uneltire clară. Voia să-şi facă o idee despre ceea ce ştiam eu cu adevărat.

— Cu ce vrei. Poţi să începi tot cu Omsk. Poţi să începi cu Suhumi. Sau poţi să începi cu păţaniile tale din lavră. Dar mai bine începe cu începutul!

După cum a lăsat capul în jos, fiind supărat, am înţeles uşurat că nimerisem la ţintă. Şi încă cu ultimul cartuş, căci de rezervă nu mai aveam niciunul.

Iar Serghei a început să povestească.

Era, într-adevăr, un infractor, un şarlatan, un hoţ. Fura din copilărie, iar la optsprezece ani a scăpat de închisoare, Intrând în armată. Acolo l-a observat de îndată şeful cel isteţ al depozitului regimentului şi au început împreună să vândă cu râvnă bunurile armatei. Printre clienţii lor se afla în acelaşi timp şi un părinte din vecinătate, care se ocupa cu reparaţia unei biserici pe jumătate distruse. în anii aceia, să cumperi pentru nevoile Bisericii materiale de construcţie fără aprobarea specială a împuternicitului Sovietului pe probleme de religie, era imposibil şi părintele cumpăra de la Serghei şi cărămidă, şi ciment, şi scândură. Serghei mergea uneori la preot acasă şi era cu adevărat mişcat de bunătatea lui sinceră şi de grija lui părintească pentru el, pentru „soldăţel". Şi îl mai uimea faptul că părintele se trudea nu pentru sine el era sărac ci pentru Biserică, pentru credinţă.

Dar odată, pe neaşteptate, s-a făcut revizie în regiment. Şi Serghei a înţeles îndată că prietenul lui, şeful depozitului, ca să scape basma curată, îl va da pe mâinile inspectorilor. Fără a se gândi prea mult, a luat suma încasată, s-a urcat în primul tren care s-a nimerit în gară şi a plecat mai departe. Trenul l-a dus pe Serghei în Omsk. Nu avea unde să meargă şi, deodată, fugarul şi-a amintit de părintele acela bun. A găsit o biserică şi, dându-se drept orfan, şi-a găsit un adăpost bun şi de nădejde pentru multe luni de zile. Bătrânelele nu mai puteau de dragul lui. Iar Serghei încetul cu încetul a intrat în viaţa bisericească, a început să afle cuvinte şi expresii noi pentru el şi să se minuneze de

relaţiile dintre oameni, care se întemeiază pe încredere şi bunătate, ceea ce el nu cunoscuse până atunci.

Totuşi în primăvară, simţindu-se istovit printre acei oameni bătrâni şi bisericoşi din Omsk, Serghei a început să viseze la libertate. Şi atunci bătrâna care administra biserica şi care îl numea „nepoţel", ca semn al încrederii depline, i-a încredinţat o sumă de bani să plătească cotizaţia anuală... Iar el a furat banii deşi ştia că acela era tributul adunat cu multă trudă, copeică cu copeică, pentru Fondul Sovietic al Păcii. A luat din biserică tot ceea ce i-a plăcut. Şi a îmbrăţişat libertatea.

Plimbându-se cu frenezie câteva zile, mai-mai să nimerească la miliţie. De frică, a alergat iarăşi la credincioşi, la acei oameni ciudaţi şi creduli, care nu meritau deloc să fie traşi pe sfoară.

A ajuns la vechea Lavră a Sfintei Treimi, unde s-a prezentat drept ierodiaconul Vladimir şi el însuşi s-a minunat, văzându-se atât de repede îmbrăcat în toate veşmintele monahale şi încă înconjurat de o grijă plăcută, prietenească, deşi puţin cam obositoare, Totuşi, nădejdile lui de a obţine acolo un paşaport nou nu s-au împlinit. Mai mult decât atât, ca să locuiască în Zagorsk-ul supravegheat de la un capăt la celălalt de miliţie şi

180

de KGB, devenea din ce în ce mai primejdios.

— Dar cum ai îndrăznit să slujeşti Sfânta Liturghie? am întrebat eu.

Voiam într-adevăr să înţeleg lucrul acesta. Şi totodată era de folos să îi arăt că ştiu chiar şi asemenea amănunte.

— Păi, ce era să fac? a spus Serghei posomorât. Monahii stăruiau întruna: „Cum aşa, tu eşti ierodiacon şi nu slujeşti?" Aşa că eu...

— E îngrozitor! a exclamat Olga.

Serghei a oftat şi şi-a continuat povestirea.

Aflând că la noi în ţară este un loc în care oamenii trăiesc fără să aibă acte, unde e cald şi poţi trăi liber, a plecat în Suhumi. într-o lună şi jumătate de şedere în Caucaz a vizitat multe chilii şi schituri din munţi. Dându-se drept ierodiaconul Vladimir şi ducând veşti şi metanii de la monahii lavrei, a fost condus acolo unde nu multora li se îngăduia să pătrundă şi i s-a povestit ceea ce nu multora li se povestea. Dar să rămână în munţi, desigur că Serghei nici nu se gândea. în schimb, acolo a aflat că egumenul Mănăstirii Pecerska a ajutat un monah care a coborât din munţi din pricina bolii să-şi facă acte. Şi tot acolo a aflat şi despre tragedia monahului Augustin...

Restul îl ştiam.

Când Serghei şi-a terminat povestea, l-am trimis în „chilie". Iar noi am rămas să cugetăm. Şi înaintea noastră s-a ridicat iarăşi o întrebare, aceeaşi, care ne chinuise în ultimele două săptămâni:
Ce să facem cu el? Doar că de data aceasta ne confruntam cu o Situaţie de altă natură.

La începutul discuţiei din ziua aceea, când îi spusesem lui Serghei că în orice clipă puteam chema miliţia, nu îi spusesem adevărul. în niciun caz n-aş fi putut să-l dau pe mâinile miliţiei! Şi NU numai pentru că Serghei ar fi putut în viitor să-i povestească anchetatorului penal cum rezolvaserăm la modul cel mai serios problema cumpărării pentru el a unui paşaport fals. Era o nimica toată. Cea mai mare primejdie consta în faptul că acel om, trăind în munţi, aflase toate căile de trecere către călugării care trăiau acolo. îi cunoştea pe preoteasa Olga şi pe diaconul Grigorie din Suhumi şi ştia de legăturile lor cu aproape toate

181

chiliile din munţi. Fusese în adăposturile din munţi, aflase căile către stareţii care vieţuiau acolo de mai multe decenii. Organele securităţii i-ar fi făgăduit multe pentru o astfel de informaţie.
Dar şi să-l lăsăm să plece aşa, gândindu-ne că „ochii, care nu se văd, se uită", de asemenea, era cu neputinţă: era aproape sigur că s-ar fi apucat iarăşi să fure de prin biserici şi mănăstiri.

în ziua următoare, am mers la lavră să cerem sfatul celor mai pricepuţi duhovnici. Părinţii s-au îngrozit când au auzit povestea noastră, s-au minunat de căile Proniei lui Dumnezeu, însă nu ne-au dat o soluţie concretă.

Situaţia devenea din ce în ce mai complicată. Iar eroul nostru, simţind că şovăiam şi nu puteam lua o hotărâre, încetul cu încetul s-a adaptat la situaţie, a început să se simtă mai în siguranţă şi a început iarăşi să-i trimită pe copii după îngheţată...
Cu atât mai mult cu cât pentru ei şi în prezenţa lor era, ca şi înainte, părintele Augustin.

Dar iată că după un timp ne-am dat seama că exista totuşi o ieşire din această situaţie. Şi chiar una

sigură. Ea consta în faptul că Serghei trebuia să se schimbe. Să facă pocăinţă înaintea lui Dumnezeu şi să meargă la miliţie să-şi mărturisească vina. Şi şansele ca totul să se petreacă întocmai astfel erau, oricât ar fi de ciudat, destul de mari.

Serghei fusese profund uimit de Pronia lui Dumnezeu în privinţa demascării lui. A înţeles că în calea vieţii i-a stat înainte atotputernica şi nepătrunsa putere a lui Dumnezeu. Şi în ea i S-a arătat Iubitorul şi Mântuitorul Hristos. Vedeam că, în pofida tuturor problemelor lui, Serghei trecea printr-un adevărat şoc sufletesc. Şi aproape un an de viaţă în mediul ortodox, care câteodată era atât de naiv şi credul, dar care totuşi nu se putea asemăna cu nimic, avusese, de asemenea, influenţă asupra lui.

Căzuse pe gânduri la modul cel mai serios. Şi iată, după lungi discuţii, după spovedania în lavră la arhimandritul Naum, de care noi ne-am bucurat nespus de mult, a hotărât să îşi primească pedeapsa pentru păcatele sale.

Dar, chiar şi după ce se hotărâse, ţin minte, tărăgăna

182

întruna. Eu şi Zurab am plecat să realizăm acel film în Gruzia, apoi ne-am întors, iar el tot acolo era, la familia Vighiliansk. Când totuşi a prins curaj, şi-a luat rămas bun destul de mult timp şi cât se poate de înduioşător de la copii şi, în cele din urmă, a plecat, luând, fără să ceară, bineînţeles, două cărţi duhovniceşti şi o carte veche de rugăciuni. După cărţile noi, aşa cum spusese, îi era greu să se roage. Abia după o săptămână a sunat şi a spus că merge să se predea.

După o lună, a venit la Moscova anchetatorul penal de la procuratura militară. întrucât tot ceea ce furase Augustin se afla la mine, anchetatorul a stat la mine în apartament, ca să nu cheltuie bani la hotel. Era un locotenent-major cam de vârsta mea. La rugămintea lui, l-am dus prin toate magazinele principale din Moscova, de unde, din retribuţia lui de locotenent, a cumpărat cadouri pentru soţia lui, a umplut două sacoşe cu cârnaţi afumaţi, cu cafea solubilă şi cu cartuşe de ţigări „Marlboro". Şi, desigur, mi-a povestit despre Augustin, adică despre Serghei. Se părea că în arestul preventiv se purta „ciudat": nu se agita, nu participa la jocul de cărţi. Se ruga. De aceea, infractorii îl porecliseră „Sfântul". Această poreclă i-a rămas în toţi anii de închisoare. Serghei a colaborat cu anchetatorii şi nu şi-a ascuns greşelile.

în scurt timp, a avut loc judecata şi după toate faptele săvârşite a fost condamnat la opt ani de închisoare în regim obişnuit. în toţi anii de închisoare Serghei a fost ajutat de Olga şi Vladimir. I-au trimis bani, cărţi, alimente. Şi, la rugămintea lui, chiar şi publicaţiile „Jurnalului Patriarhiei din Moscova".

După opt ani, Serghei şi-a făcut iarăşi apariţia în Moscova.

Noi l-am primit cu bucurie şi am depănat îndelung amintiri despre trecut.

înaintea noastră era un alt om, ca îndrăcitul din Gadara, din care Domnul a izgonit o legiune de demoni. Demonii au intrat în porci, porcii s-au aruncat de pe ţărm în mare şi tot ce fusese înainte înşelătorii, crime, hoţii totul s-a înecat în

183

adâncul mării, totul a fost uitat...

Şi Serghei a stat iarăşi la familia Vighiliansk. Copiii, Nicolae, Alexandra şi Nastia, crescuseră şi ştiau deja adevărata istorie a minunatului lor prieten, a „monahului din munţi", a părintelui Augustin. Deşi cumplitul adevăr le provocase copiilor un adevărat şoc, ei au plâns mult timp, dar în cele din urmă cele întâmplate nu au făcut decât să întărească credinţa lor. Au spus că îl iubesc pe Serghei la fel de mult cum l-au iubit cândva şi pe părintele Augustin.

După un an, Serghei ne-a adus dintr-odată vestea că a primit tunderea în monahism cu numele Vladimir, în casa arhierească a unei eparhii din provincie. în scurt timp, a fost hirotonit ierodiacon, iar apoi ieromonah, şi i s-a încredinţat să refacă o parohie.

Trebuie să recunosc că toţi am primit nu fără îngrijorare ceea ce i se întâmplase. Pe de o parte, ne bucuram, desigur, pentru el, iar pe de alta, pe lângă această bucurie, aveam şi o oarecare teamă. Pe atunci eram deja ieromonah la Mănăstirea Donsk. Odată, proaspăt-hirotonitul părinte Vladimir, venind la Moscova, a trecut în vizită pe la mine. Venise în capitală cu o maşină străină, destul de scumpă în vremurile acelea, „cu treburi la un sponsor", precum mi-a explicat.

Am hotărât să stau de vorbă serios cu el. Discuţia a fost lungă şi n-a fost simplă, dar mi s-a părut că el m-a ascultat până la capăt. I-am amintit cum însuşi Domnul Iisus Hristos, prin Pronia Sa deosebită,

i-a descoperit o nouă cunoaştere a lumii. Cu câtă grijă l-a călăuzit spre mântuire, l-a învăţat credinţa vie, trăită, I-am spus că atunci, fiind monah şi preot adevărat, era pândit de o mare primejdie, aceea a liniştirii închipuite, a mulţumirii de sine, care duce la pieire, când bunăstarea exterioară poate deveni pricina unei mari nenorociri şi chiar a pierzării. „Atunci când vor zice: pace şi linişte, atunci, fără de veste, va veni peste ei piei rea", ne avertizează Hristos pe toţi.
Odată cu îmbrăţişarea monahismului şi a preoţiei în viaţa noastră se schimbă foarte multe lucruri, însă nu toate.
184
Răul cel vechi, cuibărit înlăuntru, totdeauna ne va urmări şi niciodată nu va renunţa la încercările de a se strecura din nou şi a pune stăpânire pe principala lui ţintă sufletul nostru. Şi doar lupta puternică cu răul, spre atingerea unui scop minunat şi neînţeles de mulţi curăţia inimii noastre ne îndreptăţeşte în faţa lui Dumnezeu. Dar, dacă Hristos nu vede această luptă, El pleacă de la acel preot, monah sau mirean şi îl lasă singur cu ceea ce el însuşi alege cu încăpăţânare. Iar alegerea aceasta întotdeauna este una şi aceeaşi: mândria, care niciodată nu este satisfăcută, şi înclinaţia către plăcerile lumii acesteia. Timpul trece şi, mai devreme sau mai târziu, patimile se întorc la omul care L-a părăsit pe Dumnezeu şi îşi arată latura lor adevărată, înspăimântătoare.

Atunci, se umflă „lacul Ghenizaret" şi din adâncul lui încep să iasă târâş la mal, înfuriaţi, porcii cei demult înecaţi şi se reped la cel nenorocit, care de unul singur a făcut alegerea între ei şi Dumnezeu. Când duhul necurat a ieşit din om, umbla prin locuri fără apă, căutând odihnă şi nu găseşte. Atunci zice: Mă voi întoarce la casa mea de unde am ieşit; şi venind, o află golită, măturată şi împodobită. Atunci se duce şi ia cu sine alte şapte duhuri mai rele decât el şi, intrând, sălăşluiesc aici şi se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi. Aşa va fi şi cu acest neam viclean (Matei, 12, 43-45).

Aşa s-a întâmplat, din nefericire, şi cu Augustin-Serghei-Vladimir. în anul 2001, am citit în ziare că ieromonahul Vladimir, care slujea într-un oraş de provincie şi avea legături strânse cu o bandă locală de infractori destrăbălaţi, total nepotrivite pentru un monah, a fost găsit ucis cu multă cruzime în locuinţa sa.

Odihneşte, Doamne, sufletul adormitului robului Tău, Ieromonahul Vladimir.
185
Ce s-a întâmplat în lumea duhovnicească în tot acest timp?

Ce este întâmplarea? De ce cade cărămida în capul unui anume trecător, al unuia dintr-o mie? Asemenea cugetări profunde frământă omenirea de mii de ani.

Odată, cuviosul arhimandrit Onufrie de la lavra Sfintei Treimi şi duhovnicul lavrei, arhimandritul Kiril, mi-au încredinţat să îl ajut să traverseze în Caucaz, în munţi, acolo unde se nevoiau deja de mulţi ani în ilegalitate monahi-pustnici, pe unul dintre călugării lavrei, ierodiaconul Rafail (Berestov). Era un monah foarte micuţ, de statura unui copil, fără barbă, cu glas subţirel şi era naiv întocmai ca un copilaş.

Vorbind în şoaptă, ca un complotist, părintele Rafail mi-a mărturisit că era nevoit să fugă în munţi, având binecuvântarea părintelui Kiril, pentru că se lupta de unul singur cu ecumenismul. Pe rama de la uşile chiliei sale bătuse în cuie o foaie de caiet, pe care scrisese:

„RUŞINE ECUMENIŞTILOR!!!"

Nici eu nu simţeam nicio atracţie faţă de ecumenism şi, de aceea, m-am hotărât să îl ajut, deşi mă îndoiam destul de tare de realitatea marelui pericol care plana asupra părintelui ierodiacon. Şi încă aşa de mare, încât trebuia să fugă din mănăstire.

— Cu siguranţă mă vor pune sub urmărire, ca să mă închidă într-o cazemată! mi-a mărturisit în şoaptă Rafail. Vorbea cu înflăcărare, în metafore, într-un stil elevat.

Şi, sincer vorbind, nici în „cazemată" nu credeam prea mult. Cui îi trebuia un ierodiacon mititel?

Părintele Rafail mai era şi pictor. în afară de lucrurile personale, pregătise să ia cu el în munţi rechizite pentru pictura de icoane, şevaletul, culorile şi, de asemenea, blaturi pentru icoane. Am înţeles că singur nu mă voi descurca şi am hotărât să iau cu mine un prieten, pe Alexandru Şveţov, care era începător la Pecerska şi care în vremea aceea era în permisie la părinţi, în Moscova. Cu binecuvântarea arhimandritului Kiril, ni s-a mai alăturat un tânăr un absolvent al Academiei Duhovniceşti din Moscova, pe nume Constantin. Acum el este egumenul Nikita şi slujeşte în eparhia Briansk.

La gară în Suhumi ne-au întâmpinat diaconul Grigorie, un om cu înfăţişare posacă şi cu părul vâlvoi, şi soţia lui, Olga, total opusă lui, foarte grijulie şi amabilă. Am poposit la ei acasă, pe Strada Kazbega. După cum a reieşit, acolo îşi găseau întotdeauna adăpost cei ce mergeau pe ascuns la monahii din munţi.

Părintele Rafail abia aştepta să ajungă mai repede la chiliile din munţi, însă acest lucru nu s-a dovedit a fi atât de simplu. Preoteasa Olga a primit un telefon din Zagorsk şi a fost prevenită că prin oraş umblau deja zvonuri cum că ierodiaconul Rafail plecase în Suhumi şi se pregătea să ajungă în munţi, unde monahii trăiau liberi, independenţi de puterea sovietică, fără paşapoarte, vize şi înregistrări. Iar dacă aceste lucruri se zvoniseră în Zagorsk, însemna că în scurt timp urmau să le afle şi autorităţile locale. Şi aşa s-a şi întâmplat. Ortodocşii din Suhumi aveau felurite locuri de muncă, de aceea, chiar în ziua următoare, am aflat că miliţia din Suhumi primise directiva de a aresta un infractor primejdios, pe ierodiaconul Rafail (Berestov), care intenţiona să treacă în ilegalitate, care desfăşura activităţi antisovietice şi ducea un mod de viaţă parazitar.

M-am mirat foarte tare că acele presimţiri pline de îngrijorare ale mititelului părinte Rafail s-au adeverit. Chiar şi el, deşi era cumva pregătit pentru o asemenea întorsătură a lucrurilor, aflând de vânătoarea pornită pe urmele lui, s-a speriat atât de tare, încât de frică s-a ascuns sub pat, întocmai ca un copilaş, şi nu vroia deloc să iasă. Râzând, am încercat să-l scoatem de acolo. într-adevăr, rolul acela, de tâlhar primejdios şi de duşman al poporului, nu i se potrivea deloc părintelui Rafail.

Dar, oricum ar fi fost, plecarea în munţi trebuia amânată. Ne-am sfătuit cu egumenul Adrian de la Pecerska, care se afla în Suhumi în vizită la fiii săi duhovniceşti, şi ne-a spus să aşteptăm până ce vigilenţa miliţiei va slăbi. Nouă, celor trei tineri începătorului Alexandru Şveţov, academistului Constantin şi mie ne convenea destul de mult acest lucru. O săptămână întreagă nu am făcut decât să ne scăldăm în mare şi să ne bronzăm la soare până când, în cele din urmă, această trândăvie strigătoare la cer l-a adus pe stăpânul casei, părintele Grigorie, într-o stare de iritare şi de nemulţumire.

Odată, sculându-ne cu noaptea în cap, ne-a declarat solemn că distracţia pentru trândavi s-a terminat. Se găsise, în sfârşit, şi pentru noi de lucru. Era o zi nemaipomenit de însorită şi călduroasă. Marea blândă plescăia aproape de noi. Nu ştiu de ce, nu voiam deloc să lucrez. Dar nu aveam ce face şi, după micul dejun, am mers încet după părintele Grigorie prin tot oraşul, la locul unde urma să muncim.

Era periferia oraşului Suhumi. Diaconul ne-a dus la o casă de cărămidă, pe jumătate distrusă, pe care o cumpărase în ajun cu un preţ de nimic şi ne-a poruncit să dărâmăm cu grijă acele ruine, pentru ca din cărămizi să se poată construi o bucătărie de vară. Trebuia să muncim din greu, îndelung şi, mai ales, să ne umplem de praf.

Am dărâmat o parte din zid, apoi am desprins cărămidă cu cărămidă, le-am curăţat de cimentul vechi şi uscat şi le-am aranjat cu grijă, pentru a fi încărcate în maşină. Dându-ne de lucru, părintele Grigorie dintr-odată s-a înveselit. Şi-a legat capul cu o basma mare, albă, din cauza căreia semăna perfect cu un tâlhar bărbos, şi-a pornit motocicleta şi a plecat după camion, promiţând că se va întoarce după cinci ore.

în toate cele cinci ore am dărâmat posomorâţi un zid înalt şi am făurit un munte întreg de cărămizi curăţate. Era insuportabil de cald în tot acest timp. Eram transpiraţi, iar praful de la ciment ne ardea pielea din cap până în picioare. în sfârşit, la ora trei a apărut părintele Grigorie cu camionul. Din fericire, hotărâse totuşi să aibă grijă de noi şi ne-a adus un bidon de zece litri cu apă, ca să izbutim să-i strângem cărămizile înainte de a muri de sete.

După ce mi-am potolit setea, m-am grăbit să mă aşez în singurul loc unde era umbră, sub un zid pe jumătate dărâmat. În locul acela încăpea un singur om şi m-am dus îndată acolo. însă fericirea mea nu a durat prea mult, căci m-a strigat diaconul şi, vrând-nev rând, a trebuit să părăsesc locul acela răcoros. Nu mai ţin minte ce mi-a poruncit părintele Grigorie să fac, un lucru mărunt, dar, când m-am întors iarăşi la umbră, era deja acolo, în culmea fericirii, academistul Constantin. Eu m-am frământat cât m-am frământat, dar să mă aşez alături chiar nu aveam cum. Şi am plecat.

în tot acel timp, Constantin a observat că Alexandru Şveţov sorbea deja a patra sau a cincea cană de apă.

— Ei, dar tu o bei pe toată?! a strigat academistul. Mai lasă puţină!

însă acela, nedându-i nicio atenţie, a umplut ostentativ încă o cană. Constantin s-a repezit la el, i-a

smuls cana, iar vicleanul Alexandru, lăsând cana fără să se împotrivească, a aterizat lângă zidul pe jumătate dărâmat şi s-a trântit la umbră.

Noi ne uitam cu invidie la el. însă nici lui Alexandru nu i-a fost dat să se desfăteze prea mult. Diaconul Grigorie, văzând că iarăşi trândăvim, a început a mârâi:

— Dar ce faceţi acolo? Staţi la răcoare? Trebuie să încărcăm repede cărămizile! I-am plătit şoferului doar pentru un ceas. Şi nu am de gând să-i dau din cauza voastră încă trei ruble!

Aşadar, ne-am urnit încet-încet, cu supunere, să împlinim porunca. Iar părintele Grigorie s-a dus la zidul acela şi s-a aşezat mulţumit la umbră.

Mai departe totul s-a petrecut într-o clipă. Noi trei căram cărămizi în camion când, deodată, a răsunat un bubuit asurzitor. Şi când ne-am întors, deasupra locului unde tocmai se aşezase părintele Grigorie, am văzut ridicându-se un nor gros de praf. Se prăbuşise pe neaşteptate zidul. Ne-am apropiat în fugă şi printr-un văl întunecat l-am zărit în norul acela de praf pe sărmanul diacon, acoperit de un morman de cărămizi sparte.

Pe mine m-a uimit banda de pe capul lui: se prefăcea sub ochii noştri din albă în roşu-aprins. Era ca în filmele cu comandanţii roşii şi prima întrebare care mi-a venit în minte a fost: „Cine a reuşit să-l bandajeze atât de repede?". Şi, dându-ne seama Imediat că basmaua cu care părintele Grigorie îşi legase părul se îmbiba cu sânge, ne-am repezit spre el.

Părintele diacon era în stare de inconştienţă. Ne-am apucat să-l scoatem de sub cărămizi, iar şoferul camionului a plecat În grabă după „salvare". Doctorii au venit după o jumătate de oră şi, examinându-l pe părintele Grigorie, ursuzi, au început să mormăiască, zicând că era foarte grav, şi l-au dus îndată la operaţie. După tot ce s-a întâmplat, părintele Grigorie a zăcut opt luni prin diferite spitale, a suportat câteva operaţii, dar mult timp nu a mai putut nici să slujească, nici să revină la starea de dinainte.

în seara aceea noi, Constantin, Alexandru şi eu, ne-am pus întrebarea: De ce tocmai părintele Grigorie s-a aflat sub zidul acela în momentul în care el s-a prăbuşit? Doar fiecare dintre noi, chiar dacă pentru scurt timp, stătuse, totuşi, sub el. De ce s-a dărâmat el tocmai peste diacon? Şi ce s-a întâmplat în lumea duhovnicească, încât îngerii noştri păzitori ne-au îndepărtat cu orice preţ din locul acela periculos? Sau tot ceea ce s-a petrecut a fost pur şi simplu o întâmplare?

întrebările acestea ne neliniştea atât de tare, încât am plecat după răspuns la părintele Adrian. Părintele a căzut pe gânduri, apoi a spus:

— Nu pot să răspund la întrebarea voastră. Vă pot spune doar (iar acest lucru nu îl ştiu de la taina spovedaniei, de aceea nu e un secret) că părintele Grigorie slujea deja de câţiva ani la Sfânta Liturghie fără să se spovedească. Şi eu şi preoţii de la biserica lui i-am spus de mai multe ori că acest lucru se va sfârşi rău. Dar părintele Grigorie doar dădea din mână, zicând:

„Nu este obligatoriu. Mă voi spovedi mai încolo". Şi tot amâna spovedania. Iar eu aşteptam să se întâmple cu el vreo nenorocire.

Cu asemenea lucruri nu este de glumit.

După câteva zile, primind în sfârşit binecuvântarea părintelui Adrian, am plecat în munţi, cărând rucsacurile grele, cu lucrurile părintelui Rafail. S-a oferit să ne conducă o monahie de acolo, în vârstă de patruzeci de ani, uimitor de puternică, care a încărcat pe umerii ei cel mai greu bagaj.

Mergeam numai noaptea, căţărându-ne la lumina lunii pe potecile abrupte ale muntelui, agăţându-ne de pietre şi de crengile rododendronului[22].

Iar ziua poposeam la chiliile monahilor ca să nu ne întâlnim cu vânătorii.

Am văzut urme de urşi şi de cerbi. Am mâncat miere gustoasă de munte. Am făcut cunoştinţă cu monahii din munţi, iar unii dintre ei erau nevoitori adevăraţi.

Am discutat cu ei, i-am ajutat să îşi repare chiliile construite din trunchiuri de copaci, despicate cu toporul.

La o schimnică bătrână şi foarte bună a trebuit să stăm vreo două zile, căci vânătorii cutreierau prin zonă. în cele două zile am consumat toate proviziile strânse de monahie pentru iarnă. Nu voiam să mâncăm atât de mult, însă aerul de munte nouă, tinerilor, ne făcuse o poftă de mâncare de lup, astfel încât nu ne mai stăpâneam pe noi înşine şi ca nişte apucaţi i-am mâncat conservele, cartofii fierţi şi crupele pe care le avea. Monahia cea blajină abia pridideа să ne gătească. Ea n-a spus niciun cuvânt,

[22] Rododendron arbust alpin cu frunze lucioase, persistente, şi cu flori roşii-liliachii, plăcut

mirositoare; bujor-de-munte.
Imediat după plecarea noastră (ce ruşine am simţit când am aflat apoi!) a fost nevoită să coboare iar din munţi şi să-şi procure provizii pentru iarnă.

în sfârşit, în a şasea zi de drum, lângă un pârâu de munte, i-am întâlnit pe ieromonahul Paisie, prietenul părintelui Rafail, un monah tânăr, vesel şi învăţat, care trăia deja de câţiva ani acolo.

— Paisie!!! a strigat din răsputeri mititelul Rafail, şi a alergat la el, trecând pârâul prin vad.

Aşa s-a sfârşit povestea aceasta. Am trecut peste şuvoiul năvalnic lucrurile părintelui Rafail şi, luându-ne rămas-bun, am plecat înapoi, chibzuind pe drum: Pentru ce anume apăruseră deodată în viaţa noastră acei munţi, acei oameni noi şi toate acele întâmplări neobişnuite?

TEOLOGII

Odată, s-a apropiat de părintele Ioan un tânăr absolvent al Academiei Duhovniceşti şi, prezentându-se, printre altele, a spus: „Eu sunt teolog".

Părintele Ioan s-a mirat foarte tare şi a întrebat:

— Cum? Al patrulea?

— Ce „al patrulea"? s-a mirat academistul.

Iar părintele Ioan i-a explicat:

— Noi cunoaştem în Biserică trei teologi: primul este Ioan Teologul, apostolul şi ucenicul cel iubit al Mântuitorului; al doilea este Grigorie Teologul şi al treilea este Simeon Noul Teolog. Doar pe ei a hotărât Sfânta Biserică în toată istoria ei de două mii de ani să îi numească „Teologi". Dumneavoastră înseamnă că sunteţi al patrulea?

Şi totuşi cui şi cum trimite Domnul înţelepciunea duhovnicească? De fapt, ca să fii teolog, nu este deloc obligatoriu să porţi rasă şi să termini Academia Duhovnicească. „Duhul suflă unde voieşte!", repetă uimit cuvintele lui Hristos apostolul Ioan.

Odată, am fost cu corul mănăstirii noastre, a întâmpinării, în Orientul îndepărtat, la o bază militară strategică de aviaţie. După slujbă şi după un concert, ofiţerii ne-au invitat la cină. Acea slujbă ortodoxă din îndepărtata unitate militară era cea dintâi după mulţi ani. Se înţelege că oamenii se uitau la noi cu interes, ca la ceva straniu, neobişnuit. înainte de masă, după obiceiul creştinesc, am rostit rugăciunea „Tatăl nostru". Odată cu noi s-a rugat şi s-a închinat şi venerabilul general. După vreo două ore, aproape de sfârşitul mesei, ofiţerii i-au spus generalului:

— Tovarăşe general, am văzut că v-aţi închinat. Noi vă respectăm. Dar nu înţelegem. Probabil dumneavoastră aţi reuşit să meditaţi asupra unor lucruri la care noi încă nu ne-am gândit. Spuneţi-ne, de-a lungul anilor trăiţi, aţi înţeles care este cel mai important lucru în viaţă şi care este sensul ei?

Fireşte că asemenea întrebări se pun doar după ce oamenii au mâncat bine, aşa cum se mănâncă la ruşi, şi, stând la masă, sunt pătrunşi de încredere şi bunăvoinţă reciprocă.

Iar generalul, un adevărat conducător militar, s-a gândit puţin şi a spus:

— Cel mai important în viaţă este să ai inima curată înaintea lui Dumnezeu!

Iar eu am rămas uimit: judecând după profunzimea şi acurateţea teologică, aşa ceva putea spune numai un teolog cu adevărat remarcabil, gânditor şi trăitor. Dar generalul de aviaţie, cred eu, nici nu bănuia lucrul acesta.

în general, pe fratele nostru preot îl pot învăţa multe şi chiar îl pot face de ruşine oameni care se pare că sunt străini de ştiinţele teologice.

În timpul tratativelor legate de reunirea cu Biserica Rusă de peste hotare, arhiepiscopul Germaniei şi al Marii Britanii, Marcu, mi-a mărturisit că în Rusia i s-a întâmplat un lucru care l-a determinat să creadă că schimbările duhovniceşti în ţara noastră nu sunt o propagandă, ci sunt o realitate.

Odată, mergea cu un preot cu automobilul prin împrejurimile Moscovei. Preasfinţitul Marcu, fiind neamţ, pentru el era ceva neobişnuit ca atunci când semnele de circulaţie de pe traseu indică reducerea vitezei la nouăzeci de kilometri pe oră maşina să meargă cu viteza de o sută patruzeci. Preasfinţitul a răbdat destul de mult şi, în cele din urmă, într-un mod delicat, i-a atras atenţia preotului şofer asupra acestei discordanţe. însă acela doar a zâmbit ironic în faţa naivităţii străinului şi l-a asigurat că totul era în ordine.

— Dar dacă ne opreşte miliţia? a întrebat nedumerit Preasfinţitul.

— Şi cu ea totul este în ordine! i-a răspuns cu încredere oaspetelui uimit preotul.

După un timp oarecare i-a oprit într-adevăr un miliţian. Preotul a lăsat geamul în jos şi s-a adresat

încrezător şi binevoitor tânărului miliţian:

— Bună ziua, comandante! Iartă-ne, ne grăbim.

Dar miliţianul nu a reacţionat nicicum la salutul lui.

— Actele dumneavoastră! a zis el.

— Ei bine, lasă, comandante! a zis părintele îngrijorat. Nu vezi că ne grăbim?

— Actele dumneavoastră! a repetat miliţianul.

Preotului îi era şi ciudă, şi ruşine faţă de oaspetele neamţ, totuşi nu-i rămăsese nimic de făcut. I-a întins miliţianului permisul de conducere şi certificatul tehnic, însă nu s-a abţinut şi a adăugat pe un ton usturător:

— Bine, luaţi-le! Datoria voastră e să pedepsiţi, iar a noastră să miluim!

La care miliţianul, învăluindu-l cu o privire rece, a spus:

— Păi, în primul rând, nu noi pedepsim, ci legea. Iar în al doilea rând, nu voi miluiţi, ci Domnul Dumnezeu!

Şi iată atunci a înţeles Preasfinţitul Marcu, precum el însuşi mi-a spus, că dacă chiar şi miliţienii de pe drumurile ruseşti gândesc la un asemenea nivel, înseamnă că în ţara aceasta, într-un mod de nepătruns cu mintea, s-a schimbat iarăşi totul.

199

Predică în duminica a 23-a după Rusalii, 6/19 noiembrie 1995

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Astăzi la Sfânta Liturghie, Biserica ne aduce aminte pericopa evanghelistului Luca despre o întâmplare la care apostolii au fost martori într-o aşezare mică de pescari, şi anume despre vindecarea unei femei de către Iisus Hristos, femeie care de aproape douăzeci de ani suferea de o boală incurabilă.

Vindecarea aceasta s-a produs într-un mod destul de ciudat: Iisus Hristos era strâmtorat de mulţimea oamenilor, toţi voiau câte ceva de la El: unul izbăvire de boală, altul o oarecare minune, altul nici el nu ştia ce voia. în acea îmbulzeală de nedescris, Domnul, întorcându-se, le-a pus deodată ucenicilor Săi o întrebare cam ciudată:

— Cine este cel ce s-a atins de Mine?

Ucenicii au rămas uimiţi:

— Mulţimile Te îmbulzesc şi Te strâmtorează din toate părţile, toţi caută măcar pentru o clipă să îţi atragă atenţia şi Tu zici: Cine este cel ce s-a atins de Mine?

Hristos a răspuns că aşa era, dar în acea îmbulzeală şi înghesuială a simţit că puterea Lui dumnezeiască a ieşit deodată către unul dintre oameni.

Şi atunci o femeie care era în apropierea lui Iisus a recunoscut cu ruşine că ea fusese aceea care se atinsese de haina învăţătorului. Cu ruşine, fiindcă după legile iudaice ea era socotită necurată, din pricina bolii sale femeieşti, şi nu trebuia să se atingă de oameni, ca să nu îi întineze. Şi a recunoscut, fiindcă din clipa aceea ea a simţit fără îndoială că nu mai era bolnavă! Ca răspuns la toate acestea, Hristos i-a grăit femeii, spunându-i câteva cuvinte, care au fost de ajuns pentru a explica minunea ce i se întâmplase ei, dar aceste cuvinte au fost spuse şi ca să le audă ucenicii, dar şi noi:

— Mare este credinţa ta! Mergi în pace!

Aşa s-au împletit în toate timpurile credinţa smerită şi atotputernică în Dumnezeu şi trecătoarele legi omeneşti, lipsite de valoare, ruşinea şi teama de judecata nedreaptă a oamenilor.

Cu siguranţă vă amintiţi toţi, fraţi şi surori, cum am sărbătorit cu două luni în urmă împlinirea a şase sute de ani de la evenimentul în cinstea căruia a fost întemeiată mănăstirea noastră, întâmpinarea icoanei Maicii Domnului din Vladimir şi izbăvirea Moscovei de invazia hanului mongol Tamerlan. Ce sărbătoare am avut! A fost adusă de la Galeria Tretiakov la noi în mănăstire, pentru o zi, vechea icoană făcătoare de minuni a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu din Vladimir, odorul cel mai de preţ al Rusiei.

La procesiunea religioasă, care a început din Cetate şi s-a încheiat aici, în Mănăstirea întâmpinării icoanei Maicii Domnului din Vladimir, au luat parte mai mult de treizeci de mii de oameni. Era septembrie şi ploua. Preafericitul Patriarh şi foarte mulţi preoţi, în veşminte complet ude, păşeau încet în urma icoanei, iar oamenii stăteau de-a lungul străzii şi când sfânta icoană trecea pe lângă ei cădeau în genunchi, în băltoacele de apă, pe asfaltul ud, dar nimeni nu mai ţinea cont de asta.

Era deja ora trei după miezul nopţii când, în sfârşit, ultimul om din rândul acela imens a intrat în biserica noastră şi s-a închinat sfintei icoane. Când biserica s-a golit, înaintea icoanei făcătoare de

minuni înălţată pe postament, au rămas doar cei ce au asigurat transportul şi integritatea icoanei: specialişti în domeniul artelor de la Galeria Tretiakov, funcţionari de la administraţia oraşului şi înalţi demnitari ai miliţiei. Toţi stăteau în tăcere. Imaginea credinţei poporului, care se dezvăluise în acele ceasuri, fusese uluitoare pentru ei.

Eu şi obştea am făcut pentru ultima dată înaintea icoanei metanii până la pământ. Apoi ne-am apropiat de icoană şi le-am spus funcţionarilor:

— Iată, acum este singura ocazie din viaţa dumneavoastră când, într-o asemenea zi şi într-un asemenea loc, vă puteţi apropia de sfânta icoană şi vă puteţi ruga împărătesei Cereşti. Peste câteva minute icoana va fi dusă la muzeu. înţeleg că toţi sunteţi oameni cu funcţii înalte, dar nu puteţi rata această ocazie.

Funcţionarii se uitau unul la altul, se mutau de pe un picior pe altul, zâmbeau jenaţi, dar nu se urneau din loc. Cred că fiecare dintre ei, dacă ar fi fost singur acolo, s-ar fi închinat cu bucurie acestui mare odor rusesc şi s-ar fi rugat în taină Maicii Domnului. Dar în clipele acelea, după cum se spune în Evanghelie, „de frica iudeilor", toţi erau parcă înlemniţi.

Şi, deodată, un miliţian cu grad superior, înroşindu-se la faţă ca drapelul sovietic, a păşit înainte. Mormăind furios, i-a strecurat şapca sa unui maior şi urcând treptele către icoană, cu stângăcie a făcut trei metanii înaintea ei. A sărutat zgomotos geamul de protecţie al icoanei şi stăruitor i-a şoptit ceva Maicii Domnului. Apoi s-a mai închinat încă o dată stângaci până la pământ şi, dându-se înapoi, a coborât treptele. A smuls şapca din mâinile miliţianului care, de uimire, rămăsese cu gura căscată şi, privindu-i posomorât pe ceilalţi, s-a dat într-o parte.

— Bravo, tovarăşe general! am spus eu. Pentru asta Maica Domnului niciodată nu vă va lăsa.

Şi întorcându-mă către angajaţii muzeului, am spus:

— Gata, puteţi lua icoana.

După o săptămână, i-am adunat la o masă festivă pe cei care au luat parte la pregătirea sărbătorii noastre: pe fraţii din obşte, pe numeroşii colaboratori ai mănăstirii, pe specialiştii în domeniul artelor de la Galeria Tretiakov, pe funcţionarii oraşului şi corul nostru. I-am adunat pentru a le mulţumi. La masă a venit şi generalul acela.

— Ştiţi, atunci mie mi s-a întâmplat o adevărată minune! a spus el, rostind un toast.

Şi a mărturisit ceea ce i s-a întâmplat.

În noaptea aceea, când în biserică generalul a auzit propunerea de a se apropia fiecare de icoana făcătoare de minuni, la început s-a speriat, la fel ca toţi ceilalţi. Lângă el erau oameni care aveau acelaşi statut social şi erau chiar unii care îi erau superiori. însă în acele zile generalul fusese lovit de o nenorocire: sora lui mai mare, care locuia în Vladimir, avusese un accident de maşină şi îi fuseseră zdrobite ambele picioare. Tot acolo, în Vladimir, îi făcuseră o operaţie, care durase mai multe ceasuri, o operaseră la un picior şi i-l puseseră în ghips. Urma cea de-a doua operaţie, la al doilea picior, cu o anestezie de lungă durată. însă sora generalului era o femeie foarte înaintată în vârstă şi medicii se temeau că inima ei bolnavă nu ar fi rezistat la acea operaţie.

în noaptea aceea, generalul s-a apropiat cu hotărâre de icoană şi i-a şoptit Maicii Domnului:

— Maica Domnului, mie nu îmi trebuie nimic, eu am de toate. însă, iată, sora mea... va fi operată mâine. Şi mă tem că nu va rezista... Ajut-o pe ea!

în dimineaţa următoare, generalul a sunat la spital ca să afle cum decurgea operaţia. Şi i-au spus că nu a fost făcută nicio operaţie. La nedumerirea lui, medicii au răspuns că de dimineaţă, înainte de a o duce pe bătrână în sala de operaţii, i-au făcut o ultimă radiografie, la care s-a văzut că oasele zdrobite ale piciorului erau aşezate întocmai aşa cum ar trebui ca să se sudeze. Probabil că în timpul nopţii bolnava s-a răsucit astfel încât oasele s-au aşezat în cel mai reuşit mod şi medicilor le-a rămas doar să îi pună fără întârziere ghipsul.

Ceea ce am auzit astăzi, când s-a citit din evanghelie despre femeia vindecată, s-a întâmplat cu două mii de ani în urmă la marginea Imperiului Roman, într-un orăşel din provincia Galileea, Capernaum. Iar întâmplarea cu generalul de miliţie şi sora lui s-a întâmplat cu două luni în urmă, la noi, în Moscova.

Faptele evanghelice li se înfăţişează multora ca o poveste minunată, dar irealizabilă. O poveste frumoasă, sublimă, care îl face pe om, dar ce zic eu pe om, ci pe întreaga omenire mai bună! Aceasta este, totuşi, o poveste...

în realitate însă nu este aşa! Apostolul Pavel a făcut cândva o mare descoperire, o descoperire atât

de importantă, încât fiecare dintre noi trebuie s-o ţinem bine minte. Este doar o părere că descoperiri au loc doar în fizică sau medicină. Iată că apostolul Pavel a descoperit legea cea mai importantă, fundamentală, a lumii noastre. Şi a formulat-o astfel: „Domnul Iisus Hristos, ieri şi azi şi în veci, este acelaşi!".

Ce putem adăuga aici? Numai un singur cuvânt, vechiul şi îmbucurătorul: Amin!

Despre rugăciune şi despre o vulpe Din „Proloage

În Egipt, unde în vechile vremuri creştine existau multe mănăstiri mari, un monah se împrietenise cu un felah2[3], neînvăţat şi cam naiv. Odată, ţăranul i-a spus monahului:

— Şi eu îl cinstesc pe Dumnezeu, Care a făcut această lume! în fiecare seară torn într-o strachină lapte de capră şi îl pun sub palmier. Noaptea, Dumnezeu vine şi bea tot lăpticul meu. îi place foarte mult. Niciodată nu a mai rămas în strachină vreo picătură.

Auzind vorbele acestea, monahul nu a putut să nu izbucnească în râs. Cu blândeţe şi pe înţeles i-a explicat prietenului său că Dumnezeu nu avea nevoie de lapte de capră. Totuşi, ţăranul a stăruit cu încăpăţânare în părerea sa. Şi atunci monahul i-a propus ca în noaptea următoare să stea la pândă şi să vadă ce se va întâmpla după ce va pune strachina cu lapte sub palmier.

Zis şi făcut. Când a venit noaptea, monahul şi ţăranul s-au ascuns undeva, nu departe şi curând au văzut la lumina lunii cum s-a furişat spre strachină o vulpe mică şi a băut tot laptele.

[23] Felah - (în unele ţări arabe) ţăran agricultor.

Ca un trăsnet l-a lovit pe ţăran această descoperire.

— Da, a recunoscut el zdrobit, acum văd că nu a fost Dumnezeu!

Monahul a încercat să îl aline pe ţăran şi a început să-i explice că Dumnezeu este Duh, că El este cu totul altfel faţă de lumea noastră, că oamenii îl cunosc pe El într-un chip aparte... Dar ţăranul a stat înaintea lui numai cu capul plecat. Apoi a început să plângă şi a plecat la bordeiul său.

Monahul a plecat şi el la chilia lui. Dar, apropiindu-se de ea, a văzut uimit la uşă un înger, tăindu-i calea. Şi, cuprins de frică, a căzut în genunchi, iar îngerul a spus:

— Omul acela simplu nu avea nici educaţie, nici ştiinţă de carte, nici înţelepciune ca să-L cinstească pe Dumnezeu altfel decât o făcea. Iar tu, cu înţelepciunea şi erudiţia ta, i-ai luat această posibilitate. Tu crezi fără îndoială că ai judecat corect? nu ştii un singur lucru, o, înţeleptule: că Dumnezeu, uitându-Se la inima sinceră a acelui ţăran, în fiecare noapte trimitea sub palmier o vulpe mică, ca să îl mângâie şi să primească jertfa lui.

DESPRE ÎNGERUL PĂZITOR

Îngerii păzitori nu numai că ne insuflă gânduri bune pentru veşnica mântuire, ei ne apără realmente în împrejurările vieţii. Cuvântul „păzitor" nu este deloc o alegorie, ci experienţa preţioasă a multor generaţii de creştini. Nu în zadar Biserica ne învaţă, spre exemplu, în rugăciunile pentru cei ce călătoresc, să îi cerem Domnului deosebita purtare de grijă a îngerului păzitor. Când avem nevoie de deosebita purtare de grijă a lui Dumnezeu, dacă nu în călătoriile pline uneori de primejdii neprevăzute?

Cu vreo treisprezece ani în urmă, am fost la mănăstirea Pecerska din Pskov cu enoriaşul nostru, Nicolae Sergheevici Leonov, profesor universitar de istorie, general-locotenent al serviciului de informaţii, cu care mulţi ani de zile am participat la realizarea emisiunii de televiziune „Russkii dom". Acolo, Nicolae Sergheevici a făcut pentru prima dată cunoştinţă cu părintele Ioan (Krestiankin), care nu numai că i-a produs o impresie deosebită, dar, precum însuşi Leonov a mărturisit, l-a ajutat foarte mult cu rugăciunile sale.

Nicolae Sergheevici în anii aceia doar intrase în viaţa Bisericii şi avea multe întrebări. M-a rugat îndeosebi să-i explic învăţătura Bisericii despre lumea îngerilor, despre îngerii păzitori. Eu m-am străduit destul de mult, dar, cu toată delicateţea lui Nicolae Sergheevici, am simţit că era dezamăgit de explicaţiile mele neiscusite. îmi era ruşine dar nu-mi rămânea decât să-mi pun nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu.

Era vară. De la Mănăstirea Pecerska la Moscova am plecat dis-de-dimineaţă, conduşi de părintele Ioan. Drumul era lung şi înainte de plecare i-am rugat pe mecanicii de la garajul mănăstirii să inspecteze maşina şi să toarne ulei la motor.

Şi am luat-o la goană pe drumul pustiu. în timp ce conduceam, ascultam cu atenţie povestirea lui Nicolae Sergheevici despre una dintre lungile lui deplasări. Nicolae Sergheevici făgăduise mai demult să-mi povestească despre aceea ce i se întâmplase în acea deplasare. în toată viaţa mea nu am

întâlnit un povestitor mai interesant ca Nicolae Sergheevici. întotdeauna îl asculţi ţinându-ţi răsuflarea. Şi aşa a fost şi de data aceasta.

Dar, deodată, mi s-a năzărit un gând ciudat, că tocmai atunci, în clipa aceea, ni se va întâmpla ceva ieşit din comun. Maşina mergea în ritmul ei obişnuit. Şi nimic, nici aparatele, nici mersul regulat al automobilului, nici mirosurile din maşină nu dădeau semnale de alarmă. Cu toate acestea, mă simţeam din ce în ce mai îngrijorat.

— Nicolae Sergheevici, se pare că se întâmplă ceva cu maşina, am spus eu, hotărându-mă să-l întrerup pe tovarăşul meu de drum.

Leonov, care era un şofer foarte priceput, cu mulţi ani de experienţă, ascultând şi el cu atenţie motorul, m-a încredinţat că totul era în ordine. Cu toate acestea, neliniştea mea inexplicabilă nu trecea, ci, dimpotrivă, sporea cu fiecare secundă.

— Probabil că trebuie să ne oprim, am spus eu într-un sfârşit.

Nicolae Sergheevici Leonov a examinat iarăşi cu atenţie aparatele. A ascultat atent zgomotul motorului şi, uitându-se mirat la mine, a repetat iarăşi că din punctul lui de vedere nu aveam de ce să ne alarmăm. Totuşi, când i-am spus a treia oară, complet tulburat că trebuia să ne oprim, Nicolae Sergheevici a fost de acord.

Doar ce am frânat şi de sub capota maşinii au început să vină rotocoale de fum negru.

Am sărit amândoi din maşină. Am deschis capota şi din motor au izbucnit flăcări. Nicolae Sergheevici şi-a luat sacoul de pe scaunul din spate al maşinii şi a început să stingă cu el focul. Când fumul s-a împrăştiat, ne-am dat seama care era problema. Mecanicii de la mănăstire turnaseră ulei la motor, dar uitaseră să închidă capacul, care se afla deja lângă acumulator. Uleiul cursese prin deschizătură tot drumul peste motorul încins, dar, din pricina vitezei mari, fumul şi mirosul treceau pe sub roţile maşinii, şi noi, având geamurile închise, nu simţeam nimic. încă un kilometru sau doi de mers şi totul s-ar fi terminat tragic.

După ce am readus maşina la o stare normală de funcţionare, întorcându-ne încet la mănăstire, l-am întrebat pe Nicolae Sergheevici dacă mai avea nevoie şi de alte explicaţii cu privire la îngerii păzitori şi participarea lor la soarta noastră. Nicolae Sergheevici mi-a răspuns că pentru ziua aceea fusese de ajuns şi că-şi însuşise pe deplin acea lecţie de dogmatică.

213

Despre o sfântă mănăstire O istorie care poate intra În viitoarele „Proloage"

Undeva, în adâncul Rusiei, înainte de revoluţie, exista o mănăstire despre care prin împrejurimi circulau nişte zvonuri rele, că monahii de acolo erau toţi nişte trândavi şi beţivi. în vremea războiului civil, în orăşelul în apropierea căruia era mănăstirea, au venit bolşevicii, i-au adunat pe locuitori în piaţă şi tot acolo i-au condus sub escortă pe monahi.

Comisarul a vorbit cu glas tare poporului, arătând spre călugări:

— Cetăţeni, locuitori ai oraşului! Voi îi cunoaşteţi mai bine decât mine pe aceşti beţivani, mâncăi şi trândavi! Iată, a venit sfârşitul stăpânirii lor. Dar, ca să înţelegeţi până la capăt cum aceşti trântori secole de-a rândul i-au prostit pe oamenii muncitori, iată, punem pe pământ înaintea lor Crucea şi Evanghelia lor. Iar acum, sub ochii voştri, fiecare dintre ei să calce În picioare aceste arme ale înşelării şi ale înrobirii poporului. Şi atunci le vom da drumul să plece în toate cele patru părţi ale lumii.

Mulţimea a izbucnit în râs.

Şi, deodată, când poporul hui duia, a ieşit înainte egumenul, un bărbat greoi cu faţa puhavă de atâta băutură şi cu nasul roşu, şi a spus, adresându-se monahilor săi:

— Măi fraţilor, am trăit ca nişte porci, măcar să murim ca nişte creştini!

Şi niciunul dintre monahi nu s-a urnit din loc. Şi chiar în acea zi toţi au fost tăiaţi cu sabia.

Cea mai frumoasă slujbă din viaţa mea

În perioada sovietică n-a existat, se pare, o dovadă mai îngrozitoare a devastării Bisericii Ruse precum devastarea Mănăstirii Diveevo.

Această mănăstire, întemeiată de Cuviosul Serafim de Sarov, a fost transformată în ruine. Ruinele acestea se înălţau deasupra sărăcăciosului centru raional, în care fusese transformat oraşul Diveevo, cel atât de frumos şi de slăvit odinioară. Autorităţile nu au distrus mănăstirea de tot. Au lăsat ruinele ca semn al biruinţei lor, ca monument al înrobirii veşnice a Bisericii. Lângă porţile mănăstirii a fost înălţat un monument în cinstea conducătorului revoluţiei, care îi întâmpina ameninţător pe cei care

veneau la mănăstirea ruinată.

Totul acolo parcă spunea că tot ceea ce a fost în trecut nu va mai fi niciodată. Prorociile Cuviosului Serafim, cele atât de iubite în toată Rusia ortodoxă, despre măreaţa soartă a Mănăstirii Diveevo, după cât se părea, fuseseră călcate în picioare şi batjocorite pentru totdeauna. Niciunde în regiunile apropiate, nici în cele depărtate de Diveevo, nu rămăsese nici urmă de vreo biserică, toate fuseseră distruse. Iar în mănăstirea din Sarov, cea proslăvită cândva, şi în oraşul din jurul ei fusese instalat unul dintre obiectivele militare strict secrete şi foarte bine păzite din Uniunea Sovietică, numit „Arzamas-16". Acolo a fost creată bomba nucleară.

Preoţii, chiar dacă veneau în pelerinaj la Diveevo, veneau pe ascuns, îmbrăcaţi în haine civile. Dar ei tot erau urmăriţi. În anul acela, când am reuşit pentru prima dată să ajung la mănăstirea ruinată, doi ieromonahi, care veniseră să se închine la locurile sfinte din Diveevo, au fost arestaţi, bătuţi crunt la miliţie şi ţinuţi cincisprezece zile într-o încăpere pe podeaua îngheţată.

În iarna aceea, un monah minunat de la Lavra Sfintei Treimi, arhimandritul Bonifatie, m-a rugat să-l însoţesc în călătoria sa la Diveevo. După regulile bisericeşti, preotul, când

porneşte la drum lung cu Sfintele Daruri -Trupul şi Sângele lui Hristos trebuie neapărat să ia cu el un însoţitor, pentru ca în anumite împrejurări, neprevăzute, să păzească împreună Sfânta Jertfă. Iar părintele Bonifatie se pregătea să meargă la Diveevo ca să împărtăşească monahiile bătrâne, care locuiau în împrejurimile mănăstirii, ultimele care rămăseseră până în zilele noastre, până la revoluţie.

Trebuia să călătorim cu trenul, să trecem prin Nijni Novgorod, care pe atunci se numea Gorki, iar de acolo să mergem cu maşina spre Diveevo. în tren, părintele a stat toată noaptea treaz şi nu s-a întins deloc, căci îi atârna legată de gât cu un şnur de mătase cutiuţa cu Sfintele Daruri. Eu am dormit pe băncuţa de alături şi, trezindu-mă din când în când în zgomotul roţilor, vedeam cum părintele Bonifatie, şezând la măsuţă, citea Evanghelia la lumina slabă a becului din vagon.

Am ajuns la Nijni Novgorod, locul de origine al părintelui Bonifatie, şi am poposit la casa lui părintească. Părintele Bonifatie mi-a dat să citesc o carte tipărită înainte de revoluţie, volumul întâi al operelor Sfântului Ignatie (Brianceaninov) şi până în zori nu am închis ochii, făcând cunoştinţă cu acest minunat scriitor creştin.

în dimineaţa următoare, am plecat la Diveevo. Aveam de parcurs un drum de aproape optzeci de kilometri. Părintele Bonifatie s-a străduit să se îmbrace astfel încât să nu poată fi recunoscut că ar fi preot: şi-a ridicat cu grijă poalele dulamei sub palton, iar barba lui cea lungă şi-a ascuns-o sub fular şi sub guler.

Deja se înserase când ne-am apropiat de ţinta călătoriei noastre. Pe fereastra automobilului, prin rafalele viscolului de februarie, am distins cu emoţie înalta clopotniţă fără cupolă şi ruinele bisericilor dărâmate. în ciuda privelişti aceleia atât de triste, am fost uimit de forţa neobişnuită şi de puterea tainică a ACESTei mănăstiri măreţe. Şi, mai mult, de gândul că Mănăstirea Diveevo nu pierise, ci îşi trăia viaţa ei tainică, nepătrunsă de lume.

Şi aşa şi era! într-o izbă[24] sărăcăcioasă, la marginea oraşului Diveevo, am văzut ceva ce nu-mi puteam închipui nici chiar în visele cele mai frumoase. Am văzut Biserica, cea care întotdeauna biruie şi nu se lasă înfrântă, care întotdeauna este tânără şi se bucură de Dumnezeul ei de Proniatorul şi Mântuitorul ei. Atunci, acolo, am început să înţeleg marea putere a acelor cuvinte îndrăzneţe ale apostolului Pavel: „Toate le pot întru Hristos, Cel care mă întăreşte!".

Şi mai mult: cea mai frumoasă şi de neuitat Sfântă Liturghie din viaţa mea a fost nu undeva în vreo catedrală măreaţă sau în vreo biserică vestită prin vechimea ei, ci în centrul raional Diveevo, în căsuţa de cosaşi cu nr. 16 de pe strada Lesnaia.

Mai exact, nu era chiar o căsuţă, ci un adăpost vechi, adaptat pentru locuit.

Pomenindu-mă pentru prima dată acolo cu părintele Bonifatie, am văzut o cămăruţă cu tavanul foarte, foarte jos, iar în ea locuiau zece bătrâne, foarte înaintate în vârstă. Cea mai puţin vârstnică avea peste optzeci de ani. Iar cea mai mare avea, cu certitudine, peste o sută de ani. Toate erau îmbrăcate în haine simple bătrâneşti, cu basmale obişnuite. Fără rase, fără apostolnice[25] şi camilafce călugăreşti. Dar ce monahii erau ele? „Pur şi simplu nişte babe" aş fi gândit eu, dacă nu aş fi ştiut că acele bătrânele erau unele dintre cele mai curajoase contemporane ale noastre, adevărate nevoitoare, care petrecuseră în temniţe şi în lagăre zeci de ani. Şi care, în ciuda tuturor încercărilor, îşi înmulţiseră în suflet credinţa şi devotamentul faţă de Dumnezeu,

[24] Izbă casă ţărănească de lemn.
[25] Apostolnic acoperământ purtat pe cap de către monahii, căzut peste umeri, croit dintr-o singură bucată de material, cu o deschizătură pentru faţă.

Am fost uimit când am văzut că părintele Bonifatie, un arhimandrit impunător, egumen al bisericilor din complexul patriarhal al Lavrei Sfintei Treimi şi duhovnic renumit în Moscova, înainte de a le binecuvânta pe acele bătrânele, s-a aşezat în genunchi înaintea lor şi le-a făcut metanie până la pământ! Eu, sincer vorbind, nu îmi credeam ochilor. Iar preotul, ridicându-se, a început a le binecuvânta pe bătrânelele care, şchiopătând greoi, se apropiau de el pe rând. Se vedea cum se bucurau sincer de venirea lui.

Cât timp s-au salutat părintele Bonifatie şi bătrânelele eu m-am uitat prin jur. Pe pereţii cămăruţei, la icoanele cu rame vechi, ardeau slab candele. O icoană atrăgea de la început

atenţia asupra ei. Era o icoană mare, minunat pictată, a
Cuviosului Serafim de Sarov. Chipul stareţului era luminat de atâta bunătate şi căldură, încât nu-ţi doreai să-ţi desprinzi ochii de la el. Icoana aceea, precum am aflat apoi, fusese pictată chiar înaintea revoluţiei pentru noua catedrală a Mănăstirii Diveevo, pe care nu mai reuşiseră să o sfinţească. Şi, printr-o minune, au salvat icoana de la profanare.

între timp, am început să ne pregătim pentru priveghere. Mi s-a tăiat răsuflarea când monahiile au început să scoată din ascunzătorile lor tainice, pe o masă de lemn masiv, lucrurile personale ale Cuviosului Serafim de Sarov. Erau acolo epitrahilul, pe care cuviosul îl purta în chilie, lanţurile lui cu o cruce grea de fier, o mănuşă de piele cu un singur deget, o oală veche de tuci, în care stareţul din Sarov îşi făcea de mâncare. Odoarele acelea, după dărâmarea mănăstirii, zeci de ani s-au perindat din mână în mână, de la unele surori de la Diveevo la altele.

După ce a îmbrăcat veşmintele, părintele Bonifatie a dat binecuvântarea pentru începutul privegherii. Monahiile îndată au prins puteri şi au început să cânte.

Ce cor minunat şi uimitor!

„Glasul al şaselea! Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă!" a grăit cu glasul ei bătrân şi răguşit monahia-tipicăriţă (monahia responsabilă cu tipicul). Ea avea o sută doi ani. Aproape douăzeci de ani şi-i petrecuse prin închisori şi deportări.

Şi toate bătrânelele acelea venerabile au început să cânte odată cu ea:

- „Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă! Auzi-mă, Doamne!".

A fost o slujbă care nu poate fi descrisă în cuvinte.
Lumânările ardeau. Cuviosul Serafim privea din icoană cu ochii lui nesfârşit de buni şi înţelepţi. Monahiile acelea minunate au cântat aproape toată slujba pe de rost. Doar din când în când una dintre ele arunca câte o privire în cărţile groase, neavând nici măcar ochelari, ci nişte lupe mari cu mânere de lemn. Tot aşa au slujit şi în lagăre, în deportări şi după ce au ieşit din închisoare, când s-au întors acolo, în Diveevo, şi s-au instalat în bordeiele sărace de la marginea oraşului. Totul pentru ele era ceva firesc, iar eu pur şi simplu nu înţelegeam dacă mă aflam în cer sau pe pământ.

Acele monahii bătrâne aveau în ele atâta putere duhovnicească, atâta rugăciune, atâta bărbăţie, blândeţe, bunătate şi dragoste, şi atâta credinţă, încât chiar atunci, la slujba aceea, am înţeles că ele biruiseră totul: şi puterea ateistă cu toată forţa ei, şi necredinţa lumii, şi chiar moartea, de care nicidecum nu se temeau.

Maica Eufrosina

Stăpâna căsuţei de pe strada Lesnaia din Diveevo, unde se păstrau lucrurile Cuviosului Serafim, era schimonahia Margareta. însă de mulţi ani nimeni nu ştia că ea era monahie şi schimnică în taină. Toţi o numeau „bătrâna Eufrosina" sau simplu Eufrosina, deşi era de aceeaşi vârstă cu veacul; în anul 1983, când am fost eu pentru prima dată la Diveevo, bătrâna împlinise optzeci şi trei de ani.

Călugăria în taină a apărut în timpul ultimelor prigoane Îndreptate împotriva Bisericii, în secolul XX. Monahul sau monahia care era tuns în monahism în taină rămânea în lume, purta haine obişnuite, deseori lucra în instituţii laice, dar împlinea cu stricteţe toate voturile monahale. Despre călugărie, la fel ca şi despre numele cel nou, trebuia să ştie doar duhovnicul. Chiar şi atunci când se împărtăşeau în bisericile din lume, aceşti nevoitori îşi spuneau numele lor cel vechi.

Un monah în taină era, de exemplu, renumitul filosof şi academician rus, Alexei Teodorovici Losev. La călugărie primise numele de Andronic. De obicei, în toate fotografiile, academicianul

Losev apare imortalizat cu un fel de căciuliţă neagră şi ciudată pe cap şi cu ochelari cu lentile foarte groase. Alexei Teodorovici purta acei ochelari fiindcă după câţiva ani petrecuţi în lagăre, la canalul dintre Marea Albă şi Marea Baltică, orbise aproape de tot. Iar căciuliţa neagră şi ciudată o purta nu pentru că se temea să nu răcească, aşa cum credeau toţi. Era un potcap, singurul lucru călugăresc pe care monahul Andronic îşi îngăduia să-l poarte întotdeauna.

După război, a început o altă perioadă în viaţa bisericească: au început să se deschidă bisericile şi mănăstirile. Sensul călugăriei în taină a început să se piardă. Şi, iată, tocmai atunci s-a manifestat în deplinătatea ei cunoscuta lege care spune că istoria se repetă mai întâi ca o tragedie, iar apoi ca o farsă.

în mediul bisericesc circulă nişte poveşti, cum că la Sfânta Liturghie o femeie, îmbrăcată toată în negru, dădea hotărâtă la o parte mulţimea smerită a enoriaşilor ca să fie prima la împărtăşit şi, spunându-şi numele, grăia cu voce tare: „Monahia în taină Lukeria!"

Mitropolitul Pitirim a povestit o anecdotă care apăruse în cercurile bisericeşti în anii 50. O doamnă din Moscova a venit în vizită la o cunoştinţă de-a sa. Aceea a întins pe masă cărţile de joc. Musafira, agitată, i-a şoptit: „Maria Petrovna! Maria Petrovna! Eu nu trebuie să spun nimănui, este secret, mare secret! Dar dumneavoastră vă spun... Ieri am primit în taină călugăria cu numele Concordia!" Gazda şi-a aşezat cărţile liniştită şi a răspuns: „Şi ce-i cu asta? Eu am doi ani deja de când am schima mare!"

Despre maica Eufrosina toţi credeau că fusese o simplă soră de mănăstire. Şi, dacă cei curioşi îi puneau întrebări legate de monahism, maica răspundea sincer că odinioară se învrednicise să fie soră de mănăstire la Diveevo.

A fost nevoită să-şi dezvăluie numele călugăresc abia la începutul anilor nouăzeci, cu binecuvântarea egumenei Serghia, a mănăstirii refăcute din Diveevo, unde maica Eufrosina s-a mutat cu trei ani înainte de a muri.

Până atunci s-a prezentat cu numele de Eufrosina. însă maica se purta faţă de sine cu scepticism şi uneori chiar cu dispreţ.

Odată, am tipărit la Departamentul editorial o revistă foarte frumos ilustrată, închinată Cuviosului Serafim şi istoriei Mănăstirii Diveevo. A fost cea dintâi publicaţie de genul acesta DIN perioada sovietică. Cu prima ocazie, i-am arătat acea revistă maicii Eufrosina. Era aşa de lucioasă, modernă, strălucitoare, ÎN culori clare, încât părea ceva adus de pe altă lume în căsuţa cea sărăcăcioasă de pe strada Lesnaia.

Maicii i-a plăcut foarte mult revista. S-a uitat la ilustraţii şi a răsfoit cu multă curiozitate paginile.

— O, părinte Serafim! a plesnit ea din palme, văzând Inimoasa icoană a cuviosului.

— Maica Alexandra, egumena! a recunoscut ea portretul primei egumene a obştii de la Diveevo, Agafia Semionovna Melgunova. Maica Eufrosina ştia foarte bine aproape toată Istoria de două sute de ani a Mănăstirii Diveevo.

— Iar acesta?! Nicolae Alexandrovici Motovilov!

în cele din urmă, matuşka a dat ultima pagină şi i s-a înfăţişat dinainte propria ei fotografie. Pentru o secundă şi-a pierdut graiul. Dar apoi, plesnind din palme, sincer emoţionată, a exclamat:

— Eufrosina! Şi tu aici?! Ah, ce ochi neruşinaţi!

încă de la prima mea călătorie la Diveevo cu părintele Bonifatie, maica Eufrosina, luându-şi rămas-bun, mi-a adresat destul de simplu o rugăminte, cerându-mi să vin să-i repar acoperişul şi şopronul. Eu i-am făgăduit că negreşit voi împlini acea rugăminte şi în vară m-am întors la Diveevo, luând cu mine doi prieteni. Ne-am instalat în şopronul cu fân şi ziua ne ocupam cu reparaţiile, iar seara cutreieram prin mănăstirea dărâmată, ne rugam cu acele monahii minunate şi ascultam povestirile, incredibile pentru mine, ale maicii Eufrosina.

Ea ne-a destăinuit întâmplări legate de vechiul Diveevo, cum de-a lungul tuturor deceniilor de stăpânire sovietică, Mănăstirea Diveevo a trăit sub îndrumarea părintelui Serafim, fie în închisori, fie în lagăre, fie în deportări. Sau aşa ca atunci, în jurul mănăstirii dărâmate. Se vedea că voia să transmită tot ceea ce se păstrase în memoria ei, pentru ca tot ce ştia să nu moară o dată cu ea.

Adevărata poveste a maicii Eufrosina, înregistrată de mine la magnetofon şi tipărită cu doar câteva mici corecturi

Pe când eram mică, mi s-a născut în minte această dorinţă: nu voiam să mă mărit!

Tatăl meu bea destul de des. Dacă nu se întorcea înainte de a se întuneca, ştiam că va veni noaptea şi va face scandal. Iar noi cu mama aşteptam şi tremuram...

Când auzeam, tăicuţule, trosc! portiţa, ştiam că tata venea beat.

Şi zicea:

— Dă-mi să mănânc! La orice oră ar fi venit.

Iar mama îi dădea să mănânce... îi plăcea, nu-i plăcea, arunca apoi cu farfuria în mama!

Eu trăgeam cu coada ochiului la toate astea şi ziceam:

— împărăteasă Cerească, să mă fereşti de măritiş!

Aveam o vecină, Uliţa, care-şi pierduse două degete. Şi mă gândeam: Doamne, de mi s-ar rupe şi mie ceva, ca să nu mă ia nimeni în căsătorie! Altfel, vreau, nu vreau, tot mă vor da!

Şi o rugam întruna numai pe împărăteasa Cerurilor:

Maica Domnului, rânduieşte-mi Tu viaţa. Şi nu spuneam nimănui nimic. Numai mamei.

Apoi a venit momentul: vărul meu primar, Grigorie, şi mătuşa Maria, sora tatei, au hotărât să plece la mănăstire. La Sarov şi la Diveevo. Ei erau mai mari decât mine, iar eu eram încă mică.

Le-am spus:

— Luaţi-mă şi pe mine!

Însă ei nu voiau să mă ia.

Şi am zis: împărăteasă Cerească, Maica lui Dumnezeu Chiar dacă nu mă iau ei acum, eu tot voi fugi!

Aşa o dorinţă aveam. Nu voiam să trăiesc în lume.

Ei se pregăteau de drum, iar eu spuneam întruna, tremurând: Părinte Serafim, ajută-mă!

Odată, mama şi tata se odihneau, era o sărbătoare mai mică. Şi deodată mama, deşi îi era frică să spună, totuşi, a spus:

— Ştii, tată, că Maria şi Grigore merg la mănăstire...

— Şi ce?

— Hai să o lăsăm şi pe Eufrosina cu ei...

Iar tata a spus:

— Ce, ai înnebunit?

Şi au tăcut...

Iar mamei îi era frică să spună mai mult, căci tata era destul de aspru.

Şi tăceau.

A tăcut tata ce a tăcut şi, deodată, a spus:

— Eufrosina, ai auzit ce a spus maică-ta?

— Am auzit...

— Şi tu ce zici?

Iar eu i-am spus:

— Păi, nu sunt împotrivă. Sunt de acord...

Şi atât. în rest, nici o vorbă.

Şi tremuram întruna, rugându-mă: împărăteasă Cerească, se hotărăşte soarta mea! Părinte Serafim, ajută-mă!.

Iar tata a căzut pe gânduri. Totuşi avea în el frică de Dumnezeu. Şi, fără să spună cuiva ceva, iată ce a hotărât.

Noi aveam trei văcuţe pe care tata le păstra ca zestre. în familie erau trei fete de măritat, fiecăreia trebuia să-i dea câte o vacă. Aşa era înainte, când se mărita o fată, i se dădea ca zestre o vacă.

Şi iată că tata a luat viţica pe care o păstra pentru zestrea mea şi a dus-o la târg să o vândă. Iar apoi ne-a povestit:

— M-am gândit eu, a spus el, să cer pentru viţeluşa ta preţ dublu. Şi am zis aşa: dacă îmi vor da, te voi lăsa la Diveevo. Iar de mă vor lua în râs, vei rămâne acasă.

A ajuns la târg, s-a uitat şi în târg era plin de vite.

Şi s-a aşezat în margine.

— M-am uitat în toate părţile, ne-a povestit el. Ce să faci acolo cu viţica noastră! Căci erau destule şi nu ca a noastră.

Şi numai ce m-am uitat şi, deodată, văd că fuge un bătrânel îmbrăcat într-o haină lungă de postav, cu căciula pe-o ureche. Nu s-a uitat nicăieri, nu a întrebat pe nimeni nimic, ci a venit direct la mine.

Frumoasă viţica ta! a zis el. Cât ceri pe ea?. N-am mai chibzuit nimic şi am cerut repede preţ dublu: douăzeci şi patru de ruble! Douăzeci şi patru! Preţul maxim al acelei văcuţe era de douăsprezece ruble. Iar bătrânul acela chiar s-a bucurat. Nu a pus niciun cuvânt, cum că ar fi scumpă sau altceva. Dă-mi-o! a zis el. Şi am bătut palma!

Şi bătrânul a luat viţica. Tata a rămas uimit. Stătea şi ţinea banii în mână.

S-a întors acasă şi tăcea. S-a aşezat la masă. Mama i-a pus să mănânce, iar tata a întrebat-o:

— Aşadar, Maria merge la Diveevo?

Iar mama i-a spus:

— Merge...

— Şi Grigorie la Sarov?

— Şi el merge...

— Iar Eufrosina?

Mama începuse să tremure toată.

— Asta dacă tu...

Tata s-a uitat la mama şi a spus:

— Pregăteşte-o de drum!

Şi am plecat toţi trei. Pe data de 5 mai, în anul 1915.

Şi am ajuns la Diveevo... Atât de mult mi-a plăcut locul acesta! Peste tot era curat, ordine. Nimeni nu făcea nimic fără folos. De la chilii până la biserică erau drumuri pietruite. Da, era frumos! Iar cântările, vai, erau ca ale îngerilor! Erau multe cântăreţe. Şi aveau de unde să aleagă dintr-o mie de surori! Mi-au dat ascultare la fermă, lângă râul Satis, să am grijă de văcuţe. Acolo şi locuiam.

Mătuşa mea, Maria, e adevărat, în scurt timp a plecat acasă. Nu a rămas să vieţuiască aici. Păi ce fel era mănăstirea noastră? Nici cămăşuţe, nici rufărie nu ne dădeau, ce luai din casa părintească, aceea purtai. Vărul meu, Grigorie, a plecat şi el după un an şi jumătate din Sarov.

Odată, e adevărat, Grigorie a venit la mine la Satis. Dar, de fapt, nu la mine a venit, ci mergeau undeva după fân. Şi m-a văzut cu văcuţele, în opinci, şi a zâmbit:

— în opinci? Eu nu m-aş fi încălţat cu ele!

Aşa a spus! Pe monahi îi îmbrăcau şi îi încălţau chiar şi cu cizme. De aceea se mândrea el. Dar era interesant: Cum de se credea el bogat? Căci mi-a dat numai o copeică! Au râs maicile după aceea: Iată, au zis ele, bogătaşul i-a dat surorii noastre o copeică. Of, Domnul fie cu el.... Mândria pusese stăpânire pe el! Aşa i-a fost, probabil, soarta... îl apucase şi tristeţea şi n-a mai stat în mănăstire, a plecat şi chiar fără să mă fi anunţat. Dar pe mine Domnul m-a întărit. Da...

Doar că atunci când Grigorie a ajuns acasă şi le-a povestit părinţilor cum umblam în opinci şi cât de greu îmi era să vieţuiesc acolo, mama îndată a izbucnit în plâns. S-au aşezat la masă, iar Grigorie a luat pâinea în mâini şi a spus:

— Iată unde este împărăţia Cerurilor! Căci acolo nu este!

Ca şi cum pâinea din făină cernută ar fi împărăţia Cerurilor!

iar pe mama şi mai tare a podidit-o plânsul. Iar el, Grigorie, nu avea de gând să se mai întoarcă la viaţa monahală. Şi nu avusese o ascultare grea: cocea pâine în formă de colaci. Dar odată s-a întâmplat să vină arhiereul; el aşa umbla mereu, cu cârja. Avea părul lung, ondulat, până la umeri! Iar vrăjmaşul chiar atunci l-a tulburat. însă Grigorie nu a înţeles aceasta. Da...

Şi iată ce vă mai spun eu, băieţi, dar să mă iertaţi, pentru Hristos! Aveţi de gând să mergeţi la mănăstire? Da? Aveţi de gând... Păi atunci, primul lucru pe care vi-l spun este acesta: să nu-i judecaţi nici pe monahi, nici pe egumeni. Că, dacă-i veţi judeca, nu veţi prinde rădăcini. îndată vă veţi lua zborul!

Nu demult a venit la noi de la Zagorsk, din lavră, un anume Vasile, ierodiacon. Şi l-am auzit judecându-i pe monahi, că nu vieţuiesc corect. Şi i-am spus:

— Ai grijă, că nici tu nu vei mai sta în mănăstire.

Şi aşa s-a şi întâmplat! A plecat din lavră. Da... Iată care-i porunca: De vezi vreun păcat la vreun monah sau ieromonah de-acolo sau face egumenul ceva greşit, datoria ta este să nu-i dai atenţie! Te întorci şi nu te uiţi la nimeni! Lasă-i să greşească, cum spunea părintele Serafim: Să trăiască cât vor, să mănânce pâinea noastră. Va veni şi vremea când Dumnezeu însuşi îi va da afară. Aşadar, de osândire să vă temeţi! Să nu judecaţi! Nu e treaba noastră, Domnul însuşi îi va îndrepta.

Iar de are cineva vreo slăbiciune, nu e treaba ta. Nu te uita la el. Nimeni nu este judecătorul lui.

Iată, aşa! Iar Grigorie aşa era, pe toţi îi judeca: Lucrul ăsta nu-i corect! Celălalt nu este aşa! Al treilea nu e bun! Iată cum ar trebui să fie. Păi ce monah e ăsta? Şi unde este Domnul lui? Şi a plecat din mănăstire. Dacă voieşti o viaţă după Dumnezeu, trăieşte-o tu cum ştii.

Şi, precum se întâmpla să spună fericita stareţă Agaşa: La tot pasul să te rogi: împărăteasă Cerească, păzeşte fecioria mea, nu mă lipsi de împărăţia cea Cerească, nu mă lipsi de sfânta Ta mănăstire!. Atunci te vei întări şi vei fi viu. Căci vrăjmaşii vin mulţi, din toate părţile.

Am văzut undeva o ilustraţie: era Cuviosul Serghie, iar în jurul lui nişte fiare îngrozitoare, tot felul de crocodili. Iar el stătea şi se ruga. Aţi văzut-o? Şi cine erau crocodilii? Ştiţi? Erau diavolii şi patimile omeneşti! însă rugăciunea pe toţi ne mântuieşte. Dacă judeci, nicăieri nu poţi trăi în bună înţelegere, iar lucrul acesta e urât de Dumnezeu. Uită-te la tine însuţi!

Iar acum iată cum mă rog: împărăteasă Cerească, se apropie moartea... Nu mă lăsa!. Numai Ea, Stăpâna, ne ajută şi ne apără pe toţi, oriunde am fi. Fie că eram în temniţă, fie deportată, repetam întruna numai: Biruitoare aleasă a Voievodului![26] Numai aşa mă rugam... Şi Domnul m-a păzit.

Pe atunci locuiam la ferma de lângă râul Satis. Pământ aveam mult, mi-l donase cineva. Şi vite aveam multe. Acolo şi duceam vacile la păscut.

Odată, au adus la noi o viţică din Sarov. Voiau să aducă la noi vite de soiul acela. Acolo vitele erau albe şi aşa de sănătoase!

26 Rugăciune veche către Maica Domnului.

Iar la noi erau roşcate şi mici. Viţica aceasta adusă de la Sarov era foarte bine păzită. Doi ani nu trebuia să i se dea drumul în cireada mare, numai în al treilea an.

Şi, iată, când viţica aceasta avea încă numai doi ani, a auzit cireada cea mare dincolo de râu, căci mugeau vacile. Şi viţica mea a început să se agite! S-a aprins toată şi a fugit într-acolo, la cireada mare. Iar lucrul acesta era interzis!

Eu am luat-o la goană după ea! Am fugit eu cât am fugit, dar ea ţuşti! în râul Satis şi a început să înoate. Iar râul Satis era adânc. Viţeluşa a trecut înot pe partea cealaltă şi a alergat la cireada cea mare. Iar eu am rămas pe mal! Am căzut în genunchi şi am — — strigat:

— Părinte Serafim! Ce faci, nu vezi ce se întâmplă, oare?! A fugit viţica!

Iată, pe tonul acesta începusem să mă cert cu cuviosul: Nu vezi ce se întâmplă, oare?!.

Şi ce credeţi? Viţeluşa deodată s-a oprit. De parcă ar fi fost pironită locului. Apoi s-a dat îndărăt şi încetul cu încetul s-a întors şi a pornit înapoi. Ca şi cum o trăgea cineva! A intrat în râu şi a înotat încetişor înapoi.

Ajunsă la mal am luat-o de funie: Ah, ştrengăriţo, ce m-ai mai chinuit!.

îmi închipui că doar părintele Serafim a fost cel ce a oprit-o! Apoi nu s-a mai dezlănţuit! Iar după aceea s-a făcut o văcuţă atât de frumoasă! Dar în scurt timp am fost alungate de acolo, de pe râul Satis...

Da... A fost o perioadă cumplită. A început războiul cel mare, iar apoi l-au detronat pe ţar. Revoluţia. Voi nu aţi prins-o, nu ştiţi.

La început nu s-au atins de mănăstire, dar ferma au prădat-o. Apoi au venit să ne jefuiască şi pe noi. Ne-a fost dat şi nouă să pătimim. Şi cine ne jefuia? Satele noastre s-au ridicat împotriva noastră. Satele noastre! Lomasovo, care e la şase kilometri de Satis. Pe ţăranii şi ţărăncile din satul acesta aşa îi şi numeam lomasovi. Şi ce au vrut ei? Să ne jefuiască şi să ne ia tot!

Dar noi ştiam dinainte că aşa va fi. Fuseserăm prevenite. Au trimis muncitori din mănăstire la noi, la Satis, să mâne vacile noaptea şi să le ducă la mănăstire. Altfel, în ziua următoare nu ar mai fi fost acolo, le-ar fi luat! Şi toată noaptea vai, tăicuţule, toată noaptea! am mânat cireada! Ce ne-am mai căznit cu vacile! Şi cu viţeii, care fiind mici, chiar şi de cinci zile, erau puşi În căruţă. Erau multe vaci şi mulţi viţei.

Apoi am rătăcit drumul, mergând prin pădure. Iar pădurea era greu de străbătut! Ce ne-am mai chinuit! Am crezut că nu era departe, dar erau douăzeci de kilometri. Şi încă am mai ocolit şi un conac în care locuia un moşier, Lajkin. El avea acolo o fabrică de alcool. Şi începuseră deja s-o jefuiască. Veniseră de peste tot, să bea tot! S-au suit în cazane, unii s-au înecat. Mulţi au ars. Erau fără stăpâni şi intrau toţi, fiecare unde voia.

Da... Vacile abia mergeau, iar viţeluşii obosiseră şi cădeau. Ceea ce a fost, nu pot uita! Cu greu, dar am ajuns totuşi la Diveevo. La ora şapte. Era a doua sfântă liturghie, iar noi veneam cu vacile! Şi

am mânat toată cireada în curtea cailor. Le aduseserăm totuşi pe toate. Iar apoi maica egumenă ne-a poruncit să ne întoarcem. Am băut un ceai şi am pornit iarăşi la drum.

împreună cu prietena mea, Parascheva, fiind nedormite de o noapte şi o zi, am mers încet-încet... Şi am obosit, nu mai aveam puteri! Hai să ne aşezăm... Ne-am aşezat, se înţelege, drept pe cărare şi îndată am aţipit. Cât am dormit, nu ştiu, fiindcă eram foarte obosite. Şi iată că s-a apropiat de noi un ţăran cu căruţa lui. A strigat el cât a strigat să ne dăm din drum, dar noi, puteai să ne omori, nu auzeam nimic! Dormeam. Şi ce a făcut ţăranul? Ne-a biciuit! Iar noi ne-am speriat: Doamne Iisuse Hristoase, dar unde suntem?. în jur era pădure, iar noi nu înţelegeam nimic, ne speriasem.

— Unchiule, spune-ne, pentru Hristos, unde suntem? Unde am nimerit?

Iar el a înjurat! Şi a trecut... Păi, Dumnezeu fie cu tine!

Ne-am aşezat din nou. Şi abia ne-am dumirit. De unde veneam? încotro mergeam? Apoi am văzut că nu eram departe de conacul unde lomasovii lui Lajkin prădau fabrica de alcool. Probabil că şi ţăranul acela cu căruţa tot într-acolo mergea. Şi am văzut că şi făraşele, şi făcăleţele pentru rufe le cărau, şi tot ce era în casa lui Lajkin. Şi nu am mai mers pe drumul acela, ne gândeam că ne vor omorî. Cum să nu, noi eram măicuţe... I-am auzit, strigând: Acum haideţi la călugăriţe!.

Şi am alergat degrabă la surorile noastre, care deja ne aşteptau.

— Cum de aţi întârziat atât de mult?

Le-am povestit tot: cum ne-am rătăcit, cum am aţipit şi cum am ajuns. Şi că îndată vin ţăranii să ne jefuiască.

Abia ce le-am povestit şi le-am auzit pe surori, strigând:

— Au venit lomasovii! Cu drapelul roşu!

Şi au dat buzna. Erau mulţi! Noi aveam acolo un hambar, iar ei s-au dus direct la acel hambar.

— Daţi-ne cheile!

232

A venit la ei cea mai mare dintre noi.

— Bine, vi le dau acum. Ce vă trebuie?

— Totul ne trebuie! Tot! Toate grânele le vom lua! Dă-ne tot ce ai!

Maica s-a gândit că-i va opri...Dar de unde... Şi au descuiat. Acolo aveam şi crupe de mei, de hrişcă, şi făină... Şi am început să umplem câte un sac. Dar ce, ei au putut aştepta, oare, să umplem câte un sac? Ne-au împins afară şi au început ei să îşi pună. Au luat tot!

Un ţăran s-a băgat drept în făină. Cumplit! îţi venea şi să râzi şi să plângi! Era alb tot! Şi aşa au umplut sacii.

Iar apoi am auzit: buf!buf!erau împuşcături! Ce însemna asta? Ne-am uitat într-acolo, veneau ţăranii din Vertiansk să apere mănăstirea şi să-i gonească pe cei din Lomasovo.

Noi am strigat:

— Ajutor! Săriţi! Ne vor omorî!

Iar ţăranii din Vertiansk ne-au spus:

— Ce ţipaţi, prostuţelor? Nu pe voi vă vom omorî, ci pe ăia de acolo!

Dar, slavă lui Dumnezeu, nu au omorât pe nimeni. Au tras cu puşca doar în sus. Şi i-au gonit totuşi pe lomasovi. însă ei furaseră aproape tot!... Vai, ce jaf a fost! Domnul să îi ierte...

Era toamnă. Luna octombrie anul 1917 şi deja era frig... Strânseserăm deja provizii de ciupercuţe, varză, toate pentru iarnă.

Iată, ca acum văd: un ţăran s-a băgat în pivniţă şi a scos de acolo un ciubăraş cam de două vedre. Foarte mult îi plăcea ţăranului ciubăraşul. Iar în el erau cele mai bune ciupercuţe. Şi omul ce a făcut? A vărsat ciupercile şi, fără să-şi cruţe opincile, le-a călcat în picioare! Ca să nu le ia nimeni. Căci el nici nu avea nevoie de ciuperci, lui îi trebuia doar ciubărul!

Şi mai era acolo un tătar. Şi lui i-a plăcut un ciubăraş, însă altul, iar în el erau roşii.

— Astea ce sunt? a întrebat el.

Iar noi aveam o soră din Basarabia, care era cam hazlie:

— Astea, a zis ea, sunt doctoriile noastre!

— Ce doctorii?

— Păi, când vaca se umple de păduchi, noi o spălăm cu doctoriile astea.

Aşa a spus! Şi el a crezut. Nu a priceput că erau roşii.

Şi aveam mai multe oale pentru lapte bune, de sticlă.

O, Doamne! Un flăcău s-a urcat în pod şi a văzut acolo oalele acestea. Şi le-a pus în sac. Iar pe scară, fiind mică, ciocnindu-se una de alta, s-au spart. Şi le-a aruncat în curte! Acuma ştiu de unde să iau! Şi a plecat.

Şi toţi erau beţi! Furaseră votcă de la fabrica lui Lajkin. Ce au făcut, nu se poate povesti! Chiar în curtea noastră un bărbat din ăsta s-a prăbuşit fără cunoştinţă. Era beat! Şi se învineţise!
Doamne, iartă-ne pe noi, păcătoşii!

Iar apoi au apărut şi cei de la putere. Cam vreo paisprezece oameni. Şi au făcut şedinţă la noi, în bucătăria mare. Au hotărât ce să facă cu alcoolul. Dacă vom lăsa totul aşa cum este, au spus ei, nu ştim ce vor face oamenii! S-au gândit ce s-au gândit şi au hotărât: Haideţi să aruncăm alcoolul ăsta. Pur şi simplu ca pe apă, în pământ. însă alţii au spus: Nu se poate aşa ceva! Alcoolul este necesar oriunde, este un medicament!. Iar alţii au răspuns: Nu, în acest moment nu există posibilitatea de a-l ţine aproape de oameni! Pentru că poporul face multe nenorociri când bea!.

Totuşi s-au hotărât şi au aruncat tot alcoolul acela. Era făcut din cartofi. Duceau cartofii la fabrică şi făceau votcă. Doar că înainte de a vărsa votca autorităţile acelea au venit la noi şi ne-au întrebat:

— Aveţi sticle?

Aveam sticle mari, cu apă sfinţită. Şi le-am arătat.

— Ce aveţi în ele? au întrebat.

— Aghiasmă.

Au luat sticlele. Şi le-au vărsat! Pe podea! Ce, le părea lor rău de acea aghiasmă? Ei şi-au luat alcool. Iar alcoolul rămas l-au vărsat direct pe pământ, în ţărână.

După aceea, ţăranii şi ţărăncile din toate satele apropiate şi din cele îndepărtate au venit şi au spălat ţărâna. Şi au băut apa aceea, copilaşilor! Şi câţi ţărani s-au înecat atunci în fabrică! Unul a căzut cu picioarele într-un cazan şi ca un cărbune a ars în alcool!

Ferma de lângă râul Satis au jefuit-o toată, iară pe noi ne-au alungat. Da... Când a fost asta? Păi, în anul 1917, când a început revoluţia.

Iar mănăstirea au închis-o în 27... Atunci deja nu mai aveau frică. Pentru că se formase puterea.

Toate mănăstirile dimprejur le desfiinţaseră deja, dar de noi încă nu se atingeau. Cineva de la Moscova ne ajuta. Ne-au comunicat în taină: Deocamdată nu plecaţi nicăieri, staţi acolo. Am organizat un artei[27]. Şi am început să ne numim [27] Artei cooperativă de producţie agricolă.
NU mănăstire, ci cooperativă de producţie. Dar în anul 1927 autorităţile au început să-i ceară maicii egumene actele tuturor surorilor.

Iar noi am spus:

— Nu avem niciun fel de acte!

Şi era adevărat, căci în mănăstire ne primeau fără acte.
Deşi, bineînţeles, ne numărau, se ţinea totuşi o evidenţă. înainte de revoluţie erau peste o mie de surori. Iar eu venisem în 1915.

A cui eşti şi de unde vii?. Şi în mănăstire era o maică din satul nostru, Agaşa, care era mai mare decât mine.

— Sunt din acelaşi sat cu Agaşa...

— O, eşti consăteana Agaşei!

Şi atât. Cam ăsta era actul: Consăteana Agaşei.

Bătrânele mi-au povestit: Când surorile locuiau împreună cu Cuviosul Serafim, adică cu o sută cincizeci de ani în urmă, părintele Serafim le-a spus: Va veni vremea când orfanele mele ca boabele de mazăre se vor risipi pe porţile Naşterii! Iar noi ne întrebam: Care vor fi porţile acestea? În mănăstire nu sunt asemenea porţi.

Şi iată că în anul 1927 se apropia hramul nostru, Naşterea Maicii Domnului. La ora două era vecernia mică. Eu atunci eram la clopote. Şi am fugit în clopotniţă să trag clopotele. Doar ce m-am atins de lacăt şi cineva din spate m-a apucat de mână. Vai, tăicuţule, era o şapcă roşie! Un miliţian! Nici nu am văzut de unde a apărut. S-a agăţat de lacăt şi nu mi-a dat voie în clopotniţă.

— Stai! mi-a spus el.

Iar eu i-am zis:

— Cum stai?! E timpul să tragem clopotele!

— Pentru voi, a zis el, e timpul. Dar pentru noi, nu.

Cântăreţele au venit în fugă şi au întrebat:

— De ce nu trageţi clopotele?
Iar eu am lăsat capul în jos:
— Păi, uitaţi, nu-mi dă voie „şapca roşie"!
Nu ne-au dat voie să tragem clopotele la hram, dar ne-au dat şapte zile să ne pregătim de plecare.
Asta a fost în anul 1927, în septembrie. După calendarul vechi, pe data de opt. Iar după cel nou, nu ştiu ce dată era.
Naşterea Născătoarei de Dumnezeu este pe 8 septembrie. Şi atunci surorile şi-au amintit:
— Părintele Serafim a spus: Orfanele mele ca boabele de mazăre se vor risipi pe porţile Naşterii? Iată şi porţile Rojdestvensk(Naşterii)!
Şi-au adus aminte de cuvintele cuviosului!
Apoi surorile au cerut:
— Daţi-ne voie în aceste şapte zile să isprăvim totul. Adică, să facem şi slujba, să tragem şi clopotele.
— Păi, faceţi cum ştiţi.
Nu ne-au refuzat.
După o săptămână, am tras toate clopotele pentru priveghere! Pentru ultima dată! Am tras clopotele, am făcut slujba... Şi ca păsărelele am zburat care încotro. Iată-aşa... Şi ploua! Şi am plecat la drum... Doamne, oamenii împotriva noastră şi Domnul cu noi! împărătească Cerească!... Şi era cu neputinţă ca autorităţile acelea să nu ne propună să dezbrăcăm haina monahală! Umblaţi ca mirenii ne-au spus. Şi să nu avem icoane, ci să-l punem pe Lenin. Cu asta nimeni nu a fost de acord!
în biserica cu hramul Maicii Domnului din Tihvin se păstra totul pentru noua catedrală. Au început să care tot ceea ce era acolo, chiar în prezenţa noastră. Veşminte, cruci, tot-tot au luat. Iar ţăranii care mânau căruţele nu erau bucuroşi: Noi le-am adus aici cu bucurie, pentru catedrala nouă, iar acum nu ne bucurăm. Atunci unii dintre ţărani, lăsându-şi capetele în jos, chiar au plâns. Era jalnic! Au plâns ei, dar ce puteau face împotriva puterii?
Pe maica egumenă a doua zi au luat-o la închisoare. Iar noi am pornit care încotro...
Numai arhiereul a rămas cu noi, în ascuns. Şi ne-a spus:
— Din mănăstire v-au izgonit, dar monahismul nu vi-l pot lua.
Nu ştiu cum gândeau oamenii, dar măicuţele gândeau aşa: Toate acestea sunt pedeapsa lui Dumnezeu. Domnul a îngăduit această stăpânire.
Era anul 1937. Eu şi măicuţele locuiam în jurul mănăstirii.
Eu locuiam aici, pe Kalganovka. Şi pe cealaltă parte a străzii mai erau căsuţe şi acolo locuiau măicuţe. Unele însă se temeau de închisoare şi s-au măritat... Domnul să le ajute!
A venit vremea să ne ia la închisoare, în anul 1937. Au apărut trei oameni nişte judecători. Ţin minte, era o cameră aşa de mică. Iar ei erau nişte bărbaţi aşa de mari. S-au aşezat, iar miliţianul a adus dintr-odată douăzeci de persoane, numai măicuţe.
— Vai, frate, ce multe ai adus!
— Şi încă ştiu de unde să mai iau.
237
— Ce sunt?Fete?
— Fete...
— Păi, cum să vă judecăm? Mergeaţi la biserică?
— Mergeam.
— Scrie: „vagaboande".
Aceasta a fost vina noastră: „vagaboande".
Şi ne-au dus în Taşkent. în vagoanele cu care transportau vitele. Era curent peste tot. Şi acolo, în vagon, m-am îmbolnăvit.
Şi plângeam întruna: Doamne mă gândeam eu pentru ce mă duc la închisoare? Sunt o deţinută! îmi era cumva necaz că mergeam la închisoare. Şi plângeam. Da, şi probabil că toate plângeau. Aveam faţa udă de lacrimi. Iar apoi, cum a pornit trenul, a început vântul, şi îndată mi-a îngheţat capul. Am făcut erizipel![28] Toată m-am umflat. Am ajuns în Taşkent, dar eu nu mai pricepeam nimic. M-au dus la spital. Şi nu am murit, am rămas în viaţă...
Ne-au dus în Taşkent, în câmp deschis şi, îndată ce am fost libere, am format un orăşel întreg. Muncitori fără plată.

Apoi s-a mai făcut o verificare generală. Pe un hol întunecat. De ambele părţi erau paznici înarmaţi. Ce frică ne-a fost acolo! Câtă pază, iar câinii lătrau! Doamne, şi de ce păzeau nişte oameni atât de buni, nişte măicuţe? Şi iată că trebuia să treci pe o asemenea cărăruie, printre paznici. Treceai, iar la capăt era percheziţia. Ne luau cruciuliţele! Domnul să îi ierte! Maica

28 Erizipel boală infecţioasă, manifestată prin inflamarea şi înroşirea pielii, prin dureri şi stare febrilă.

Domnului... Un miliţian smulgea crucea, o călca în picioare, întrebând: Pentru ce o porţi?

Şi iată, când ne-au luat cruciuliţele, am simţit ca şi cum înaintea noastră stătea însuşi Domnul răstignit! Că însuşi Domnul suferea pe Cruce! Ne-au luat cruciuliţele, ce nenorocire!

Ce mai puteai face? Cum să trăieşti fără cruce? în vremea aceea torceam fire, vată din Uzbekistan. Şi erau acolo furci, pe care le tăiai puţin şi făceai o cruciuliţă. Şi am făcut cruciuliţe Am mers la baie cu crucile. Iar acolo erau unele care îndată au raportat conducerii:

— Maicile au iarăşi toate cruci!

însă nu ni le-au luat. Şi, chiar dacă le luau, găseam noi altceva din care să facem.

Dar şi Domnul ne întărea! O soră de la Diveevo, care fusese închisă înaintea noastră, îl văzuse în vis pe părintele Serafim. Părintele aducea acolo, în închisoare, o serie întreagă de maici. Şi spunea vesel, aşa:Deschideţi uşile, că vă mai aduc surori! Adică pe noi!

Iar până atunci, când eram încă în libertate la Diveevo, aveam în mănăstire o cuvioasă, Maria Ivanovna. Eram de faţă când a murit, la scurt timp după ce am fost gonite din mănăstire. Şi am întrebat-o toate atunci:

— Măicuţă, când ne vom întoarce în mănăstire? Noi la mănăstire vrem.

Iar ea ne-a zis:

— Vă veţi întoarce la mănăstire. Eu şi răposata maică vistiernică vom începe în curând să vă chemăm în mănăstirea asta!

Şi ştiţi ce mi-a mai spus ea?

— Numai că în mănăstirea asta nu veţi fi strigate după nume, ci după numere. Iată, pe tine, Eufrosina, te voi striga împreună cu vistiernică: 338!

338... M-am mirat eu, dar am ţinut minte. Iar, când m-au luat la închisoare, numărul acesta l-am avut! Ţin minte acest număr al meu - 338. Da, ea mi-a spus asta, fericita Maria Ivanovna! Şi iată şi mănăstirea!

Ce mai, au fost nişte vremuri... Posturile nu le mai ţineam. Doamne, iartă-ne! Când găteau câte ceva din oase... Postul Mare totuşi îl ţineam. Apă sau ceva de post mâncam. însă mâncare de frupt nu mâncam.

Totuşi, era bine că eram acolo multe măicuţe, patruzeci. Peste tot era înghesuială. Jos era golănimea! Ele domneau acolo. Iar noi eram sus. Nouă ne era mai bine! Dumnezeu fie cu ele! Printre noi erau şi cântăreţe. Şi, uite-aşa, ne adunam sus şi cântam încet „Glasul arhanghelului".

Erau unele care ştiau totul pe de rost, şi slujbe, şi acatiste. Nu aveam voie să ţinem cărţi. Ne-au luat cărţile, da...

Odată am mers în expediţie. Şi am mers mult. Iar în vagonul vecin era golănimea. Şi toate erau în zdrenţe! Măicuţele stăteau separat. Dar, iată, au băgat una la noi. Şi era toată... aproape goală! Nimic nu avea pe ea, era îmbrăcată aşa, sumar. Nici lenjerie nu avea, nimic. Iar noi, măicuţele, toate aveam lenjerie. Şi cămăşuţe de schimb, şi pesmeţi, şi ce mai trebuia, de toate aveam. Iar ele nu aveau nimic. Şi ni s-a făcut milă de ea. Una i-a dat ceva de mâncare. Alta i-a dat o fustă, alta o broboadă şi am îmbrăcat-o cu de toate. Într-o staţie a deschis uşa un militar. Eram însoţite nu de bolşevici, ci de militari, de soldaţi.

— Ei, surorilor, cum o duceţi? ne-a întrebat el.

— Bine. Slavă Domnului.

— Poate-i trebuie ceva cuiva?! Poate e vreuna bolnavă?!

— Nu, nimic. Suportăm totul!

Iar acea femeie uşuratică a spus:

— Tovarăşe comandant! Dar măicuţele se roagă lui Dumnezeu. Cântă!

Şi el a zis:

— Foarte bine! Cântă şi tu cu ele. De aceea şi stau jos. Să se roage.

Şi am mers mai departe. Fiecare vagon avea un soldat. O santinelă. Noi eram în vagon, iar paznicul

sus, pe vagon. Era frig acolo. Şi umbla mereu, bătea din picioare. Ne era aşa milă de el! „Doamne, noi stăm la căldură, iar el stă acolo în frig şi ne păzeşte!"

Şi, când trenul se mişca, soldatul ciocănea şi spunea:

— Ei, surorilor! Cântaţi „Boieroaica"! iar noi cântam „Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul". Sau cântam din Liturghie. Şi mereu, când ne mişcam, deşi nu ştia cum să ne numească, ciocănea şi ne spunea:

— Cântaţi „Boieroaica", nu vă temeţi!

Da... Doamne, erau şi oameni buni. Erau de tot felul...

Apoi pe noi, măicuţele, ne-au mutat în orfelinat la copilaşi.

Acolo, lângă închisoare, era un orfelinat. Mamele lor stăteau în lagăr. Iar golănimii nu i se puteau încredinţa copiii. Şi, de aceea, au dus acolo măicuţe.

Iar nouă ne era bine acolo! De Paşti, îndată ce-i culcam pe copilaşi, la orele douăsprezece ne adunam în acel... cum îi spune... am uitat... nu mai ştiu... pavilion! Copilaşii se jucau ziua în acel pavilion! Ne adunam acolo şi cântam încet: „învierea Ta, Hristoase Mântuitorule..." şi „Hristos a înviat". Aşa, încet...

Odată, sora medicală şi directoarea ne-au auzit. Unde se aude această cântare? Ca îngerii cântă!Au venit şi au dat peste noi.

— Voi cântaţi aici?

Iar noi ne-am speriat! Directoarea era evreică. însă nu a spus nimănui nimic.

— Bine, numai să cântaţi încet.

Şi a trebuit să-i botezăm pe copii! O, Doamne, iartă-ne, trebuia să spunem asta preoţilor... Când le-am făcut baie, atunci i-am şi botezat. Am zis Crezul şi am mai zis şi alte rugăciuni, dar am uitat care. Am botezat câte patru copii o dată. Iar pe cei care ERAU grav bolnavi i-am botezat pe rând, să nu se extindă vreo molimă. Iată-aşa. Şi câţi copii au murit acolo! Mulţi... De acolo am şi fost puse în libertate.

O, Doamne, Dumnezeul meu! Câte nu am mai făcut! Câte treburi n-am făcut în viaţă! Am şi tors, am şi ţesut, am crescut şi copilaşi! Şi eram măicuţe!

Ei, închisoarea pe nimeni nu cruţă! Se spunea: Cine nu a fost în închisoare, va fi, iar cine a fost, nu va uita. Acum, iată, ar mai trebui să trecem vămile... Domnul să ne ajute! împărăteasa cerească! Mult am mai sporovăit aici!

Când ne-am luat rămas-bun şi ne-a condus, maica s-a oprit, şi-a desfăcut basmaua şi a scos de sub gulerul dulamei o cruciuliţă mică de lemn.

— Eu o păstrez! Nu ştiu cum, dar nu am pierdut-o.

Cruciuliţa este un merit din închisoare... Iată o simplă bucăţică de lemn. Şi vă spun aşa, simplu... De vă spun rău, nu mă judecaţi! Voi toţi şaptezeci de ani aţi fost în robie! înţelegeţi asta, nu? Iar noi tot în robie am trăit, sub stăpânirea sovietică. Aceeaşi robie! Iar mai departe nu ştiu ce va fi... Am auzit de la un om, nu îi spun numele, că a spus: împărăţia lui Ham a luat sfârşit!"

În vizită la maica Eufrosina

Au trecut câţiva ani. Odată, într-o iarnă, fiind nu de mult hirotonit preot, a trebuit să merg la Mănăstirea Diveevo, care începuse pe atunci să se refacă. Sfârşindu-mi treburile în mănăstire, am plecat în grabă la maică, pe Strada Lesnaia. însă portiţa cunoscutei căsuţe era zăvorâtă cu un lacăt mare. Mi s-a părut ciudat. Căci maica nu ieşea nicăieri: împlinise la acea dată nouăzeci şi doi de ani.

Ridicându-mi poalele dulamei, am sărit peste gard. Când am bătut la uşă, mi-a răspuns maica şi mi-a spus că o ţineau închisă în casă şi nici cheile măcar nu i le dădeau, pentru că avea atât de mulţi vizitatori, încât veneau neîncetat, de dimineaţa până seara.

însă vroiam să ne vedem. Aşa că maica a deschis o ferestruică şi eu am pătruns, ca Romeo, în casă.

— Tihon! Ştiu că eşti deja preot! a fost primul lucru pe care mi l-a spus maica. Spovedeşte-mă repede, că nu mă pot spovedi la preoţii ăştia mireni.

După spovedanie, maica m-a aşezat la masă şi a început să trebăluiască. A făcut omletă, a încălzit cartofi. Şi, deodată, a scos de sub masă o sticlă cu votcă. Eram prieteni de aproape zece ani şi nici măcar să-mi închipui nu puteam că ea era capabilă să se atingă de votcă. Iar acolo era votcă curată!

— Ce este? m-a întrebat ea, băgând de seamă mirarea mea. Înainte nu te tulburam, mă temeam că te vei sminti. Dar acum eşti mare, eşti preot, nu mă vei judeca. Nouă, bătrânilor, ne trebuie aşa ceva

pentru circulaţia sângelui.

Şi-a turnat într-un păhărel treizeci de grame, mi-a turnat şi mie şi a băut cu plăcere votca aceea nediluată cu apă. Pentru mine a fost ceva cu totul uimitor, dar mi-a descoperit încă o latură a vieţii acestei mari monahii, a unei vieţi nepătrunse de legile simple ale „logicii" omeneşti.

Într-un cufăr tainic, printre alte lucruri ale Cuviosului Serafim, monahiile păstrau cu grijă o lumânărică. Când maica Eufrosina scotea odoarele sfinte ca să se poată închina pelerinii la ele, lumânărica, de obicei, stătea undeva într-o parte şi nimeni nu o băga în seamă. Odată, am întrebat-o pe maica ce era cu lumânarea aceea deosebită. Şi ea mi-a povestit următoarea întâmplare.

Acea lumânare o păstrau surorile din vremea Cuviosului Serafim. El le-a dat-o înainte de moartea sa şi le-a spus: „Una dintre voi va întâmpina cu această lumânare trupul meu; el va fi mutat şi se va odihni la Diveevo. Doar moaştele mele nu vor sta în Sarov, ci mă voi muta la voi, în Diveevo".

După ce s-a săvârşit în anul 1833, Cuviosul a fost îngropat la Mănăstirea Sarov. Acolo a început cinstirea lui, acolo au început să vină miile de pelerini din toată Rusia. în anul 1903, a avut loc proslăvirea Sfântului Serafim în ceata cuvioşilor şi moaştele lui au fost aşezate în Sarov, în catedrala Sfintei Treimi, într-o raclă splendidă. Credincioşii ortodocşi auziseră, desigur, de prorocia Cuviosului Serafim, de faptul că el se va muta cu moaştele sale în Diveevo, dar lucrul acesta părea atât de neînţeles, mai ales după revoluţie, când se credea că moaştele fuseseră distruse, încât prorocia era considerată mai degrabă simbolică.

Şi maica Eufrosina mi-a mai povestit că în anul 1927, în ajunul închiderii Mănăstirii Diveevo, fericita Maria Ivanovna, care vieţuia aici, Le-a adunat pentru ultima dată pe surorile din Diveevo şi, luând acea lumânare sfântă, lăsată de Cuviosul, a aprins-o înaintea tuturor. Iar apoi a prezis că ultima dintre surorile adunate acolo, care va rămâne în viaţă, în numele tuturor monahiilor, adormite, torturate, omorâte, dar rămase credincioase Domnului Dumnezeu, va întâmpina în Diveevo moaştele Cuviosului Serafim, chiar cu acea lumânare.

Când maica Eufrosina mi-a povestit această întâmplare, mai erau în viaţă, probabil, zece monahii de la Diveevo. Şi, an după an, deveneau tot mai puţine. Dar cele rămase credeau cu sfinţenie în împlinirea prorociei. în cele din urmă, din cele aproape o mie de surori care vieţuiseră în Diveevo până la revoluţie a rămas doar una singură, maica Eufrosina.

În anul 1990, în Leningrad, au fost găsite moaştele cuviosului Serafim de Sarov, care păruseră pierdute pentru totdeauna. Iar după un an, cu cea mai mare solemnitate, în procesiune religioasă prin toată Rusia, sfintele moaşte au fost mutate la Diveevo, întrucât în Sarov nu funcţiona atunci nicio biserică, iar Mănăstirea Diveevo era deja restaurată.

Când arhiereii, în frunte cu Patriarhul Alexei, în prezenţa a mii şi mii de oameni, în minunata cântare a corurilor, au introdus moaştele Cuviosului Serafim în biserica din Diveevo, la uşă stătea maica Eufrosina, schimonahia Margareta, cu lumânarea aprinsă în mâini.

Maica a murit pe 9 februarie, în anul 1997, în ziua pomenirii noilor mucenici şi mărturisitori ai Rusiei. Şi ea însăşi a fost o mărturisitoare şi o nouă muceniţă, ca şi părintele Ioan (Krestiankin), care a murit tot în această zi de sărbătoare, cinci ani mai târziu.

La Bobotează apa se sfinţeşte În toată lumea?

O Istorie care poate intra În viitoarele „Proloage"

Un cunoscut duhovnic din Rusia, care a petrecut mulţi ani în închisoare, a fost întrebat cum săvârşea acolo Dumnezeiasca Liturghie. Iar bătrânul a răspuns:

— Mulţi preoţi ştiau textul Sfintei Liturghii pe de rost. Pâinea, chiar dacă nu era de grâu, putea fi găsită fără greutate. Vinul a trebuit să-l înlocuim cu sucul de răchiţele. Iar în locul sfintei mese, pe care se slujeşte Sfânta Liturghie, şi în care, după regulile bisericeşti, trebuie să fie introdusă o părticică din moaştele unui mucenic creştin, îl puneam pe cel mai lat în spate dintre confraţii noştri, dintre preoţii închişi. El se dezbrăca până la brâu, se întindea pe spate şi pe pieptul lui săvârşeam Sfânta liturghie. în lagăr toţi erau mucenici şi mărturisitori şi puteau primi în orice clipă moartea pentru Hristos.

— Dar apa, părinte, cum o sfinţeaţi în ziua Bobotezei? Căci, dacă Sfânta Liturghie se slujeşte des şi poate fi ştiută pe de rost, rugăciunile de la Bobotează se citesc o dată pe an şi sunt foarte lungi.

— Dar nici nu era nevoie să ţinem minte aceste rugăciuni. Căci, dacă se săvârşeşte măcar într-un singur loc de pe Pământ, într-o biserică ortodoxă, rânduiala sfinţirii aghiasmei mari, pentru rugăciunile Sfintei Biserici se sfinţeşte „firea tuturor apelor", toată apa din lume devine aghiasmă. în

această zi luam apă din orice izvor şi era curată, binecuvântată, sfântă. Şi, ca toată apa sfinţită, nu se strica timp de mulţi ani.
251
Nu de mult, specialiştii în propaganda antireligioasă AU AFIRMAT că aghiasma nu se strică cu anii, deoarece preoţii Introduc pe ascuns în apă bucăţi, monede sau cruci de argint.
Cu acest prilej, oamenii bisericii, ageri la minte, au născocit următoarea ghicitoare: „Câţi ioni de argint sunt într-un litru de aghiasmă, dacă sfinţirea a avut loc într-o copcă, făcută în mijlocul râului Volga, acolo unde lăţimea râului atinge un kilometru, adâncimea şapte metri, viteza cursului cinci kilometri pe oră, iar crucea, cu care preotul de ţară a sfinţit apa a fost de lemn?".
PĂRINTELE AVACUM ŞI DELEGATUL DIN PSCOV
Într-o vară, unul dintre cei mai bătrâni monahi de la Pecerska, paznicul Avacum, a anunţat în trapeză, după rugăciunile de seară, că nu va mai lăsa să intre în mănăstire neortodocşi. Gata! Umblau prin mănăstire ba doamne (turiste) machiate, de mână cu bărbaţi atei, care duhneau de la o poştă a tutun, ba comunişti cu baptişti, ba ecumenişti proaspăt apăruţi, ba musulmani la braţ cu jidani. Trebuia pus capăt la toate acestea!
Obştea nu a luat în seamă bodogăneala bătrânului, totuşi cineva a întrebat:
— Dar cum îţi dai seama dacă cel care vine este ortodox sau nu?
Avacum a căzut serios pe gânduri. Dar nu pentru mult timp.
— Păi, iată cum: cine va şti să spună Simbolul credinţei, pe acela îl las să intre! Iar cine nu, să se plimbe dincolo de porţi, nu are ce face în mănăstire!
Toţi au râs de cuvintele lui şi le-au şi uitat. Dar în dimineaţa următoare, când monahii s-au împrăştiat după slujbă pe la ascultări, cu uimire au băgat de seamă că în mănăstire era neobişnuit de pustiu. Pelerinii binecredincioşi păşeau agale şi se închinau în biserici. Bătrânelele obişnuite se apropiau să ia binecuvântare. Călătorii cu bocceluţe, care abia sosiseră, se odihneau după Sfânta Liturghie. Un nebun alerga de jur-împrejurul fântânii. Iar grupurile de turişti obişnuite, plictisitoare, dispăruseră undeva, nu se ştia unde. Doar erau în Sfânta Rusie! Se părea că, într-adevăr, părintele Avacum făcuse pe grozavul şi îşi ţinea cuvântul.
Şi aşa şi era. Dis-de-dimineaţă, intrând de serviciu la porţile mănăstirii, părintele Avacum începuse să ceară oricui intra să rostească Simbolul credinţei niceo-constantinopolitan, alcătuit de Sfinţii Părinţi la primele două Sinoade Ecumenice, în secolul al IV-lea. Calculul era genial de simplu: orice ortodox îmbisericit
256
ştia perfect, pe de rost, textul acesta.
De la cinci şi jumătate, până la ora zece dimineaţa, nimeni dintre cei ce veniseră la mănăstire nu a avut probleme cu Simbolul credinţei. însă, după ora zece a venit din Pskov primul autobuz cu turişti. Şi, se înţelege, niciunul dintre turiştii sovietici nu a putut trece examenul lui Avacum. Cu toţii înjurau şi ameninţau, stând în faţa porţilor închise bine. Dar pentru bătrânul soldat Avacum, care terminase războiul lângă Budapesta, acele ameninţări erau pur şi simplu demne de luat în râs.
A mai venit un autobuz. Iar în urma lui au sosit turişti străini... Către miezul zilei, la porţile mănăstirii se strânsese o mulţime uriaşă, plină de indignare. Acea mulţime a văzut-o prin geamul maşinii sale de culoare neagră marca Volga principalul supraveghetor al întregii vieţi bisericeşti din Pskov, delegatul pe problemele religiei pentru regiunea Pskov, Nicolae Alexandrovici Iudin, care venise la mănăstire să ia masa cu părintele egumen.
în mănăstire, numele de familie al delegatului toţi îl pronunţau accentuat, ca şi cum ar fi venit de la „Iuda". Şi nu pentru că acest delegat era mai rău decât ceilalţi. Pur şi simplu, orice supraveghetor al vieţii bisericeşti era un simbol în sine al înrobirii exterioare a Bisericii. La drept vorbind, trebuie să spunem că Nicolae Alexandrovici era un om destul de bun la suflet, care lucra de mulţi ani în cadrul organelor de stat, dar nu se înrăise din pricina puterii. Totuşi, el era stăpânul şi conducătorul care dirija toate drepturile şi soarta tuturor slujitorilor bisericeşti care treceau prin biroul lui. Pe orice preot îl putea lipsi, după aprecierea lui, de aşa-numita „înregistrare" şi preotul nu mai avea dreptul de a sluji în biserică. Şi acest lucru încă era foarte puţin. Ura delegatului se putea termina pentru părintele cu pricina În mod foarte liniştit, (în cel mai bun caz) prin adunarea tuturor acelor neplăceri, pe care angajatul activ al KGB-ului avea posibilitatea de a le imputa celui pe care îl socotea primejdios pentru orânduirea sovietică. De aceea, toţi egumenii, nemaivorbind de preoţii de rând, veneau la biroul

delegatului la primul apel.

Toţi, în afară de arhimandritul Gavriil. El era singurul la care, dacă trebuia să rezolve vreo problemă, Iudin venea personal. Şi de ce se întâmpla aşa? Cred că egumenul ştia să se impună. Şi mai mult, părintele Gavriil era un egumen puternic şi independent. Şi foarte aspru: dacă hotăra ceva, întotdeauna reuşea să ducă la bun sfârşit hotărârea sa.

E adevărat, unii din răutate presupuneau că delegatul Iudin venea la mănăstire „pe aripile vântului", pentru că egumenul avea funcţie mai înaltă. Dar acest lucru îl spuneau doar gurile rele. Era clar că în vremurile acelea egumenii şi preoţii parohi nu puteau să nu aibă legături cu reprezentanţii puterii de stat.

Văzând dezordinea aceea revoltătoare În „gospodăria" sa, Nicolae Alexandrovici Iudin a ieşit îndată din maşină. Lămurindu-se repede în privinţa a tot ceea ce se întâmplase, hotărât, şi-a croit drum prin mulţime către poarta mănăstirii şi a început să bată tare cu pumnul în scândura veche de stejar, îmbrăcată în fier.

— Cine este acolo?! Deschide imediat!

— Spune Simbolul credinţei! a răsunat din spatele porţilor glasul sever al monahului Avacum.

— Ce?! nu-şi credea urechilor delegatul. Care simbol al credinţei? Deschide, îţi spun.

— Spune Simbolul credinţei! a răsunat tot atât de ferm din partea cealaltă.

Iar lui Nicolae Alexandrovici, de atâta tulburare, i s-a tăiat răsuflarea:

— Dar cine eşti tu?! Şi cum îţi permiţi una ca asta? Eu sunt delegatul Iudin! Deschide imediat, altfel îţi va părea rău!!!

— Spune Simbolul credinţei!

Şi acest dialog sublim a durat zece minute.

în cele din urmă, uitându-se la ceas, delegatul a capitulat:

— Deschide, te rog! Am întârziat deja un sfert de oră la egumenul vostru. îţi închipui cum mă va întâmpina acum?

în spatele porţilor s-a făcut o pauză. Se părea că părintele Avacum îşi închipuia destul de clar ce îl aştepta pe acel nefericit.

— Da, o să iasă rău... a oftat el cu înţelegere. Dar imediat a repetat neînduplecat: Spune Simbolul credinţei!

— Dar nu ştiu acest Simbol al vostru! a început să implore delegatul. Ce mai e şi ăsta?

Părintele Avacum a căzut iar serios pe gânduri şi, în cele din urmă, a hotărât:

— Ei bine, aşa să fie. Repetă după mine.

Şi din spatele porţilor au răsunat cuvintele cele atât de vechi şi pline de solemnitate ale Simbolului niceo-constantinopolitan.

— „Cred!", a glăsuit Avacum.

— „Cred..." a pronunţat delegatul, uitându-se deprimat la turişti.

— „Într-unul Dumnezeu!..." a continuat solemn Avacum.

— „într-unul Dumnezeu..." a repetat Iudin, ca şi cum ar fi fost condamnat la moarte.

— „Tatăl Atotţiitorul!"

— „Tatăl Atotţiitorul...".

— „Făcătorul cerului şi al pământului!"

— „Făcătorul... cerului şi al pământului...".

Iar după ce delegatul Sovietului pe probleme de religie pentru regiunea Pskov a mărturisit în public ultima dogmă, cuprinsă în înalta rugăciune: „Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin", porţile s-au deschis şi l-au lăsat pe funcţionar să intre în curtea mănăstirii.

Devorându-l cu privirea pe inchizitorul său şi înjurându-l printre dinţi, delegatul a fugit degrabă către corpul de clădiri al egumenului, unde părintele egumen l-a întâmpinat foarte supărat.

— Ce s-a întâmplat, Nicolae Alexandrovici, de aţi întârziat? Vă aştept deja de jumătate de ceas! i-a reproşat el nemulţumit oaspetelui.

— Dar nu-i vorba de mine! s-a repezit să atace delegatul. Naiba ştie ce mai este aici la voi! Aţi pus un om bolnav psihic la poartă. Nu lasă pe nimeni înăuntru, cere de la toţi să spună un oarecare Simbol al credinţei! Acolo, pe platou, sunt autobuze, turişti! Străini!!! Închipuiţi-vă ce scandal va începe acum!

Şi egumenul a început să se agite. L-a trimis îndată pe părintele econom să ia seama şi să facă

ordine, iar pe Avacum să-l aducă imediat la el în cabinet, pentru răfuială.

Când părintele Avacum a intrat în sala de mese, datorită eforturilor părintelui egumen şi, de asemenea, a bucatelor copioase şi a coniacului franţuzesc, delegatul era ceva mai liniştit.

Văzându-l pe paznic, părintele egumen s-a ridicat mânios din fotoliu.

— Ce ai făcut tu acolo?! Fără binecuvântare, de capul tău faci tu ordine în mănăstire?

Iar samavolnicia este cu adevărat un păcat greu pentru monah. Aici părintele egumen avea perfectă dreptate. Şi Avacum şi-a înţeles îndată păcatul. A păşit hotărât spre masă şi s-a aruncat la picioarele părintelui Gavriil.

— Sunt vinovat! Iartă-mă, părinte egumen!

— Cară-te afară, samavolnicule! a început să tune asupra lui egumenul şi chiar l-a împins pe Avacum cu cizma.

Delegatul cel răzbunător era victorios. După ce el a plecat, egumenul l-a chemat iarăşi la sine pe Avacum. Iar acela, îndată ce a intrat, s-a prăbuşit la picioarele lui.

Dar părintele egumen nu-l chemase nicidecum pentru mustrări.

— Ei bine, bravo! Dar să ai grijă! a spus cu blândeţe părintele Gavriil şi i-a strecurat lui Avacum o sticlă de „Napoleon".

Şi în seara aceea Avacum şi încă câţiva monahi bătrâni, foşti soldaţi, au încercat cu plăcere renumitul coniac al egumenului.

Pudelul negru

Ce lucru interesant şi important s-ar putea întâmpla la sfinţirea unui apartament sau a unei case? Totuşi, şi în timpul unei astfel de slujbe scurte oamenii stau, chiar dacă nu prea mult, înaintea Domnului Dumnezeu. Iar acest lucru e de ajuns ca pentru cei ce sunt încă departe de Biserică să se deschidă uneori, dintr-odată, nişte orizonturi pe deplin necunoscute, uimitoare.

în viaţa fiecărui om, o dată sau poate de mai multe ori, dar negreşit se întâmplă lucruri, pe care, oricât te-ai strădui, este cu neputinţă să le explici raţional. Totuşi, dacă-ţi doreşti foarte mult să te amăgeşti, poţi socoti asemenea cazuri nişte coincidenţe incredibile sau chiar o fantezie bolnăvicioasă. E adevărat, dacă o asemenea întâmplare extraordinară are şi alţi martori, lucrurile se complică. însă şi atunci există şansa de a prezenta tot ceea ce se întâmplă, să zicem, ca pe o ficţiune colectivă.

Dar, oricât ne-am strădui să explicăm, să uităm şi să luăm în râs acea experienţă personală, misterioasă şi duhovnicească, niciodată nu vom putea să ne eliberăm definitiv memoria de realitatea diferită, străină nouă, care a năvălit în existenţa noastră de fiecare zi.

Iar apoi, dacă vom medita la cele întâmplate, sau ne vom preface că nu s-a întâmplat nimic, stă tot în puterea noastră. Numai că sufletul omenesc, după moartea noastră despărţindu-se de trup şi înfăţişându-se înaintea Judecăţii, nu va putea reproşa nimănui pentru ignoranţa sa. Nu se va putea bosumfla ca un şcolar, zicând: „Asta noi nu am făcut! Nu ni s-a predat!". Căci am făcut, ni s-a predat. Şi ni s-a explicat, fiecăruia pe înţelesul său, tot ceea ce trebuie să ştim şi să facem.

Totuşi, pe lângă toată însemnătatea lor, întâmplările de acest fel sunt uneori pline de ironie şi chiar foarte amuzante.

în anii 90, oricine voia îi ironiza pe oamenii nebisericeşti, care stăteau serioşi la slujbe în bisericile ortodoxe. Ei se închinau cu râvnă, ce-i drept, cam stângaci, făceau închinăciuni la întâmplare şi prea puţin înţelegeau din ceea ce se petrecea.

Şi mai mult le plăcea oamenilor să îi ia în râs pe cei ce invitau preoţii să le sfinţească apartamentele şi casele. „E la modă!", spuneau batjocoritor la adresa lor umoriştii.

Dar eu, recunosc, întotdeauna mă bucuram când îi vedeam pe acei credincioşi, pe acele „sfeşnice", cum îi numeau sarcastic oamenii glumeţi. Mă bucuram pentru ei, fiindcă, deşi erau stângaci, totuşi stăteau înaintea lui Dumnezeu cu multă osârdie şi smerenie. Iar aşa ceva nu rămâne niciodată fără răsplată. Chiar şi cei mai neştiutori rugători primesc negreşit de la Dumnezeu anumite daruri duhovniceşti, descoperite doar lor, pe care zeflemiştii nici în vis nu le pot vedea.

Aveam un cunoscut, un om bun, Oleg Alexandrovici Nikitin, un savant distins, specialist în energetică încă de pe vremea Uniunii Sovietice. în anii 90 conducea o mare întreprindere, care se ocupa cu exploatarea şi reparaţia liniilor de transport de energie electrică, care se întindeau din îndepărtatul Orient până la Kaliningrad. Oleg Alexandrovici şi colegii lui erau nişte oameni extrem de interesanţi, dar viaţa bisericească, ca să nu spun mai mult, o înţelegeau puţin. Aşa erau aceşti savanţi clasici, sovietici, şi directorii industriali de modă veche. Totuşi, din când în când au început să treacă

pe la biserică.

Şi la slujbe tovarăşii aceştia stăteau neclintiţi ca nişte stâlpi. Exact ca vestitele „sfeşnice". Gâfâiau, le curgeau şiroaie de sudoare, însă nu capitulau, deşi să reziste un ceas şi jumătate la dumnezeiasca slujbă era pentru ei o adevărată nevoinţă.

Odată, Oleg Alexandrovici i-a anunţat pe prietenii şi cunoscuţii săi că îi invită pe toţi la noua sa locuinţă, o vilă micuţă din provincia Kalujka, pe care o construise în mai mulţi ani şi era gata să-i primească pe oaspeţi. Iar pe mine m-a rugat să-i şi sfinţesc noua locuinţă. După sfinţire, au pus o masă de Sărbătoare. Şi eu le-am adus în dar soţilor Nikitin un samovar şi dulceaţă de casă pentru ceai.

trebuie să spun că pe atunci în mintea multor compatrioţi ai noştri domnea o adevărată confuzie religioasă: de la cel mai crunt ateism, până la credinţa în horoscopul din ziare şi în extratereştri. Fiica lui Oleg Alexandrovici, Elena, o fată foarte Inimoasă, cultă, era foarte atrasă de magie. Nici nu era de mirare, după atâtea zeci de ani de ateism oficial. (Cu toate că şi înainte de revoluţie asemenea lucruri, trebuie să recunosc, se practicau la noi în Rusia din belşug).

Când am ajuns la vila lui Oleg Alexandrovici, primul care m-a întâmpinat a fost un pudel mic şi negru. Eu iubesc foarte mult câinii, dar acolo, spre mirarea mea, am dat de o făptură rea. Lătrând furios, pudelul s-a repezit la mine, a încercat să mă muşte de picior şi mi-a apucat încet dulama, astfel încât a trebuit chiar să-l împing binişor cu gheata. Gazdele erau foarte mirate de purtarea căţeluşului lor şi fiica lui Oleg Alexandrovici s-a grăbit să-l ia în braţe.

Eu mă uitam precaut, cu teamă, la căţeluşul care încerca mereu să sară din braţele Elenei, cu dinţii clănţănind spre mine. Şi am anunţat îndată că, atunci când vom face slujba de sfinţire, câinele va trebui să nu se afle în casă. Şi nu numai pentru că acel paznic mic şi rău nu îmi plăcea mie. Pur şi simplu, aşa prevedea pravila bisericească, pe care am şi comunicat-o gazdelor.

— Ciudată regulă, a spus Elena cu supărare.

Pudelul acela isteric era favoritul ei.

— Câinele este considerat un animal necurat, i-am explicat eu încruntat.

Elena s-a tulburat şi mai tare.

— Dar pisicile? Şi pisicile sunt animale necurate?

— Nu. Numai câinii. Câinii şi purceii.

Purceii au fost consideraţi făpturi necurate demult, în vremea Vechiului Testament, iar în zilele noastre ortodocşii îi mănâncă cu mare plăcere. însă pudelul acela răzgâiat mă scosese din sărite.

— Purceii?! a exclamat Elena. Dar cum puteţi să faceţi comparaţie?

Şi a intervenit şi soţia lui Oleg Alexandrovici:

— Păi ce, acum, după sfinţirea făcută de dumneavoastră nu va mai trebui să ţinem câinele în casă? s-a interesat ea.

— A, nu! Dar există motive pentru care câinele este considerat de către Biserică un animal necurat. Nu noi am stabilit aceste reguli şi nu noi le vom schimba. însă acest lucru nu înseamnă deloc că trebuie să-l alungaţi din casă pe pudelul dumneavoastră. în orice caz, nu este îngăduit să săvârşim

sfinţirea în prezenţa lui. Aşa că în timpul sfinţirii va trebui să îl închideţi bine undeva.

— Totuşi, puteţi explica măcar cât de cât de ce întocmai câinele e considerat necurat în Biserica dumneavoastră? a întrebat Elena, fără să se potolească. De ce se face discriminare? în celelalte doctrine ezoterice nu se întâlneşte aşa ceva. Astea sunt, pur şi simplu, nişte născociri întâmplătoare şi nefondate.

— Nimic nu este întâmplător, am răspuns eu. Iar în privinţa doctrinelor ezoterice... Elena, v-aţi gândit de ce acum, când sunteţi atrasă în mod deosebit de misticism, la dumneavoastră în casă se află tocmai un pudel negru?

— Şi ce este ciudat în asta?

— Păi, de pildă, Mefisto i s-a arătat odată lui Faust sub forma unui pudel negru.

— Iertaţi-mă, cine s-a arătat? Mefisto?

— Tocmai el. însuşi diavolul acela din tragedia lui Goethe, din Faust. Goethe a transpus o veche legendă apuseană. Când Faust a hotărât să încheie pactul cu diavolul, Mefisto i-a apărut în vizită tocmai sub forma unui pudel negru.

— Şi dumneavoastră vorbiţi serios despre Mefisto? în vremea noastră?

— Pentru cei care sunt atraşi în mod nesăbuit şi se îndeletnicesc cu misticismul, Mefisto este

actual şi în vremea noastră şi oricând. în realitate, acestea sunt nişte jocuri foarte primejdioase. Pe cei ce se încred uşor în el, Mefisto îi prinde bine în plasă. Astfel că nu întâmplător aţi adus în casă un pudel negru.

— Nu el a venit singur. Eu însămi l-am cumpărat dintr-un club de elită din Moscova.

— Cu siguranţă. Dar nu aţi cumpărat un terier sau un pudel alb, ci unul negru!

Oaspeţii s-au adunat în jur şi ascultau cu interes vădit discuţia noastră.

Elena a pufnit în râs.

— Părinte, glumiţi! Cum să stea Mefisto aici? Dumneavoastră sunteţi, pur şi simplu, un preot ortodox şi nu vă place că oamenii cercetează, pe căi diferite poate, necunoscute de dumneavoastră, tainele lumii spirituale. Iar acum vă legaţi de căţelul meu. Probabil, v-aţi speriat atât de tare când era cât pe ce să vă muşte, încât sunteţi gata să ne povestiţi despre diavoli, despre iad şi întuneric. Atitudinea dumneavoastră faţă de Mefisto mă pune pe gânduri.

Nu era uşor să discuţi cu fata lui Oleg. Dar atunci mi-a venit în ajutor însuşi Oleg Alexandrovici. El a luat sub braţ pudelul care scheuna şi l-a dus în magazie. Iar eu, având unele îndoieli, am început pregătirile pentru sfeştanie. Slavă Domnului că în casă nu erau niciun fel de imagini, tablouri sau simboluri ezoterice. Altfel ar fi trebuit, cum deja mi se mai întâmplase, să-i conving mult timp să le dea jos de pe pereţi.

La sfeştanie alături de gazde au fost prezenţi şi oaspeţii. Când slujba s-a terminat, toţi cei adunaţi au simţit că în casă s-a schimbat ceva. Aşa este întotdeauna după o asemenea sfeştanie. Eu şi Elena ne uitam mai puţin încruntaţi unul la altul. La sfârşit, am cântat tare cu toţii, chiar dacă nu prea frumos şi armonios, „La mulţi ani!" pentru Oleg Alexandrovici şi familia lui.

Unul dintre energeticieni, care locuia în vecinătate, m-a rugat să sfinţesc şi casa lui. Şi, desigur, nu l-am refuzat, însă Oleg Alexandrovici ne-a avertizat că trebuia să ne grăbim, căci era timpul să ne aşezăm la masa festivă.

Când am ieşit în grădină, am întâlnit un oaspete, care întârziase la inaugurarea noii locuinţe. Iar şoferul ducea cu greu în urma lui un cadou uriaş, învelit într-un cearşaf alb.

După patruzeci de minute, când am isprăvit încă o sfeştanie, m-am întors la Oleg Alexandrovici, gândindu-mă cu plăcere la masa festivă. Dar când am intrat în sufragerie am văzut un tablou ciudat: oaspeţii, speriaţi şi îngălbeniţi la faţă,

265

stăteau în tăcere, iar familia Nikitin oleg Alexandrovici, Galina Dimitrievna şi Elena pur şi simplu erau total schimbaţi.

Primul gând care mi-a venit în minte a fost acela că de la lumânările aprinse la sfeştanie a luat foc ceva, a izbucnit un incendiu. M-am uitat neliniştit în toate părţile, căutând urmele focului şi, deodată, într-un colţ al camerei l-am văzut pe... Mefisto! Da, da, era, într-adevăr, Mefisto o sculptură, lucrată artistic din fontă neagră, fiind cam de jumătatea staturii unui om. Mefisto era înfăţişat sub forma unui nobil spaniol, cu spadă şi cu un rânjet batjocoritor, ironic, pe buze. Iar lângă sculptură se afla pudelul negru. Se freca dezinteresat cu spatele de fonta aceea rece. Pe mine m-au trecut fiorii.

266

— Ce-i asta?! am şoptit eu îngrozit, amintindu-mi discuţia de dinainte.

Judecând după expresia celor prezenţi, nici ei nu uitaseră tema discuţiei noastre.

Se pare că oaspetele care întârziase şi se întâlnise cu mine pe drum iar acesta era Leonid Vladimirovici Makarevici, şeful uriaşei „Uzine de maşini şi aparate electrice" din Moscova adusese în dar pentru noua locuinţă acea sculptură scumpă. Tocmai pe ea, învelită în cearşaf, o ducea şoferul în spatele lui.

Şi când Leonid Vladimirovici a tras cu solemnitate cearşaful acela de pe minunatul lui cadou, musafirii, pur şi simplu, au încremenit. Uimirea şi groaza lor nu au făcut decât să sporească atunci când pudelul negru, care fusese eliberat între timp din închisoarea sa, s-a apropiat brusc de sculptură, a mirosit-o şi s-a aşezat chiar lângă ea. Şi a mai şi început să se gudure şi să-şi frece spatele de fontă, întocmai ca o pisică. Această imagine am văzut-o când am intrat eu în sufragerie. Doar Makarevici, total nedumerit, întreba pentru a nu ştiu câta oară:

— Dar explicaţi-mi odată, ce se întâmplă?!

Şi toţi, deodată, completându-ne unul pe altul, i-am adus la cunoştinţă lui Leonid Vladimirovici, care era uluit, acea întâmplare ciudată. La început a bănuit că i se joacă o farsă, însă până la urmă a

trebuit să ne creadă, prea eram sinceri şi tulburaţi. Iar purtarea câinelui era cu totul uimitoare.

Oleg Alexandrovici şi toată familia lui, scuzându-se faţă de Leonid Vladimirovici, m-au rugat să iau acea sculptură şi s-o duc oriunde voi vrea eu.

Makarevici a încercat să protesteze slab:

— Dar ascultaţi-mă, tovarăşi! Este doar o coincidenţă!

— Da, da, desigur, e o coincidenţă! a fost de acord cu el Oleg Alexandrovici şi, întorcându-se spre mine, m-a rugat iarăşi: Părinte Tihon, vă rog foarte mult, luaţi-o imediat de aici.

Makarevici a rămas uluit.

Astfel, am pus sculptura în portbagajul maşinii mele. Apoi, dintr-odată, starea tuturor s-a îmbunătăţit şi ne-am aşezat la masă.

întorcându-mă acasă, nu ştiu cum, am uitat cu desăvârşire de sculptură şi am mai plimbat-o încă vreo două zile prin toată Moscova. în cele din urmă, mi-am adus aminte ce obiect se afla În portbagajul maşinii mele şi împreună cu un prieten, părintele Anastasie, seara târziu, l-am dus pe Mefisto cel turnat în fontă, tocmai pe cheiul Iauza şi l-am aruncat în râu.

Urâtă poveste, desigur. Şi ce coincidenţă stranie. Dar numai după această întâmplare Elena a renunţat la pasiunea ei pentru ştiinţele ezoterice. Iar Oleg Alexandrovici Nikitin a hotărât să meargă la biserică, deşi făcea acest lucru după un calendar al său, numai de el ştiut, şi apărea în biserică numai la sărbătorile icoanei Maicii Domnului din Kazan. Dar despre asta voi povesti ceva mai încolo.

Despre un sfârşit creştinesc

Pentru un preot slujirea reprezintă dezvăluirea unor stări care nu sunt accesibile nimănui. Nu voi pomeni aici despre săvârşirea Dumnezeieştii Liturghii: ceea ce se întâmplă la tronul lui Dumnezeu în momentul Euharistiei este mai presus de orice descriere. Totuşi, şi în afara Sfintei liturghii, preoţia are posibilităţi exclusive de cunoaştere a lumii noastre şi a omului, la care ceilalţi oameni nici măcar nu se pot gândi.

Şi doctorul şi preotul sunt prezenţi adeseori în ultimele clipe de viaţă pământească ale creştinului. însă preotul este singurul martor al ultimei spovedanii. Nu este vorba despre lucrurile pentru care se căieşte muribundul: păcatele oamenilor, de regulă, sunt unele şi aceleaşi. însă preotul devine martor, iar adeseori şi părtaş la faptele uimitoare ale descoperirii tainei Proniei lui Dumnezeu faţă de om.

Vechea tradiţie ne-a făcut cunoscute cuvintele lui Hristos: „în ce vă voi afla, în aceea vă voi judeca". Între creştini există de mult credinţa că, dacă omul se învredniceşte înainte de moarte să se împărtăşească cu Sfintele lui Hristos Taine, sufletul lui urcă îndată la Dumnezeu, trecând peste toate încercările de după moarte.

Nu rareori m-am minunat de ce unii oameni (şi asemenea exemple sunt destule) au mers toată viaţa la biserică, fiind chiar monahi, preoţi sau episcopi, dar înaintea morţii lor împrejurările erau de aşa natură, încât ei mureau fără împărtăşanie. Iar alţii nu au mers deloc la biserică, au trăit, cum se spune, ca păgânii, şi nici în ultimele zile nu au arătat cea mai adâncă credinţă şi pocăinţă şi, mai presus de orice aşteptare, Domnul totuşi i-a învrednicit de împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Său.

I-am pus odată această întrebare părintelui Rafail (Ogorodnikov). El, oftând, mi-a spus:

— Da, să te împărtăşeşti înainte de moarte! La asta poţi doar să visezi! Eu cred totuşi că, dacă omul toată viaţa şi-a petrecut-o în afara Bisericii, dar în ultimul moment s-a pocăit şi s-a şi împărtăşit, Domnul i-a dăruit asta negreşit pentru vreo virtute tainică a lui. Pentru milostenie, de exemplu.

Apoi, gândindu-se puţin, părintele Rafail s-a corectat:

— Dar despre ce vorbim noi aici? Cine dintre oameni poate cunoaşte căile Proniei lui Dumnezeu? Amintiţi-vă ce scrie la Isaia prorocul: „Gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre şi căile Mele ca ale voastre". Iar noi uneori îi judecăm atât de aspru pe oamenii care nu merg la biserică! Şi, în realitate, noi pur şi simplu nu ştim nimic!

În toamna anului 1994 a venit la mine la Mănăstirea întâmpinării colegul meu de facultate Dimitrie Talankin. Nu ne văzuserăm de mulţi ani. Iar Dimitrie mi-a adus o veste tristă: că profesorul nostru de facultate, marele actor şi regizor Serghei Teodorovici Bondarciuk se afla în pragul morţii. Dimitrie m-a căutat să merg să-l spovedesc şi să-l împărtăşesc pe muribundul care era prieten cu familia Talankin.

Nu mă mai întâlnisem cu Serghei Teodorovici din anii studenţiei, însă ştiam că ultimii ani ai vieţii lui fuseseră umbriţi de o hărţuială dezgustătoare, pricinuită de către colegii de la secţia cinematografică, împotriva minunatului artist. Iar Serghei Teodorovici a suportat totul cu stoicism.

Bondarciuk era nu numai un om cu multe talente, dar şi unul foarte puternic, bărbătos. Totuşi, sănătatea i s-a zdruncinat definitiv.

În ceea ce priveşte viaţa duhovnicească a lui Serghei Teodorovici, deşi a fost botezat în copilărie, a crescut şi a trăit într-un mediu ateist, iar spre amurgul vieţii a ajuns singur la cunoaşterea lui Dumnezeu. învăţătura de credinţă a dobândit-o nu din Biserică, ci din lucrările religioase ale scriitorului Lev Nikolaevici Tolstoi, de la geniul pe care îl admira. După cum se ştie, la sfârşitul secolului al XIX-lea, Tolstoi a propus lumii o religie inventată de el însuşi. Câteva generaţii de intelectuali totuşi au fost ispitite de tolstoism. La unii atitudinea faţă de idolul

271

lor lua uneori forma unui adevărat cult religios.

Dimitrie mi-a mai povestit că în ultimele săptămâni, la suferinţele fizice ale lui Serghei Teodorovici se mai adăugaseră şi anumite suferinţe duhovniceşti, destul de grele şi cam ciudate. În faţa lui, ca în realitate, apăreau chipurile unor oameni morţi de mult, pe care îi cunoscuse înainte actori renumiţi, colegi de cinema. Dar atunci ei apăreau în chipurile cele mai îngrozitoare, monstruoase, şi îl chinuiau cumplit, fără să-i dea pace nici ziua, nici noaptea. Doctorii au încercat să îl ajute, dar fără succes. Chinuit de coşmaruri, Serghei Teodorovici încercase să găsească o alinare în însăşi religia lui Tolstoi. însă vizitatorii cei ciudaţi, dând buzna în conştiinţa lui, doar îşi băteau joc de el, chinuindu-l şi mai tare.

în dimineaţa următoare, în apartamentul lui Bondarciuk m-au întâmpinat soţia lui Serghei Teodorovici, Irina Konstantinovna Skobţeva, şi copiii lor, Aliona şi Fiodor. în casă era semiîntuneric şi domnea o atmosferă tristă. Acolo totul parcă era plin de suferinţă, de suferinţa muribundului şi a celor apropiaţi lui.

Serghei Teodorovici se afla într-o cameră spaţioasă cu storurile trase la ferestre. Boala îl schimbase foarte mult. Chiar în faţa patului, înaintea ochilor bolnavului, atârna un portret mare, minunat pictat, al lui Tolstoi.

După ce ne-am salutat, eu m-am aşezat lângă patul lui şi la început n-am putut să nu îi spun cu câtă recunoştinţă ne aminteam noi, absolvenţii diferitelor facultăţi ale Institutului de cinematografie, de întâlnirile cu el. Serghei Teodorovici mi-a strâns cu recunoştinţă mâna. Iar acest lucru m-a încurajat şi am trecut la principalul scop al vizitei mele.

I-am spus că mă aflu acolo spre a-i aduce aminte de învăţătura preţioasă pe care Biserica o păstrează şi o transmite din generaţie în generaţie. Biserica lui Hristos nu doar crede, dar şi ştie că moartea fizică nu este deloc sfârşitul existenţei noastre ci începutul unei vieţi noi, căreia îi este destinat omul. Iar această viaţă nouă este fără de sfârşit şi a fost descoperită oamenilor de Dumnezeu Cel întrupat, Domnul Iisus Hristos. I-am destăinuit şi despre lumea minunată, nesfârşit de frumoasă şi luminoasă în care Mântuitorul îl duce pe tot cel ce se încrede în el cu toată inima. Şi faptul că pentru marele eveniment al morţii şi al trecerii în noua viaţă este nevoie de pregătire.

în privinţa înfricoşătoarelor vedenii care îl chinuiau pe bolnav m-am străduit fără ocolire să expun învăţătura şi experienţa Bisericii cu privire la influenţa duhurilor căzute asupra noastră. Omul modern cu greu înţelege această temă însă Serghei Teodorovici simţise pe propria lui piele realitatea prezenţei în lumea noastră a acestor neîndurătoare fiinţe spirituale şi m-a ascultat cu mare atenţie. în pragul morţii, când omul se apropie de graniţa dintre lumea de aici şi cea de dincolo, vălul duhovnicesc, care mai înainte era de nepătruns şi le despărţea, devine din ce în ce mai transparent. Şi omul începe dintr-odată să vadă o realitate cu totul nouă pentru el. Principalul şoc este produs adeseori de faptul că această realitate care se descoperă este agresivă şi cât se poate de înfricoşătoare. Oamenii care sunt străini de Biserică nu înţeleg că din pricina patimilor şi a păcatelor neispăşite omul devine vulnerabil în faţa unor fiinţe spirituale, care în Ortodoxie sunt numite diavoli. Şi tocmai ele îl înfricoşează pe cel aflat în pragul morţii, luând totodată chipul unor persoane cunoscute cândva de el. Ţelul lor este acela de a-l înspăimânta, de a-l tulbura, de a-l îngrozi şi de a-l aduce în cea mai mare deznădejde pe om, ca sufletul să treacă în lumea cealaltă cuprins de starea chinuitoare a deznădejdii, a lipsei de credinţă în Dumnezeu şi fără nădejde în mântuire.

Serghei Teodorovici a ascultat totul cu vădită emoţie. Se vedea că multe lucruri le înţelegea şi îşi dădea seama singur de ele. Când am terminat, Serghei Teodorovici a spus că şi-ar dori din toată inima să se spovedească şi să se împărtăşească cu tainele lui Hristos.

înainte de a rămâne singur cu el, a trebuit să mai fac două LUCRURI importante. Primul dintre ele a

fost simplu. împreună cu Aliona am dat la o parte storurile grele de la geamuri. Şi lumina soarelui a pătruns în cameră. Apoi împreună cu membrii familiei lui Serghei Teodorovici am ieşit din cameră un minut şi, cât am putut, le-am explicat că durerea aceea cumplită şi deznădejdea rudelor apropiate sporesc şi mai mult durerea sufletească a celui aflat în pragul morţii. Trecerea celor apropiaţi în viaţa cealaltă, desigur, este un eveniment trist, dar nu este deloc un prilej pentru deznădejde. Moartea nu este numai durere pentru omul care ne părăseşte, ci este şi o mare sărbătoare pentru un creştin trecerea în viaţa veşnică. Trebuie să-l ajutăm din răsputeri să se pregătească pentru acest eveniment extrem de important. Şi să nu ne mai înfăţişăm în faţa lui trişti şi deznădăjduiţi. Le-am rugat pe Irina Konstantinovna şi pe Aliona să pregătească o masă festivă, iar pe Fiodor să aleagă cele mai bune dintre băuturile care se găseau în casă.

în torcându-mă la Serghei Teodorovici, i-am comunicat că era timpul să ne pregătim pentru spovedanie şi împărtăşanie.

— Dar nu ştiu cum se face asta, m-a prevenit Bondarciuk încrezător.

— Vă voi ajuta eu. Dar credeţi în Domnul Dumnezeu şi Mântuitorul nostru, Iisus Hristos?

— Da, da! Cred în El! a spus sincer Serghei Teodorovici.

Apoi, aducându-şi aminte de ceva, s-a fâstâcit şi a adăugat:

— Dar eu... eu tot timpul i-am cerut ajutor lui Tolstoi...

— Serghei Teodorovici! i-am spus eu aprig, dar şi cu căldură. Tolstoi a fost un scriitor mare, minunat! Dar el niciodată nu vă va putea apăra de aceste vedenii înfricoşătoare. De ele vă va putea apăra numai Domnul Hristos!

Şi Bondarciuk a dat din cap (în semn de aprobare).

Trebuia să ne pregătim pentru săvârşirea Sfintelor Taine, însă pe perete, înaintea ochilor bolnavului, atârna ca şi mai înainte, ca o icoană, portretul geniului celui îndrăgit. Singurul loc în care puteam să pun Sfintele Daruri pentru împărtăşanie era

274

numai pe comodă, sub portretul scriitorului. Iar lucrul acesta era imposibil! în viaţa lui, Tolstoi nu numai că refuzase să creadă în Tainele Bisericii, dar mulţi ani de zile le batjocorise în mod conştient. Şi cu deosebit rafinament luase în râs anume Taina împărtăşaniei. Bondarciuk ştia şi înţelegea totul nu mai puţin decât mine. Cu permisiunea lui, am mutat portretul în sufragerie şi acesta a fost al doilea lucru pe care a trebuit să-l fac.

în casa familiei Bondarciuk se afla o icoană veche A Mântuitorului, îmbrăcată în veşminte de argint, care se cam înnegriseră. împreună cu Fiodor am aşezat-o înaintea bolnavului şi Serghei Teodorovici, lăsând în sfârşit în urmă tot ce era vechi şi trecător, a săvârşit lucrul la care Domnul, prin Pronia Sa, l-a adus după atâţia ani şi decenii. Bondarciuk a spovedit în profunzime cu bărbăţie şi sinceritate înaintea Domnului toată viaţa sa. Apoi a intrat în cameră toată familia şi Serghei Teodorovici pentru prima dată în viaţă după îndepărtata copilărie s-a împărtăşit cu Sfintele lui Hristos Taine.

Toţi am fost uimiţi văzând cu câtă emoţie a săvârşit el acest lucru. Chiar şi expresia aceea de chin şi durere, care nu se desprindea de pe chipul lui, în acel moment dispăruse.

După ce am săvârşit ceea ce era mai important, am întins lângă patul bolnavului o masă încărcată cu bucate. Fiodor a turnat tuturor câte puţin vin roşu şi puţin din vechiul coniac al tatălui său. Şi am avut un adevărat praznic, fără tulburare şi plin de bucurie, felicitându-l pe Serghei Teodorovici cu ocazia primei împărtăşanii şi călăuzindu-l pe tainicul „drum al întregului pământ", pe care avea să îl parcurgă în curând.

înainte de plecare, am rămas din nou singur cu Serghei Teodorovici. I-am scris pe o foaie şi i-am pus în faţă textul celei mai simple rugăciuni, al rugăciunii lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Serghei Teodorovici nu ştia nicio rugăciune. Şi, desigur, nu mai putea învăţa ceva mai greoi. Şi nici nu era nevoie! Apoi am scos de pe mâna mea metanierul călugăresc şi l-am învăţat pe Serghei Teodorovici cum să se roage după el. Şi ne-am despărţit.

Au trecut câteva zile, după care m-a sunat Aliona Bondarciuk şi mi-a povestit că starea tatălui ei s-a schimbat în mod uimitor. Vedeniile acelea îngrozitoare nu-l mai tulburau. S-a liniştit, dar se lepădase în mod vădit de lume. Aliona mi-a SPUS că deseori vedea cum tatăl ei stătea uitându-se mult timp la Icoana Mântuitorului sau, închizând ochii, număra metaniile, rostind o rugăciune. Iar uneori

apăsa pe buze cruciuliţa de pe metanier. Aceasta însemna că durerea lui fizică devenea MAI SUportabilă.

A mai trecut o săptămână. La invitaţia şefului secţiei de neurochirurgie a Spitalului regional din Moscova, am sfinţit într-o dimineaţă sălile de operaţie şi secţia de reanimare. Acolo m-au şi găsit Dimitrie Talankin şi Fiodor Bondarciuk. Serghei Teodorovici fusese mutat la Spitalul clinic central şi medicii Declaraseră că inevitabilul se putea întâmpla de la o zi la alta. Aveam cu mine Sfintele Daruri pentru împărtăşirea bolnavilor.

Am plecat îndată la Spitalul clinic central.

Serghei Teodorovici suferea nespus. Când m-am apropiat de el, mi-a dat de înţeles din ochi că m-a recunoscut. Avea în mână metanierul. Şi l-am întrebat dacă voia să se împărtăşească. Iar el abia vizibil a dat afirmativ din cap. Deja nu mai putea vorbi. I-am citit rugăciunea de dezlegare şi l-am împărtăşit. Apoi, stând în genunchi lângă patul lui, am săvârşit împreună cu toată familia lui canonul pentru ieşirea sufletului.

Există în Biserică o rânduială aparte de rugăciune, care se numeşte „Când omul suferă îndelung". Această rugăciune se citeşte când sufletul muribundului se desparte cu mare greutate şi cu chinuri de trup, când omul voieşte, dar nu poate să moară.

Văzând starea bolnavului, am citit la căpătâiul lui această rugăciune. Prin ea Biserica îl predă pe fiul ei în mâinile lui Dumnezeu şi cere să fie slobozit de chinuri şi de viaţa cea vremelnică. închinându-l pe Serghei Teodorovici pentru ultima oară, mi-am luat rămas bun de la el. Şi împreună cu Dimitrie Talankin am părăsit salonul de spital, lăsându-l pe muribund în prezenţa rudelor.

Oricât de tristă este vederea chinurilor dinaintea morţii, viaţa îşi urmează cursul ei. Nici eu, nici Dimitrie, nu mâncasem nimic de dimineaţă, de aceea am hotărât să trecem pe lângă Mosfilm şi să mergem acasă la familia Talankin, ca să luăm prânzul.

În prag ne-au întâmpinat părinţii lui Dimitrie, Igor Vasileevici şi Lilia Mihailovna, care erau scăldaţi în lacrimi. Doar ce-i sunase Aliona şi le comunicase că Serghei Teodorovici nu mai era.

Şi chiar acolo, în apartament, am slujit îndată parastasul.

Cu aceasta, povestirea sfârşitului creştinesc al minunatului om şi marelui artist Serghei Teodorovici Bondarciuk s-ar fi putut încheia. Asta dacă nu ar fi existat ciudata întâmplare pe care ne-au povestit-o şi mie şi lui Dimitrie părinţii lui. Ca să fiu sincer, mult timp m-am gândit dacă merită să pomenesc despre lucrul acesta. Nu ştiu cum vor percepe povestirea aceasta părinţii lui Dimitrie sau chiar oamenii bisericii, dacă nu o vor numi pură fantezie sau simplă coincidenţă... Dar, la urma urmelor, istoria aceasta a fost şi rămâne întru totul doar o taină a familiei Talankin, despre care mi s-a dat voie să scriu.

în viaţa oamenilor există evenimente ciudate, dar cât se poate de reale; pentru un observator străin ele par a fi mai degrabă pure întâmplări sau nişte absurdităţi ridicole. însă pentru cei cărora li s-au întâmplat aceste evenimente, ele rămân pentru totdeauna nişte descoperiri reale, care au schimbat întrutotul viaţa lor, toată concepţia despre lume pe care o aveau înainte.

De aceea, voi lăsa totuşi cronica acelei zile aşa cum a fost, fără prescurtări. Şi povestirea celor doi oameni cu o judecată pe deplin sănătoasă, a artistului popular al Uniunii Sovietice, a regizorului Igor Vasileevici Talankin şi a soţiei lui, Lilia Mihailovna Talankin, care era profesor universitar, o voi reda exact în forma în care am auzit-o împreună cu Dimitrie.

Aşadar, când am terminat cel dintâi parastas pentru Serghei Teodorovici, părinţii lui Dimitrie, buimăciţi, ne-au destăinuit că înainte cu câteva minute de a-i suna Aliona Bondarciuk, s-a petrecut o întâmplare greu de înţeles şi cât se poate de ciudată.

Stăteau într-o cameră, neştiind încă de moartea prietenului lor. Şi, deodată, de afară a început să se audă din ce în ce mai tare un croncănit de corbi. Sunetele s-au înteţit devenind aproape asurzitoare. Parcă un stol nenumărat de ciori zbura deasupra blocului.

Uimiţi, soţii Talankin au ieşit în balcon şi au văzut o imagine, pe care niciodată mai înainte nu o văzuseră. Cerul era În adevăratul sens al cuvântului acoperit de un nor negru de păsări. Ţipetele lor stridente erau de nesuportat. Balconul dădea direct spre parc şi spre spitalul unde, după cum ştiau soţii Talankin, zăcea în pragul morţii prietenul lor. Iar stolul acela nenumărat venea tocmai dintr-acolo. Acea privelişte l-a dus pe Igor Vasileevici la gândul pe care chiar atunci i l-a exprimat soţiei cu o convingere absolută:

— Serghei tocmai a murit... Iar ăştia sunt diavolii care au plecat de la sufletul lui! a spus şi s-a

mirat el însuşi de ceea ce spusese.

Stolul a trecut în grabă pe deasupra lor şi s-a făcut nevăzut printre nori, deasupra Moscovei. Şi după câteva minute a sunat Aliona...

Toate cele întâmplate în ziua aceea şi moartea lui Serghei Teodorovici, şi fenomenul acela neobişnuit care s-a întâmplat chiar în clipa morţii lui Igor Vasileevici şi Lilia Mihailovna Talankin le-au perceput ca fiind un mesaj către ei din partea prietenului lor care tocmai murise. Nu au putut să-i determine să-şi schimbe convingerea nici prietenii, nici eu împreună cu Dimitrie, nici măcar propriul lor scepticism intelectual. Deşi, după câte ţin eu minte, niciodată soţii Talankin nu mai povestiseră despre evenimente în care s-ar fi aflat ceva mistic. Am reuşit să îi botez şi treptat au devenit creştini, oameni cu o credinţă profundă şi sinceră.

Soacra mareşalului Jukov

O enoriaşă a mănăstirii noastre, Maria Gheorghievna Jukova, fiica renumitului mareşal Gheorghe Konstantinovici Jukov, mi-a povestit odată cu tristeţe că bunica ei din partea mamei, Claudia Evghenievna, care împlinise optzeci şi nouă de ani, nu se împărtăşise încă din copilărie. Nenorocirea era că deja de câţiva ani Claudia Evghenievna suferea de o tulburare mintală, de o boală specifică celor în vârstă. Ajunsese până acolo încât nu o mai recunoştea nici pe iubita ei nepoată şi când o vedea pe Maria Gheorghievna putea spune destul de liniştită: „Tu cine eşti? Unde este nepoata mea? Unde e Maria?" Maria Gheorghievna izbucnea în lacrimi, dar doctorii spuseseră că nu se mai putea face nimic. Aşa că nu era posibil nici măcar să îmi dau seama de Claudia Evghenievna dorea să se mărturisească şi să se împărtăşească şi, în general, dacă dorea să vadă în camera ei un preot.

Preoţii cunoscuţi la care fusese Maria Gheorghievna rămăseseră nedumeriţi: s-o împărtăşească pe bătrână, neştiind dacă ea credea în Dumnezeu (toată viaţa ei Claudia Evghenievna fusese membră a partidului comunist, fusese atee), nimeni nu se încumetase.

Eu şi cu Maria Gheorghievna ne-am gândit mult timp la această situaţie neobişnuită, dar nu am putut găsi nicio soluţie, în cele din urmă, n-am găsit nimic mai bun decât să spun:

— Maria, ştiţi că una este judecata noastră omenească şi alta e să mergem la bunicuţa dumneavoastră cu Sfintele lui Hristos Taine. Poate că Domnul va aranja El însuşi într-un fel totul. Iar mai mult nici n-avem de ce să ne batem capul.

Şi Maria Gheorghievna a fost de acord.

De propus, am propus eu, dar, ca să recunosc cinstit, credeam destul de puţin în izbândă. De aceea, spre ruşinea mea, am amânat mult timp vizita la cea bolnavă: nu ştiu de ce, dar nu mă simţeam bine să merg cu Sfânta împărtăşanie la un om care mai degrabă nici nu înţelegea de ce ai apărut în casa lui. în afara faptului că mereu apăreau treburi mai urgente când una, când alta...

în cele din urmă, Maria Gheorghievna a dat dovadă de o tenacitate specifică tatălui ei, mareşalul Jukov. Şi chiar şi mie mi s-a făcut ruşine de laşitatea mea. în concluzie, în zilele imediat următoare, am hotărât să îndeplinim două lucruri deodată: să sfinţim apartamentul mareşalului şi să încercăm s-o spovedim

ŞI SĂ O împărtăşim pe bătrână. Dacă, bineînţeles, ea însăşi dorea lucrul acesta şi percepea corect vizita mea. Era foarte important să fie aşa: Maria Gheorghievna mă avertizase că bunica putea să se şi supere. Şi se părea că nu suporta deloc oamenii în haine NEGRE. Era din ce în ce mai rău! A trebuit să-mi fac la repezeală UN anteriu alb.

În sfârşit, am plecat să sfinţesc apartamentul mareşalului Jukov şi s-o împărtăşesc pe soacra lui. Apropo, soacra aceasta nu era o femeie simplă, era, pare-se, singura soacră din toată istoria omenirii al cărei ginere (şi ce ginere! Gheorghe Konstantinovici Jukov era extraordinar de exigent cu oamenii) îşi exprimase recunoştinţa faţă de ea în mod public, pe verso-ul paginii de titlu a cărţii care conţinea memoriile lui.

Recunosc că am intrat nu fără frică, aşa, îmbrăcat în anteriu alb, cu Sfintele Daruri în cutiuţă, în camera unde zăcea pe pat o bătrânică uscăţivă, foarte îngrijită şi simpatică.

Uitându-mă sfios la Maria, m-am apropiat de pat şi am spus delicat:

— Eeei... Bună ziua, Claudia Evghenievna.

Bătrâna se uita în tavan cu o privire absentă. Apoi s-a întors încet spre mine.

Şi atunci privirea ei a devenit cu totul alta.

— Părinte! a exclamat ea. în sfârşit, aţi venit! Ce mult v-am aşteptat!

Iar eu m-am fâstâcit complet: îmi povestiseră că bătrânica era profund senilă (ca să spunem lucrurilor pe nume), că îşi pierduse memoria de câţiva ani şi dintr-odată... Total nedumerit m-am întors către Maria Gheorghievna.

Dar, dacă eu eram uimit, păi Maria şi prietena ei, pe care o invitase la sfinţirea apartamentului, erau de-a dreptul uluite! Maria Gheorghievna a izbucnit în plâns şi a ieşit în fugă din cameră, iar prietena ei mi-a explicat că nu le mai fusese dat să audă de la Claudia Evghenievna absolut nimic de trei ani, nicio discuţie raţională.

Între timp, bătrâna a continuat:

— Părinte! Dar de ce nu aţi venit atâta timp?

— Iertaţi-mă, vă rog, Claudia Evghenievna! am rugat-o eu din toată inima. Sunt vinovat! Dar iată, am venit totuşi acum...

282

— Da, da! Şi trebuie să facem ceva foarte important! a SPUS soacra lui Jukov. Şi cu îngrijorare a adăugat: Numai că nu îmi aduc aminte. Ce?

— Trebuie să ne spovedim şi să ne împărtăşim.

— Aveţi dreptate. Numai că vă rog să mă ajutaţi.

Şi am rămas numai noi doi. Eu m-am aşezat pe un scăunel lângă pat şi cu ajutorul meu, desigur, Claudia Evghenievna timp de jumătate de oră şi-a mărturisit sincer şi fără frică toată viaţa ei, de la vârsta de zece ani, de când, încă la gimnaziu fiind fusese ultima oară la spovedit. Şi în acest timp a dat dovadă de o memorie uimitoare, astfel încât nu m-am gândit decât că a fost o minune.

Când Claudia Evghenievna a încheiat, le-am chemat pe Maria şi pe prietena ei şi în prezenţa lor i-am citit bătrânei, cu solemnitate, rugăciunea de dezlegare. Iar ea, şezând în pat, pur şi simplu strălucea.

în cele din urmă, am împărtăşit-o cu Sfintele lui Hristos Taine. E surprinzător, dar când am început să rostesc rugăciunea de dinaintea împărtăşaniei - „Cred, Doamne şi mărturisesc..." Claudia Evghenievna şi-a încrucişat singură mâinile pe piept, aşa cum este rânduit. Probabil că i-a revenit în minte felul în care se împărtăşea demult în copilărie.

I-am dat bătrânei prescură înmuiată în aghiasmă şi Claudia Evghenievna s-a întins pe pat, liniştită şi împăcată, mestecând cu plăcere prescura, aşa, fără dinţi.

Iar noi ne-am apucat de sfinţirea apartamentului. Când am intrat iarăşi cu cupa de aghiasmă în camera Claudiei Evghenievna, ea scosese din gură prescura şi a dat politicos din cap.

După sfeştanie, împreună cu Maria Gheorghievna, fiul ei, Igor, şi prietena ei ne-am aşezat la masă să luăm o gustare. Cât am stat de vorbă, a trecut, probabil, o oră şi jumătate.

înainte de plecare, am trecut pe la Claudia Evghenievna să-mi iau rămas bun. Bătrânica era lungită în pat ca şi mai înainte, dar, deodată, am observat că se întâmplase ceva cu faţa ei. Jumătatea stângă parcă era căzută şi nu se mişca deloc. Am strigat-o pe Maria Gheorghievna, care s-a repezit la bătrână şi a început s-o întrebe ce era cu ea, dar Claudia Evghenievna nu a răspuns. Şi mi-am dat seama că paralizase.

Aşa a şi fost. Cuvintele de pocăinţă de la spovedanie au fost ultimele pe care Claudia Evghenievna le-a rostit în viaţa ei. În scurt timp, s-a săvârşit. Cu binecuvântarea Preafericitului PĂRINTE Patriarh am prohodit-o la noi, la Mănăstirea întâmpinării. Ministerul Forţelor Armate a delegat pentru înmormântarea soacrei mareşalului Jukov o unitate militară specială.

283

Arhimandritul Claudian

În oraşul Rusa Veche slujea un preot bătrân, arhimandritul Claudian (Modenov). Trecuse de mult de optzeci de ani, însă avea o memorie fenomenală. Nu numai că îi cunoştea personal pe aproape toţi arhiereii şi pe mulţi preoţi din Biserica Ortodoxă Rusă, îndeosebi pe cei bătrâni, dar mai putea şi să spună exact când anume avusese loc hirotonia[29] unuia sau a altuia, cum o chema pe soţia nu ştiu cărui preot, cât stătuse la închisoare un monah sau altul în diverse lagăre şi în ce grupă. Mai pe scurt, părintele Claudian era, aşa cum se spune, o enciclopedie bisericească ambulantă.

Odată, m-am nimerit cu el la un hram la Lavra Sfintei Treimi. în faţa noastră păşeau agale doi mitropoliţi cunoscuţi.

— Uite ce ţanţoş merg băieţii ăştia! a băgat de seamă părintele Claudian.

— Care „băieţi"? m-am mirat eu.

— Ăştia din faţă.

— Păi ăştia sunt arhierei!

— Pentru mine sunt nişte băieţei! a spus în glumă părintele Claudian. Pe amândoi i-am condus în jurul sfintei mese la hirotonirea lor ca preoţi.

29 Hirotonie ridicare în rang a clericilor.

Aceasta însemna că părintele Claudian fusese cel mai mare la acea Sfântă Liturghie, săvârşită cu mulţi ani în urmă, iar tinerii diaconi, viitorii arhierei, fuseseră hirotoniţi preoţi.

Am vorbit deja de faptul că noi, fraţii începători, eram foarte independenţi şi chiar criticam activitatea ecumenistă a mitropolitului Nicodim (Rotov). Odată, părintele Claudian a fost, fără să vrea, martorul unei asemenea discuţii. Auzind dezaprobările şi cuvintele noastre îndrăzneţe, s-a răstit la noi, poruncindu-ne ameninţător:

— Tăceţi! Voi nu înţelegeţi nimic! Cum îl puteţi judeca astfel pe un arhiereu?

Părintele Claudian a murit în sărbătoarea Naşterii preasfintei Născătoare de Dumnezeu. În ziua aceea a săvârşit Dumnezeiasca Liturghie, ceea ce înseamnă că s-a şi împărtăşit cu Sfintele lui Hristos Taine. Apoi a spovedit şi a prohodit.

Acasă, fiind obosit, s-a întins în pat şi, numărând metaniile, i-a pomenit din memorie pe toţi cei pe care îi cunoscuse în lunga sa viaţă de obicei, numai pentru odihna sufletului înşira din memorie numele a aproape două mii de oameni, ceea ce făcea parte din pravila lui zilnică de rugăciune. Făcând aceasta, l-a chemat pe discipolul său, pe diaconul Vasile Sereda, ca să-şi ia rămas-bun de la el, însă nu l-a mai aşteptat şi a murit cu metaniile în mâini.

A fost îngropat în peşterile Mănăstirii Pecerska din Pskov. Deseori mergea acolo să se roage şi să discute cu părintele Ioan.

287

„COCOŞATUL-TURNĂTOR”

Pragul morţii este un moment tainic şi misterios în viaţa omului. La unii, cum a fost la Serghei Teodorovici Bondarciuk, începe să se şteargă graniţa dintre lumea noastră şi lumea cealaltă. iar oamenii care au trăit o viaţă ascetică dobândesc uneori de la Domnul o vedere duhovnicească, pe care mai înainte le-a fost cu neputinţă să o dobândească.

La Mănăstirea Pecerska din Pskov trăia un schimnic foarte bătrân, părintele Ciprian. Nu se distingea prin nimic deosebit, venise din lume la mănăstire la bătrâneţe şi, după cât se părea, îşi petrecea neobservat veacul său de călugărie. Exista, e adevărat, o împrejurare neplăcută: era bănuit de faptul că îi pâra pe fraţi egumenului. Dacă în realitate era aşa sau nu, nu ştiu. Poate că unii aveau motive să creadă acest lucru, dar poate că zvonurile au apărut din pricină că Ciprian umbla veşnic prin mănăstire încovoiat de spate, târşâindu-şi picioarele şi putea apărea brusc când într-un loc, când într-altul. în orice caz, unii îl numeau direct „cocoşatul-turnător". Iar părintele Ciprian trata acest lucru cu deplină bunăvoinţă.

Nu cu mult timp înainte de moartea lui, am început să observăm la el nişte lucruri uimitoare.

Odată, egumenul a plecat de dimineaţă cu treburi, iar eu trebuia să fac de serviciu lângă Biserica Adormirii. În îndatoririle mele intra printre altele să deschid fără întârziere portiţele pentru maşinile care se apropiau. Iar de Biserica Adormirii se putea apropia, de regulă, un singur automobil, acela al egumenului. Dacă omul de serviciu întârzia să deschidă porţile şi egumenul trebuia să aştepte, izgonirea era inevitabilă.

Totuşi atunci, aflând că egumenul plecase în Pskov, am hotărât să cobor la grajdul vitelor, unde avea ascultare colegul meu, Serghei Gorohov. Stăteam amândoi la soare şi discutam ceva cu însufleţire, când pe lângă noi a trecut cu mersul său târşâit, sprijinindu-se în băţ, părintele Ciprian. Ajungând În dreptul nostru, deodată s-a oprit şi, întorcându-se spre mine, a grăit pe un ton răstit:

— Hei, Gheorghe, fugi mai repede să deschizi porţile! Egumenul se întoarce şi ai să primeşti o săpuneală!

Eu şi Serghei ne-am uitat neîncrezători unul la altul. ce tot spunea el? Egumenul plecase de puţin timp, nici nu ajunsese încă în Pskov. Şi nu era niciun semn că se apropia maşina.

— Fugi, fugi, altfel vei fi pierdut! s-a răstit iarăşi părintele Ciprian şi m-a ameninţat chiar cu băţul lui.

Chiar dacă nu îl credeam, am socotit totuşi că era bine să mă despart de prietenul meu şi m-am întors încet la postul de lângă Biserica Adormirii.

Şi mare mi-a fost mirarea când, deodată, am auzit din spate sunetul cunoscut al claxonului. Nu era nicio îndoială: maşina egumenului se apropia de porţile de jos ale mănăstirii şi în mai puţin de un minut urma să fie în curte. Pesemne, egumenul se întorsese în grabă, cine ştie pentru ce. M-am repezit în fugă şi abia-abia am reuşit să deschid porţile, împlinind ascultarea încredinţată.

Seara, în chilia novicilor, am discutat despre cum a putut Ciprian să afle de întoarcerea maşinii egumenului care, în clipa când schimnicul m-a avertizat asupra acestui lucru, se afla la doi kilometri de mănăstire. Prietenii mei şi-au amintit că şi ei începuseră să observe la părintele Ciprian asemenea manifestări.

În scurt timp, schimnicul a căzut la pat, iar noi mergeam să-l vizităm în bolniţa mănăstirii, care avea hramul Sfântului Lazăr. La drept vorbind, aşteptam ca el, devenit dintr-odată înainte-văzător, să ne spună ceva deosebit de înţelept şi Important. Însă părintele Ciprian, uitându-se la noi cu ochii buni AI omului care se stinge, doar ne zâmbea şi tot repeta:

domnul să vă binecuvânteze, copilaşii mei!

Iată ce întâmplări se petrec astăzi la Moscova

Oleg Alexandrovici Nikitin nu era un om foarte bisericos. în această carte se află deja istoria despre sfinţirea casei lui, despre pudelul negru şi despre sculptura lui Mefisto, dăruită lui la inaugurarea noii locuinţe. Dar de mulţi ani Oleg Alexandrovici lupta cu osârdie pentru restaurarea unei biserici dărâmate, cu hramul icoanei Maicii Domnului din Kazan, aflată în provincia Riazan. De ce îi plăcea atât de mult tocmai această biserică, nu vă pot spune, însă de două ori pe an o dată vara şi o dată iarna, când se sărbătoreşte icoana Maicii Domnului din Kazan el era neapărat prezent la slujbă în acea biserică dărâmată în care noi, monahii de la Mănăstirea întâmpinării, veneam să slujim Sfânta Liturghie. Oleg Alexandrovici s-a spovedit acolo de câteva ori şi s-a împărtăşit. Aşa s-a întâmplat timp de mai mulţi ani, dar îmbisericirea lui nu a progresat mai mult de atât.

Şi tocmai la sărbătoarea icoanei Maicii Domnului din Kazan, Domnul l-a luat pe Oleg Alexandrovici din lumea aceasta. Pe data de 21 iulie 2003, când se sărbătoreşte vara icoana Maicii Domnului din Kazan, a fost prima dată când nu a venit la biserică la priveghere. A sunat şi a invocat nişte treburi urgente. Iar în seara aceleiaşi zile ni s-a comunicat că Oleg Alexandrovici nu mai era: pe traseu, în împrejurimile Moscovei, şoferul lui nu condusese corespunzător.

Însă eu vreau să povestesc o întâmplare prin care Oleg Alexandrovici i-a uimit pe toţi prietenii săi după moartea lui.

La câteva luni după ce a murit, i-a apărut în vis fiicei sale, Elena. Nimic deosebit în asta, dar visul a fost atât de clar, încât i-a rămas întipărit Elenei până în cele mai mici amănunte.

Oleg Alexandrovici s-a adresat fiicei sale cu o rugăminte stăruitoare. „Te rog, transmite-i negreşit din partea mea felicitări lui Demirtcean! Are astăzi aniversarea!" a rugat-o stăruitor răposatul Oleg Alexandrovici. Trebuie să spun că nici în timpul vieţii niciodată nu îşi uita prietenii, totdeauna îi suna în zilele de naştere.

„Care Demirtcean?" s-a mirat şi în vis, şi aievea, Elena. Oricât de ciudată era toată istoria aceasta, Elena şi mama ei, Galina Dimitrievna, au hotărât pentru orice eventualitate să-l sune pe colegul şi prietenul apropiat al lui Oleg Alexandrovici, pe fostul adjunct al ministrului din domeniul energiei, Victor Vasileevici Kudriavâi. Iar acesta a răspuns îndată, fără greutate, la întrebarea femeilor, întrucât tocmai în clipa aceea se pregătea să meargă la aniversarea celor optzeci de ani ai colegului lui şi al lui Oleg Alexandrovici, academicianul Kamo Serobovici Demirtcean.

Rugămintea lui Oleg Alexandrovici, se înţelege, a fost împlinită. Victor Vasileevici Kudriavâi le-a declarat oaspeţilor că avea O misiune deosebită, foarte importantă şi i-a transmis sărbătoritului, care a rămas uimit, felicitări din partea răposatului Oleg Alexandrovici Nikitin.

LiuboviTimofeevna Ceredova

Când am început să restaurăm Mănăstirea întâmpinării, a apărut o problemă serioasă: aproape că nu existau bătrâne printre enoriaşi. Toţi enoriaşii erau fie tineri, fie de vârstă mijlocie. Iar când în biserică au început să apară primele bătrânele, ne-am bucurat atât de mult, încât eram gata să scuturăm şi firele de praf de pe ele! Cum să nu! Apariţia lor însemna că bătrânii moscoviţi recunoşteau mănăstirea noastră.

Printre aceste bătrâne a venit şi Liubovi Timofeevna Ceredova. în anul 1996 am sărbătorit cu fast ziua ei de naştere împlinise o sută de ani! însă nu acesta a fost lucrul cel mai important. Liubovi Timofeevna Ceredova s-a dovedit a fi ultima fiică duhovnicească a egumenului mănăstirii noastre,

arhiepiscopul şi noul mucenic Ilarion, care a trăit până în zilele noastre. în anii 20 a mers fără frică după Preasfinţitul Ilarion în exil. Nu a putut răzbi decât până la Solovki, unde Preasfinţitul a petrecut cea mai mare parte din anii săi de închisoare. Şi s-a aflat şi printre cei care în anul 1929 l-au îngropat pe acest brav şi neînfrânt luptător. Ea a păstrat un devotament adânc faţă de Preasfinţitul Ilarion şi o neobişnuită unitate duhovnicească cu el, până la sfârşitul zilelor sale.

Liubovi Timofeevna nu s-a căsătorit niciodată. Dacă era monahie în taină, nu ştiu, dar ducea o viaţă cu adevărat călugărească. E foarte posibil ca Preasfinţitul Ilarion, în acei ani cumpliţi pentru Biserică, să o fi tuns în monahism cu făgăduinţa ei de a nu destăinui niciodată nimănui acest lucru.

Liubovi Timofeevna nu se îndoia de sfinţenia marelui ei părinte duhovnic şi se ruga Domnului să trăiască până în ziua când se va săvârşi proslăvirea lui bisericească.

Câtă vreme Liubovi Timofeevna a fost în puteri, a tot venit la mănăstire. Noi trimiteam maşina după ea, iar în biserică o aşezam pe un scăunel şi aşa se ruga în timpul Sfintei Liturghii. Liubovi Timofeevna îşi amintea foarte bine slujbele săvârşite de Preasfinţitul Ilarion aici, în această biserică, şi noi cinsteam prezenţa ei la Mănăstirea întâmpinării, care tocmai renăscuse, ca pe o binecuvântare deosebită din partea marelui nostru egumen.

Timp de câţiva ani, am pregătit materialele pentru canonizarea Sfinţitului Mucenic Ilarion şi, trebuie să spun, ne cam temeam că Liubovi Timofeevna nu va ajunge până în ceasul mult aşteptat. După o vreme, nu a mai putut veni la mănăstire. Am început să o împărtăşim acasă. Şi de fiecare dată întreba cu nădejde cum mergeau lucrurile în ceea ce privea canonizarea părintelui ei duhovnic. Avea deja o sută doi ani.

în vremea aceea, am restaurat în biserica mănăstirii un mic altar lateral şi i-am instalat iconostasul. Printre celelalte icoane fusese comandat şi chipul Sfinţitului Mucenic Ilarion. Desigur, pictaserăm icoana din timp, încă înainte de proslăvire, dar după regulile bisericeşti o icoană este socotită sfinţită atunci când i se adaugă numele sfântului. Icoana noastră nu avea deocamdată adăugat numele sfântului şi aştepta ceasul când autoritatea bisericească urma să confirme cinstirea sfinţitului mucenic, a egumenului şi ocrotitorului nostru ceresc. Oricum, când am instalat iconostasul, biserica noastră a devenit singura din Rusia, unde se afla icoana acestui nou mucenic, încă neproslăvit, dar foarte cinstit de poporul evlavios.

în cele din urmă, înainte de şedinţa ordinară a Comisiei însărcinate cu canonizarea sfinţilor, Mitropolitul Iuvenalie, preşedintele comisiei, mi-a spus că problema legată de proslăvirea arhiepiscopului Ilarion era, practic, rezolvată. În ziua următoare am mers la Liubovi Timofeevna şi i-am comunicat vestea CEA îmbucurătoare.

— Ştiam că nu voi muri până când nu voi afla aceasta! mi-a spus ea În şoaptă.

Era ceva asemănător cu momentul din Evanghelie, când bătrânul Simeon aştepta să-L întâlnească pe Hristos şi a grăit: „Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne...". După câteva zile, Liubovi Timofeevna a plecat la Domnul.

Şi am adus-o s-o prohodim în Mănăstirea Întâmpinării, chiar înaintea acelui mic altar lateral, la care tocmai terminaserăm de instalat iconostasul cu icoana Preasfinţitului Ilarion. Astfel, cea mai bătrână enoriaşă a noastră a stat În sicriu chiar în faţa icoanei părintelui ei duhovnic. Şi, dacă în anul 1929 ea fusese la prohodirea Preasfinţitului, acum el, prin icoana lui, o însoţea pe fiica lui duhovnicească pe ultimul ei drum, „drumul pe care toţi pământenii merg".

Pe 11 februarie 1998, cam pe la unsprezece dimineaţa, în timpul ce o prohodeam pe Liubovi Timofeevna la Mănăstirea Novodevicie, în cadrul şedinţei Comisiei însărcinate cu canonizarea sfinţilor, s-a luat hotărârea mult aşteptată de a se înmâna Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse materialele legate de proslăvirea Sfinţitului Mucenic Ilarion. Iar când această veste îmbucurătoare a fost comunicată la telefon în Mănăstirea întâmpinării, sicriul cu trupul Liubovei Timofeevna, în sunetul clopotelor şi al cântării triumfale „Sfinte Dumnezeule...", făcea înconjurul catedralei.

Fiica mitropolitului

Există păcate omeneşti care se vindecă prin pocăinţă, însă există şi alt fel de păcate împotriva Bisericii. Ele îl pot despărţi atât de mult pe om de Dumnezeu, Încât nu-l lasă nici măcar să facă pocăinţă.

Odată, când slujeam la Mănăstirea Donsk, lângă biserică m-a oprit o femeie înaltă, de vârsta a doua.

— Părinte, se poate să mă rog pentru răposatul meu tată? m-a întrebat ea.

— Sigur că se poate! i-am spus eu în fugă.

Dar apoi m-am oprit şi, pentru orice eventualitate, am întrebat-o, cerându-i o lămurire:

— Iertaţi-mă, vă rog, dar cine este tatăl dumneavoastră?

— Tatăl meu a fost mitropolit, a răspuns femeia.

Asta a fost tare!

— Cum mitropolit? am întrebat eu iarăşi, uimit. Şi cum îl chema?

— Mitropolitul Alexandru Vvedenski, a răspuns femeia. Asta a fost şi mai tare! Numele preotului Alexandru Vvedenski este binecunoscut în Biserică. El a fost unul dintre animatorii aşa-numitei mişcări de reînnoire în Biserica Rusă, în anii 20-30. Vvedenski şi adepţii lui erau gata să schimbe în chip revoluţionar regulile fundamentale şi regulamentele Bisericii Ruse. Mulţi dintre ei aveau pe conştiinţă denunţuri la NKVD, contribuţia la represaliile împotriva mirenilor, preoţilor şi episcopilor ortodocşi. Adepţii mişcării de reînnoire au produs o schismă în Biserică, iar păcatul schismei, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, nu se spală nici chiar cu sânge mucenicesc.

Pe femeia care mi s-a adresat o chema Tamara Alexandrovna. Vvedenski se căsătorise a doua oară, fiind deja „mitropolitul" adepţilor reînnoirii, şi în cadrul acelei căsătorii i s-au născut un băiat şi o fată.

— Ce pot să vă sfătuiesc? i-am spus eu în cele din urmă femeii. Este tatăl dumneavoastră şi, desigur, nu puteţi să nu vă rugaţi pentru el. Chiar mai mult decât atât, este datoria dumneavoastră. însă, ca să-l pomeniţi pe tatăl dumneavoastră la Sfânta Liturghie, este imposibil. El s-a rupt în mod conştient de Biserică şi, după cât se ştie, nu a existat deloc din partea lui niciun fel de pocăinţă, nici vreo reunire cu ea. însă dumneavoastră puteţi şi trebuie să-l pomeniţi acasă, în rugăciunea personală.

Şi aşa a rămas hotărât. Femeia venea de multe ori la mănăstire. Era o creştină nemaipomenit de bună şi de miloasă, îi ajuta mult şi cu jertfelnicie pe bolnavi, pe cei fără casă, pe bătrâni. Şi cred că aceasta era cea mai eficientă rugăciune pentru tatăl ei.

Odată, s-a apropiat de mine şi m-a rugat să o împărtăşesc pe bătrâna ei mamă, pe însăşi cea de-a doua soţie a lui Alexandru Vvedenski. Şi ne-am înţeles ca în dimineaţa următoare să merg la biserică cu o oră mai devreme de începerea slujbei, ca să putem acorda spovedaniei mai mult timp. După cum spusese Tamara, mama ei nu se împărtăşise niciodată într-o biserică ortodoxă şi doar în anii aceia în care soţul ei a condus mişcarea de reînnoire a participat la slujbele lui, care nici nu pot fi numite Taine.

Dar de dimineaţă le-am aşteptat în zadar. Tamara m-a sunat amărâtă şi mi-a povestit că, atunci când a ajuns cu fratele ei la mama lor, ea şi-a tras plapuma peste cap şi a refuzat categoric să meargă. Deşi în ajun, se pare, era hotărâtă să se spovedească şi să se împărtăşească. Ştiind că bătrânii pot avea tot felul de toane, i-am spus că voi lua Sfintele Daruri şi o voi împărtăşi acasă.

Iar Tamara a refuzat cu părere de rău.

— Este imposibil, părinte, a spus ea. Nu veţi putea intra în casă la ea.

— Cum să nu pot?

— Pur şi simplu. Nu veţi putea.

— Păi, de ce?

Şi Tamara mi-a explicat că în apartamentul mamei ei trăiau multe pisici. Câte erau acolo, nimeni nu ştia. Pisicile se năşteau şi mureau. Şi erau deja mulţi ani de când bătrâna femeie nu îngăduia să i se facă nici măcar curat în casă. Numai băiatul şi fata ei aveau voie să îi treacă pragul casei.

Iar eu m-am cutremurat în sinea mea, închipuindu-mi această privelişte. în afară de asta, mai aveam un motiv pentru care nu-mi doream deloc să intru în casa aceea: din copilărie făceam alergie cumplită la părul de pisică.

Dar Tamara a găsit soluţia. Mi-a spus că în ziua următoare o va muta pe mama ei în apartamentul fratelui său şi acolo o voi putea împărtăşi liniştit... Şi am hotărât că voi aştepta telefonul ei. Dar seara târziu Tamara m-a sunat şi mi-a comunicat că în urmă cu câteva ceasuri mama ei murise...

Cum a devenit Bulat... Ivan

Soţia lui Bulat Okudjava, Olga, venea deseori la părintele Ioan (Krestiankin) la Mănăstirea Pecerska din Pskov. Odată, într-o discuţie cu părintele, s-a plâns că renumitul ei soţ nu era botezat şi nici măcar nu voia să se boteze, căci era indiferent faţă de credinţă.

Părintele Ioan i-a spus:

— Nu te întrista, se va boteza. Tu însăţi îl vei boteza.

Olga a rămas foarte uimită şi a întrebat:

— Cum îl voi putea boteza eu?

— Uite-aşa, îl vei boteza!

— Dar ce nume să-i dau? Căci Bulat nu e un nume ortodox. — îi vei da numele meu, Ivan! a spus părintele Ioan şi a plecat grăbit la treburile sale.

Şi, iată, după mai mulţi ani, Bulat Okudjava a murit la Paris. Cu câteva minute înainte de a muri, i-a spus soţiei că voia să se boteze. Să cheme un preot era prea târziu, dar Olga ştia că în asemenea cazuri un muribund poate fi botezat de orice mirean. Şi l-a întrebat pe soţul ei doar atât: „Ce nume să-ţi dau?" Iar el s-a gândit şi a răspuns: „Ivan". Şi Olga l-a botezat ea însăşi, dându-i numele Ivan.

Şi abia apoi, după ce el a murit, stând la căpătâiul lui, ea şi-a amintit că în urmă cu cincisprezece ani, la Mănăstirea Pecerska din Pskov, arhimandritul Ioan îi vorbise despre toate acestea.

Prezicerea părintelui Nicolae despre monahism

În primul an după botez am mers într-o parohie în vizită la noii mei prieteni, părintele Rafail şi părintele Nikita.

Deşi pe atunci începusem să merg des la mănăstire, nu mă gândeam deloc la monahism. Dimpotrivă, aveam de gând să mă căsătoresc. Logodnica mea era, cu siguranţă, cea mai frumoasă fată din Moscova. în orice caz, mulţi socoteau aşa şi eu, desigur, eram încântat. Se pregătea nunta. Aşadar, nu numai că mă desfătam cu noile impresii produse de descoperirea vieţii duhovniceşti, dar visam şi la viitoarea fericire. Mergeam la pescuit, uscam peştele prins, stăteam tolănit la soare şi mă gândeam cu bucurie că în curând va începe o viaţă nouă viaţa de familie. Şi pe lângă aceasta, cât de plăcut va fi să stau toamna undeva pe malul unui râu de lângă Moscova, să beau bere cu prietenii lângă peştele prins cu mâinile noastre şi uscat la soare.

Cu aceste vise am petrecut zi de zi toată vara aceea fierbinte.

Odată, părinţii Nikita şi Rafail se pregăteau să meargă în vizită la stareţul Nicolae, pe insula Zalit. Stareţul avea aproape optzeci de ani şi în cea mai mare parte a vieţii lui fusese preot pe insula pescărească de pe lacul Pskov. Şi am hotărât să merg şi eu cu ei, deşi nu fără o oarecare teamă: era, totuşi, un bătrân înainte-văzător şi ştia totul despre tine!

Dar chiar în primele clipe când am făcut cunoştinţă cu părintele Nicolae temerile s-au risipit. Părintele s-a dovedit un om extraordinar de bun şi prietenos. Ne-a primit cu grijă în sărmana lui căsuţă, nu departe de biserică. Ne-a dat să bem ceai şi ne-a ospătat cu câte ceva. Apoi părinţii s-au retras undeva să discute cu el şi să-i ceară sfaturi, căci eu nu aveam nimic deosebit să îl întreb.

La plecare, ne-am apropiat fiecare să luăm binecuvântare şi ne-a binecuvântat pe toţi cu dragoste. Când a venit rândul meu, părintele Nicolae m-a apucat brusc de ciuf şi a început mai în glumă mai în serios să mă tragă de păr şi în acelaşi timp să îmi spună:

— Nu mai bea, nu mai bea! Nu trebuie să mai bei!

Trebuie să recunosc că în anii aceia beam şi încă destul de mult, în compania prietenilor. Totuşi, după înfăţişarea mea era imposibil să-ţi dai seama de acest lucru: arătam cu mult mai tânăr decât eram în realitate. Cu toate acestea, stareţul a continuat să mă tragă de păr. Apoi, trăgându-mă de ciuf, mi-a ridicat brusc capul şi s-a uitat cu atenţie în ochii mei.

— Eşti monah? Nu încă? Păi ar fi bine să mergi la mănăstire! La mănăstire?! Nu m-am putut abţine şi, pur şi simplu, i-am râs în faţă! Ce spunea moşul ăla? Eu în curând aveam nunta! Am vrut să-i spun lucrul acesta, dar părintele Nicolae mi-a închis gura cu mâna, de parcă ar fi ştiut deja fiecare cuvinţel al meu.

— Taci, taci! Ar fi bine să mergi la mănăstire!

Şi iarăşi am pufnit în râs.

— Ba nu!... am zis eu.

Şi stareţul iarăşi nu m-a lăsat să zic nimic.

— Bagă de seamă, Gheorghiuşka, când vei fi la mănăstire, vei avea o încercare. Dar tu să nu deznădăjduieşti!

Şi a început să-mi povestească în amănunt despre o încercare, legată de conducerea unei mănăstiri şi care i s-a întâmplat unui monah. Abia după zece ani am înţeles că fusese vorba despre mine. Dar atunci nu am făcut decât să ascult cu îngăduinţă vorbele acelea stranii ale părintelui Nicolae. Şi nu le-am perceput altfel decât ca pe nişte ciudăţenii bătrâneşti.

în cele din urmă, părintele Nicolae mi-a dat binecuvântare şi m-a slobozit în pace. Ne-a condus

până la debarcader. Iar când barca noastră a pornit, stareţul îmi tot striga în urmă:

gheorghiuşka, să ai multă dragoste!

Cuvântul acesta complicat şi nu prea întrebuinţat mi s-a întipărit brusc în memorie. La fel ca şi chipul stareţului de pe mal, cu pletele albe fâlfâind în vânt, care a făcut în urma noastră semnul crucii.

Părintele Rafail m-a sfătuit să iau în serios cuvintele părintelui Nicolae, dar în loc de răspuns doar i-am zâmbit ironic. Eu am şi uitat tot ce s-a întâmplat, ca pe ceva de neînţeles pentru mine.

Totuşi, la Moscova relaţiile cu logodnica mea au început dintr-odată de la sine să se înrăutăţească, s-au răcit şi apoi s-au înstrăinat de tot. Şi amândoi eram chiar bucuroşi de acest lucru, iar eu am început tot mai adesea şi mai puternic să simt nevoia de a merge la mănăstire, de a sta acolo, de a mă ruga şi de a vieţui, pur şi simplu, acolo. După câteva luni, ştiam cu precizie că nimic în afara mănăstirii şi a slujirii lui Dumnezeu nu mă mai interesa în viaţa aceasta. Şi cu uimire mi-am adus aminte cuvintele părintelui Nicolae, la care Domnul m-a mai dus apoi încă de multe ori.

309

Un capitol pe care cititorii care nu cunosc teologia dogmatică îl pot trece cu vederea

311

Ce bătrâni erau în vremurile acelea sovietice! Un cunoscut de-al meu, starover[30], mi-a povestit că odată, fiind angajat al conducerii centrale a Bisericii ortodoxe de rit vechi, a fost trimis într-un oraş de provincie În Kuibâşev sau Sverdlovsk, nu are importanţă cu anumite treburi secrete de-ale lor, ale staroverilor. La început, după cum era obiceiul, cunoscutul meu a mers la comitetul executiv regional, să-i facă o vizită împuternicitului local pe probleme de religie.

Ivan Spiridonovici Tolstopiatov (aşa se numea împuternicitul) l-a invitat pe oaspetele din Moscova să ia loc la el în birou şi l-a întrebat cât se poate de amănunţit despre scopul vizitei sale. Apoi despre starea lucrurilor în cadrul comunităţii staroverilor. Şi s-a interesat în amănunt chiar şi de comunităţile din America de Sud. Abia după ce a aflat tot ce îi trebuia, i-a explicat cu amabilitate cum să ajungă pe strada Clara Ţetkin, pe care se afla o bisericuţă locală fără preot.

Despărţindu-se de Ivan Spiridonovici Tolstopiatov, cunoscutul meu a mers în oraş şi în scurt timp a găsit străduţa care îl interesa, iar acolo a găsit o casă de lemn, din aceea pentru cosaşi, transformată În biserică cu cupolă şi cruce. Pe prispă şedea un bătrânel de aproape nouăzeci de ani, cu o barbă deasă,

30 Starover adept al sectei religioase de rit vechi.

îngrijită şi, după cum era obiceiul, îmbrăcat într-un caftan scurt. Bunicuţul se încălzea la soare şi se ruga. Trecea printre degete metanierul de piele, specific staroverilor. Şi se uita la necunoscutul care se apropia, cu indiferenţă totală, deşi plină de bunăvoinţă; bunicuţul acela văzuse în viaţa lui tot ce se putea vedea.

— Bună ziua, taică! l-a salutat cunoscutul meu.

— Bună să fie, dacă nu glumeşti.

— Dumneata eşti, după cât se vede, dascălul aici?

— Cam aşa, l-a aprobat bătrânul.

— Păi, cum vă mântuiţi voi aici? Poporul vine la biserică?

— Bătrânii vin.

— Şi tinerii?

— Tinerii mai mult la filme şi la dans.

— Mda... Dar în afară de voi şi de Biserica de sub conducerea Patriarhiei cine mai este în oraş?

— Păi, câte o pereche din fiecare făptură, a răspuns filosofic bătrânul. Şi staroveri, şi niconieni, şi catolici, şi baptişti, şi iudei, şi musulmani... Iar peste noi toţi stă unul şi neîmpărţitul Ivan Spiridonovici Tolstopiatov!

Exorcizările

Eu am fost numai o singură dată la exorcizări la egumenul Adrian, dar a fost mai mult decât de ajuns. în biserica plină până la refuz răsunau ţipete deznădăjduite şi, în adevăratul sens al cuvântului, neomeneşti. Oamenii răgeau, behăiau, cârâiau şi cotcodăceau. Şi înjurau astfel încât îţi venea să-ţi astupi urechile. Alţii se învârteau ca titirezul şi se prăbuşeau cu toată puterea la pământ. Şi în acelaşi timp se vedea că nici ei înşişi nu se aşteptau deloc la aşa ceva. Un intelectual alerga înspăimântat de moarte prin biserică, grohăia ca porcul şi se lăsa istovit pe podea, abia după ce era târât cu forţa la preot şi era stropit cu aghiasmă.

Exorcizarea este o rugăciune aparte, care cuprinde rânduiala izgonirii demonilor. E îngrozitor să descrii ceea ce se întâmplă, dar să fii prezent la asemenea lucruri este şi mai înfricoşător. Cum suporta părintele Adrian toate acestea, nu ştiu.

Părintele Adrian şi-a început viaţa monahală în Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie. Şi acolo s-a ocupat cu exorcizări, dar pe ascuns, nu la vedere, într-o bisericuţă aflată departe de traseele turistice. Se povesteşte că odată la mănăstire au venit nişte angajaţi sovietici sus-puşi şi, spre nenorocirea lor, au vrut să cerceteze cu atenţie toate lucrurile demne de văzut, fără excepţie. Iar printre ele şi biserica, din care se auzeau ţipete ciudate.

N-au avut încotro şi monahii i-au dus la biserică, unde părintele Adrian, peltic şi ciufulit tot, citea rugăciunile prin care îi blestema pe diavoli. Excursioniştii au încremenit văzând oamenii aceia tăvălindu-se pe podea şi urlând ca fiarele sălbatice Dar închipuiţi-vă starea musafirilor sus-puşi când una din doamnele care veniseră cu ei, un important angajat sovietic, a început dintr-odată să sâsâie, să miaune prin toată biserica, de parcă ar fi fost pisică, să se tăvălească pe podea şi, pe deasupra să strige nişte necuviinţe, pe care nici bărbaţii încercaţi nu le mai auziseră!

După câteva zile, doamna aceea a venit iarăşi la lavră Dar de data aceasta singură. L-a căutat pe acel părinte peltic, pe părintele Adrian, şi i-a pus o singură întrebare: Ce se întâmplă cu ea?

Părintele Adrian, fiind un om simplu, simplu i-a şi răspuns:

— în tine este un demon! De la el îţi vin toate nenorocirile.

— Dar de ce tocmai în mine?! s-a îngrijorat doamna.

— Păi, asta nu mă întreba pe mine, ci pe el! iar părintele Adrian a lovit cu degetul în icoana înfricoşatei Judecăţi, drept În imaginea îngrozitoare a unei fiinţe cumplit de urâte, cu coarne Dar, văzând cum s-a îngălbenit vizitatoarea lui, s-a grăbit s-o liniştească:

— Nu te speria. Poate Domnul a îngăduit aceasta ca să te aducă la credinţă prin boală.

Părintele Adrian vedea ca-n oglindă. Doamna a început să vină la lavră, şi-a mărturisit toată viaţa ei, s-a împărtăşit şi pornirile de îndrăcire nu i s-au mai repetat. în scurt timp, părintele Adrian i-a spus că nu mai era nevoie să vină la exorcizări: credinţa în Hristos, viaţa după poruncile lui Dumnezeu, participarea la Tainele Bisericii toate acestea alungă orice necurăţie duhovnicească din sufletul omului.

Însă egumenul Adrian, după această întâmplare, a început să aibă neplăceri, întrucât doamna nu a putut ascunde noua sa atitudine faţă de credinţă. A izbucnit un scandal care s-a terminat prin faptul că sub presiunea autorităţilor, egumenul lavrei l-a trimis pe părintele Adrian mai departe, la mănăstirea provincială Pecerska, pentru ca importanţii tovarăşi sovietici să poată veni liniştiţi în excursie la Lavra Sfintei Treimi, să bea lichior de fructe cu părintele econom şi să cugete profund, chipurile, că „ceva tot este în Biserica aceasta".

Mă abat puţin de la subiect. Îmi aduc aminte că odată, în predică, un arhiereu încă tânăr, lăsându-se în voia amintirilor despre anii care au trecut, a spus că administratorii bisericeşti din generaţia lui erau atât de departe de interesele Bisericii, ca de la pământ la cer. Aşa a spus şi a izbucnit în plâns!

317

Dar eu niciodată nu voi arunca cu piatra în acei arhierei şi preoţi. În primul rând, pentru că eu însumi nu sunt fără de păcat. Iar în al doilea rând, aceşti arhierei şi preoţi, răsfăţându-i la mese pe funcţionarii de vază ai statului, împuterniciţi cu problemele religioase, şi pe binefăcători, îşi făceau datoria lor:

Nu numai că luau asupra lor sarcina de a asigura necesarul în viaţa gospodărească şi administrativă a Bisericii, dar le mai şi dădeau posibilitatea părinţilor Ioan, Kiril, Naum, Adrian, să-şi săvârşească slujirea lor, iar milioanelor de enoriaşi şi pelerini să meargă la biserici şi mănăstiri. Nu aruncaţi, vă rog, cu pietre în ei, căci şi-au făcut datoria cum au putut.

în Lavra Sfintei Treimi a existat un astfel de chelar renumit, părintele N. Obştea îşi aduce aminte de el chiar şi astăzi cu recunoştinţă. Şi îşi aduce aminte nu numai de bunătatea şi bunăvoinţa lui, dar şi de faptul că luase asupra lui sarcinile legate de comunicarea cu lumea exterioară, păzindu-i pe ceilalţi monahi ai lavrei de astfel de griji. Dacă venea asupra mănăstirii o nenorocire de genul unei verificări urgente sau al unei vizite a unor oaspeţi cu rang înalt şi cu toane sau trebuia să se rezolve urgent o problemă gospodărească mai complicată, toţi ştiau că părintele N. îi va salva.

Dar să ne întoarcem la exorcizări. Mai târziu, după mulţi ani, nişte medici psihiatri mi-au povestit cum îi deosebeau în Rusia înainte de revoluţie pe oamenii bolnavi psihic de cei îndrăciţi.

Medicii foloseau o metodă simplă: puneau înaintea bolnavului câteva ceşti identice cu apă obişnuită şi una cu aghiasmă. Dacă pacientul bea liniştit apa din toate ceştile, îl trimiteau la spital Iar dacă refuza să bea din ceaşca cu aghiasmă, începea să facă tărăboi şi cădea în stare de inconştienţă, vindecarea lui era de competenţa exorcistului.

Exorcizarea sau alungarea demonilor este o practică tulburătoare şi foarte primejdioasă. Ca să te convingi de asta este de ajuns să nimereşti o dată la o astfel de slujbă. Totuşi când vorbesc de toate acestea, mă refer la o exorcizare adevărată Pentru că la astfel de exorcizări, fără îndoială, nu rareori se întâlnesc oameni care simulează îndrăcirea, epileptici sau care într-adevăr, sunt bolnavi psihic. Şi există şi cazuri de-a dreptul detestabile, când „tămăduitorul" se joacă de-a exorcistul. Slavă Domnului că aşa ceva nu se întâlneşte prea des. Sfântul Ignatie (Brianceaninov) a scris despre asemenea lucruri: „Actorii vătămătoare de suflet şi cea mai tristă comedie fac stareţii care iau asupra lor rolul sfinţilor stareţi de demult, neavând darurile lor duhovniceşti".

Demonii sunt precum paraziţii în trupul omului. Poţi să nu ştii de ei, chiar să nu crezi în existenţa lor, dar ei sunt cu adevărat paraziţi în suflet şi, neobservaţi de gazda lor, călăuzesc gândurile şi faptele acesteia. Iar ea nici nu poate înţelege de ce i se întâmplă lucruri ciudate, rele şi absurde, şi toată viaţa şi-o petrece căzând dintr-o greşeală într-alta. Biserica are toate posibilităţile de a îndrepta o asemenea soartă. Totul constă în faptul că omul se poate vindeca numai dacă se va schimba. Rugăciunea preotului este eficientă, dar este doar un ajutor.

Se înţelege, nu toţi preoţii sunt în stare să săvârşească rânduiala izgonirii demonilor. Părintele Adrian a fost, se pare, singurul, care s-a apucat de acest lucru în anii aceia, anii 80. Şi mai era, se pare, părintele Vasile din Vask-Narva, din Estonia.

Arhimandritul Ioan (Krestiankin) era sceptic faţă de această practică. Nu pentru că o socotea ceva greşit, ci pentru că era convins că influenţa dăunătoare din lumea duhovnicească asupra omului trebuia vindecată prin pocăinţă personală, prin Tainele Bisericii şi prin osteneală în împlinirea poruncilor lui Hristos. Deşi nu nega folosul pe care îl poate aduce participarea la rugăciunea de mulţumire săvârşită împreună cu rugăciuni împotriva diavolului, suferea totuşi că aceia care veneau la exorcizări voiau să se vindece fără să depună un efort personal. Aşa ceva în viaţa duhovnicească nu este posibil.

★ Exorcizarea este un lucru foarte greu, dar şi foarte primejdios. Odată, pe când eram începător, mi-a fost dat să mă aflu în parohia părintelui Rafail (Ogorodnikov), la hramul bisericii lui din sat, în ziua pomenirii Sfântului Mitrofan de Voronej. La priveghere au venit câţiva preoţi din parohiile învecinate. Printre ei se afla un părinte care m-a uimit. în primul rând, avea gura plină cu dinţi de aur. Iar în al doilea rând, când ne-am pregătit să ne culcăm toţi în aceeaşi cameră, unii în pat, alţii pe jos, el, scoţându-şi anteriul preoţesc, a îmbrăcat un alt anteriu alb, adus special cu sine pentru somn. La nedumerirea mea, părintele a răspuns explicându-mi serios că eu, un băietan, puteam să dorm în chiloţi şi în maieu, dar el, ca preot, trebuia să doarmă în anteriu. Dacă dintr-odată, tocmai în noaptea aceea avea loc A Doua Venire a lui Iisus Hristos? Cum era ca el, iereul lui Dumnezeu, să-L întâmpine pe Domnul în chiloţi? Şi mi-a plăcut foarte mult atunci acea credinţă a lui.

Dar şi mai interesantă era originea dinţilor de aur ai părintelui. în general, lucrul acesta la preoţi este o raritate. Treacă-meargă un dinte-doi, dar el avea gura plină... Şi cineva nu s-a abţinut şi l-a întrebat de unde avea aşa o bogăţie. Şi preotul, aşezându-se comod cu picioarele în pat, îmbrăcat în anteriul său alb, la lumina lămpii, le-a destăinuit celor adunaţi povestea sa.

înainte de preoţie, părintele condusese reţeaua cinematografică din zonă. Şi, aflându-se în acea funcţie înaltă, îşi aurise gura. îi plăcea lui aşa. Dar în felul său, era un om foarte evlavios. Locuia împreună cu mama sa şi aveau amândoi un duhovnic bătrân, undeva în regiunea Belgorod. A venit vremea şi stareţul i-a dat binecuvântare să se pregătească pentru primirea cinului preoţesc. După un an a fost hirotonit şi numit paroh într-o biserică la ţară, nu departe de centrul raional.

Şi aşa a slujit zece ani. Şi-a îngropat mama. Şi din când în când trecea pe la duhovnicul său şi pe la stareţii de la Mănăstirea Pecerska din Pskov. Odată, au adus la el din centrul raional o fată îndrăcită. La început preotul nu a fost deloc de acord să săvârşească exorcizări, încredinţându-i pe oameni că nu era pregătit pentru un lucru aşa de important. însă, în cele din urmă, mama fetei şi o altă rudă de-a ei l-au convins. înţelegând că treaba era serioasă, preotul o săptămână întreagă a postit şi s-a rugat şi abia atunci, pentru prima dată în viaţă, a săvârşit rânduiala cuvenită. Şi fata s-a vindecat.

Iar preotul s-a bucurat foarte mult. Şi pentru fată, şi pentru sine. Pentru fată, fiindcă era un copil şi încetase realmente să se chinuie, să sufere pentru păcatele părinţilor. Şi pentru sine, întrucât simţea că nici el nu era un om simplu!

Au trecut două săptămâni. Odată, după masă, părintele s-a aşezat în fotoliu, lângă geam, şi a deschis ziarul regional ca să afle noutăţile. După ce a citit un articol interesant, a lăsat în jos ziarul şi... de groază a înlemnit. Chiar în faţa lui stătea el, chiar acela pe care izbutise să-l alunge din fata aceea. Stătea pur şi simplu în picioare şi îl privea cu atenţie pe părintele drept În ochi.

De la o singură privire a aceluia, preotul, ieşindu-şi din fire, a sărit pe geam şi a luat-o la fugă, neştiind încotro. Părintele era un om greoi şi deloc atlet, dar a început să-şi vină în fire abia după ce a alergat câţiva kilometri. Fără să mai treacă pe acasă, s-a îndreptat spre Pskov, a împrumutat bani de la prieteni şi a pornit spre bătrânul său duhovnic.

Pentru început, stareţul l-a certat aşa cum se cădea pe fiul său pentru samavolnicie. De astfel de lucruri, cum e exorcizarea, nu trebuie să se apuce nimeni fără binecuvântarea specială şi fără rugăciunile duhovnicului. Pe acestea preotul nostru le neglijase cu uşurinţă şi îngâmfare. Şi, de asemenea, după biruinţe vremelnice, care se dau nu pentru vrednicia noastră, ci după harul lui Dumnezeu şi pentru rugăciunile Bisericii, nu trebuie să ne relaxăm, să citim ziare şi, mai ales, să ne îngâmfăm în adâncul sufletului şi să ne desfătăm cu neasemuitele noastre nevoinţe duhovniceşti. Stareţul i-a adus aminte cuvintele Cuviosului Serafim de Sarov, că diavolul, de i-ar îngădui Dumnezeu urii sale, ar putea distruge lumea într-o clipă. La finalul discuţiei, stareţul l-a prevenit pe fiul său duhovnicesc, spunându-i să fie gata şi de alte ispite. Căci păţaniile lui nu se SFÂRŞEAU numai cu o privire a vrăjmaşului neamului omenesc.

Diavolul urma să găsească neapărat prilejul ca să se răzbune crunt pe părintele cel îngâmfat, dar duhovniceşte încă foarte slab şi care intrase nepregătit în lupta cu puterile răului. Stareţul a făgăduit că se va ruga pentru el şi l-a trimis acasă.

A trecut o lună şi jumătate. Preotul deja începuse să uite cele întâmplate când, deodată, într-o noapte, cineva i-a bătut la uşă. Preotul locuia singur. Când a întrebat cine erau cei care veniseră aşa târziu şi ce le trebuia, vizitatorii i-au răspuns de dincolo de uşă că veniseră să-l cheme în satul vecin la un muribund, ca să-l împărtăşească. Părintele a deschis uşa şi deodată au tăbărât asupra lui câţiva oameni. L-au bătut cumplit, şi l-au întrebat unde ţinea banii. Preotul le-a arătat tot, în afară de locul în care ţinea cheile de la biserică. Luând tot ce au putut, la sfârşit tâlharii i-au scos părintelui cu cleştele dinţii de aur.

Enoriaşii l-au găsit pe preotul lor abia viu. Din cauza durerii nu putuse nici măcar să strige şi doar suspina. Părintele a petrecut în spital câteva luni. Iar când bandiţii au fost găsiţi şi victima a fost chemată să-i identifice, părintele, văzându-i, nu s-a mai putut abţine şi a izbucnit în plâns ca un copil.

însă nu degeaba se spune că timpul vindecă. Preotul s-a întremat şi a început să slujească iarăşi în biserica lui. Iar enoriaşii, recunoscători pentru faptul că preotul nu divulgase unde ţinea cheile bisericii şi păzise cu eroism nevătămată biserica lor, i-au strâns bani părintelui pentru dinţi noi, tot de aur. Ori acesta era gustul lor, ori preotul nu se mai imagina fără dinţi de aur.

Şi eu m-am apucat odată de ceva de genul acesta. Dar, desigur, nu am făcut vreo exorcizare, ci doar am dus la bun sfârşit Taina Botezului unui băiat, scurtată cândva de un preot necunoscut.

În acea vreme slujeam la Mănăstirea Donsk. Odată, a venit la mine un bărbat de patruzeci de ani, locotenent-colonel în miliţie, Valeriu Ivanovici Postoev. Era un om necredincios chiar nebotezat, dar, în afară de Biserică, nu avea unde să meargă. Cu singurul lui fiu, Valeriu, care avea zece ani, se întâmpla ceva de neimaginat. în prezenţa băiatului luau foc toate lucrurile de la sine. Când apărea Valeriu, toate luau foc: frigiderele, pernele, scaunele, paturile, dulapurile. Familia Postoev nu mai mergea în vizită la nimeni: în decurs de douăzeci de minute incendiul era asigurat. Şi din aceeaşi pricină nu îl lăsau pe băiat nici la şcoală.

Valeriu a fost examinat de medici şi parapsihologi, angajaţi ai FSB[32] şi ai altor instituţii secrete, însă totul a fost în zadar. în câteva ziare au apărut reportaje senzaţionale cu fotografii ale băiatului şi ale incendiilor din preajma lui. Dar pentru părinţi nu erau un prilej de mândrie. În orice caz, l-am botezat pe fiul lor. Totuşi, şi după aceea în jurul lui toate luau foc ca şi înainte. Deznădăjduit, locotenent-colonelul Postoev a venit la mănăstirea Donsk. Cineva îl sfătuise să se roage la moaştele Sfântului Tihon, care tocmai fuseseră descoperite. Şi acolo ne-am întâlnit.

Eu nu puteam pricepe de ce după botez incendiile nu încetaseră. Nu am înţeles până când nu i-am

pus întrebarea: Cât timp a durat botezul copilului? Iar locotenent-colonelul mi-a răspuns că mai puţin de o jumătate de ceas. De obicei, botezul unui om durează mult mai mult. Şi, deodată, am înţeles: preotul care săvârşise Taina trecuse peste nişte rugăciuni speciale, vechi, care în Biserică sunt numite lepădări. în total sunt patru şi unele sunt destul de lungi. Din păcate, se întâmplă ca preoţii să treacă peste aceste rugăciuni, socotindu-le inutile, mai ales cei ce sunt, cum se spune acum, educaţi în spirit modernist. Şi tocmai prin ele Biserica, cu puterea pe care i-a dat-o Dumnezeu, cere izbăvirea sufletului omenesc de răul cel vechi, care s-a cuibărit în el. însă preoţilor noştri moderni toate acestea li se par nişte lucruri ciudate şi învechite. Se tem să nu pară demodaţi şi ridicoli în ochii enoriaşilor. Cu toate acestea, eu niciodată nu am

[31] Parapsiholog persoană care studiază fenomenele paranormale (parapsihologia).

[32] FSB serviciul Rus de Securitate.

văzut ca la botez acest lucru să provoace măcar un zâmbet ironic pe buzele oamenilor, chiar şi printre cei puţin credincioşi.

I-am scris părintelui Ioan despre Valeriu Postoev şi el mi-a răspuns că trebuia să săvârşesc rugăciunile de lepădare, care nu i se citiseră băiatului. Şi aşa am şi făcut, în biserica Mănăstirii Donsk. Iar din ziua aceea incendiile au încetat. Locotenent-colonelul Valeriu Ivanovici s-a botezat, iar toţi cei ai casei lui au devenit enoriaşii noştri. Băiatul s-a făcut mare şi a devenit şi el maior în poliţie. Acum predă la şcoala superioară de poliţie din Moscova şi îşi aduce aminte de trecut când se uită la fotografiile cu incendiile din apartament, păstrate în arhiva familiei.

Cuvânt ţinut la Mănăstirea întâmpinării la Sfânta Liturghie, pe 19 decembrie 1997, la o tundere în monahism

Devotament aşteaptă Domnul de la noi, devotament şi nimic mai mult. Devotament faţă de Duhul Lui dumnezeiesc. Devotament faţă de credinţa noastră.

Devotament faţă de Hristos.

Astăzi în mănăstirea noastră este o sărbătoare deosebită: s-a săvârşit intrarea în această lume a unui nou monah. în pericopa evanghelică ce s-a citit astăzi la Sfânta Liturghie, Domnul a pus În faţa Sa un prunc şi a spus: „De nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi precum pruncii, nu veţi intra în împărăţia Cerurilor".

Orice monah, după tunderea în monahism, în faţa Domnului este ca un prunc, nevinovat, înaintea căruia începe o nouă viaţă. Numai de monahul însuşi depinde acum dacă va putea rămâne la fel de curat cu inima, precum pruncul care a stat în faţa Mântuitorului. Iar după Tradiţie ştim că băieţelul acela a fost viitorul Sfânt Ignatie Teoforul, care a primit mucenicia pentru Hristos şi I-a rămas devotat, indiferent ce i s-a întâmplat. Sau omul va alege altceva şi va fi devotat doar dorinţelor sale, pe care le va transforma în lege pentru sine şi pentru toată lumea. Şi, dorind să-i păcălească pe toţi, în cele din urmă, se va păcăli doar pe sine însuşi...

Devotament aşteaptă Domnul de la noi. Şi de la tine, fratele nostru, monahul N! Numai devotament. Faţă de voturile monahale. Faţă de ascultare. Devotament întru smerenie. Devotament în a-L iubi mai mult decât orice pe lume pe Mântuitorul nostru, Domnul Iisus Hristos, şi a nu prefera PE nimeni şi nimic în această lume decât numai pe EL.

Dacă vei împlini acest legământ al tău faţă de Dumnezeu, pe care l-ai făcut astăzi, mulţi oameni vor putea veni prin tine la mântuire şi veşnicie. Iar dacă, ferească Dumnezeu, inima omului şi inima monahului se va îndrepta spre sine însăşi, dacă nu va păzi devotamentul faţă de Dumnezeu, se va întâmpla cel mai cumplit lucru care se poate întâmpla, va duce o viaţă de călugăr absurdă, lipsită de sens. Nimic nu este mai cumplit decât aceasta! Dar iată, ţie ţi s-au dat toate armele ajutorului.şl ale biruinţei.

Domnul te-a încurajat cu nişte cuvinte uimitoare, pe care le-ai auzit la tunderea în monahism. Toţi ne-am rugat pentru tine. înaintea ta se deschide o cale aparte, plină de lupte, de ispite, dar în acelaşi timp de sensul incomparabil al bucuriei şi fericirii pe care lumea nu le poate înţelege.

Să ne dea Dumnezeu tuturor, fraţi şi surori, să păstrăm devotamentul faţă de chemarea noastră! Căci votul credinţei nu se referă numai la monahi. Domnul, scrie Sfântul Efrem Sirul, nu caută un monah sau un mirean, un om învăţat sau un om de rând, un bogat sau un sărac, ci numai o inimă, care arde de dorinţă pentru El, plină de bunăvoinţă sinceră de a fi credincioasă Lui şi poruncilor Lui! Să dea Domnul să înţelegem această credinţă! Ea dă sens vieţii noastre. Pentru un asemenea devotament,

Hristos le dă ucenicilor Săi bucurie, putere şi bărbăţie pentru a birui ispitele, cu care trebuie să ne întâlnim pe calea vieţii noastre. Amin.

P.S. Monahul acela a plecat din mănăstire după cinci ani.

în Biserică nu există niciun fel de mecanism de constrângere care să îl ţină pe om în mănăstire. în aproape douăzeci de ani, la noi, în Mănăstirea întâmpinării, au existat trei astfel de cazuri cu monahii noştri. Când se spune cu privire la alte mănăstiri că acest lucru nu este prea grav, noi nu credem. Chiar şi un singur eveniment de acest fel este o tragedie pentru mănăstire. Dar, în primul rând, tragedia aceasta este pentru monahul însuşi, care şi-a trădat făgăduinţele.

Aceşti oameni sunt vrednici de plâns, la nesfârşit. Regulamentele bisericeşti spun că ei nu trebuie să fie îngropaţi în cimitirul creştinesc, socotindu-i sinucigaşi. Căsătoriile lor nu sunt recunoscute de Biserică. Mi-a fost dat să citesc explicaţiile teologice la aceste regulamente şi canoane, însă întotdeauna mi s-a părut că sunt prea aspre. Totuşi odată am auzit nu o explicaţie teologică şi nici un paragraf din vechile canoane, ci doar un scurt catren. Şi am înţeles că regulile bisericeşti doar scot în relief acea stare în care se afundă singur monahul care se leapădă de calea pe care a ales-o. Desigur, Domnul e milostiv şi pentru toţi există pocăinţă, dar iată cum şi-a făcut bilanţul vieţii profesorul de la facultatea de filosofie a Universităţii de Stat din Moscova, autorul cărţii de filosofie antică, Arsenie Ceanâşev. El nu era monah. Şi nu avea de ce să se căiască pentru încălcarea făgăduinţelor făcute lui Dumnezeu. însă era fiu de monah... Iată catrenul:

Sunt fiu de monah, rod al păcatului.
Sunt încălcarea votului.
Blestemat de Dumnezeu sunt acum!
Orice ating se face scrum.

Povestea unui episcop care a căzut în desfrâu

Din „Proloage

Într-o cetate bizantină trăia un episcop care era foarte iubit de popor. Dar odată s-a întâmplat un lucru îngrozitor: din pricina slăbiciunii sau a uşurătăţii sale şi, desigur, a uneltirii diavoleşti, episcopul acela a căzut în desfrâu.

într-o zi de duminică, când tot oraşul era adunat în biserică pentru Dumnezeiasca Liturghie, episcopul a ieşit în faţa poporului, şi-a scos omoforul, însemnul cinului episcopal şi a spus:

— Nu mai pot fi episcopul vostru, căci am căzut în desfrâu. La început a domnit tăcerea. Apoi în toată biserica au început să răsune bocete. Oamenii stăteau în picioare şi plângeau. Plângea şi episcopul, cu capul plecat în faţa enoriaşilor săi. în cele din urmă, oamenii s-au mai liniştit şi au spus:

— Ce este de făcut acum? Noi tot te iubim! Aşadar, îmbracă-te şi slujeşte Sfânta Liturghie şi vei rămâne episcopul şi păstorul nostru.

La acestea episcopul a răspuns:

— Vă sunt recunoscător pentru cuvintele voastre nobile, dar eu, într-adevăr, nu mai pot fi episcop. După regulile Sfinţilor

Părinţi, episcopul care a căzut într-un asemenea păcat, nu este vrednic să săvârşească Dumnezeiasca Liturghie.

Poporul i-a răspuns:

— Noi nu ştim toate regulile voastre. Probabil ele sunt corecte şi importante. Dar noi te-am îndrăgit în anii aceştia în care ai slujit în oraşul nostru. Orice se poate întâmpla în viaţă, îmbracă veşmântul şi slujeşte. Căci noi te iertăm.

Episcopul a zâmbit cu amar:

— Voi, iată, m-aţi iertat... Dar eu însumi niciodată nu mă voi ierta şi nici Biserica nu mă iartă. Nu am nicio scuză în faţa lui Dumnezeu. Aşadar, daţi-vă la o parte, căci voi pleca în pustie, ca să plâng şi să mă căiesc pentru păcatele mele.

Dar poporul nu a făcut decât să se strângă mai tare şi nu i-a îngăduit episcopului nici măcar să coboare din amvon.

Nu! au stăruit oamenii. Tu eşti episcopul nostru, îmbracă-te şi slujeşte!

Şi aşa au ţinut-o până seara târziu. Poporul era neînduplecat iar nefericitul episcop nu ştia ce să facă. înţelegând în cele din urmă că oamenii nu îl vor lăsa să plece, a spus:

păi, ce să mai zic, fie după voia voastră! Dar voi rămâne numai cu o condiţie, ieşiţi acum toţi din biserică şi eu mă voi întinde în pridvor. Şi fiecare dintre voi să intre iarăşi în biserică, NU altfel decât călcându-mă în picioare. Pentru ca toţi să ştiţi cât sunt de păcătos şi ce anume merit eu.

Şi de această dată episcopul nu a mai cedat în faţa stăruinţelor lor. Iar poporul a fost nevoit să se învoiască. Au părăsit toţi biserica, iar episcopul s-a aşezat pe prag şi fiecare dintre enoriaşii lui, de la cel mai mare până la cel mai mic, a Intrat cu groază în biserică, iar mulţi dintre ei şi cu ochii în lacrimi, călcându-l în picioare pe arhiereu.

Şi, iată, când ultimul dintre locuitorii oraşului a păşit înăuntrul bisericii, au auzit toţi un glas din cer zicând: „Pentru smerenia lui cea multă i se iartă lui păcatul".

Ipodiaconii l-au îmbrăcat cu sfintele veşminte şi episcopul a slujit Dumnezeiasca Liturghie.

MOAŞTELE SFÂNTULUI TIHON

Una dintre enigmele vieţii bisericeşti în vremurile sovietice a fost soarta moaştelor Sfântului Patriarh Tihon, care a fost îngropat în anul 1925 în catedrala mică a Mănăstirii Donsk din Moscova. în anul 1946, la parastasul săvârşit la mormântul lui, mitropolitul de Krutiţk şi Kolomensk, Nicolae (Iaruşevici) a spus cu tristeţe: „Noi ne-am rugat acum doar la mormântul Preafericitului Patriarh. Trupul lui nu mai este aici".

Pentru o astfel de certitudine exista, desigur, un temei. Faptul că rămăşiţele Patriarhului Tihon ar fi putut fi distruse nu mira pe nimeni: dacă ortodocşii îl vedeau pe fostul cap al Bisericii Ruse ca pe un sfânt, ura bolşevicilor faţă de el era extraordinară chiar pe fondul înverşunatei lupte sovietice, îndreptate împotriva lui Dumnezeu. Pe lista duşmanilor puterii sovietice, publicată într-unul dintre numerele ziarului „Izvestia", Patriarhul Tihon era numărul unu.

Din auzite, în anul 1927, după închiderea Mănăstirii Donsk, autorităţile, temându-se că moaştele patriarhului vor deveni prilej de închinare, au scos sicriul lui din mormânt şi l-au ars în crematoriu. După alte mărturii, rămăşiţele Preafericitului Patriarh au fost scoase în taină de monahi şi aşezate în cimitirul nemţesc din Lefortovo. Adepţii celei de-a treia versiuni au afirmat că, înţelegând că autorităţile ar fi putut să profaneze rămăşiţele Patriarhului, îndată după înmormântare monahii le-au reîngropat într-o necropolă a Mănăstirii Donsk.

Aceste presupuneri au devenit certitudini în anul 1932 când şeful schismaticilor ocupaţi cu reînnoirea bisericii şi susţinuţi de puterea sovietică, „mitropolitul" Alexandru Vvedenski, a apărut deodată în faţa admiratorilor săi În veşminte arhiereşti, iar moscoviţii au recunoscut de îndată veşmintele acelea dragi, făcute special pentru Patriarhul Tihon la renumita fabrică a fraţilor Olovianişnikov. Cu ele fusese îngropat Patriarhul Tihon.

Şi totuşi a rămas nădejdea că o dată şi o dată moaştele Patriarhului celui iubit de toată Biserica vor fi găsite.

Când viaţa monahală a început să se refacă la Mănăstirea Donsk, una dintre primele rugăminţi cu care obştea, puţin numeroasă pe atunci, s-a adresat Patriarhului Alexei al II-lea a fost cea cu privire la căutarea moaştelor Sfântului Tihon. Preafericitul Alexei ne-a binecuvântat cu bucurie aceste osteneli. Dacă am fi ştiut atunci cu ce întâmplări ne vom confrunta şi cât de minunat se va sfârşi totul!

în scurt timp, s-a ivit şi momentul prielnic. A început reparaţia la catedrala mică a Mănăstirii Donsk. Biserica a fost închisă pentru câteva luni şi în acest timp ne-am gândit că ar fi bine să începem căutările... Dar, sub diferite pretexte, ele au fost amânate şi reparaţia s-a încheiat în scurt timp. în biserică au fost reluate slujbele, iar momentul părea ratat. Şi, ca să spun cinstit, am neglijat atunci cu multă uşurinţă şi destul de prosteşte binecuvântarea Patriarhului, invocând felurite „pricini şi împrejurări", pentru care am şi plătit. Şi încă foarte repede. Deşi, ca întotdeauna, Domnul a îndreptat greşelile noastre spre învăţarea de minte a tuturor şi spre triumful credinciosului, sfântului şi noului Său mucenic, Patriarhul Tihon.

Era luna noiembrie a anului 1991. Egumenul mănăstirii, arhimandritul Agatodor, terminând cu reparaţia, a plecat într-o călătorie oficială şi m-a lăsat pe mine în mănăstire ca superior.

Probleme nu prea aveam, dacă nu ar fi fost conflictul neplăcut cu nişte oameni ciudaţi, care veniseră pe capul nostru. S-au prezentat ca fiind preoţi şi mireni din Biserica Rusă de peste hotare deşi, după cum a reieşit mai târziu, nu aveau nicio legătură cu ea. Cu scandaluri şi necuviinţe au încercat cu orice preţ să săvârşească ÎN mănăstire slujbele lor, fără binecuvântarea Patriarhului. Am încercat să îi convingem, să îi înduplecăm cât am putut şi, în cele din urmă, înţelegând că nimic nu ajută, i-am scos cu hotărâre din curte pe oaspeţii nepoftiţi. Dar ei aveau răutate în suflet.

18 noiembrie marca ziua în care în anul 1918, în Catedrala Neamului, Preasfinţitul Tihon fusese ales Patriarhul întregii rusii (asupra lui, dintre cei trei candidaţi, căzuseră atunci sorţii). Eu mă îmbolnăvisem uşor, totuşi în ziua aceea am slujit Sfânta Liturghie, iar apoi şi parastasul: se împlinea şi un an de la moartea părintelui Rafail (Ogorodnikov). Şi, în general, 18 noiembrie era pentru mine oarecum o dată deosebită. în anul 1988, în această zi se săvârşise părintele Rafail, iar în anul 1993 murise Valentina Pavlovna Konovalova, „negustoreasa din Moscova", fiica duhovnicească a părintelui Ioan. Şi întâmplarea pe care o voi povesti s-a petrecut tot pe 18 noiembrie.

La Sfânta Liturghie, pentru prima dată de când eram preot, am pregătit Sfintele Daruri pentru împărtăşania bolnavilor. Deşi după regulile bisericeşti acest lucru se face în Joia Mare, în ajun, noaptea, a venit la mine un prieten de-al meu, sculptorul Viaceslav Mihailovici Klâkov, cu rugămintea de a-l împărtăşi urgent pe un cunoscut de-al său bolnav şi de a-i face Sfântul Maslu. Dar în biserica noastră se părea că nu existau Sfintele Daruri pentru bolnavi: niciodată, pare-se, nu mai fuseseră pregătite acolo.

Slavă Domnului, cu prietenul lui Klâkov totul a mers bine. Noaptea i-am făcut Sfântul Maslu, iar de dimineaţă l-a împărtăşit un preot de la altă biserică. Ca să nu se mai întâmple aşa ceva, sub îndrumarea unui bătrân ieromonah de-al nostru, părintele Daniil, am pregătit Sfintele Daruri pentru bolnavi şi le-am pus într-un chivot special pe sfânta masă.

După slujba vecerniei, a venit la mine în vizită prietenul meu, Zurab Ceavceavadze, aducându-mi un borcan de dulceaţă

de zmeură. Beam nişte ceai, când a sunat monahul de serviciu. Mi-a comunicat îngrijorat că la porţile mănăstirii se aflau câteva echipe de pompieri şi comandantul lor ne asigura că trebuie să stingă urgent la noi nu ştiu ce incendiu.

— Arde ceva la noi? m-am mirat eu.

— Nu, bineînţeles! m-a liniştit monahul de serviciu. Pe comandantul lor, probabil, îl arde înăuntru...

Am înţeles totul. Nu departe de noi se afla o unitate de pompieri, a cărei conducere se afla în relaţii de prietenie cu părintele Agatodor. Unul dintre ofiţeri era mare amator de a sta cu părintele la masă şi să filosofeze despre viaţă. Odată, într-un moment de acutizare a poftei sale de alcool şi de a filozofa, el a dat buzna în mănăstire în timpul nopţii. Acum, se pare, povestea se repeta.

Am pus receptorul la loc, dar după un minut a sunat din nou. Monahul de serviciu mi-a spus că pompierii nu se lăsau înduplecaţi. Iar asta era deja prea mult. Trebuia să ne îmbrăcăm şi să ieşim eu şi Zurab, ca să clarificăm situaţia, iar eu ar fi trebuit să mă îmbrac şi mai gros, după dulceaţa de zmeură.

— Ce s-a întâmplat? am strigat eu, ca să se audă dincolo de porţi.

— Incendiu! Aveţi un incendiu! a răsunat de dincolo.

— Ceva mai vesel nu se putea să născociţi?

— Am fost chemaţi!

— Dar este o greşeală, vă puteţi convinge singuri, am răspuns eu, deschizând porţile.

Lângă zidurile mănăstirii stăteau, într-adevăr, două maşini de pompieri complet echipate. Câţiva oameni cu căşti lucioase au intrat în mănăstire. Şi au rămas nedumeriţi.

— A sunat o femeie şi am crezut că de la voi a sunat. A spus: „La Mănăstirea Donsk este incendiu, veniţi urgent!"

Spre a se convinge pe deplin că era o neînţelegere, le-am propus să facem împreună câţiva paşi prin mănăstire. Şi ne-am îndreptat spre platoul central. Era deja amurg, dar totul se vedea destul de clar. Ca de obicei, pacea şi liniştea domneau peste tot şi nimic nu prevestea vreo tulburare.

— Uitaţi-vă! m-am adresat eu pompierilor, zâmbind.

Şi în acel moment, la geamurile catedralei mici a Mănăstirii Donsk, a izbucnit brusc un incendiu, care ardea cu vâlvătăi, şi a început să răsune zgomotul geamurilor sparte şi printre lamele geamurilor a ţâşnit o flacără roşiatică, cu rotocoale de fum negru.

Pompierii s-au repezit în fugă la maşinile lor. Iar eu şi Zurab am amuţit, rămânând cu gura căscată. Apoi am început să strigăm ca nişte nebuni:

— Arde!!! Arde!!!

Şi ne-am grăbit spre biserică.

Pe lângă noi au trecut În goană, vuind, maşinile pompierilor. însă biserica era deja toată în flăcări. în deschizăturile ferestrelor focul ardea dezlănţuit, fumul se ridica în valuri, ca un stâlp negru, pe cerul înserat al Moscovei.

Nu voi descrie prea mult acea noapte cumplită. Abia la ora cinci ne-au dat voie pompierii să intrăm în biserică. Ceea ce se înfăţişa privirii noastre era, într-adevăr, îngrozitor. Tavanul şi pereţii negri, ramele şi icoanele erau carbonizate, toate udate cu apă şi un miros insuportabil de lucruri arse...

Unul dintre pompieri m-a chemat după el înăuntrul bisericii şi pe drum mi-a relatat primele lui concluzii legate de cauza izbucnirii incendiului. Focul izbucnise, după cum a afirmat el, chiar lângă mormântul Patriarhului. întrucât pereţii din biserică erau zugrăviţi în ulei, focul s-a răspândit imediat.

— Dar iată, lucrul acesta este, într-adevăr, ciudat, a spus pompierul, arătând spre iconostas.

Ramele şi icoanele de lemn, chiar dacă se înnegriseră de la funingine, totuşi nu se carbonizaseră. Iconostasul se păstrase întreg. Cu strângere de inimă am intrat în altar şi am văzut că nici acolo, în afară de funingine, nu era atins nimic. Când m-am întors la ofiţer, el mi-a explicat nedumerirea lui.

— Lângă iconostas totul a ars, dar el, nu se ştie de ce, a rămas întreg. Şi este tot de lemn, nu de metal!

— Şi lemnul este foarte vechi.

— Cum de nu a ars? E uimitor...

Atunci mi-am amintit şi i-am spus:

— A!... Păi noi, de dimineaţă, am pus pe sfânta masă Sfintele Daruri!

— ce aţi pus?

Am încercat să îi explic. Iar ofiţerul a ascultat cu amabilitate, şi, dregându-şi glasul, a întrebat:

— Chiar credeţi că acest lucru are vreo legătură cu faptul că lemnul nu a fost ars de foc?

— Nu ştiu. Pur şi simplu constat că de dimineaţă am pus pe sfânta masă Sfintele Daruri.

— Hm... înţeleg, a spus neîncrezător şi tărăgănat ofiţerul Totuşi, aşa ceva se mai întâmplă uneori. Totul arde în jur, iar unele lucruri rămân. Dar nu prea ne întâlnim cu aşa ceva în meseria noastră!

Chiar în ziua aceea a început ancheta. Şi s-a dovedit că focarul incendiului apăruse, într-adevăr, chiar lângă mormântul Sfântului Tihon. Ferestruica de acolo era ţinută întotdeauna întredeschisă şi, după cum au presupus anchetatorii, răufăcătorul a aruncat pe fereastră o sticlă incendiară. Pereţii, fiind pictaţi în ulei, s-au aprins imediat. Iar infractorul a avut destul timp să iasă din mănăstire neobservat, împreună cu ultimii vizitatori.

Apoi s-au lămurit şi împrejurările mulţumită cărora incendiul a fost atât de repede descoperit. Una dintre enoriaşele noastre, care locuia vizavi de Mănăstirea Donsk, avea obiceiul să citească rugăciunile de seară pe balcon. Ea a fost cea care a văzut explozia la fereastra bisericii şi a sunat îndată la unitatea de pompieri.

După o zi, am slujit în catedrala arsă privegherea pentru pomenirea Arhanghelului Mihail. Corul cânta „Lăudaţi numele Domnului", eu cădelniţam pentru praznic, iar oamenii, stând în picioare între pereţii aceia cunoscuţi, înnegriţi de funingine, şi ramele icoanelor arse încât aproape erau tăciuni, nu puteau să-şi ţină lacrimile. Nu am vrut să facem slujba în altă biserică a mănăstirii, nu se putea să îi lăsăm pe oameni să creadă că acea încercare grea era pur şi simplu un joc al destinului şi că Domnul nu urma să prefacă necazul şi tulburarea noastră în bucurie, într-un triumf al credinţei şi al nădejdii în Pronia Lui cea atotştiutoare şi nepătrunsă de noi. Tocmai despre asta am şi vorbit în seara aceea la predică înaintea enoriaşilor noştri.

Trebuia să ne apucăm iarăşi de reparaţia bisericii. Mai puţin de o săptămână era de când slujeam acolo după restaurare şi iată că ni se prezenta pentru a doua oară posibilitatea, nu de mult timp pierdută, de a începe căutarea moaştelor Sfântului Tihon.

Am mers din nou la Patriarh şi el ne-a dat iarăşi binecuvântare pentru săpături, poruncindu-ne doar să lucrăm CU mare grijă şi băgare de seamă. înţelegeam îngrijorarea lui.

Cineva încercase să-l convingă pe Patriarh să nu aprobe căutările, întrucât probabilitatea aflării osemintelor sfântului era foarte mică. Iar dacă se răspândea vestea că moaştele Patriarhului Tihon fuseseră căutate şi nu fuseseră găsite, atunci, precum îl avertizau sfătuitorii cei prudenţi, nu era ferit de probleme. Rascolnicii şi răuvoitorii Bisericii ar fi lansat îndată zvonul că Sfântul Tihon însuşi nu a vrut să se afle cu moaştele sale în biserica patriarhiei. Dar, slavă lui Dumnezeu, Patriarhul Alexei a spus cu tărie: „De vom afla moaştele, va fi mare sărbătoare, iar de nu vor fi acolo, de nimeni nu vom ascunde acest lucru".

Oamenii care au dat foc nu au fost găsiţi. Obştea mănăstirii şi câţiva enoriaşi îşi închipuiau cam cine ar putea fi ei, dar oarecum le era chiar milă de ei şi în sufletul lor i-au lăsat în seama judecăţii milostive a lui Dumnezeu. Cu atât mai mult cu cât acum, după trecerea timpului, se vede prin ce rânduială era tolerată această fărădelege. Şi tocmai în perioada celei de-a doua reparaţii, care s-a prelungit, în catedrala mică a Mănăstirii Donsk s-au descoperit moaştele sfântului.

în seara praznicului întâmpinării Domnului am săvârşit un parastas la mormântul Patriarhului Tihon şi apoi ne-am apucat de săpături. Nu ştiau mulţi acest lucru: Preafericitul Patriarh Alexei al II-lea, câţiva monahi, doi stareţi, arhimandritul Kiril de la lavra Sfintei Treimi, arhimandritul Ioan de la Mănăstirea Pecerska din Pskov şi cei pe care i-am rugat să ne ajute: Viaceslav Mihailovici Klâkov cu muncitorii lui şi pictorul Alexei Valerievici Artemiev. îndrumătorul nostru era arheologul Serghei Alexeevici Beliaev. El luase parte şi la aflarea moaştelor Cuviosului Ambrozie de la Optina şi se ocupase cu săpăturile la Diveevo şi în Herson.

La început am luat piatra de pe mormânt. Marmura ei după incendiu devenise aproape maronie. Pătrunzând mai adânc cu treizeci de centimetri, am descoperit o placă masivă de marmură cu inscripţia: „Preasfinţitul Tihon, Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii". Exact aceasta era la începutul secolului XX titulatura Patriarhilor ruşi. Descoperirea aceasta ne-a însufleţit foarte mult. Am început să săpăm mai departe şi, la o adâncime de aproximativ un metru, am văzut ceea ce căutam: capacul concav, de piatră, al cavoului. Apucându-ne de lucru cu o energie de trei ori mai mare, spre dimineaţă, am curăţat cu grijă tot cavoul. Când din capac am reuşit să scoatem câteva pietre, am strecurat o lumânare aprinsă prin deschizătura care se formase şi m-am uitat înăuntru. Cavoul era gol. Lumina lumânării a ars doar nişte fire prăfuite ale unei vechi pânze de

păianjen.

Când le-am comunicat aceasta prietenilor mei, toţi s-au lăsat jos istoviţi, care pe unde a nimerit şi, fiind abătuţi, cu capul plecat, au şezut o vreme în tăcere. Apoi s-au repezit unul după altul să verifice: oare eu nu mă înşelam şi în cavoul acela mare mai rămăseseră totuşi nişte părticele din moaşte sau bucăţi de sicriu căzute pe jos în timpul deschiderii mormântului Patriarhului? Dar nu era nimic, nimic... Se adevereau cele mai rele temeri ale noastre.

Venindu-ne puţin în fire, am hotărât măcar să ne documentăm cu privire la dimensiunile şi starea cavoului. Dar când cineva a început să-i măsoare lungimea, o bară de doi metri s-a prăbuşit deodată cu totul, în dreapta şi în stânga. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu o bară de opt metri. Am cercetat degrabă edificiul subteran şi curând am înţeles că descoperiserăm nu un cavou, ci o parte a sistemului de încălzire al bisericii, format din conducte de piatră instalate sub podea, prin care trecea aerul fierbinte din sobă. în locul mormântului patriarhului se afla, cine ştie pentru ce, un calorifer destul de lat, astfel încât se formase, într-adevăr, ceva asemănător unui cavou. Lucrarea de acolo arăta ca fiind nouă în comparaţie cu celelalte părţi ale conductelor subterane de piatră. Poate că era, într-adevăr, un cavou dărâmat. Sau poate că mormântul se afla la o adâncime mult mai mare. Iar ceea ce descoperiserăm noi era un cavou fals, construit cu scopul de a-i deruta pe bolşevici cu ideea că sicriul cu trupul Patriarhului fusese scos şi reîngropat în altă parte.

Pe lângă aceasta, părintele Daniil a mai adus şi un bătrânel, CARE a afirmat că el ştia, chipurile precis, că Sfântul Tihon era îngropat cu cinci metri mai la est de presupusul lui mormânt. Părerile erau împărţite şi de dimineaţă ne-am pornit către Prea fericitul Patriarh să-i cerem binecuvântare, întrebându-l cum să procedăm în continuare. După ce i-am lămurit toate detaliile, Patriarhul ne-a binecuvântat să continuăm căutările în acelaşi loc.

În cele din urmă, aproape de miezul nopţii, s-a ivit înaintea noastră adevăratul cavou al Patriarhului. Nu era nicio îndoială. Era un edificiu masiv, acoperit cu o placă uriaşă, care, spre fericirea noastră, nu mai era întreagă, ci se compunea din câteva bucăţi masive de piatră. Am ridicat una dintre acele bucăţi. Apoi m-am întins pe burtă şi am vârât o lumânare înăuntru. îmi aduc aminte că m-a izbit deodată o aromă de aer proaspăt de primăvară, care ieşea din cripta subterană. Toţi s-au îngrămădit în jurul meu. în faţa mea era un sicriu de stejar, frumos sculptat, a cărui descriere o ştiam bine. Iar pe el se afla o tăbliţă de marmură. Şi, la lumina lumânării, am citit: „Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii, Tihon".

Nu credeam că acea fericire era reală. Părintele Agatodor a plecat îndată să-l sune pe Patriarhul Alexei. Era deja târziu, aproape de miezul nopţii, dar la Patriarhie abia se terminase şedinţa Sfântului

Sinod. După douăzeci de minute, Preafericitul Patriarh era deja în Donsk. La sosirea lui, am ridicat celelalte plăci de deasupra cavoului şi l-am întâmpinat pe Patriarh în sunetul sărbătoresc al clopotelor. La miezul nopţii clopotele au răsunat ca la Paşti.

E greu să redau ce sentimente ne-au încercat în noaptea aceea, stând lângă mormântul deschis al Sfântului Tihon. Nu ne venea să credem că totul se terminase şi moaştele erau dinaintea noastră. Probabil acelaşi sentiment îl avea şi Patriarhul Alexei. Cu toate acestea, mi-a spus:

— Trebuie totuşi să ne uităm şi să vedem dacă sunt moaştele aici.

Mi-am pus epitrahilul, pentru că de moaşte ne putem atinge doar dacă suntem îmbrăcaţi într-un veşmânt preoţesc, şi am coborât în cavou. Scoţând cuiele şi ridicând puţin capacul sculptat al sicriului, cu strângere de inimă am băgat mâna înăuntru. Iar degetele mele au simţit mai întâi ţesutul, apoi umărul...

— Sunt aici!!! am strigat eu cu câtă putere mai aveam.

— Gata! înapoi, înapoi! închideţi mai repede! am auzit de sus glasul emoţionat al Patriarhului.

Aceste lucruri s-au petrecut pe data de 19 februarie, iar după trei zile au venit la mănăstire Preafericitul Patriarh, membrii Sinodului, duhovnicii Lavrei Sfânta Treime arhimandriţii Kiril şi Naum. Când am ridicat capacul învechit al sicriului cu gravură, care a căzut în faţa noastră, au apărut moaştele neputrezite ale Sfântului Tihon, acoperite cu mantia lui de catifea.

După câteva zile, am spălat sfintele moaşte după vechea rânduială, le-am îmbrăcat în veşminte arhiereşti noi şi le-am aşezat în racla special pregătită. Patriarhul era îmbrăcat în acele veşminte renumite, făcute la fabrica fraţilor Olovianişnikov. Mult timp apoi ne-am bătut capul, încercând să ne dăm seama cum au apărut aceleaşi veşminte la pseudomitropolitul Vvedenski.

în ciuda faptului că în cavou era foarte multă umezeală, trupul Patriarhului Tihon, zăcând în pământ şaizeci şi şapte de ani, s-a păstrat aproape întreg. E curios că unul dintre engolpioane icoanele de pe piept, simbolurile puterii arhiereşti care se aflau pe pieptul Sfântului Tihon, era făcut din oase de mamut, dar s-a prefăcut tot în cenuşă. Şi a rămas numai rama de argint. Atunci, fără să vrem, ne-am amintit versetul din Psaltire: „Domnul păzeşte toate oasele lor", căci s-au păstrat nu numai osemintele Sfântului Patriarh, ci şi cea mai mare parte a trupului. Şi, de asemenea, marele paraman patriarhal, metaniile, cruciuliţa de la gât, un engolpion preţios de aur, dăruit încă din timpul vieţii Patriarhului de arhiepiscopul din Iaroslav, de preoţii şi de enoriaşii acelei eparhii. S-a descoperit chiar şi o ramură de salcie (Sfântul Tihon a fost înmormântat în Duminica Floriilor) şi o sticluţă cu mir binemirositor de trandafiri, din care au turnat pe trupul Patriarhului înainte de îngropare.

După un timp, arheologul nostru, Serghei Alexeevici Beliaev, a lămurit totuşi enigma legată de apariţia veşmintelor Patriarhului la pseudomitropolitul Alexandru Vvedenski. La fabrica fraţilor Olovianişnikov se făcuseră nu unul, ci două rânduri de asemenea veşminte. Acum, cel ce a aparţinut într-adevăr Sfântului Tihon este expus în muzeul Mănăstirii Donsk din Moscova.

Despre încălcarea regulamentului bisericesc sau cum am încălcat Postul Mare eu şi prinţul Zurab Ceavceavadze

345

În anul 1998, prefectul Districtului central al Moscovei, în care se află mănăstirea noastră, Alexandru Ilici Muzâcantski, mi-a povestit despre călătoria lui În Groznâi şi despre condiţiile jalnice în care trăia acolo o comunitate ortodoxă, nu prea numeroasă pe atunci. împreună cu obştea mănăstirii, i-am cerut binecuvântare Preafericitului Patriarh Alexei să strângem ajutoare pentru creştinii din Groznâi şi în trei zile am umplut cu vârf un camion imens cu alimente, medicamente şi îmbrăcăminte. Pe lângă aceasta, enoriaşii noştri au adus şi bani şi nu puţini, apoi am mai adăugat şi noi din rezervele mănăstirii şi s-a strâns o sumă destul de frumuşică pentru vremea aceea. Era înduioşător să vezi cum oamenii dădeau uneori şi strictul necesar şi simţeau o bucurie în a-i ajuta măcar cu câte ceva pe confraţii lor.

Alexandru Ilici Muzâcantski, ca administrator al Moscovei, a ştiut să se înţeleagă cu administraţia lui Mashadov, conducătorul de atunci al Ceceniei, cu privire la călătoria noastră şi la împărţirea ajutoarelor de Paşti în rândul creştinilor din Groznâi. Evghenie Alexeevici Parhaev, directorul atelierelor Sofrino de la Patriarhie, a trimis pentru biserica cea bombardată şi jefuită din Groznâi toate cele necesare pentru dumnezeieştile slujbe.

Plecarea a fost hotărâtă pentru ziua de luni, în Săptămâna Patimilor. Cu o zi înaintea plecării, i-am spus despre apropiata călătorie prietenului meu, Zurab Ceavceavadze, şi l-am rugat, în cazul în care

se va întâmpla ceva cu mine, să aibă grijă de mama mea. însă Zurab mi-a declarat că sigur va merge cu mine Oricât am încercat să îl înduplec, să îl conving că el ca soţ şi tată nu trebuia deloc să-şi rişte viaţa. Prinţul a rămas neînduplecat. A invocat chiar faptul că stră-străbunica lui, prinţesa Nino Ceavceavadze, fusese răpită pe la sfârşitul secolului al XIX-lea de ceceni, dar în scurt timp fusese eliberată. Mă rog, era un semn bun pentru izbânda călătoriei noastre. La urma urmei, a trebuit să fiu de acord şi împreună cu prietenul meu credincios, cu rugăciunile Preafericitului Patriarh Alexei, ale părintelui Ioan (Krestiankin) şi ale altor stareţi de la Pecerska, am plecat la Groznâi.

Tabloul care ni s-a înfăţişat era îngrozitor. Oraşul bombardat zăcea în ruine, nu am întâlnit nici măcar un singur bloc întreg. Abia-abia am izbutit să obţinem, prin multe rugăminţi, aprobarea să trecem prin vama cecenă câteva sticle de vin pentru slujba din biserică. În Cecenia era pusă interdicţie la alcool. Slavă Domnului, totul s-a terminat cu bine şi cu banii pe care i-am dus pe ascuns, legându-i în jurul trupului. Acei bani trebuia mai întâi de toate să îi împărţim ruşilor din Groznâi, căci de câţiva ani nu mai primiseră nici salarii, nici alocaţii, nici pensii. O parte din bani era rânduită preotului, iar cealaltă mamelor, care îşi căutau prin Cecenia fiii căzuţi prizonieri.

Ne-am oprit la aşezământul misiunii reprezentantului oficial al Preşedintelui Rusiei în Cecenia. Era un sector mic, în spatele aeroportului „Nordic": două cazarme din lemn. În prima se afla reprezentanţa oficială a Preşedintelui Rusiei în Cecenia. Acolo locuiau câţiva generali şi ofiţeri şi tot acolo ne-au instalat şi pe noi, pe mine şi pe Zurab. în a doua cazarmă se aflau şaizeci de militari. Sarcina lor era, după cum mi-au explicat, ca în cazul unui atac să reziste cincisprezece minute, timp în care ofiţerii trebuiau să distrugă maşinile de codificare şi documentele.

Ne-au întâmpinat foarte călduros. Unuia dintre ofiţerii noştri i s-a încredinţat să ne însoţească pe mine şi pe Zurab, însă conducerea ne-a avertizat sincer că, dacă lucrurile se vor complica, ofiţerul acela prea puţin ne va putea ajuta, în afară de faptul că va muri eroic pentru noi. La ordinul lui Mashadov, ni s-au alăturat încă patru ceceni înarmaţi. Când am întrebat îngrijoraţi dacă paza aceea era sigură, ne-au răspuns că, dacă nu ne vor vinde pe drum, totul va fi bine. Eu şi cu Zurab, ca să nu ne alarmăm peste măsură, am hotărât să o luăm ca pe o glumă ceea ce ni s-a spus.

Până seara târziu am distribuit alimente şi lucruri şi am împărţit bani. O parte din mâncare şi medicamente am trimis-o la casa de copii. în biserica distrusă a Arhanghelului Mihail ne-am întâlnit cu preotul slujitor, părintele Eftimie, şi ne-am înţeles în privinţa slujbei, pe care am hotărât s-o săvârşim peste două zile, în Joia Mare. La Sfânta Liturghie trebuiau să se adune câteva sute de creştini, care mai rămăseseră în tot oraşul Groznâi. Statul îi lăsase în voia soartei. Ceea ce înduraseră ei în acei ani, e greu de descris. Am fost fericiţi că i-am putut ajuta măcar cu câte ceva.

După război ura ajunsese la o aşa măsură, încât ruşilor li se interzicea uneori chiar şi să-şi cultive o grădină, ca să aibă câte ceva de mâncare. Cât timp am mers prin oraş, dulama mea a fost scuipată zdravăn, dar eu şi Zurab ne-am străduit să nu luăm în seamă acest lucru, ca să nu provocăm ceva mult mai rău.

Şi ca să mai rezolvăm câteva probleme, mie şi lui Zurab ni s-a propus să înnoptăm nu la reprezentanţa Preşedintelui Rusiei, ci undeva în oraş, şi fără ofiţerul care ne însoţea. Ofiţerul a fost, se înţelege, categoric împotrivă, dar eu şi Zurab am hotărât să ne lăsăm în voia lui Dumnezeu şi a corectitudinii reprezentantului guvernului Ceceniei, care ne însoţea. Ofiţerul ne-a avertizat că se va dezice de orice responsabilitate şi a fost nevoit să plece. Iar noi am fost duşi undeva la marginea oraşului Groznâi la o casă particulară.

Desigur, eram îngrijoraţi. Dar totul s-a terminat cu bine. Am fost primiţi cu multă căldură într-o familie mare de ceceni; soţul era un om destul de influent acolo, fiind un inginer din Ivanov, crescut în Rusia Centrală. în timpul îndelungatei discuţii nocturne, nouă ni s-a descoperit şi cealaltă latură a acelei tragedii care afecta o mulţime de familii simple de ceceni. Şi ne-am rezolvat aproape toate problemele. Târziu, după miezul nopţii, după ce mi-am curăţat sutana plină de scuipături şi m-am rugat cu tărie, eu şi Zurab am adormit buştean.

A doua zi dimineaţa, în Miercurea Mare, împreună cu aceeaşi gardă cecenă am pornit pe drumul de întoarcere prin oraşul ruinat. în ziua aceea gardienii noştri erau mult mai binevoitori. Probabil îi impresionase faptul că nu ne-am temut de dragul treburilor să înnoptăm într-o casă necunoscută.

Abia seara târziu, obosiţi după o mulţime de întâmplări (printre care, din păcate, s-a aflat şi urmărirea timp de un ceas a maşinii noastre de către nişte militanţi, pe care nici măcar garda noastră nu i-a recunoscut), am ajuns la aeroportul „Nordic", la baza militară.

Apropiindu-ne de cazarmă, eu şi Zurab ne gândeam cu bucurie cum vom bea un ceai fierbinte cu pâine, vom citi Rânduiala din Joia Patimilor, pe care o luasem de la Moscova, apoi pravila pentru împărtăşanie şi la cum ne vom afunda În somn până dimineaţa. De am fi ştiut ce ne aştepta în cazarmă!

În faţa uşilor ne-au întâmpinat cu nerăbdare doi ofiţeri, ei ne-au îmbrăţişat cu forţă şi ne-au spus că militarii, care nu mai sperau să ne vadă în viaţă, aflând că eram întregi şi nevătămaţi, ne-au pregătit o întâmpinare triumfală.

Când am trecut pragul cazarmei, pur şi simplu am încremenit: în mijlocul cazarmei era pusă o masă imensă, încărcată cu tot felul de bucate. Era acolo şi friptură de berbec, şi purcel fript, şi peşte în aspic... Alături, pe o etajeră, într-un loc vizibil, se afla o iconiţă de hârtie în ramă, iar în faţa ei ardea o lumânare de parafină gazdele făcuseră pentru noi tot ce putuseră. Noi ne uitam cu groază când la acea masă plină de bucate, când la ofiţerii bucuroşi de întoarcerea noastră, care, încercuindu-ne, ne invitau care mai de care la masă.

— Eu nu pot... Niciodată în viaţa mea nu am încălcat Postul Mare! a spus Zurab în şoaptă.

Ce era de făcut? Să începem să explicăm rigurozitatea din Săptămâna Patimilor? Să le ţinem acelor oameni care se străduiseră pentru noi din toată inima o lecţie despre faptul că nu numai carne, dar nici untdelemn nu trebuia să gustăm în ziua aceea după canoanele bisericeşti? Trebuie să recunosc că nici eu, nici Zurab, nici măcar în cel mai îngrozitor vis nu ne puteam imagina aşa ceva... însă amândoi am simţit că toate explicaţiile noastre, cât se poate de corecte, vor fi în acel moment mult mai păcătoase înaintea Domnului decât acea încălcare neaşteptată a postului.

Acea masă îndelungată şi minunată, plină de adevărată dragoste creştină, ne-a rămas întipărită în memorie şi mie şi lui Zurab pentru toată viaţa.

în anii următori, nu o dată mi-a fost dat să ajung împreună cu obştea mănăstirii în Cecenia, la alte garnizoane militare şi, dacă se nimerea călătoria în timpul postului, întotdeauna ceream din timp şi cu osârdie să fie luate în consideraţie restricţiile noastre alimentare.

Slujirea lui Dumnezeu şi câştigul nu se pot împăca niciodată

Odată, împreună cu Nicolae Blohin, astăzi un cunoscut scriitor ortodox, iar atunci abia ieşit din lagăr ca deţinut politic (Nicolae a stat în lagăr cinci ani, conform articolului 139 pentru producerea şi difuzarea ilegală a literaturii ortodoxe), am hotărât să câştigăm bani.

Era în anul 1988. Nicolae a propus să tipărim (ilegal, se înţelege) Biblia cu ilustraţiile lui G. Dore. Cartea aceasta nu fusese reeditată în Rusia de mai multe decenii şi, desigur, era necesară. în acest sens lucrul începea corect.

Pe de altă parte însă, pentru un tiraj de o mie de exemplare se putea obţine o sumă de bani destul de frumuşică la vremea aceea, care nici mie şi nici lui Nicolae nu ne-ar fi stricat. Şi înţelegeam destul de bine şi acest lucru. Iar în acest sens, lucrul nostru nu era nicidecum ortodox, ci era o adevărată acţiune mercantilă.

Biblia cu ilustraţiile lui Dore nu ţi se dădea în nicio bibliotecă. Atunci am găsit momentul favorabil şi i-am povestit în taină despre planul nostru Preasfinţitului Pitirim. Şi nu am greşit: ca editor, Preasfinţitul s-a entuziasmat îndată, auzind această idee, neţinând cont nici chiar de primejdia unei asemenea acţiuni în vremea aceea. Chiar în ziua următoare mi-a dat un volum luxos din biblioteca sa de-acasă, avertizându-mă că acea carte îi era foarte dragă, întrucât aparţinuse răposatului său tată, care fusese preot. Iar eu l-am încredinţat cu jurământ pe Preasfinţitul de integritatea cărţii şi într-o săptămână i-am dat-o lui Nicolae pentru reeditare.

După o săptămână, l-am sunat pe Nicolae şi m-am interesat cum mergeau lucrurile. Şi mi-a răspuns că mai avea nevoie de trei zile. Dar după trei zile mi-a spus cu amărăciune că au apărut nişte probleme şi mai avea nevoie de încă o săptămână. Iar după o săptămână a luat-o de la capăt şi cartea nu mi-a înapoiat-o. Între timp, Preasfinţitul Pitirim s-a interesat dacă îşi putea lua Biblia înapoi şi când va apărea tirajul.

Şi am urlat la Nicolae în receptorul telefonului câteva minute, dar el, trecut prin interogatoriile din închisoare, mi-a explicat ca unui copil mic că înţelegea tot, dar orice ar fi fost, mai avea nevoie de încă o săptămână şi cartea urma să se întoarcă la arhiereu întreagă şi nevătămată.

Însă, chiar nici după o săptămână Nicolae nu a înapoiat cartea.

Eram deznădăjduit şi nu ştiam cum să-l privesc pe Preasfinţitul în ochi. Spre a înţelege măcar cât de cât ce se întâmpla, am mers la un prieten de-al meu şi de-al lui Nicolae Victor Burdiuk, care-şi

executase anii de închisoare pentru o anume vină împreună cu Nicolae.

— Păi, el a vândut-o! mi-a spus cu încredinţare Victor, auzind povestirea mea.

— Cum a vândut-o?! E imposibil!

— Ba e foarte posibil. A vândut-o, iar banii acum îi bea. De câte ori îl văd, este băut. Şi bea numai coniac!

Trebuie să spun că toţi ştiau de această slăbiciune a prietenului nostru. Iar dacă începea o sticlă, nimic nu-l mai putea opri. Mai ales după cei cinci ani de lagăr.

Victor a înţeles în ce situaţie mă aflam şi împreună am alergat la Nicolae. Nicolae întotdeauna a fost un om sincer şi s-a căit îndată pentru tot. Vânduse Biblia arhiereului chiar în acea zi în care o luase de la mine. Mai exact, după patruzeci de minute. Atâta timp i-a trebuit să ajungă până la Podul Kuzneţki şi acolo să ia pe carte cinci sute de ruble „la negru", într-un cunoscut târg din Moscova, la magazinul „Bukinist". Când l-am întrebat deznădăjduit de ce a făcut asta, Nicolae mi-a răspuns, ca un om beat, că l-a înşelat diavolul. Victor Burdiuk nu l-a întrebat nimic. El îl cunoştea pe prietenul său mult mai bine decât mine.

Situaţia devenise cu adevărat catastrofală: să cumperi o asemenea carte era, practic, imposibil. Şi cu ce bani? Chiar dacă aş fi reuşit să găsesc undeva un exemplar, el ar fi costat, după cum spuneau cunoscătorii, nu mai puţin de o mie cinci sute de ruble. Iar o asemenea sumă pentru mine era exagerat de mare. Nemaivorbind de faptul că Preasfinţitul Pitirim şi-ar fi dat Îndată seama că aceea nu era cartea tatălui lui... Totuşi, am alergat degrabă la cămătarii din Moscova, însă degeaba: pur şi simplu, nu aveam ce amaneta.

Peste trei zile, luni, trebuia să merg la Preasfinţitul, căci nu se mai putea să tărăgănez. Şi atunci mi-am luat bilet de tren şi am plecat la Peciora la părintele Ioan, mulţumit că urmau două zile libere.

La Peciora însă am fost doborât de ştirea că părintele Ioan se zăvorâse în chilie şi de câteva zile nu mai primea pe nimeni. Ştirea aceasta m-a zdrobit. Cum, într-un moment atât de greu, să nu mă învrednicesc nici măcar de un cuvânt?!

Deznădăjduit, am plecat în parohie la părintele Rafail şi i-am povestit nenorocirea mea.

Şi acolo mi-a mers de minune: Părintele Rafail era un om care nu-şi pierdea nădejdea niciodată şi în nicio împrejurare. El socotea deznădejdea CEL mai nerod dintre cele şapte păcate de moarte. Pentru început, a râs fără milă de puţina mea credinţă şi mi-a amintit că uitasem cel mai simplu mijloc, îndeobşte cunoscut, adică să fac pravila de rugăciune pentru lucruri pierdute.

Cuvintele lui, pur şi simplu, m-au doborât. Cum de am putut uita?! Doar se ştie foarte bine că este un mijloc încercat şi o pravilă destul de simplă să rosteşti Psalmul 50 al regelui David şi Simbolul credinţei şi lucrul va fi găsit.

Apropo, nu foarte demult pravila aceasta îi fusese de folos cuiva: Irina Vladimirovna Krutova, soţia lui Alexandru Krutov, redactorul principal al revistei „Russkii dom", îşi cumpărase o maşină nouă. Eu i-am sfinţit-o, iar în ziua următoare maşina i-a fost furată. La miliţie i-au spus îndată că modelul acela făcea parte dintre cele care erau cel mai des furate şi, cel mai probabil, în acel moment maşina era undeva într-un garaj, desfăcută în bucăţi. Dar Irina, spre deosebire de mine, şi-a adus îndată aminte de această pravilă de rugăciune. Ea doar a zâmbit ironic la cuvintele miliţienilor şi a început să facă această pravilă. După o zi au găsit maşina în bunăstare, doar lacătul cheii de pornire fusese smuls cu totul.

Iar eu de această pravilă uitasem! Mai mult decât atât, părintele Rafail avea deplină dreptate: din pricina deznădejdii şi a puţinei credinţe uitasem cu totul că trebuia să alerg nu la Viktor Burdiuk, nici la bukinişti, nici la cămătarii din Moscova, ci la însuşi Domnul Dumnezeu şi la nimeni altcineva! Dar părintele Rafail mi-a adus aminte la timp de toate acestea. Seara, la priveghere şi la Sfânta Liturghie şi în tren, în drum spre Moscova, am rostit tot timpul, fără încetare „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta..." şi „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul...", până când am adormit spre dimineaţă în compartiment în zgomotul roţilor. Domnul a rânduit astfel, încât M-am aflat singur în compartiment, şi m-am putut ruga în linişte.

Iar a doua zi dimineaţa, când am mers direct de la gară la Departamentul editorial al Patriarhiei, acolo mă aştepta Victor Burdiuk. Cu cartea! învelită în satin şi în stare foarte bună. Chiar aceea care îi aparţinea Preasfinţitului, primită de el de la tatăl său, care fusese preot. Cum o găsise, Victor nu mi-a mai povestit. Şi nici eu, uitându-mă la faţa lui obosită şi dură, nu l-am mai întrebat. Apoi, după câteva indicii, am bănuit că Victor chemase în ajutor nişte cunoscuţi de-ai săi din viaţa anterioară, din

închisoare.

I-am dat cartea înapoi Preasfinţitului Pitirim şi el, slavă Domnului, nici măcar nu m-a mustrat. Iată adevărata nobleţe, îngăduinţă şi iubire creştină!

De bucurie i-am dat îndată telefon părintelui Rafail.

— Vedeţi, Gheorghe Alexandrovici, cât de aproape este Domnul de noi! a rostit cu însufleţire părintele Rafail.

Cum să nu văd acest lucru!

Nicolae Blohin a băut liniştit cinci sute de ruble şi prietenia noastră s-a întors pe făgaşul ei. însă cărţi nu mai aveam de gând să tipăresc împreună cu el. Doar acele povestiri pe care le scrisese în închisoare le-am publicat apoi la editura mănăstirii noastre.

De atunci mi-am însuşit cu tărie ideea că nu se poate sluji în acelaşi timp şi lui Dumnezeu şi lui mamona. Ce e drept, e drept. Iar dacă nu încercăm să amestecăm lucrurile, Domnul însuşi ne trimite toate cele necesare la momentul cuvenit. Şi aceasta nu este numai experienţa mea. într-o astfel de situaţie a mai nimerit odată un prieten de-al meu. Doar că miza în cazul lui a fost mult mai serioasă. De aceea, câteodată, când îl sun şi îl întreb: „Vrei să-ţi mântuieşti sufletul şi să câştigi un milion?", iar el răspunde: „Daa!" şi amândoi pricepem că nu e decât o glumă.

Despre încă o încălcare a Regulamentului sau cum s-a dovedit părintele Rafail a fi un înger

După regula Sfinţilor Apostoli, preotul care a lovit un om este supus pedepsei canonice şi oprit de la sfânta slujire.

357

S-a întâmplat în anul 1977. Pe atunci părintele Rafail era un ieromonah destul de tânăr, nu de mult hirotonit la Mănăstirea Pecerska din Pskov. Odată, într-o dimineaţă însorită de vară, având o minunată dispoziţie sufletească, a intrat în biserica din peşteră cu hramul Adormirii ca să slujească Sfânta Liturghie. Şi cei dintâi oameni pe care i-a văzut acolo au fost trei huligani beţi. Unul dintre ei, în hohotele de râs ale prietenilor, îşi aprindea ţigara de la candela din faţa icoanei Maicii Domnului.

Despre cele ce au urmat mai departe, după cum însuşi părintele Rafail a spus, îşi aminteşte vag. După cum au povestit apoi enoriaşii, martorii acelei scene, tânărul ieromonah l-a apucat pe fumătorul acela vesel de braţ (iar părintele Rafail era înzestrat cu o remarcabilă forţă fizică), l-a târât afară, în pridvorul bisericii şi i-a tras o lovitură, pe care şi astăzi şi-o aduc aminte martorii oculari... Şi în acel moment părintele Rafail şi-a venit în fire.

Ca într-un film derulat încet-încet, el a văzut cum nefericitul huligan s-a desprins de la pământ, a zburat peste pridvor şi, prăbuşindu-se la pământ, a rămas nemişcat...

Speriaţi de moarte, tovarăşii lui s-au repezit la el şi, uitându-se înspre părintele Rafail, l-au târât de mâini pe prietenul lor afară din biserică, spre porţile mănăstirii. Iar părintele Rafail, dându-şi seama că s-a întâmplat un lucru ireparabil şi că din clipa aceea nu mai putea sluji Sfânta Liturghie, s-a luat cu mâinile de cap şi a alergat cât îl ţineau picioarele la chilia părintelui Ioan, duhovnicul său.

Părintele Ioan în ceasul acela îşi săvârşea pravila monahicească de rugăciune. Dând buzna în chilia stareţului, fără să bată la uşă, părintele Rafail s-a prăbuşit în genunchi înaintea lui. Deznădăjduit, i-a destăinuit fărădelegea sa şi a început a-l Implora să-i ierte acest păcat şi să-i spună ce să facă.

Iar părintele Ioan l-a ascultat cu atenţie şi l-a dojenit cu asprime pe ucenicul său:

— De ce ai venit sub epitrahilul[33] meu? Nu tu l-ai lovit, ci îngerul!

Cu toate acestea, i-a citit părintelui Rafail rugăciunea de dezlegare, i-a dat binecuvântare şi l-a trimis să slujească Sfânta liturghie.

[33] Epitrahil obiect din veşmintele preoţeşti pe care preotul îl pune pe capul celui ce s-a spovedit sau căruia i-a citit o rugăciune.

MOTANUL

Ce să mai zic, la noi oamenilor le place să îi judece şi să îi critice pe preoţi. De aceea, pentru mine a fost ceva cu totul neaşteptat când odată, pe vremea când slujeam încă la Mănăstirea Donsk, a venit la mine un enoriaş de-al nostru cu numele Nicolae şi mi-a spus:

— Acum am înţeles: cei mai buni, mai mari, mai răbdători şi mai minunaţi oameni din lume sunt preoţii!

Eu m-am mirat şi l-am întrebat ce anume i-a insuflat asemenea gânduri.

Şi Nicolae a răspuns:

— Eu am un motan. Foarte bun, inteligent, frumos. Dar are o ciudăţenie: când eu şi soţia mea plecăm la serviciu, el se furişează în patul nostru şi, iertaţi-mă, îşi face nevoile acolo. Am încercat prin toate mijloacele să-l dezvăţăm: l-am rugat stăruitor, l-am pedepsit, dar în zadar. în cele din urmă, am construit o adevărată baricadă în jurul patului. Dar când m-am întors acasă am văzut baricada împrăştiată în toate părţile, iar motanul se furişase din nou în pat şi îşi făcuse acolo nevoile. M-am înfuriat atât de tare, încât l-am prins şi pur şi simplu l-am bătut! Motanul s-a supărat atât de tare, încât s-a băgat sub scaun, s-a aşezat acolo şi a început să plângă. De-adevăratelea! Pentru prima dată am văzut aşa ceva, îi curgeau lacrimi din ochi. în timp ce motanul plângea, a venit soţia mea şi s-a repezit la mine: „Nu-ţi este ruşine? Mai eşti şi ortodox! Nici măcar nu mai discut cu tine, dacă nu te pocăieşti la preot pentru fapta ta sălbatică, josnică, necreştinească". Nu mi-a rămas altceva de făcut şi mă mustra şi conştiinţa, aşa că în dimineaţa următoare am mers la mănăstire să mă spovedesc. Şi m-a spovedit egumenul Gleb. Am stat la rând şi i-am povestit tot.

Părintele Gleb, un egumen foarte bun, de vârsta a doua, venit de la Lavra Sfintei Treimi, slujea temporar atunci la Mănăstirea Donsk. De obicei, el stătea la spovedanie sprijinit de analog şi, proptindu-şi barba în pumn, asculta păcatele enoriaşilor...

Nicolae i-a destăinuit amănunţit şi sincer trista lui întâmplare. Şi s-a străduit să nu ascundă nimic, aşa că a vorbit mult timp. Iar când a sfârşit, părintele Gleb a tăcut puţin, a oftat apoi a spus:

— Mda... Desigur, n-a ieşit bine! Dar iată ce nu am înţeles eu: Acest copt34 învaţă la universitate? Ce, ei nu au cămin acolo?

— Care copt? a întrebat Nicolae.

— Păi, cel care stă la voi, despre care mi-ai povestit acum.

— Şi atunci am înţeles şi-a încheiat Nicolae istoria că părintele Gleb, care era surd de-o ureche, ascultase smerit timp de zece minute aiureala mea despre motanul care, nu ştiu de ce, stă la noi în apartament şi îşi face nevoile în patul nostru, pe care l-am snopit în bătaie şi care s-a furişat sub scaun, s-a aşezat acolo şi a început să plângă... Şi atunci am înţeles că cei mai minunaţi şi de nepătruns, cei mai răbdători şi mai mari oameni din lume sunt preoţii noştri.

34 Copt reprezentant al vechii civilizaţii egiptene; în limba rusă „motan" se traduce prin „kot", iar egumenul Gleb înţelesese „copt".

ANDREI BITOV

Odată, venind cu treburi la Patriarhie, am trecut pe la prietenul meu, protoiereul Vladimir Vighiliansk, secretarul de presă al Preafericitului.

Doar ce ne-am aşezat să bem ceai, că ni s-a alăturat îndată arhiepiscopul Riazanului, Pavel, să-i mai treacă timpul până la întâlnirea cu Patriarhul. La puţin timp, părintelui Vladimir i-a sunat telefonul mobil şi a ieşit în hol ca să nu ne deranjeze cu discuţia sa. Iar când s-a întors, arăta foarte mirat şi ne-a povestit că-l sunase un cunoscut, scriitorul Andrei Bitov. însuşi părintele Vladimir, până la hirotonie, fusese un jurnalist cunoscut, membru al Uniunii Scriitorilor.

Andrei Gheorghievici Bitov se botezase cândva în Gruzia la un părinte, care în limba gruză se numea Mamao Tornikc şi la care deseori mergea intelectualitatea Moscovei. Dar după aceea nu prea a mers la biserică. în schimb, mama lui a devenit profund credincioasă. Murise cu aproape un an în urmă. Iar acum, Bitov l-a sunat dintr-odată pe părintele Vladimir în legătură cu mama sa. Venise la el în vis în noaptea care tocmai trecuse.

Bitov fusese toată ziua sub impresia acelui vis şi, în cele din urmă, s-a hotărât să se sfătuiască cu un preot cunoscut.

Problema era că în vis mama lui fusese foarte aspră. Îi spusese fiului:

— Andrei, trebuie neapărat să faci ceea ce îţi cer eu acum Trebuie să te spovedeşti şi să te împărtăşeşti.

— Dar îmi este greu să mă spovedesc la preoţii noştri, pentru mine asta totdeauna este o problemă, a îngânat Bitov obişnuitul lui discurs în astfel de situaţii.

„Intelectualitatea rusă nici măcar în vis nu se dezminte!" am cugetat eu încântat.

Iar părintele Vladimir a povestit în continuare.

Mama lui Bitov, care i s-a arătat în vis, era neînduplecată.

— Trebuie să mergi în provincia Riazan. Acolo este un monah, un arhimandrit bătrân, a spus ea cu fermitate şi a rostit un nume rar întâlnit şi foarte vechi, pe care Andrei Gheorghievici chiar atunci în vis l-a şi uitat. Neapărat să te spovedeşti la el şi să te împărtăşeşti!

Aici visul a luat sfârşit. De dimineaţă, Bitov s-a trezit, dar tot ce i s-a întâmplat în vis, s-a întipărit puternic în memoria lui în afară de numele acela biblic, extrem de rar şi foarte vechi al monahului la care atunci nu ştia de ce trebuia să meargă. Bitov a cugetat îndelung. Totul i se părea ciudat şi fără importanţă Totuşi, mama lui fusese atât de insistentă... în cele din urmă, a hotărât să-l sune pe preotul Vladimir Vighiliansk, vechiul său cunoscut.

Părintele Vladimir, ascultând povestea lui Andrei Gheorghievici, a spus:

— Străduieşte-te să-ţi aduci aminte numele acelui arhimandrit.

— Nu îmi amintesc. Ţin minte că locuieşte în zona Riazanului. Iar numele este parcă din Vechiul Testament.

— Naum? a întrebat părintele Vladimir, avându-l în vedere pe cunoscutul duhovnic de la Lavra Sfintei Treimi.

— N-nu, nu Naum...

— Păi, atunci Abel! a încheiat părintele Vladimir. Alţi stareţi cu nume vechi-testamentare la noi parcă nu mai sunt.

— Exact, Abel! s-a bucurat Bitov. Dar tu de unde ştii?

— Părintele Abel este cunoscut de mulţi.

— Şi unde slujeşte el? s-a interesat Bitov.

— La Mănăstirea Sfântului Ioan Teologul de lângă Riazan.

— Extraordinar! Şi mama mi-a spus că trebuie să merg la Monahul Abel în provincia Riazan!

— Şi, în plus, la mine în birou se află acum doi oameni, a continuat părintele Vladimir. Unul este arhiepiscopul Pavel, care conduce eparhia din Riazan, iar al doileae arhimandritul Tihon, al cărui schit este lângă Riazan. Şi doar ce-mi povestea că nu de mult l-a vizitat pe părintele Abel. De fapt, ţie, Andrei, însuşi Dumnezeu ţi-a poruncit să te pregăteşti şi să mergi într-acolo cât mai degrabă cu putinţă. Şi, în cele din urmă, să te spovedeşti şi să te împărtăşeşti. Iar faptul că mama ta chiar a trebuit să vină la tine, să o crezi, că nu este o glumă!

— Ştiu, ştiu... a răspuns Bitov. Numai că toate astea sunt cam ciudate...

Părintele Vladimir a continuat:

— Îl voi ruga pe Preasfinţitul Pavel să te primească la mănăstire şi să te ducă la părintele Abel. Din Moscova până acolo mergi cu maşina mai puţin de trei ceasuri. Ne-am înţeles?

— Desigur!

Şi s-a pregătit de drum vreo câteva luni, iar când s-a împlinit o jumătate de an, părintele Abel a plecat la Domnul.

Un novice preasfinţit

Pe 17 septembrie, în anul 1999, a murit la Washington episcopul rus Vasile (Rodzianko). în realitate, Preasfinţitul[35] Vasile aştepta ceasul acesta ca să plece în călătoria pentru care cu osârdie se pregătise toată viaţa sa. Preasfinţitul încercase deseori să povestească despre această călătorie mult aşteptată, însă aproape nimeni nu-l înţelegea. Interlocutorii preferau să nu ia în seamă cuvintele lui sau îngăimau compătimitor nişte vorbe de genul: „Ce spuneţi, Preasfinţite, mai aveţi încă mult de trăit! Dumnezeu e milostiv... Dar Preasfinţitul aştepta cu nerăbdare şi cu interes viu această călătorie.

Şi în timpul vieţii sale el fusese pasionat de călătorii. Aş spune chiar că aceasta a fost adevărata sa chemare şi, mai mult decât atât, modul său de viaţă.

începutul călătoriilor sale a fost, fără îndoială, venirea pe lume în anul 1915, pe moşia părintească„Otrada", a pruncului care în viitor urma să devină episcopul Vasile, dar care până la o vreme s-a numit Vladimir. Bunicul nou-născutului din partea tatălui a fost preşedintele Dumei de stat a Imperiului Rus, Mihail

35 Preasfinţit rang arhieresc.

Vladimirovici Rodzianko. Iar mama provenea din vechiul neam al cnejilor Goliţân şi Sumarokov. Şi, în general, multe familii ruseşti de vază se înrudeau mai îndeaproape sau mai de departe cu acest rob nou-născut al lui Dumnezeu.

Următoarea călătorie lungă Preasfinţitul a întreprins-o în anul 1920, când avea cinci ani. Drumul a fost lung: pe uscat şi pe mare, prin Turcia şi Grecia, până în Serbia. Această călătorie a fost făcută de nevoie, căci noii stăpânitori ai Rusiei nu aveau de gând să lase în viaţă familia fostului preşedinte al Dumei de stat. Aşa că familia Rodzianko s-a stabilit la Belgrad, unde a crescut viitorul episcop.

Cu profesorii i-a mers de minune. în afara faptului că în Iugoslavia se adunase floarea

emigranţilor ruşi, pedagogii lui direcţi au fost ieromonahul Ioan (Maximovici), care după treizeci de ani a devenit renumitul arhiepiscop de San-Francisco. iar după încă treizeci a fost canonizat ca sfânt în Biserica Rusă de peste hotare, şi marele şi cel dintâi ierarh al Bisericii Ruse de peste hotare, mitropolitul Antonie (Hrapoviţki). Ei erau nişte giganţi ai duhului, care nu puteau să nu aibă asupra elevului lor o influenţă foarte puternică şi binecuvântată.

Dar viitorul episcop a mai avut un educator nu mai puţin important, care i-a rămas întipărit în suflet pentru toată viaţa. Acesta a fost guvernantul său, un fost ofiţer al Armatei Albe. Nimeni în afară de micuţul Vladimir nu ştia că acest guvernant zi de zi îl bătea şi îl chinuia pe băiat, atât de iscusit, încât nu era vizibilă nicio urmă a bătăilor primite. Acest ofiţer nefericit îl ura cumplit, la nesfârşit, pe Mihail Vladimirovici Rodzianko, bunicul elevului său, socotindu-l vinovat de pieirea Rusiei. Şi cum nu putea să se răzbune pe bunic, guvernantul se răzbuna pe nepot.

După mai mulţi ani, Preasfinţitul şi-a adus aminte: „Mama mea, cu puţin timp înainte de a muri, a spus: Iartă-mă, că din neatenţie am lăsat să fii chinuit când erai copil. Mamă, aşa a fost după Pronia lui Dumnezeu, am răspuns eu. De nu ar fi fost ceea ce mi s-a-ntâmplat în anii copilăriei, nu aş fi ajuns cine sunt acum....

Când Preasfinţitul era deja foarte bătrân, într-una dintre călătorii, Domnul l-a dus la Ţarskoe Selo. I s-a dat binecuvântare să săvârşească Sfânta Liturghie acolo, în Biserica icoanei Maicii domnului „Teodorovskaia", chiar în aceea care era ctitoria împăratului Nicolae al II-lea şi pe care o iubea toată familia Imperială. După săvârşirea slujbei, Preasfinţitul a ieşit în faţa poporului şi a făcut pocăinţă pentru vina la care se simţea atât de profund părtaş încă din copilărie, numai pentru că era nepotul iubitului său bunic. Preasfinţitul a spus atunci:

— Bunicul meu a vrut numai binele Rusiei, dar, ca un om neputincios, deseori a greşit. A greşit când i-a trimis pe parlamentarii săi la împărat cu rugămintea de a abdica. Nu s-a gândit că împăratul va abdica şi împreună cu el şi fiul său, iar el când a aflat aceasta, a plâns cu amar, zicând: „Acum nu se mai poate face nimic. Acum Rusia este pierdută". A devenit, fără să vrea, vinovat de tragedia aceea de la Ekaterinburg. A fost un

377

păcat fără de voie, însă tot păcat rămâne. Şi, iată, acum, în acest loc sfânt, cer iertare pentru bunicul meu şi pentru mine înaintea Rusiei, înaintea poporului ei şi înaintea familiei imperiale. Şi ca episcop, cu puterea care mi-a fost dată de Dumnezeu, iert şi dezleg sufletul lui de acest păcat fără de voie.

În Iugoslavia, familia Rodzianko s-a stabilit pentru mai mult timp. Vladimir a crescut şi a devenit un tânăr bun, înalt şi foarte frumos. A dobândit o educaţie strălucită, s-a îndrăgostit de o fată minunată, care i-a devenit soţie şi la douăzeci şi cinci de ani a fost hirotonit preot în Biserica Sârbă. Când a început războiul, părintele Vladimir Rodzianko a luat parte fără teamă la Rezistenţă. De asemenea, a rămas fără frică în Iugoslavia şi după venirea la putere a guvernului comunist, deşi mulţi emigranţi ruşi, în primul rând dintre cei ce erau vizaţi în mod deosebit de puterea sovietică, au părăsit acea ţară. Părintele Vladimir slujea ca preot într-o parohie sârbească şi socotea cu neputinţă să îşi abandoneze turma, chiar sub ameninţarea închisorii sau a împuşcării.

De împuşcat, nu l-au împuşcat, însă în lagăr bineînţeles că l-au trimis. Pentru opt ani. Iar lagărele lui Tito nu erau mai puţin îngrozitoare decât cele din URSS. Din fericire, Tito s-a certat repede cu Stalin şi, ca să-l înfurie măcar oarecum pe fostul lui lider, să-i facă în ciudă, i-a eliberat din lagărele iugoslave pe toţi emigranţii ruşi. Aşa că Preasfinţitul a stat în închisorile iugoslave numai doi ani. Cum a ieşit din lagăr, a plecat iarăşi în călătorie.

Mai întâi a mers la Paris, la duhovnicul său, arhiepiscopul Ioan (Maximovici). Apoi la Londra, unde a început să slujească într-o biserică ortodoxă sârbă. Tot acolo, la Londra, la radio BBC, părintele Vladimir a început să transmită emisiunile religioase în Rusia, emisiuni din care câteva generaţii de cetăţeni ai URSS au aflat despre Dumnezeu, despre credinţa ortodoxă, despre istoria Bisericii şi despre ţara lor.

Au trecut anii şi părintele Vladimir a rămas văduv. Biserica i-a dat binecuvântare să intre în monahism, unde a primit un nume nou vasile şi rangul de arhiereu. Episcopul Vasile a plecat apoi într-o călătorie obişnuită, în America. Acolo aduce la Ortodoxie mii de protestanţi, catolici şi oameni care pur şi simplu nu credeau în nimic. Dar, cum se întâmplă câteodată, nu era pe placul tuturor, nu atât prin activitatea sa energică, cât prin faptul că vorbea deschis împotriva unei grupări puternice, dar

total neacceptată de Biserică, care îşi făcea lobby[36], cum s-ar spune. Şi, ca rezultat, Preasfinţitul episcop Vasile a fost scos la pensie, fără a-i fi asigurat vreun venit, fără a primi bani.

însă şi acest eveniment, care nu l-a bucurat prea mult, a devenit pentru ierarh o continuare a călătoriilor celor atât de dorite de inima lui şi un prilej pentru nevoinţe noi. în anii aceia s-a ivit dintr-odată posibilitatea de a călători în Rusia. Şi acesta era visul arzător pe care îl avea de mult timp Preasfinţitul şi plin de avânt s-a îndreptat spre pământul său natal, care pentru el era sfânt.

în acea vreme, au avut loc şi câteva întâmplări la care mi-a fost dat să fiu martor şi chiar să iau parte la ele.

Preasfinţitul Vasile a apărut în viaţa mea şi în viaţa unui prieten de-al meu, sculptorul Viaceslav Mihailovici Klâkov, ca o mare şi neaşteptată bucurie.

[36] Lobby, lobbysm -a face lobby înseamnă a influenţa adoptarea unor hotărâri, în parlament sau în guvern, prin crearea unei atmosfere favorabile sau nefavorabile faţă de ceea ce se supune discuţiei.

Era în anul 1987. Se apropia ziua de pomenire a asasinării familiei Ţarului, 17 iulie. Eu şi Viaceslav Mihailovici ne doream foarte mult să facem un parastas pentru împărat, însă în anii aceia era un lucru interzis. Să mergi la o biserică din Moscova şi să rogi preotul să slujească un parastas pentru ţarul Nicolae al II-lea era, se înţelege de la sine, ceva de neconceput. Toţi înţelegeam bine că lucrul acesta ar fi devenit îndată cunoscut şi preotul respectiv ar fi avut parte de neplăceri, dintre care cea mai mică ar fi fost eliberarea din funcţie şi alungarea din biserică.

Să facem slujba acasă, de asemenea, nu ne doream: la parastas voiau să vină mulţi prieteni de-ai noştri.

S-a întâmplat ca în zilele acelea Viaceslav Mihailovici Klâkov să termine un monument funerar în cinstea lui Alexandru

373

Peresvet şi a lui Andrei Osliab, doi ostaşi-schimnici, pe care Cuviosul Serghie i-a trimis în oastea lui Dimitrie Donsk pe câmpul Kulikovo. Acest monument, după îndelunga împotrivire A autorităţilor, a fost instalat pe mormântul schimnicilor, în fosta Mănăstire Simonov, unde în perioada sovietică s-a aflat uzina „Dinamo".

Şi atunci mi-a venit în minte o idee: întrucât aprobarea oficială pentru sfinţirea monumentului funerar în cinstea lui Peresvet şi a lui Osliab era deja obţinută, în vremea sfinţirii puteam săvârşi parastasul pentru familia imperială. Desigur că autorităţile ar fi trimis neapărat pe cineva să ne supravegheze, însă era puţin probabil ca supraveghetorii să-şi dea seama de amănuntele dumnezeieştilor slujbe, pentru ei tot ce s-ar fi întâmplat ar fi fost numai o slujbă bisericească, lungă şi neînţeleasă.

Lui Viaceslav Mihailovici i-a plăcut foarte mult această idee. Nu mai aveam multe de făcut, doar să găsim un preot care să fie de acord să rişte. Pentru că riscuri, desigur, tot mai rămâneau, chiar dacă nu foarte mari. Dacă vreunul dintre supraveghetori ar fi priceput ce se întâmpla în realitate... La asta, trebuie să recunosc, ne străduiam să nu ne gândim. Dar nici să-i expunem primejdiei pe părinţii cunoscuţi nu ne doream absolut deloc.

Şi atunci unul dintre cunoscuţi a scăpat o vorbă, că la Moscova în zilele acelea venise cu avionul din America episcopul Vasile (Rodzianko). Mulţi dintre noi auziserăm despre acest episcop şi ştiam despre emisiunile lui religioase de la radio, din „gurile duşmanilor". După ce ne-am sfătuit, am ajuns la concluzia că un candidat mai bun la slujirea parastasului pentru familia imperială nici n-am fi putut găsi! în primul rând, era un emigrant rus. Iar în al doilea rând, pentru el, ca cetăţean străin riscul era mai mic decât pentru preoţii noştri. KGB-ul nu putea să-i facă absolut nimic. Mai mult ca sigur... în mod sigur i-ar fi fost uşor să se descurce, era totuşi cetăţean american, încercam să ne convingem pe noi înşine. Şi, cum se spunea într-un proverb cam cinic, dar foarte popular în acele vremuri: „Bunicuţul bătrân, e totuna pentru el". Şi, la urma urmei, alte variante pur şi simplu nu aveam.

374

Ce mai, chiar în seara aceea împreună cu Viaceslav Mihailovici am fost la hotelul „Cosmos", unde se oprise Preasfinţitul Vasile cu grupul de pelerini americani ortodocşi.

Preasfinţitul a venit la noi în holul hotelului... şi noi am rămas uimiţi! înaintea noastră s-a înfăţişat un bătrân nemaipomenit de frumos, cu un chip uimitor de blând, înalt Şi bine făcut. Mai exact, fără nicio ironie sau sentimentalism, un stareţ drăguţ, cum se spunea în vremurile de altădată. Asemenea arhierei nu mai văzuserăm. în el se întrezăreau o altă Rusie şi o civilizaţie pierdută. Era un arhiereu cu

totul diferit de cei pe care ne fusese dat să-i întâlnim. Nu că ai noştri ar fi fost mai răi, nu însă el într-adevăr era un arhiereu cu totul diferit.

Iar mie şi lui Viaceslav Mihailovici ni s-a făcut dintr-odată ruşine pentru faptul că aveam de gând să-l expunem primejdiei pe acest om mare, bun, fără apărare şi credul. După ce am făcut cunoştinţă şi am schimbat câteva fraze obişnuite, fără să mai abordăm principalul subiect, cerându-ne scuze, ne-am tras într-o parte şi ne-am înţeles să-l rugăm stăruitor pe Preasfinţitul să cugete bine înainte de a consimţi la propunerea noastră.

Ca să discutăm, am ieşit toţi trei la plimbare, să fim mai departe de microfoanele hotelului. Dar îndată ce Preasfinţitul a auzit care era scopul vizitei noastre, s-a oprit entuziasmat în mijlocul trotuarului şi, prinzându-se de mâna mea, ca şi cum aş fi avut de gând să fug, nu numai că şi-a exprimat acordul, dar ne-a încredinţat cu înflăcărare că îi fuseserăm trimişi de Însuşi Domnul Dumnezeu. Cât timp mi-am cercetat cotul, încercând să-mi dau seama dacă mi se formase o vânătaie mare sub mânecă, s-a lămurit totul. Se părea că Preasfinţitul, de cincizeci de ani de când devenise preot, în fiecare an slujea cu regularitate în acea dată slujba de pomenire pentru familia imperială. Iar atunci, fiind În Moscova, de câteva zile îşi bătea capul, gândindu-se unde şi cum va sluji el în Uniunea Sovietică acest parastas. Şi atunci am apărut noi cu aventura noastră plină de evlavie. Preasfinţitul vedea în noi nici mai mult, nici mai puţin decât nişte îngeri, trimişi ai cerului! Iar când l-am avertizat asupra primejdiei, a dat supărat din mână.

Mai rămăseseră câteva probleme pe care Preasfinţitul Vasile le-a rezolvat ca fulgerul. După vechile canoane bisericeşti, un episcop care merge în altă eparhie nu poate săvârşi acolo dumnezeiasca slujbă fără binecuvântarea arhiereului locului.

375

Iar arhiereul Moscovei era însuşi Patriarhul. Dar Preasfinţitul ne-a comunicat că în ajun Preafericitul Patriarh Pimen îi dăduse voie să slujească în Moscova aşa-numitele slujbe speciale de mulţumire şi parastase. Iar nouă tocmai asta ne şi trebuia. Apoi pentru slujbă mai era nevoie de cor. Şi s-a dovedit că aproape toţi pelerinii veniţi cu Preasfinţitul cântau în coruri bisericeşti.

Dis-de-dimineaţă, în ziua pomenirii asasinării familiei imperiale, ne-am întâlnit în faţa uzinei „Dinamo". S-au adunat aproape cincizeci de prieteni de-ai mei şi de-ai lui Klâkov şi încă douăzeci de americani. Erau, în general, englezi ortodocşi, care vorbeau numai în engleză şi în limba slavă bisericească. Trebuia să născocim repede ceva: dacă cei cărora li se dăduse sarcina să ne supravegheze ar fi priceput că pe teritoriul uzinei îşi făcuseră apariţia cetăţeni străini, acest lucru ne-ar fi dat o durere de cap în plus. De aceea, pentru siguranţă, a trebuit să-i speriem teribil pe creştinii noştri americani, pomenindu-le de subsolurile din Lubianka, şi să le poruncim cu asprime sub nicio formă să nu deschidă gura decât numai pentru cântarea parastasului. Apropo, când Preasfinţitul a început să slujească, ei au format, într-adevăr, un cor destul de bun şi au cântat toată slujba pe de rost, aproape fără accent.

Reprezentanţii administraţiei uzinei şi câţiva oameni ursuzi ne-au escortat de-a lungul unor coridoare lungi, până la locul îngropării lui Peresvet şi Osliab. Iar mie mi-a îngheţat inima când am văzut cu câtă suspiciune se uitau oamenii aceia în haine civile la arhiereul cel înalt şi bine făcut şi la însoţitorii lui speriaţi, tăcuţi şi care totuşi nu semănau deloc cu cetăţenii sovietici. Dar totul s-a terminat cu bine.

Monumentul funerar realizat de Klâkov în cinstea lui Peresvet şi Osliab, era neobişnuit de frumos, avea un aer ascetic, fiind sobru şi maiestuos. Am început cu sfinţirea, iar apoi, precum ne înţeleseserăm, fără să observe oficialităţile, am trecut la parastas. Preasfinţitul a slujit cu atâta trăire, IAR enoriaşii lui au cântat cu atâta abnegaţie, încât totul a trecut parcă într-o clipă. Preasfinţitul nu a rostit cuvintele „împărat”, „împărăteasă", „ţarevici", ci pur şi simplu i-a pomenit mai întâi pe ostaşii Andrei Osliab şi Alexandru Peresvet, iar apoi pe cei ucişi nicolae, Alexandra, feciorul Alexie, fecioarele Olga, Tatiana, Maria şi mezina Anastasia şi, de asemenea, pe răposaţii lor şi ai noştri.

Cine ştie, poate că oamenii în haine civile au priceput tot. Nu exclud deloc această posibilitate. Însă niciunul dintre ei nu a lăsat să se înţeleagă acest lucru. Când ne-am despărţit ne-au mulţumit. Şi, aşa cum ni s-a părut şi mie şi lui Viaceslav Mihailovici, au fost cât se poate de sinceri.

Când am ieşit din curtea uzinei şi ne-am văzut iarăşi în oraş, Preasfinţitul Vasile a venit dintr-odată la mine şi m-a îmbrăţişat tare de tot. Iar apoi a rostit nişte cuvinte, care pentru totdeauna mi-au rămas în minte. A spus că până la sfârşitul vieţii îmi va fi recunoscător pentru ceea ce am făcut

în ziua aceea pentru el. Şi, deşi n-am înţeles deloc ce am făcut aşa deosebit, vorbele Preasfinţitului au fost cât se poate de plăcute. Preasfinţitul în tot restul vieţii sale s-a purtat cu mine extrem de binevoitor, ceea ce pentru mine a fost unul dintre preţioasele şi nemeritatele daruri ale lui Dumnezeu.

în anii aceia abia ieşise la iveală pent ru noi adevărul despre Ţarul martir şi familia lui. Noi am aflat despre noii mucenici şi mărturisitori ai Rusiei din cărţile aduse de peste hotare şi din povestirile generaţiei bătrâne de creştini ortodocşi.

în ceea ce-l priveşte pe Ţarul Nicolae al II-lea şi pe familia lui, în anii aceia circulau multe controverse. Unii oameni, pe care îi stimam foarte mult, erau mai mult decât sceptici în privinţa proslăvirii familiei imperiale în rândul sfinţilor. Printre ei erau şi remarcabilul mitropolit Nicolae Nijegorodski şi profesorul universitar de la Academia Duhovnicească din Moscova, Alexei Ilici Osipov. Şi nu am putut obiecta nimic la argumentele acestor OAmeni înţelepţi. în afară de un singur lucru: ştiam, pur şi simplu, că Ţarul Nicolae şi membrii familiei lui sunt sfinţi.

Toate acestea s-au întâmplat la doi ani după întâlnirea cu preasfinţitul, într-unul dintre cele mai grele momente ale vieţii mele. Atunci, fiind încă începător, în cea mai proastă dispoziţie sufletească, am trecut pe la Mănăstirea Donsk, pe la mormântul patriarhului Tihon. Era ziua de pomenire a asasinării familiei Imperiale. în anul acela, pentru prima dată, i-am săvârşit parastasul fără să ne ascundem. Şi am început din toată inima

377

să-i rog pe mucenicii familiei imperiale, dacă au îndrăzneală către Dumnezeu, să mă ajute.

Parastasul s-a sfârşit, dar eu am ieşit din biserică tot în aceeaşi stare neobişnuit de grea. La uşă m-a întâmpinat un preot pe care nu îl mai văzusem de câţiva ani. Fără să îi pun vreo întrebare, el a început să discute cu mine şi a rezolvat îndată toate problemele mele. Mi-a spus cât se poate de clar şi precis ce anume trebuia să fac. Iar sfaturile lui, fără exagerare, au hotărât din multe puncte de vedere soarta mea. Aşa că întrebarea despre cinstirea familiei imperiale niciodată nu s-a mai iscat în inima mea, oricât mi s-ar fi vorbit despre slăbiciunile, greşelile şi păcatele ultimului împărat rus.

Desigur, experienţa noastră religioasă, luată separat, fără confirmarea Bisericii, nu contează prea mult. Dar, din fericire pentru mine, canonizându-i pe Ţarul martir şi familia lui, Biserica îmi dă dreptul de a socoti adevărată această experienţă personală.

în cercul cunoscuţilor mei nimeni nu se îndoia că pentru Rusia monarhia era cea mai firească formă de guvernare a statului. Dar eram mai mult decât sceptici faţă de feluritele mişcări promonarhiste care activau în acea vreme.

Odată, când eram în ascultare la mitropolitul Pitirim, la Departamentul editorial, au venit nişte oameni gătiţi în uniforme de ofiţeri, aşa cum se purtau până la Revoluţie. Pe uniformele lor străluceau medaliile şi ordinele ţariste, printre care şi Crucea Sfântului Gheorghe. Am rămas uimit şi am întrebat:

— Cum de v-aţi hotărât să purtaţi aceste decoraţii? Ele SUNT date doar pentru vitejia personală pe câmpul de luptă.

Dar oaspeţii m-au încredinţat că, în privinţa decoraţiilor totul era în deplină ordine şi doreau o întâlnire neîntârziată cu mitropolitul. Preasfinţitul, spre surprinderea mea, i-a primit şi timp de un ceas şi jumătate i-a ascultat cu atenţie şi curiozitate. Scopul vizitei lor era simplu: oaspeţii cereau ca Preasfinţitul să le ofere tot ajutorul în privinţa restaurării grabnice a monarhiei. După ce i-a condus, Preasfinţitul Pitirim a rostit gânditor:

— Păi, să vi se dea acum un ţar, peste o săptămână l-aţi împuşca iarăşi...

De atunci, de fiecare dată când Preasfinţitul Vasile se pregătea să vină în Rusia, mă suna din timp. Şi eu plecam bucuros cu el în câte o călătorie captivantă. Motive pentru călătoriile sale Preasfinţitul avea foarte multe. Deşi, oricât de ciudat ar părea acest lucru, Preasfinţitul nu întreprindea nicio călătorie după voia sa.

în această privinţă, mi-a povestit o istorioară deosebită.

în anul 1978 a murit soţia lui, Maria Vasileevna. Moartea preotesei a fost pentru părintele Vladimir un adevărat şoc. O iubise cu toată fiinţa lui. Şi s-a întâmplat ceea ce deseori li se întâmplă ruşilor sinceri. Părintele Vladimir a început să bea.

Preasfinţitul mi-a povestit sincer despre această parte din viaţa lui ca despre o grea încercare prin care i-a fost dat să treacă.

Şi a început să bea de-adevăratelea. Deşi, datorită sănătăţii sale excepţionale, a staturii înalte şi a

puterii sale uriaşe, acest lucru nu s-a resimţit până la un moment dat nici în activitatea sa preoţească, nici în emisiunile de radio. Părintele Vladimir se alina, după obiceiul sârbesc, cu rachiu, un alcool tare specific Balcanilor. Nu se ştie cum s-ar fi sfârşit toate acestea, întrucât nici duhovnicul, nici rudele, nici prietenii nu au putut face nimic pentru părintele Vladimir în acest sens, dacă nu ar fi apărut de pe lumea cealaltă şi nu l-ar fi strunit pe soţul ei însăşi răposata, preoteasa Maria Vasileevna, care şi în timpul vieţii, după cum se spune, fusese o mare nevoitoare şi rugătoare.

Părintele Vladimir a fost atât de zguduit de această apariţie mai ales de asprimea preotesei sale, încât îndată şi-a venit în fire şi a încetat să mai bea.

Apoi trebuia cumva să-şi găsească un mod de vieţuire mai departe. Copiii în vremea aceea crescuseră. De a doua căsătorie, fireşte, nici nu putea fi vorba. Prin canoanele bisericeşti, preoţilor le este interzisă a doua căsătorie. Dacă un preot văduv se recăsătoreşte, pierde pentru totdeauna dreptul de a sluji. Şi, în afară de aceasta, părintele Vladimir era atât de ataşat de răposata lui preoteasă, încât acea parte a inimii lui care a trăit dragostea pământească, era ocupată de Maria Vasileevna în vecii vecilor. Părintele Vladimir a început să se roage cu râvnă. Şi Domnul a răspuns rugăciunilor lui.

379

După moartea duhovnicului său, arhiepiscopul Ioan (Maximovici), noul său îndrumător duhovnicesc a devenit mitropolitul londonez Antonie de Suroj, un vechi prieten al familiei Rodzianko. El i-a şi comunicat părintelui Vladimir că ierarhii Bisericii Ortodoxe din America făceau demersuri cu multă grijă, dar stăruitor, ca el să se străduiască să-l înduplece cumva pe protoiereul văduv Vladimir Rodzianko să se tundă în monahism, iar după aceea, ca ascultare, să îl facă arhiereu şi să-l trimită în Statele Unite, ca episcop în capitala Washington!

Părintele Vladimir ştia foarte bine că adevărata slujire arhierească era legată nu de cinstire şi mărire, ci de o mulţime de griji zilnice, care niciodată nu se termină, de imposibilitatea de a-şi aparţine sieşi şi de povara responsabilităţilor imense, neştiute de către oameni. Iar în diaspora rusă soarta unui episcop mai era şi sărăcia, care deseori ajungea până la mizerie. Şi vârsta pretendentului la arhierie pe atunci era destul de înaintatăavea şaizeci şi şase de ani, dintre care patruzeci de ani slujise ca preot.

Dar părintele Vladimir a primit propunerea legată de monahism şi episcopat ca pe voia lui Dumnezeu şi răspunsul la rugăciunile sale şi a fost de acord. Ierarhii din America şi Anglia au bătut îndată palma şi soarta părintelui Vladimir s-a decis.

Dar chiar înaintea tunderii în monahism, viitorul călugăr i-a pus dintr-odată duhovnicului său, mitropolitul Antonie de Suroj, o întrebare sinceră şi neaşteptată.

— Iată, voi primi acum de la tine Preasfinţite, tunderea în monahism. Voi depune înaintea lui Dumnezeu şi a Sfintei Lui Biserici înaltele voturi monahale. în ceea ce priveşte votul curăţiei, aici totul este clar. Cu votul sărăciei, de asemenea, totul e limpede. Cu votul legat de rugăciune, la fel. Dar iată, în ceea ce priveşte votul ascultării, nu pot înţelege nimic!

— Cum aşa? s-a mirat mitropolitul Antonie.

— Păi, iată cum, a explicat cu chibzuinţă părintele Vladimir. Pe mine mă vor face din prima nu doar monah, ci şi episcop. Asta înseamnă că eu, datorită funcţiei, voi da dispoziţii şi voi conduce. De cine voi asculta eu atunci? La cine porunceşti să intru în ascultare?

Mitropolitul a căzut pe gânduri. Iar apoi a spus:

— Să faci ascultare de fiecare om pe care îl vei întâlni În calea vieţii tale; dar numai dacă rugămintea lui va fi pe măsura puterilor tale şi nu va contrazice Evanghelia.

Această poruncă i-a mers la inimă părintelui Vladimir, deşi după aceea, pentru cei ce au fost în preajma Preasfinţitului, a fost destul de neplăcut, din pricina dispoziţiei lui neîncetate de a împlini cu fermitate şi irevocabil votul acesta monahal. Şi mă refer în special la mine. Această sfântă ascultare a Preasfinţitului nu o dată s-a transformat pentru mine într-un adevărat chin!

Să zicem că mergeam împreună prin Moscova, într-o zi ploioasă, urâtă. Şi ne grăbeam să ajungem undeva. Şi deodată, din întâmplare îl oprea pe Preasfinţitul o bătrână.

— Pă-ărinte! zornăia ea cu glasul ei bătrânesc, fără să ştie, desigur, că înaintea ei nu e niciun părinte, ci un episcop, şi încă unul din America. Părinte, ajută-mă puţin, sfinţeşte-mi şi mie odaia! E al treilea an de când îl rog pe părintele nostru Ioan, dar el tot nu vine. Poate te milostiveşti şi o sfinţeşti.

Eu nu apucam nici să deschid gura, că Preasfinţitul arăta cea mai înflăcărată dispoziţie de a-i împlini rugămintea, ca şi cum toată viaţa aşteptase doar acea ocazie, pentru a-i sfinţi odaia acelei

bătrâne.

— Preasfinţite! îi spuneam eu, de parcă aş fi fost osândit la moarte. Nici măcar nu ştiţi unde este această odaie! Bunicuţo, unde să mergem?

— Păi, nu e departe, în Orehovo-Borisovo! De la metrou patruzeci de minute cu autobuzul! Nu-i departe! spunea bucuroasă bătrânica.

Şi Preasfinţitul, lăsând la o parte treburile noastre importante (să îl contrazici în asemenea cazuri, era inutil), se îndrepta mai întâi spre celălalt capăt al Moscovei, la o biserică, la un preot cunoscut, să ia toate cele necesare pentru rânduiala sfeştaniei. (Eu, fireşte, mă târam după el.) Iar bătrâna (de unde Avea atâta putere?!), nevenindu-i încă să creadă, de bucurie mergea repede, cu paşi mărunţi, în urma noastră, şi îi povestea fără încetare Preasfinţitului despre copiii şi nepoţii care de mult timp nu o mai vizitau.

După marşul spre biserică, chiar în orele de vârf, coboram la metrou şi dintr-un vehicul în altul ajungem la marginea Moscovei. De acolo, aşa cum bătrâna făgăduise, ne zgâlţâiam patruzeci de minute, înghesuiţi într-un autobuz arhiplin. Şi,

381

În cele din urmă, Preasfinţitul sfinţea o cămăruţă de opt metri, într-un bloc cu nouă etaje, şi făcea acest lucru la fel de cucernic, maiestuos şi solemn cum făcea întotdeauna dumnezeieştile slujbe. Apoi stătea la masă lângă fericita bătrână (şi amândoi erau extrem de mulţumiţi unul de altul) şi ridica în slăvi ospăţul ceai cu covrigi şi cu dulceaţă de vişine învechită şi zaharisită.

După care primea recunoscător o rublişoară pe care ea i-o strecura pe furiş „părinţelului" la despărţire.

— Domnul să te mântuiască! îi spunea bătrâna Preasfinţitului. Acum îmi va fi drag chiar şi să mor în această cămăruţă.

De fiecare dată urmăream cum Preasfinţitul Vasile făcea, în adevăratul sens al cuvântului, ascultare de oricine venea la el. în plus, se vedea că, în afară de dorinţa cea mai sinceră de a sluji oamenilor, mai ascundea ceva cu totul deosebit, ştiut numai de el.

în timpul acestor cugetări mi-am adus aminte că termenul „ascultare" vine de la verbul „a asculta". Şi treptat am început să-mi dau seama că prin această smerită ascultare, Preasfinţitul învăţa să asculte atent şi să înţeleagă voia lui Dumnezeu. Datorită acestui fapt toată viaţa lui devenise nici mai mult nici mai puţin decât o cunoaştere neîncetată a Proniei lui Dumnezeu, o convorbire tainică, dar întru totul reală cu Mântuitorul, când Dumnezeu vorbeşte cu omul nu prin cuvinte, ci prin împrejurările vieţii şi îi dăruieşte interlocutorului Său cea mai mare răsplată aceea de a fi slujitorul Lui în lumea noastră.

Odată, în vara anului 1990, într-una dintre vizitele Preasfinţitului la Moscova, a venit să facă cunoştinţă cu el un preot tânăr, care arăta ca un grenadier. Şi pe neaşteptate i-a propus Preasfinţitului să slujească la el în parohie. (întotdeauna, Preasfinţitul nu s-a lăsat rugat de două ori). Iar eu am înţeles că vor începe iarăşi obişnuitele probleme.

— Şi unde este parohia asta a ta? am întrebat eu, uitându-mă posomorât la tânărul preot.

După tonul meu, grenadierul a înţeles că propunerea lui nu era pe placul meu.

— Nu e departe! mi-a spus el fără amabilitate.

Era un răspuns obişnuit, în spatele căruia se puteau ascunde întinderile fără de sfârşit ale nemărginitei noastre Patrii.

— Uite, vezi, Gheorghe? Nu e departe! a încercat să mă liniştească Preasfinţitul.

— Nu foarte departe, a specificat grenadierul.

— Spune, unde? am întrebat eu morocănos.

Părintele s-a fâstâcit puţin.

— Biserica este din secolul al optsprezecelea, aşa ceva nu mai găseşti în Rusia! Satul Goreleţ... Lângă Kostroma...

Presimţirile mele au început să se adeverească.

— Am înţeles! am spus eu. Iar de la Kostroma cât mai este până în Goreleţ-ul tău?

— O sută cincizeci de kilometri... Mai exact, două sute... a recunoscut cinstit părintele. Exact între Ciuhloma şi Kologrivo.

Iar eu m-am cutremurat. Şi am început să socotesc cu voce tare:

— Patru sute de kilometri până la Kostroma, apoi încă două sute... Apropo, Preasfinţite, vă

imaginaţi măcar cât de cât ce drumuri sunt acolo, între Ciuhloma şi Kologrivo? Ascultă, părinte, dar binecuvântare de la arhiereul din Kostroma pentru slujirea Preasfinţitului ai? m-am agăţat eu de ultima speranţă. Căci fără binecuvântare nu poate să slujească în altă eparhie!

— Fără aceasta nici nu m-aş fi apropiat, m-a încredinţat cu duritate grenadierul. Toate binecuvântările arhiereului nostru au fost obţinute din timp.

Şi astfel s-a trezit Preasfinţitul Vasile în drum spre un sătuc îndepărtat, rătăcit printre pădurile Kostromei. Părintele Andrei Voronin, căci aşa se numea grenadierul, era un remarcabil om al muncii, devenit preot, ca mulţi care veniseră în anii aceia în biserică. Fiind absolvent al Universităţii de Stat din Moscova, a înconjurat o biserică dărâmată, a construit o parohie, o şcoală şi o minunată tabără pentru copii. Drumul până în satul lui a fost, într-adevăr, lung, astfel încât însoţitorii lui au obosit foarte mult.

Deodată, maşina s-a oprit. Exact cu câteva minute în urmă pe drum se produsese un accident: un camion se ciocnise faţă în faţă cu o motocicletă. Pe pământ, în praf, zăcea un bărbat mort.
Deasupra lui stătea încremenit un tânăr. Iar în apropiere fuma abătut, cu capul lăsat în jos, şoferul camionului.

Preasfinţitul şi însoţitorii lui au ieşit repede din maşină. însă de ajutat, nu mai puteau ajuta cu nimic. Instantaneu a pătruns în lumea noastră triumful brutal al absurdităţii, imaginea dramei omeneşti ireparabile, care ne-a copleşit pe toţi cei ce ne-am nimerit în acea clipă pe drum, în locul acela.

Tânărul motociclist, strângându-şi în mâini casca, plângea, căci cel ce murise era tatăl lui. Preasfinţitul l-a luat în braţe pe tânăr.

— Eu sunt preot. Dacă tatăl dumneavoastră a fost credincios, îi pot face rugăciunile necesare chiar acum.

— Da, da! a îngăimat tânărul, începând să-şi revină din şoc. Faceţi, vă rog, tot ce trebuie! Tatăl meu a fost ortodox. E adevărat, niciodată nu a mers la biserică, toate bisericile din jur au fost dărâmate... Dar el întotdeauna spunea că are duhovnic! Faceţi, vă rog, totul cum este rânduit!

Din maşină fuseseră deja aduse veşmintele preoţeşti. Iar Preasfinţitul nu s-a abţinut şi l-a întrebat cu multă grijă pe tânăr:

— Cum s-a putut ca tatăl dumneavoastră să nu meargă la biserică, dar să aibă duhovnic?

— Păi, s-a putut... Tatăl meu mulţi ani a ascultat emisiunile religioase transmise din Londra. Le realiza un preot, Rodzianko. Şi pe acest părinte îl socotea duhovnicul său. Deşi în viaţă niciodată nu l-a văzut.

Atunci Preasfinţitul a izbucnit în plâns şi a căzut în genunchi în faţa răposatului său fiu duhovnicesc.

383

Călătoriile... îndepărtate sau apropiate, într-adevăr, sunt binecuvântate pentru ucenicii lui Hristos, fiindcă şi Dumnezeu a fost un Călător; şi însăşi viaţa Lui a fost o călătorie: din lumina de sus, la noi, pe acest pământ păcătos. Apoi pe dealurile şi prin văile Galileii, prin pustiuri neumblate şi oraşe populate, prin întunecimea sufletelor omeneşti. Prin lumea creată de El, printre oamenii care uitaseră că ei erau fiii şi moştenitorii Lui.

Poate că Prea sfinţitul iubea atât de mult călătoriile şi pentru că în acele călătorii, printre surprize, iar uneori şi primejdii simţea prezenţa deosebită a lui Dumnezeu. Nu degeaba se roagă Biserica la fiecare slujbă în chip deosebit pentru „cei ce călătoresc pe ape, pe uscat şi prin aer". Tocmai de aceea şi În această modestă carte se află multe povestiri legate de călătorii Şi câte întâmplări uimitoare, minunate şi nerepetabile au avut loc în timpul călătoriilor!

Sincer vorbind, ne bucuram de ascultarea blândă, necondiţionată a Preasfinţitului. în anul 1997, împreună cu Viaceslav Mihailovici Klâkov şi cu un prieten minunat de-al nostru, mai în vârstă, academicianul Nikita Ilici Tolstâi, preşedintele Fondului Internaţional al Scrierilor Slavone, am pus la cale un pelerinaj pentru o delegaţie destul de mare în Ţara Sfântă, ca să aducă de acolo pentru prima dată în Rusia, Sfânta Lumină. După noaptea de înviere pelerinii trebuiau să plece din Ierusalim cu autobuzul în Rusia, trecând cu Sfânta Lumină prin ţările ortodoxe, care se aflau în drum cipru, Grecia, Iugoslavia, România, Bulgaria, Ucraina, Bielorusia şi aşa până la Moscova.

Acum Sfânta Lumină este dusă în fiecare an cu avioanele în multe oraşe, direct la slujba de înviere. însă atunci, fiind prima dată, călătoria aceasta a presupus o mulţime de griji şi demersuri. Şi a

durat o lună întreagă. Preafericitul Patriarh Alexei a trimis în acea călătorie doi arhimandriţi pe Pancratie, actualul episcop şi egumen al Mănăstirii Valaam, şi pe Serghie, care la scurt timp după aceea a fost numit arhiereu la catedra din Novosibirsk.

Una dintre membrele grupului de pelerini trebuia să fie fiica mareşalului Jukov, Maria Gheorghievna. însă chiar în ajunul plecării s-a îmbolnăvit grav. Şi trebuia să găsim urgent un om, care să poată merge în locul ei. Problema consta în faptul că era imposibilă obţinerea vizelor pentru atât de multe ţări, într-un timp atât de scurt. Şi atunci ne-am adus iarăşi aminte de Preasfinţitul Vasile care dintr-odată, în ziua aceea, îşi făcuse apariţia la Moscova.

Spre ruşinea noastră, nu ştiu de ce, nu ne-am gândit că preasfinţitului, care împlinise deja şaptezeci şi şapte de ani, nu-i va fi deloc uşor să petreacă o lună întreagă în autobuz şi că avea anumite treburi de rezolvat în Moscova. Pentru noi era important ca Preasfinţitul să fie, ca întotdeauna, de acord. Iar în al doilea rând, ca problema cu vizele să se rezolve de la sine: Preasfinţitul era cetăţean al Marii Britanii şi paşaportul lui nu punea niciun fel de probleme în ţările care se aflau în drumul nostru.

Pe lângă acestea, prin participarea Preasfinţitului Vasile la acest pelerinaj aveam în preajmă un asemenea îndrumător duhovnicesc, la care puteai doar să visezi. Chiar ne părea rău că nu ne amintisem mai devreme de el. Şi, pe deasupra, Preasfinţitul, spre deosebire de majoritatea celorlalţi participanţi la pelerinaj, ştia limba engleză, limba germană şi limba franceză. Şi mai mult, ştia să vorbească în sârbă, greacă, bulgară şi puţin în română. Preafericitul Patriarh Alexei i-a dat binecuvântare să conducă grupul de pelerini, ceea ce l-a umplut pe Preasfinţitul de bucurie şi de sentimentul unei extraordinare responsabilităţi.

în ceea ce priveşte sănătatea Preasfinţitului, slavă Domnului, totul a fost bine. Unul dintre membrii grupului de pelerini, Alexandru Nikolaevici Krutov, îi bandaja în fiecare zi picioarele bolnave şi urmărea ca el să nu uite să îşi ia medicamentele. în general, după cum însuşi Preasfinţitul Vasile a spus, l-a îngrijit ca propria lui mamă.

Dar atunci, înaintea plecării, ţin minte că l-am pregătit de drum pe arhiereu ca fulgerul şi l-am luat în călătoria aceea îndepărtată, luându-ne o piatră de pe inimă. Toate problemele noastre fuseseră rezolvate!

însă probleme au apărut când pelerinii au început să treacă graniţele dintre state. Delegaţia noastră trebuia să treacă prin controlul de frontieră pentru verificarea vizei de grup, legalizată

din timp. Pe această viză era înscrisă Maria Gheorghievna Jukova, şi niciun episcop Vasile (Rodzianko) nu era înscris pe ea.

Totul a început în Israel, care e renumit prin extrema meticulozitate la trecerea frontierei. Angajaţii serviciilor speciale israeliene au separat grupul neobişnuit din Rusia şi au început să ne strige pe toţi pe nume. Cât timp a fost vorba de arhimandritul Pancratie, arhimandritul Serghie, Alexandru Nikolaevici Krutov şi de toţi ceilalţi, nu a fost nicio problemă. Dar când au strigat numele mariei Gheorghievna Jukova, în locul ei a apărut Preasfinţitul Vasile. El i-a zâmbit amabil agentului israelian şi i-a făcut o plecăciune.

— Păi, cum aşa? a întrebat nedumerit agentul. Eu am strigat numele mariei Gheorghievna Jukova.

— Maria Gheorghievna Jukova sunt eu, a răspuns simplu Preasfinţitul.

— Cum, dumneavoastră? a rămas uluit agentul. Cine sunteţi dumneavoastră?

— Eu? Eu sunt episcopul rus Vasile!

— Maria Gheorghievna Jukova un episcop rus?! Aici nu-i loc de glume! Care e numele dumneavoastră?

— Ca în paşaport sau...

— Desigur, ca în paşaport! a bombănit agentul.

— Ca în paşaport vladimir Rodzianko.

— Maria Jukova, episcopul Vasile, Vladimir Rodzianko? Dar de unde aţi apărut?

— Păi, în general, trăiesc în America... a început să povestească Preasfinţitul.

— Vă explicăm totul acum! au încercat să se amestece în discuţie ceilalţi membri ai delegaţiei.

Dar agentul i-a întrerupt brusc:

— îi rog pe ceilalţi să tacă!

Şi s-a adresat iarăşi cu asprime Preasfinţitului.

— Aşadar, spuneţi că sunteţi episcop rus, dar trăiţi, nu se ştie de ce, în America? Interesant! Prezentaţi paşaportul dumneavoastră.

— Paşaportul meu este englezesc, l-a prevenit îndată Preasfinţitul, întinzându-i documentul.

— Ce-e? s-a aprins de tulburare agentul şi a scuturat în faţa preasfinţitului viza întregului grup. Dar în acest document cine sunteţi?

— Cum să vă spun? a rostit Preasfinţitul, minunându-se el însuşi. Problema este că în acest document eu sunt Maria Gheorghievna Jukova.

— Destul! s-a răstit agentul. Răspundeţi imediat cine SUNTEŢI dumneavoastră?

Preasfinţitul era foarte supărat că devenise pricina frământărilor acelui tânăr. Dar, cu toată blândeţea sa, nu îi plăcea când se ţipa la el.

— Eu sunt preot rus, sunt episcopul Vasile! a rostit el cu demnitate.

— Episcopul Vasile? Şi cine este atunci Vladimir Rodzianko?

— Tot eu sunt.

— Şi Maria Gheorghievna Jukova?

— Şi Maria Gheorghievna tot eu sunt, a dat din mâini Preasfinţitul.

— Aşa! Şi locuiţi...?

— în America.

— Iar paşaportul?

— Paşaportul meu este englezesc.

— Iar aici?

— Iar aici sunt Maria Gheorghievna Jukova...

Scena aceasta s-a repetat la fiecare graniţă.

Totuşi, în ciuda tuturor acestor încercări prin vămi, Preasfinţitul Vasile a fost extrem de fericit. Şi pentru faptul că a izbutit să-şi împlinească visul: să se roage de înviere la Mormântul Domnului. Şi pentru faptul că după atâţia ani de despărţire a putut, chiar dacă în treacăt, să vadă iubita sa Iugoslavie. Şi mai mult, a împlinit destul de bine această importantă ascultare care i s-a dat şi a condus grupul de pelerini în Ţara Sfântă, iar la Moscova, de sărbătoarea Sfinţilor Chiril şi Metodie, a putut merge în procesiune religioasă alături de Patriarhul Alexei, de la Catedrala Adormirii din Kremlin, până în Piaţa Roşie, ducând solemn înaintea sa lămpiţa cu Sfânta Lumină, care ardea în ea.

Deşi Preasfinţitul nu a declarat niciodată acest lucru, totuşi a face servicii Rusiei şi Bisericii Ruse a fost un ţel drag al vieţii lui Aşa a fost crescut. Odată, am izbutit să ajungem la o înţelegere cu Canalul 1 al Televiziunii Naţionale, ca să înregistrăm o serie de emisiuni convorbiri despre Dumnezeu şi Biserică, despre sfinţii de demult, despre noii mucenici, despre Rusia şi emigraţia rusă. Preasfinţitul Vasile nu era prea sănătos, dar a venit în grabă la Moscova şi cu ultimele puteri zi şi noapte a lucrat la aceste programe. Ele au fost primele convorbiri de acest gen la televiziunea pe atunci încă sovietică. Aceste emisiuni au stârnit un interes nemaipomenit în rândul spectatorilor şi s-au repetat de multe ori. Oriunde apărea apoi Preasfinţitul, oamenii îşi exprimau faţă de el recunoştinţa pentru că au aflat credinţa mulţumită convorbirilor lui. Şi pentru Preasfinţitul aceste mărturisiri erau cea mai mare răsplată.

Multe din istoria bisericească a secolului XX am aflat din povestirile Preasfinţitului. Odată, în prezenţa lui, s-a purtat o discuţie pe o temă foarte populară pe atunci episcopatul din perioada sovietică. Unele păreri erau nu numai acuzatoare, ci răutăcioase şi chiar duşmănoase. Preasfinţitul îi asculta în tăcere pe cei ce discutau. Iar când judecătorii cei neînfricaţi ai arhiereilor ruşi i s-au adresat lui pentru susţinere, care, după părerea lor, era de la sine înţeleasă, Preasfinţitul nu a făcut decât să povestească o întâmplare mai veche.

La începutul anilor şaizeci, pe când era încă preot, a venit la el direct în apartamentul din Londra mitropolitul Nicodim, preşedintele Biroului de relaţii bisericeşti internaţionale. Ca să discute, amândoi au fost nevoiţi să se aşeze pe podea, pentru ca agenţii de poliţie, care nicăieri nu îl scăpau din vedere pe mitropolitul Nicodim, să nu poată înregistra convorbirea de la fereastră.

Preasfinţitul Nicodim i-a povestit în şoaptă părintelui Vladimir că autorităţile sovietice din zi în zi se pregăteau să închidă Lavra Poceaev, iar ierarhii din ţară epuizaseră deja toate posibilităţile de a împiedica acest lucru. Preasfinţitul l-a rugat pe părintele Vladimir să organizeze la radio BBC şi „Vocea Americii" emisiuni speciale, cu scopul de a preîntâmpina ÎNChiderea Mănăstirii Poceaev de

către conducerea sovietică. Amândoi, şi mitropolitul, şi părintele Vladimir, înţelegeau foarte bine cât risca Preasfinţitul Nicodim, adresându-se interlocutorului său cu o astfel de rugăminte.

în ziua următoare tema Poceaev-ului a fost deja pusă în discuţie în programele religioase la BBC şi „Vocea Americii". Chiar scrisori de protest din toată lumea au fost trimise la O.N.U. la adresa guvernului sovietic. Acest lucru a influenţat, poate chiar decisiv, puterea sovietică, care a fost nevoită să aprobe iarăşi activitatea La vrei Poceaev.

în anul 1990 mi-a fost dat să ajung cu Preasfinţitul Vasile la Poceaev. Era pentru prima dată când mergea acolo. A săvârşit Sfânta Liturghie şi s-a putut întâlni cu aceia care, la fel ca şi el, luaseră parte la evenimentele dramatice din anii 30.

Ce să mai spun despre Preasfinţitul? Se întâmpla în aşa fel încât fiecare vizită a lui coincidea cu un eveniment excepţional, împlinirea a o mie de ani de la încreştinarea Rusiei, prima aducere a Sfintei Lumini, parastasul pentru familia imperială, primele programe religioase la Televiziunea Naţională. Cum îi plăcea însuşi Preasfinţitului să repete: „Când eu nu mă mai rog, coincidenţele dispar".

Şi n-a fost o excepţie nici venirea Preasfinţitului la Moscova în vara anului 1991. El a venit atunci în componenţa unei delegaţii mari din Statele Unite la primul Congres Mondial al compatrioţilor săi. Reprezentanţii emigraţiei ruse din multe ţări ale lumii, indiferent de convingerile lor politice, au fost pentru prima dată invitaţi oficial la Moscova. În proiectul conducerii ţării întâlnirea aceasta trebuia să devină o etapă în viaţa cea nouă a Rusiei postcomuniste.

Şi au venit foarte mulţi invitaţi. Au riscat să apară chiar şi acei emigranţi care nu mai veniseră în ţară din momentul emigrării de frica comuniştilor. Au venit acei „gardişti albi neînvinşi", care toată viaţa lor nici măcar pentru o clipă nu au crezut în puterea sovietică. Cum i-au putut convinge pe aceştia, nici acum nu înţeleg. Probabil toţi îşi doreau foarte mult să-şi vadă ţara.

Hotelul „Inturist" a fost umplut până la refuz. Emigranţii şi descendenţii lor s-au plimbat prin Moscova, cercetând oraşul şi feţele oamenilor. Au fost uimiţi de interesul cu care au fost trataţi aici. Şi, mai mult, de nădejdile sporite, care uneori ajungeau până la fantezii nestăpânite, cu care au fost primiţi. în vremea aceea, erau într-adevăr mulţi oameni minunaţi, care credeau cu sfinţenie că „străinătatea ne va ajuta". Apropo, dacă cineva din partea emigraţiei ruse chiar şi-a adus aportul, şi nu cu cuvântul ci cu fapta în ceea ce priveşte renaşterea duhovnicească a Rusiei acesta a fost tocmai săracul episcop Vasile, alături de alţi câţiva nevoitori, emigranţi, arhierei, preoţi şi mireni.

Principalul eveniment al Congresului a fost Dumnezeiasca Liturghie, săvârşită în Catedrala Adormirii din Piaţa Kremlin din Moscova, după lungi decenii de oprelişti faţă de săvârşirea dumnezeieştilor slujbe în bisericile din Kremlin. Dumnezeiasca Liturghie a fost oficiată de Preafericitul Patriarh Alexei. Preasfinţitul Vasile a slujit, de asemenea, împreună cu Patriarhul. Din nefericire, cu o săptămână înainte de zborul la Moscova şi-a rupt piciorul în Washington. Dar, întrucât nu putea rata un asemenea eveniment important, Preasfinţitul a venit În Ţară cu piciorul în ghips şi sărea foarte nostim în cârje, abia-abia ţinându-se după mulţimea gălăgioasă a emigranţilor ruşi.

Dis-de-dimineaţă, pe data de 19 august, în ziua Schimbării la Faţă a Domnului, de la hotelul „Inturist" au plecat zeci de autobuze cu emigranţi, veniţi de pe toate continentele lumii. Au fost aduşi în Kremlin, la turnul Kutafia. Nevenindu-le a crede, cu lacrimi în ochi au păşit pe porţile Kremlinului înspre Catedrala Adormirii, unde Preafericitul Patriarh Alexei cu o mulţime de arhierei (printre care şi Preasfinţitul Vasile în cârje) a început Dumnezeiasca Liturghie.

Dar, precum se ştie, chiar în acele momente, în dimineaţa zilei de 19 august a anului 1991 a avut loc evenimentul care va rămâne în istoria patriei scris cu patru litere mari PUCIUL sau Lovitura de stat din august 1991. Da, da, tocmai în ceasul acela, când Preafericitul Patriarh se ruga în catedrala Adormirii, a avut loc lovitura de stat.

Aşadar, când emigranţii emoţionaţi şi fericiţi au ieşit după sfânta Liturghie din Kremlin, înaintea privirilor lor uluite nu se mai aflau autobuzele turistice, ci un zid compact de soldaţi cu puşti automate, în spatele cărora erau aliniate tancuri şi maşini de transport blindate.

La început nimeni nu a înţeles nimic. Apoi cineva a strigat îngrozit:

— Ştiam eu!!! Bolşevicii ne-au înşelat iarăşi! A fost o cursă!

Soldaţii din rândurile cordonului se uitau încurcaţi unul la altul, fiind nedumeriţi. Din mulţimea emigranţilor răsunau Strigăte de deznădejde:

— Eu v-am prevenit!!! Nu trebuia să venim! Ne-au atras În cursă! A fost o cursă, o cursă!!! Totul

a fost pus la cale în mod special!

în acel moment, un ofiţer, căruia deja îi fuseseră date dispoziţii cu privire la delegaţii Congresului, s-a apropiat de emigranţii intraţi în panică. Trebuia să-i conducă urgent în Piaţa Lubianka, unde erau aşteptaţi de autobuzele lor, care fuseseră trimise într-acolo după apariţia armatelor în apropierea Kremlinului. Apoi trebuia să-i ducă cât mai repede cu putinţă pe străini la hotelul „Inturist".

— Tovarăşi, fără panică! a ordonat ofiţerul. Propun tuturor să mergem în mod organizat spre Lubianka! Iată, oamenii aceştia vă vor însoţi!

Şi ofiţerul a arătat spre plutonul de soldaţi cu puşti automate.

— Nu, nu, nu vrem în Lubianka!!! strigau care mai de care emigranţii.

— Dar acolo sunteţi aşteptaţi! se mira sincer ofiţerul.

Iar asta i-a îngrozit şi mai tare pe emigranţi.

— O, nu!!! Numai în Lubianka nu! în niciun caz! au strigat toţi.

Ofiţerul a mai încercat de câteva ori să facă apel la calmul acelor oameni înspăimântaţi, dar întrucât nu avea mult timp la dispoziţie, a dat ordin soldaţilor săi şi aceia, împingându-i energic pe emigranţi când cu mâinile, când cu ţevile puştilor automate, i-au mânat spre Piaţa Lubianka.

Toţi erau atât de şocaţi, încât au uitat de Preasfinţitul VASILE Şi el a rămas aşa, cu cârjele sale, lângă turnul Kutafia, înconjurat de soldaţi şi de maşini blindate. Despre PUCI în momentul ACELA nu auzise încă nimeni. Oamenii aflaţi în preajma Kremlinului aveau bănuielile lor, dar, desigur, nimeni încă nu putea înţelege nimic. Mulţi l-au recunoscut pe Preasfinţitul Vasile şi s-au adresat lui pentru lămuriri. în scurt timp, în jurul arhiereului buimăcit, care era cu un cap mai înalt decât toţi, s-a alcătuit un adevărat miting.

Între timp emigranţii, ajungând în Piaţa Lubianka, au înţeles că fuseseră duşi la autobuze şi urmau să plece la hotel, nu în subsolurile KGB-ului. Şi tocmai atunci şi-au adus aminte, în sfârşit, de episcopul lor. Secretara Preasfinţitului, Marilyn Swizy, a sărit din autobuz şi a pornit cu curaj înapoi spre Kremlin, spre tancuri şi spre maşinile blindate, prin această ţară misterioasă spre scumpul ei Preasfinţit Vasile.

Şi deodată l-a văzut. Preasfinţitul semăna cu un voievod cărunt, tronând deasupra mulţimii, chiar în centrul mitingului care se dezlănţuise furios. Marilyn şi-a făcut drum până la el şi scurt, dar convingător, i-a arătat calea de salvare: trebuia să pornească spre Lubianka. Dar Preasfinţitul, prin propriile puteri, pur şi simplu nu putea străbate un asemenea drum cu cârjele sale. Şi i-a explicat lui Marilyn că trebuia să găsească neapărat un mijloc de transport. Marilyn a ieşit din mulţime şi s-a uitat peste tot în jur. Prin preajmă nu era niciun mijloc de transport, în afara maşinilor blindate. Atunci Marilyn s-a apropiat de un ofiţer tânăr şi într-o rusă stâlcită i-a explicat că acolo se afla un preot bătrân din America, pe care trebuia neapărat să-l ducă în Piaţa Lubianka. Ofiţerul a rămas nedumerit: „Cu ce aş putea să vă ajut? Poate doar cu un tanc! Sau un tun autopropulsat".

Deodată, Marilyn a observat că nu departe se oprise un automobil, ideal pentru transport.

— Dar dacă mergem cu acest jeep?!

— Cu „corbul[37]"? s-a bucurat ofiţerul. Asta se poate. Acum să ne înţelegem cu miliţia.

Ofiţerul a intervenit sincer la soarta străinilor şi în scurt timp „corbul" s-a apropiat de mulţimea în centrul căreia se afla

37
Corbul" era o maşină de miliţie neagră cu girofar.

Preasfinţitul. Marilyn, în urma ofiţerului şi a doi miliţieni, a început să-şi facă drum spre el. Acoperind cu glasul ei mulţimea şi tancurile care vuiau, Marilyn i-a spus Preasfinţitului că îi aştepta un jeep superb, care era gata să îi ducă în Lubianka.

Toţi o dată miliţienii, ofiţerul şi Marilyn l-au înhăţat pe Preasfinţitul şi l-au târât prin mulţime. Văzând acest lucru, norodul a început să se agite.

— Ce înseamnă asta? Unde îl duc pe preot? s-au îngrijorat oamenii.

Iar când au văzut toţi că pe bătrânul părinte, care avea piciorul în ghips, încercau să-l bage în „corbul" negru, norodul s-a năpustit furios în apărarea Preasfinţitului:

— Au început!!! Deja îi arestează pe preoţi! Să nu-l lăsăm pe părintele! Să stăm ca un zid în jurul lui!

— Nu, nu! striga deznădăjduit Preasfinţitul, apărându-se de salvatorii săi. Lăsaţi-mă, vă rog! Vreau să ajung în Lubianka!

Abia-abia a izbutit Preasfinţitul cu piciorul şi cu cârjele lui să fie băgat în maşină şi scos din mulţimea aceea furioasă.

Preasfinţitul privea pe geamul „corbului" şi printre lacrimi de recunoştinţă repeta:

— Ce oameni! Ce oameni!

îndată după aceea arhiereul a fost întâmpinat în Lubianka de iubita sa turmă.

Chiar şi atunci când zăcea, în ultimii ani de viaţă, tot spre Rusia năzuia, în speranţa că o mai putea sluji.

Ultima dată când a venit la Moscova, Preasfinţitul era destul de bolnav. A stat la pat câteva săptămâni. Natalia Vasileevna Nesterova, în casa căreia era oaspete, i-a asigurat o îngrijire atentă. Dar eu, înţelegând că Preasfinţitul poate că niciodată nu urma să se mai întoarcă în Rusia, am rugat-o ca în locul infirmierelor la patul lui să facă cu rândul monahii şi fraţii mănăstirii noastre, a întâmpinării. Căci monahii tineri ar fi putut comunica cu Preasfinţitul, i-ar fi putut cere sfaturi şi i-ar fi pus întrebări, la care era capabil să răspundă numai un preot mult încercat şi iscusit din punct de vedere duhovnicesc.

Probabil că monahii mei nu erau cei mai buni infirmieri, şi cu siguranţă, îi puneau arhiereului bolnav prea multe întrebări şi îl supuneau unui efort prea mare pentru a le răspunde. Dar pentru ei era foarte folositor să petreacă cu bătrânul arhiereu zilele şi nopţile acelea şi pentru Preasfinţitul era important să vorbească cu cei ce urmau să îi ia locul în Biserică. Era fericit că, fără a se cruţa pe sine, putea răspunde la întrebări, putea povăţui, putea împărtăşi experienţa şi cunoştinţele sale, putea săvârşi slujba pentru care trăise şi în afara căreia nu îşi imagina existenţa.

în ultima sa călătorie, în călătoria tainică din patria pământească spre mult aşteptata Patrie Cerească preasfinţitul Vasile a plecat singur. Într-o dimineaţă a fost găsit fără suflare pe podea, în camera sa din Washington. Acolo a petrecut Preasfinţitul mulţi ani. Cămăruţa, singura din apartament, era destul de mică, dar în afară de Preasfinţitul încăpeau cumva în ea paraclisul casei, un studio de radio, arhiva de câteva decenii a emisiunilor sale radiofonice, un salon de primire pentru oaspeţii care veneau des şi biroul de lucru. Era loc chiar şi pentru chiriaşi, cei ce veneau din Rusia poposeau uneori la Preasfinţitul pentru o noapte sau două, iar alteori şi pentru o săptămână.

Nici chiar după moarte Preasfinţitul nu şi-a refuzat plăcerea de a mai călători puţin. Mult timp rudele nu s-au putut hotărî asupra locului său de odihnă. Au propus să fie îngropat ba în Rusia era totuşi Patria sa, ba în Anglia, alături de preoteasa lui, ba în Serbia, pe care el o iubise foarte mult. îmi închipui ce încântat era în ceruri sufletul Preasfinţitului: oricare dintre călătorii promitea să fie fascinantă. însă răposatul a fost dus din Washington doar la New-York: una dintre rude a stăruit să fie îngropat în Mănăstirea Noul Diveevo, aflată nu departe de oraş. Dar acolo au apărut nişte probleme şi Preasfinţitul a fost adus din nou la Washington. Iar acolo călătoriile sale pământeşti au luat sfârşit şi Preasfinţitul a găsit loc de odihnă în sectorul ortodox al cimitirului „Rock Creek".

în timpul vieţii, Preasfinţitul se numea uneori în glumă un episcop „răposat". în ceea ce priveşte statutul său, era doar un arhiereu eliberat din funcţie de Biserica Autocefală a Americii. Un asemenea episcop, într-adevăr, nu conduce nimic şi nu hotărăşte în viaţa bisericească oficială absolut nimic. De aceea, se şi prezenta Preasfinţitul uneori aşa: „răposatul episcop Vasile". Dar era un episcop adevărat! De fapt el stăpânea la nesfârşit peste sufletele oamenilor. Forţele nebiruite ale acestei uimitoare stăpâniri, care se întinde şi astăzi asupra celor ce au avut fericirea de a-l cunoaşte pe Preasfinţitul Vasile, au fost bunătatea, credinţa şi dragostea lui nesfârşită şi de neuitat.

Despre orăşenii neghiobi

Din „Proloage"

Într-un oraş bizantin, locuitorii, care se leneviseră, uitaseră până într-atât orice ruşine, încât făceau cu mare plăcere orice fărădelege şi nici măcar nu se gândeau să îl asculte pe bătrânul şi bunul lor episcop, oricât îi ruga el să se îndrepteze. Orăşenii îl luau în râs pe bătrân şi se fereau de el ca de o muscă sâcâitoare.

în cele din urmă, bătrânul episcop a murit. Iar în locul lui a venit un arhiereu tânăr, care a început să trăiască astfel încât s-au cutremurat chiar şi locuitorii aceia, care văzuseră multe în viaţa lor. Şi atunci şi-au amintit de bunul şi de blândul lor episcop.

Şi, nemairăbdând neîncetatele biruri, jigniri, loviri şi necuviinţele acelea incredibile ale noului arhiereu, cetăţenii oraşului au început să se roage într-un glas:

— Doamne, de ce ne-ai trimis tocmai nouă un asemenea monstru?

Nu prea ştiau ei cum să se roage, totuşi, după strigătele lor îndelungi, Domnul i s-a arătat unui orăşean şi a răspuns: „Am căutat pentru voi unul mai rău, dar nu am găsit!".

SFÂNTA LITURGHIE SE SLUJEŞTE o singură dată, pe o singură Sfântă Masă

Cum ne păzeşte Domnul pe noi, preoţii, de propriile noastre greşeli, de împrăştiere, de neatenţie, iar uneori şi de prostie!

Există în Biserică o dispoziţie strictă: în cursul unei zile, într-o biserică, pe o Sfântă Masă, se poate săvârşi doar o singură Sfântă Liturghie. La noi în, Mănăstirea întâmpinării, monahii iubesc foarte mult slujbele de noapte, când au posibilitatea de a se ruga singuri, nefiind deranjaţi de nimic. Mireni la aceste slujbe nu prea sunt, în afara celor pe care noi înşine îi invităm uneori.

Odată, în Postul Mare, am prins momentul să slujesc Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite noaptea. Şi, deşi în cadrul pregătirii pentru această slujbă trebuie toată ziua să se ţină post aspru să nu se mănânce şi să nu se bea nimic aproape douăzeci şi patru de ore câţiva enoriaşi de-ai noştri mai în vârstă au cerut să se împărtăşească la această slujbă de noapte.

Toată ziua am petrecut-o cu treburi la schitul de lângă Riazan şi seara târziu, întorcându-mă la mănăstire, am pornit îndată spre biserică. întrucât în altarul principal Sfânta Liturghie, ca de obicei, fusese deja săvârşită în ziua aceea dimineaţa, a trebuit să slujesc în micul altar lateral al Sfântului Ioan Botezătorul, în care dumnezeieştile slujbe sunt săvârşite foarte rar.

Pentru slujbă totul era pregătit. Patru seminarişti din anul întâi cântau la strană. Iar şase prieteni de-ai mei, pregătiţi să se împărtăşească în noaptea aceea, se rugau în faţa micului altar.

399

Totuşi, din primele momente ale slujbei am simţit ceva ciudat. M-a cuprins o stare puternică de tulburare, şi nu izbuteam să îmi revin: încurcam glasurile, citeam cu greutate după Liturghier rugăciunile foarte cunoscute, nepricepând deloc sensul lor. Cu corul s-a întâmplat aproape acelaşi lucru. În acelaşi ton cu mine, seminariştii au cântat cum nici nu se putea mai rău, se încurcau mereu, începeau din nou şi de fiecare dată cântau la nimereală. în sfârşit, când în altar a trebuit să trag la o parte dvera de la uşile împărăteşti, a fost de ajuns doar să mă ating de ea şi s-a prăbuşit cu zgomot pe podea împreună cu suportul acela greu.

Aşa ceva nu mi se mai întâmplase niciodată! A trebuit să opresc slujba. Total nedumerit am ieşit din altar. Cei prezenţi erau la fel de tulburaţi ca şi mine. Făcând diverse presupuneri, i-am întrebat pe cântăreţi, pentru orice eventualitate, dacă nu cumva a mai fost săvârşită o slujbă acolo, în altarul Sfântului Ioan, în ziua aceea.

— Cum să nu! au răspuns ei. Am mai cântat aici la Sfânta Liturghie la ora patru după amiază. A slujit părintele vistiernic.

M-am luat cu mâinile de cap! încă puţin şi aş fi săvârşit a doua oară Sfânta Liturghie pe aceeaşi Sfântă Masă!

— Şi de ce nu mi-aţi spus asta?! m-am repezit eu la seminarişti.

— Dar n-am ştiut că a doua oară nu se poate, au răspuns ei, uitându-se încurcaţi unul la altul. Nu am învăţat încă aşa ceva. Uite aşa, nu era de ajuns că eram vinovat, am mai şi ţipat la copii. Ce egumen! Doar eu trebuia să-l previn din timp pe responsabilul nostru cu ordinea (el urmăreşte orarul dumnezeieştilor slujbe) că voi sluji în cursul nopţii. Nu să nădăjduiesc ca un nesocotit că acolo, în altarul lateral al Sfântului Ioan înaintemergătorul, nu fusese slujită înainte Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite.

Din fericire, principalele părţi ale Sfintei Liturghii încă nu fuseseră săvârşite. Am trecut în altarul vecin şi am terminat acolo slujba.

Adunându-ne noaptea la masă, am retrăit iar şi iar cele întâmplate şi am rămas uimiţi faţă de cum păzeşte Domnul biserica Sa de nepăsarea noastră şi de păcatul nostru greu, chiar fără de voie săvârşit. Cum să nu-I mulţumim Domnului după toate acestea pentru răbdarea şi grija Lui?

După această întâmplare am hotărât cu fermitate ca toate slujbele din mănăstire să fie controlate cu cea mai mare rigurozitate de părintele răspunzător cu ordinea. Ca să nu cadă de fiecare dată dverele. Sau să ne lovească în cap, în aşa fel încât, fără să vrem, să fim nevoiţi să ne gândim...

Ce să mai zic, este cu neputinţă să trecem în seama Domnului îndatoririle şi grijile noastre lumeşti. Precum se spune: nădăjduieşte în Domnul, dar nici tu nu te lenevi. Deşi, ca să recunosc cinstit, tot timpul socoţi în taină că El nu te va lăsa, te va păzi, te va apăra...

Cum am cumpărat combine

În vara anului 2001, la seminarul nostru de la Mănăstirea întâmpinării şi-a depus actele un tânăr cu numele Iaroslav N. Provenea dintr-o familie de nemţi împământeniţi. El se născuse şi trăise în Al tai, de unde împreună cu părinţii se mutase în Germania, iar acolo obţinuse cetăţenie germană. Aşa că, spre uimirea noastră, avea două paşapoarte, unul rusesc şi unul nemţesc. Până la examenele de admitere mai rămăsese mai mult de o lună şi tânărul a cerut voie să stea în acel timp în mănăstire. Eu l-am întrebat ce ştia să facă. Se părea că Iaroslav făcuse cursuri de contabilitate în Germania.

— Aşa, înseamnă că te descurci cu programele de contabilitate! m-am bucurat eu.

— Desigur, părinte! Programele computerizate sunt specialitatea mea.

Tocmai de asta şi aveam nevoie atunci! I-am făcut lui Iaroslav loc în biroul de contabilitate şi el s-a apucat de lucru, astfel încât eram foarte bucuros.

Trebuie să spun că în anul acela toţi banii obţinuţi din veniturile mănăstirii, din cărţile publicate de editura noastră, hotărâserăm să-i punem de-o parte pentru a cumpăra utilaje agricole. Aveam un schit în provincia Riazan. Toate gospodăriile din jur, aşa numitele colhozuri rămase din vremea sovietică, în ultimul deceniu se ruinaseră sau ajunseseră la o asemenea decădere, încât era dureros să vezi satele murind.

Odată, într-o seară de iarnă, au venit la schit ţăranii din satul vecin. Erau deznădăjduiţi. Ne-au povestit că de trei ani nu li se plătea nici măcar cel mai mic salariu. Dintre utilaje nu mai rămăseseră decât un tractor pe jumătate distrus şi jeepul preşedintelui. Vitele colhozului, din lipsă de nutreţ, după o săptămână urmau să fie vândute pe un preţ de nimic la combinatul de prelucrare a cărnii. în unele familii copiii erau hrăniţi cu un amestec de hrană pentru vite muiată în apă... Ne-am cutremurat auzind toate acestea. Şi nu i-am putut refuza pe vecinii noştri când au început să ne roage să luăm gospodăria lor distrusă şi o dată cu ea şi pe ei înşişi, „măcar ca iobagi", după cum s-au exprimat, spre mirarea noastră. Era clar că nu mai aveau la cine să apeleze.

De luat, i-am luat noi, dar lămurindu-ne întrucâtva În ceea ce privea problemele gospodăriei, am înţeles că acolo totul trebuia început de la zero. Chiar şi după ce am plătit salariile şi am cumpărat nutreţ pentru vite tot mai trebuia pentru utilajele strict necesare o sumă destul de mare: două sute de mii de dolari. Şi aceste mijloace băneşti am început să le adunăm sistând reparaţiile din mănăstire şi câteva proiecte editoriale.

Nu am dus la bancă economiile noastre. Toţi ţineam prea bine minte criza şi default-ul37 din 1998. Enoriaşii noştri care se pricepeau bine la finanţe ne-au sfătuit să adunăm banii pentru utilaje nu în ruble, ci în dolari. Şi să îi păstrăm nu în contul bancar, ci într-o ascunzătoare sigură.

împreună cu părintele vistiernic am aranjat o ascunzătoare nemaipomenită. într-un perete al uneia dintre camerele biroului de contabilitate am făcut o nişă, în nişă am introdus un seif şi cheia de la seif am ascuns-o tot acolo, în cel mai adânc sertar al mesei de scris, sub teancul „Revistei Patriarhiei din Moscova". Iar cheia de la acel sertar am băgat-o sub o scândură a podelei! Eram grozav de mulţumiţi de noi înşine şi siguri că banii vor fi păstraţi mai bine ca la Sberbank.

37Default (lb. engl.) în limbaj economic, default-ul reprezintă momentul în care, în timpul unei crize financiare, un stat intră În incapacitate de plată a datoriilor externe. în 1998, Rusia a trecut printr-o criză economică, nemaiputându-şi achita datoriile externe timp de 90 de zile; rubla s-a devalorizat, bursa şi cursul valutar s-au prăbuşit, depozitele bancare au devenit nesigure, iar populaţia a preferat să economisească în valută.

Spre toamnă aveam adunaţi o sută optzeci de mii. Încă puţin şi puteam comanda şi o combină pentru culesul cerealelor, şi tractoare, şi semănători. Deja consultam cataloagele cu utilaje agricole, dezbăteam planurile pentru viitoarele recolte, când deodată, iar aceasta s-a întâmplat pe 14 septembrie în anul 2001, când mă îndreptam spre gospodăria noastră, m-a sunat vistiernicul mănăstirii şi cu glasul întrerupt de spaimă, abia mi-a spus:

— Părinte, să nu vă îngrijoraţi! Banii nu mai sunt în seif... Şi nici Iaroslav nu mai este! Întoarceţi-vă, vă rog, mai repede!

Când am venit în grabă la mănăstire, totul s-a dovedit a fi exact aşa: banii nu mai erau în seif. Şi Iaroslav, de asemenea, dispăruse. Doar cheile amândouă stăteau corect, fiecare la locul ei, una sub podea şi cealaltă în sertarul mesei de scris.

Oricât de cumplită părea această lovitură, totuşi trebuia făcut ceva. L-am sunat pe enoriaşul nostru, Vladimir Vasileevici Ustinov, care ocupa atunci postul de Procuror General al Federaţiei Ruse. Vladimir Vasileevici a venit la mănăstire, luând cu sine câţiva anchetatori penali. Miliţienii

şi-au început lucrul: interogatorii, luarea amprentelor, cercetarea locului tâlhăriei, iar eu cu părintele vistiernic umblam amărâţi prin mănăstire şi aşteptam rezultatele.

în cele din urmă, Vladimir Vasileevici m-a invitat în biroul vistiernicului. Când am intrat acolo, îndată am înţeles după feţele celor prezenţi că nu-mi vor spune nimic îmbucurător. Poftindu-mă să iau loc pe scaun, Vladimir Vasileevici a spus:

— Bine că v-aţi aşezat, părinte. Calmaţi-vă şi fiţi atent la ce vă vom spune! Elevul acesta al dumneavoastră, Iaroslav N. este deja în afara graniţelor Rusiei. E aproape sigur că el a luat banii. Iar dacă este aşa, noi, din păcate, nu îl putem aduce înapoi.

— De ce? am întrebat eu în şoaptă.

— Pentru că hoţul este cetăţean german, mi-a explicat cu răbdare Ustinov, iar Germania niciodată nu îi predă pe cetăţenii ei. Aşa cum nici noi, niciodată nu le-am preda un cetăţean de-al nostru.

— Dar el este un infractor! am spus eu dărâmat.

— Asta aşa este, a oftat Ustinov, însă există lucruri pe care nu noi le dirijăm şi nu de noi ţine să le schimbăm. Niciodată în istoria Rusiei, nu a existat niciun caz în care un cetăţean german să ne fi fost dat spre judecată de guvernul ţării lui.

— Şi unde este acum Iaroslav?

— Mai mult ca sigur, acasă, în Germania. Căci are paşaport nemţesc. A trecut graniţa liniştit pe culoarul verde, împreună cu banii dumneavoastră. Un cetăţean german nu este controlat de nimeni. Şi dumneavoastră înţelegeţi asta, aţi zburat peste hotare. Desigur, vom porni un proces penal, vom anunţa Interpolul însă cel mai bun lucru, dragă părinte, pe care îl puteţi face, este să nu vă pierdeţi timpul, nici nervii, să uitaţi de aceşti bani şi începeţi să strângeţi alţii pentru nevoile dumneavoastră agricole, a încheiat Procurorul General.

Cuvintele acestea aproape că mi-au luat graiul!

— Adică cum să uit?! Sunt, totuşi, o sută optzeci de mii! Acestea sunt combinele noastre! Nu, Vladimir Vasileevici, nu putem uita de ei!

— Credeţi-mă, nu se poate face nimic.

— Păi, dacă dumneavoastră nu puteţi face nimic, noi... Noi ne vom ruga! Dacă nici statul, nici miliţia nu ne vor ajuta, Maica Domnului ne va apăra!

Şi aşa fierbeam tot pe dinăuntru. Şi, într-adevăr, nu mai aveam nădejde decât în rugăciuni. Le-am povestit fraţilor tot ce s-a întâmplat şi am început să ne rugăm. În primul rând, înaintea icoanei în cinstea căreia fusese întemeiată mănăstirea noastră, a Maicii Domnului din Vladimir.

Au trecut două săptămâni. Pe primele pagini ale ziarelor apăruseră articole de scandal, care spuneau că de la egumenul Mănăstirii întâmpinării se furase un milion de dolari. Şi într-o zi cu totul minunată, pe neaşteptate, a venit la mănăstire Vladimir Vasileevici Ustinov. Arăta mai mult decât mirat şi, aş zice eu, chiar uimit.

— Părinte vă imaginaţi, a început el chiar din prag, că hoţul combinelor dumneavoastră a fost totuşi găsit!

— Cum l-au găsit?! din cauza surprizei, nici nu-mi venea să cred.

— Da, închipuiţi-vă! Azi a venit înştiinţarea de la Interpol: e de necrezut, dar ticălosul a fost reţinut la punctul de frontieră Frankfurt-Oder.

Miliţia Rusă şi-a schimbat denumirea în Poliţia Rusă, începând cu 1 martie 2011.

După cum a povestit Ustinov, Iaroslav a trecut din Rusia În Ucraina, apoi în Polonia, făcând autostopul, iar de acolo a plecat în Germania. Punctul de frontieră Frankfurt-Oder îl mai trecuse până atunci de multe ori. Cu paşaportul lui nemţesc nu avusese niciodată probleme. Şi de data aceasta i-ar fi mers totul, dacă voiajul lui nu s-ar fi nimerit pe 14 septembrie 2001, adică în a treia zi după renumitele atentate de la New-York. în căutarea teroriştilor, grănicerii nemţi, speriaţi foarte tare, îi percheziţionau din cap până în picioare pe toţi, şi pe ai lor, şi pe străini. Şi astfel au fost descoperiţi la Iaroslav cei o sută optzeci de mii de dolari nedeclaraţi, a căror provenienţă, desigur, nu a putut-o explica.

Banii i-au fost confiscaţi, consemnaţi într-un proces-verbal şi trimişi spre păstrare la procuratura din Frankfurt-Oder.

— Când ni-i vor da înapoi? am strigat eu, îndată ce Vladimir Vasileevici şi-a încheiat relatarea. Plecăm imediat la Frankfurt!

— Părinte, nu vreau să vă tulbur, dar problema este că nu vă vor da banii aceştia înapoi, a oftat

Ustinov.

— Cum adică?

— V-am explicat deja: în primul rând, nu putem dovedi că sunt chiar banii aceia.

— Cum, nu putem? O sută optzeci de mii s-au furat din mănăstire şi tot o sută optzeci de mii sunt şi acolo. Iaroslav N. a fost aici şi tot Iaroslav N. este şi acolo! Totul coincide!

— La noi coincide totul, a spus binevoitor procurorul. însă aceste fapte le poate constata numai instanţa judecătorească. Şi judecata nu va avea loc niciodată.

— De ce nu va avea loc?

— Pentru că nemţii vor tărăgăna la nesfârşit. Şi acest Iaroslav va explica la nesfârşit provenienţa banilor în fel şi chip.

Iar principalul este că judecata trebuie săvârşită în prezenţa acuzatului. Iar pe acesta, fireşte, nu ai cum să-l faci să vină, nici chiar de i-ai făgădui marea cu sarea.

— Cum?! Dar nu l-au arestat la graniţă?

— Nu, desigur! Au confiscat banii, iar pe N. l-au lăsat să plece. Părinte, nu vă faceţi iluzii. Consolaţi-vă cu gândul că ticălosul nu se va putea folosi de banii dumneavoastră.

— Frumoasă consolare! Dar noi? Nici noi nu ne putem folosi de ei? Avem nevoie de combine!

— Asta, părinte Tihon, nu mai ţine de mine.

— Păi, ce mai! am oftat eu. Ne vom ruga!

— Rugaţi-vă cât vreţi, s-a mâniat Ustinov, numai să ştiţi că niciodată în toată istoria nici nemţii, nici francezii, nici englezii, nici americanii nu ni i-au predat pe infractori. Şi nu i-au judecat pentru infracţiuni. Nici noi nu îi predăm niciodată pe ticăloşii noştri!

— Atunci ne vom ruga! am repetat eu.

Şi a trecut aproape un an.

Eram în acea perioadă în care stabileam legături deosebite, nu foarte simple, dar foarte importante, cu Biserica Rusă de peste hotare. Odată, arhiepiscopul Marcu al Berlinului şi al Marii Britanii m-a invitat la Munchen să pregătim întâlnirea dintre

408

Patriarhul Alexei şi Mitropolitul Lavru, întâiul Ierarh al Bisericii de peste hotare!

Primind binecuvântarea Preafericitului, am plecat cu avionul spre Bavaria.

La aeroport m-a întâmpinat cel mai apropiat ajutor al Preasfinţitului Marcu, părintele Nicolae Artemov, şi m-a dus cu maşina lui la reşedinţa Preasfinţitului, o mănăstire mică, aflată la marginea Munchen-ului, închinată Cuviosului Iov de la Poceaev. în Germania trăiesc, se pare, optzeci de milioane de oameni, însă primul pe care l-am văzut când am ieşit din maşină a fost Iaroslav N. Şi chiar atunci m-am repezit la el şi l-am înhăţat.

Trebuie să recunosc că tot ceea ce s-a întâmplat apoi îmi amintesc destul de vag, ca prin ceaţă. Iaroslav a fost atât de uimit de întâlnirea cu mine, încât nici măcar nu s-a împotrivit. Sub ochii părintelui Nicolae, care era uluit, ai monahilor nu mai puţin miraţi şi ai arhiepiscopului Marcu însuşi, l-am târât pe Iaroslav în mănăstire. Acolo l-am băgat într-o cameră şi am încuiat uşa după el. Şi abia atunci mi-am venit în fire.

— Ce faceţi, părinte Tihon? abia a rostit Preasfinţitul Marcu, uitându-se mirat la mine.

— Acest om a furat de la noi o sumă foarte mare de bani!

— Aici este o greşeală! El vrea să se angajeze în mănăstirea noastră drept contabil.

Monahii s-au adunat în jurul nostru, înţelegeam nedumerirea Preasfinţitului Marcu: un preot care vine din Rusia, din fosta Uniune Sovietică, care înhaţă un cetăţean german şi îl închide într-o mănăstire străină, e un lucru ciudat.

Le-am povestit Preasfinţitului şi monahilor săi cele întâmplate cu Iaroslav, dar, după cât se părea, nu mă credeau. Atunci am cerut voie să dau un telefon şi am format numărul procurorului General de la Moscova.

— Vladimir Vasileevici, l-am prins! am strigat eu în receptor.

— L-aţi prins? Pe cine? s-a auzit glasul descurajat al lui Ustinov.

— Cum pe cine? Pe banditul acela care ne-a furat banii.

— Staţi puţin... Ce înseamnă că l-aţi prins? Unde?

— LaMunchen!

— în Germania?! Glumiţi?! Cum l-aţi putut găsi?

— Păi, cum... Ieşeam dintr-o maşină... Şi când mă uit tocmai el. L-am înhăţat, l-am târât în mănăstire şi l-am închis într-o chilie!

S-a făcut pauză. M-am speriat, nu cumva Ustinov să creadă că îl păcăleam. Dar după o clipă am înţeles că nu era aşa. Pentru că de la celălalt capăt al firului a răsunat un adevărat ţipăt:

— Daţi-i drumul imediat!!!

Eu am încremenit.

— Adică cum să-i dau drumul?

— Daţi-i drumul imediat!!! Ustinov parcă tuna asupra Moscovei întregi. Vă daţi seama ce aţi făcut?!

— Vladimir Vasileevici! Dar cum i-aş putea...

însă procurorul nu m-a ascultat.

— Tocmai aţi privat de libertate un cetăţean german! Pentru asta vă vor închide pentru doi ani! Iar apoi noi ne vom chinui să vă scoatem din închisoare! Daţi-i drumul imediat şi lăsaţi-l să plece!

M-am gândit şi am spus:

— Nicidecum! Domnul mi l-a dat în mână, cum să îi dau drumul? Faceţi ce voiţi, Vladimir Vasileevici, dar eu îl voi ţine aici până ce va veni poliţia.

Oricât a ţipat, oricât s-a tulburat Ustinov, eu am rămas totuşi pe poziţia mea. Iar ca să ajungă la mine din biroul său de Procuror General din Moscova, nu putea. Aşa că, în cele din urmă, Vladimir Vasileevici a capitulat:

— Bine, voi lua acum legătura cu Interpolul din Germania. Dar, de vă vor închide, pe dumneavoastră să daţi vina!

După un oarecare timp a venit la mănăstire reprezentantul Interpolului bavarez. Totuşi, în loc să-l aresteze pe Iaroslav, a început să mă interogheze pe mine. Discuţia noastră s-a desfăşurat în felul următor.

— Aţi desfăşurat acţiuni de urmărire penală pe teritoriul Germaniei?

— Ce acţiuni de urmărire penală?

— Cum l-aţi găsit pe acest om?

— Ieşeam din maşină şi când m-am uitat tocmai Iaroslav. Şi atunci l-am înhăţat.

— L-aţi urmărit special? L-aţi pândit? Aţi precizat domiciliul?

— Bineînţeles că nu! Pur şi simplu mi l-a dat Domnul În mână.

— Iertaţi-mă, cine vi l-a dat?

— Domnul!

— încă o dată, iertaţi-mă, cine?

— Domnul Dumnezeu mi l-a dat în mână!

— înţeleg, a spus bavarezul, uitându-se cu teamă la mine.

Şi s-a informat iarăşi cu privire la toate amănuntele problemei. Apoi încă o dată. Neîncrederea de pe chipul lui se prefăcea într-o uimire din ce în ce mai mare. în cele din urmă, a spus:

— Ştiţi, dacă totul a fost aşa cum povestiţi, eu sunt gata să vă ofer fotoliul directorului Interpolului bavarez.

La care eu am spus:

— Vă mulţumesc, dar am deja o profesie civilă. Sunt preşedintele unui colhoz. De aceea, nu pot primi nicidecum propunerea dumneavoastră.

Aceste evenimente, care s-au petrecut cu Iaroslav unul după altul, au produs asupra lui o impresie zguduitoare. Confiscarea neaşteptată a banilor nu avusese loc în altă parte decât în Germania, când se părea că toate primejdiile trecuseră şi se bucura în sinea lui, simţindu-şi pe deplin triumful. Şi, în plus, acest lucru SE întâmplase tocmai la vama Frankfurt-Oder, în locul pe care Iaroslav îl alesese intenţionat, întrucât pe acolo trecuse graniţa de mai multe ori. Şi întâlnirea noastră la mănăstirea din Munchen, unde aproape că se angajase pe postul de contabil. Şi, în sfârşit, închiderea lui nu altundeva decât iarăşi într-o chilie de mănăstire, asemenea celei de unde cu un an în urmă fugise atât de mârşav.

Pe lângă acestea, cred că după săvârşirea faptei lui celei atât de urâte şi nesăbuite din Mănăstirea întâmpinării, Iaroslav nu putea să nu aibă mustrări de conştiinţă. Ştia foarte bine cu ce scop fuseseră adunaţi banii luaţi de el şi nu mă îndoiesc că îi părea rău cu adevărat şi îi era ruşine, oricât s-ar fi

străduit să se îndreptăţească.

Dar, ceea ce era mai important, simţea în lume, în Biserică şi

411

asupra lui însuşi lucrarea Proniei tainice a lui Dumnezeu. Aceasta l-a făcut pe Iaroslav să se cutremure. Aceasta l-a şi determinat să mediteze profund. Şi, până la urmă, a recunoscut totul.

A fost pus sub arest, iar după un timp a avut loc judecata, Iaroslav a fost condamnat la patru ani de închisoare şi şi-a ispăşit toată pedeapsa chiar acolo, în Bavaria. Monahii şi fraţii din Mănăstirea Cuviosului Iov de la Poceaev l-au vizitat în tot acest timp în Munchen şi l-au ajutat cât au putut.

Procuratura generală şi Ministerul de Justiţie din Rusia au luat legătura în acest sens cu Ministerul de Justiţie din Germania şi, prin sentinţă judecătorească, cei o sută optzeci de mii de dolari, aflaţi la procuratura Frankfurt-Oder au fost predaţi angajaţilor Ministerului nostru de Justiţie, veniţi special la Frankfurt.

Pe 6 iulie 2003, dis-de-dimineaţă, cutia cu bani a fost adusă la Mănăstirea întâmpinării şi dată părintelui vistiernic cu chitanţă.

Era ziua hramului nostru al icoanei Maicii Domnului din Vladimir, întocmai al acelei icoane înaintea căreia ne rugaserăm Preasfintei Născătoare de Dumnezeu să se sfârşească cu bine nenorocirea ce ne lovise.

La Sfânta Liturghie a hramului nu a mai trebuit să mă gândesc la tema predicii. Le-am povestit enoriaşilor istoria ce ni s-a întâmplat şi am arătat triumfător întregii Biserici cutia adusă de dimineaţă.

În scurt timp, am cumpărat şi utilajele agricole necesare.

Vasi le şi Vasile Vasileevici

La începutul anilor 90, la Mănăstirea Donsk îşi făcea din când în când apariţia un enoriaş. îl chema Vasile şi era un grăsunel bine legat, un cooperator de succes, un om, fără îndoială, credincios. însă avea ceva specific. Se deprinsese să facă totul în viaţa lui numai cu rugăciunea şi binecuvântarea anumitor preoţi şi stareţi purtători de har. Citise despre asta undeva prin cărţi.

Voi fi întrebat: şi care este problema? Păi, iată care. Dacă un preot îi dădea lui Vasile un sfat care nu-i convenea, îndată pornea în căutarea altor duhovnici, până căpăta, în cele din urmă, „binecuvântările" de care avea nevoie. Atunci se liniştea de tot şi socotea că acel părinte era cel corect şi purtător de har.

Noi l-am dojenit în fel şi chip pentru acest lucru. însă Vasile era încăpăţânat şi doar râdea şiret ca răspuns la dojenile noastre. Deşi, trebuie să recunosc, credinţa lui în aceste binecuvântări (care nu rareori, de ce să ascund păcatul, erau şi cumpărate cu daruri) era, precum se spune, de neclintit!

în familia lui Vasile creşteau trei fetiţe, dar el de mult timp şi cu ardoare visa la un moştenitor. îi găsise chiar şi un nume: Vasilică. în cinstea Sfântului Vasile cel Mare, bineînţeles! Nu în

414

cinstea sa, aşa cum unii păcătoşi, stăpâniţi de patima judecăţii aproapelui, puteau să gândească...

Vasile se apropia mereu în mod insinuant de toţi preoţii din mănăstire şi îi ruga să-i dea nişte binecuvântări deosebite, ca soţia lui să-i nască, în sfârşit, un băiat. Noi îi răspundeam în mod cu totul rezonabil că asemenea binecuvântări nu existau şi nici nu puteau exista, iar Vasile trebuia să se roage cu râvnă ca Domnul dacă va binevoi, să îi împlinească rugămintea. însă, astfel de răspunsuri lui Vasile nu îi conveneau deloc. El avea nevoie de garanţii. îi trăgea pe preoţi de o parte, încerca să îi convingă să-i dea binecuvântarea „corectă" şi îi asigura în şoaptă că era gata SĂ plătească oricât numai să-i apară în familie băiatul. Neobţinând nimic de la noi, a plecat la Peciora, însă şi acolo a primit acelaşi răspuns.

Toţi am hotărât că atunci, în sfârşit, se va potoli. însă nu îl cunoşteam prea bine. Vasile a pornit în căutarea „adevăraţilor" rugători, duhovnici şi stareţi. Şi, cum se întâmplă, i-a găsit destul de repede.

Un om înţelept a observat un lucru cert: „Stareţ este foarte uşor să devii: trebuie doar să-ţi doreşti". Adică trebuie să încrunţi sprâncenele, să iei o înfăţişare gravă, să ai un aer de om neînduplecat, dojenitor, să începi puţin câte puţin să prorocești şi să dai binecuvântări în dreapta şi în stânga, după un asemenea om straniu mulţi se dau în vânt. Dar, se înţelege, că acesta nu este nicidecum un stareţ, ci doar un om care face pe plac oamenilor.

într-un cuvânt, Vasile s-a întors la Moscova triumfător, cu o mulţime de binecuvântări şi proorocii legate de naşterea băiatului. Iar soţia lui, într-adevăr, curând după aceea a rămas însărcinată.

Nu cu mult timp înaintea naşterii, Vasile şi-a pus în gând să meargă în pelerinaj în Ţara Sfântă. Şi

neapărat ei trei! El, soţia lui, care pe atunci era în luna a noua şi, desigur, mult-aşteptatul moştenitor vasile Vasileevici, care se afla încă în pântecele mamei sale.

Vara era în toi. în această perioadă în Ţara Sfântă niciunui om sănătos nu îi este uşor din pricina căldurii insuportabile. Ce să mai zicem de o femeie, aflată în ultima lună de sarcină! însă evlaviosul Vasile era de neînduplecat. El hotărâse că trebuia să treacă cu moştenitorul său, nenăscut încă, pe la toate locurile sfinte.

Au fost la Mormântul Domnului. Au urcat cu fiuţul lor pe Golgota. Vasile, care comunica deja duios cu al său moştenitor, bătea uşor cu palma pe pântecele soţiei şi, aplecându-se, zicea:

— Vasile Vasileevici! Simţi că suntem pe Golgota?!

Apoi au pornit către pustiul Iudeii. Au mers şi au tot mers pe sfintele cărări, arse de soarele dogoritor. Şi au urcat pe Muntele ispitirilor[40]. Iară Vasile şi acolo s-a adresat fiuţului său:

— Vasile Vasileevici! Suntem pe Muntele ispitirilor!

Iar înainte de plecare au urcat chiar şi pe Tabor. Ca un adevărat pelerin, Vasile nu a dat atenţie, desigur, taxiurilor arabe, care îi chemau cu insistenţă pe turişti, şi împreună cu Vasile Vasileevici a urcat până în vârful Taborului, pe jos. Acolo, cercetând cu privirea minunata privelişte care se vedea din vârful muntelui, a exclamat:

— Vasile Vasileevici! Suntem pe Tabor!

La aeroportul „Ben Hurion" au înţeles că nu mai era mult şi pe soţia lui Vasile o apucau durerile. însă au hotărât să nască, bineînţeles, numai la Moscova. Lucrurile s-au complicat şi prin faptul că vama israeliană nu l-a lăsat pe Vasile al nostru să urce în avion. în Ţara Sfântă luase de peste tot cu el lucruri sfinte. Şi ce diferite lucruri sfinte avea pelerinul ortodox? O piatră de pe Muntele ispitirilor, apă din Lacul Ghenizaret, apă din Râul Iordan, nisip din pustiul Iudeii, o piatră din Nazaret, pământ din Betleem şi aşa mai departe. Ceilalţi pelerini luaseră mai puţin să zicem, o floare din Galileea sau o pietricică din Ierusalim dar Vasile adunase vreo treizeci de kilograme de lucruri sfinte.

Şi, dacă pentru el acestea erau lucruri sfinte, pentru grănicerii israelieni total uluiţi erau probe de sol şi apă de pe

[40] Este vorba despre Muntele Carantania, aflat la nord-vest de Ierihon, aproape de Iordan. Potrivit tradiţiei creştine, acesta este locul în care Mântuitorul Iisus Hristos s-a retras şi a postit vreme de 40 de zile, precum şi locul în care El a fost ispitit de diavol.

tot teritoriul Israelului. Era prima dată când vedeau aşa ceva şi au refuzat categoric să îl lase pe Vasile cu această încărcătură în Rusia. Totuşi, şi Vasile al nostru fără acele lucruri sfinte refuza categoric să se întoarcă din vechiul Ierusalim la Moscova.

În cele din urmă, vameşii au înţeles că înaintea lor se afla, delicat vorbind, un om extrem de ciudat, şi că activitatea lui nu va face un rău iremediabil siguranţei statului Israel. Aşa că l-au lăsat pe Vasile să plece, iar la Moscova, direct de la aeroport, sărmana lui soţie a fost dusă la maternitate, unde a născut cu bine o fetiţă.

Uimirea eroului nostru nu poate fi descrisă în cuvinte.

— L-au schimbat pe furiş! a ţipat el. Doctori-sabotori! Unde este Vasile Vasileevici al meu?! Căci aveam binecuvântare! Stareţii au spus că va fi băiat. Daţi-mi-l pe Vasile Vasileevici al meu!

Şi aşa a luat sfârşit această întâmplare. Curând după aceea, nu l-am mai văzut pe Vasile. Nu ştiu ce e cu el acum. Nădăjduiesc că s-a mai cuminţit şi a început să se roage şi el pentru un moştenitor. Sau s-a smerit la gândul că Domnul blagosloveşte să se nască în familia lui doar minunatele reprezentante ale sexului slab.

Viaţa, întâmplările minunate şi moartea ieromonahului Rafail - „piatra care a strigat"

Eroul nostru s-a născut în orăşelul Cistopol de pe malul râului Kama în anul 1951. Tatăl lui era directorul unei întreprinderi sovietice, mama casnică, iar fratele mai mare conducător comsomolist şi un visător romantic al unui viitor drept şi fericit.

Nimic nu prevestea în viaţa lui Boris Ogorodnikov evenimente neplanificate în cursul lin al vieţii sovietice de atunci. Primul sportiv dintre cei din cursul superior, tânăr vesel şi simpatic, de care erau îndrăgostite toate fetişcanele din clasă, terminând şcoala, Boris a plecat în armată şi a slujit eroic toţi cei trei ani ca grănicer pe Insula Daman, chiar în toiul sângerosului conflict cu China. S-a întors în Cistopolul său viu şi nevătămat, cu distincţii din partea conducerii militare şi cu epoleţi de sergent. Pe viitor îl aştepta institutul. Boris a hotărât să intre la Facultatea de Mecanică, să construiască maşini noi şi minunate, iar apoi să gonească cu ele în viteză, uitând în entuziasmul lui de restul lumii.

Dar odată, în oraşelul natal, nu se ştie cum, în mâinile grănicerului demobilizat a nimerit o Carte, care în niciun caz nu trebuia să nimerească nici măcar sub ochii lui sau ai celor de o vârstă cu el. Sistemul vigilent al statului se îngrijea neobosit de
420
acest lucru. Dar se părea că în acea împrejurare statul a dat greş. Aşadar, eroul nostru, retrăgându-se pe malul râului, se uita cu neîncredere şi curiozitate la acea Carte. Şi iată că a deschis-o. şi a început să citească primele rânduri:

„La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul...".

Cât de repede se prăbuşesc lumile! Cu doar o clipă În urmă, în faţa noastră se afla un tânăr sovietic model, cu un fizic ireproşabil şi cu un viitor frumos şi luminos. Şi, dintr-odată, au dispărut şi trecutul şi viitorul. Şi a început prezentul.

„Iată, toate le fac noi!" nu numai că făgăduia, însă ne şi prevenea serios Cel despre Care se vorbea în Cartea pe care pentru prima dată o citea, rând cu rând, pe malul Râului Kama Boris Ogorodnikov, viitorul părinte Rafail.

însă atunci el încă nu înţelegea ce i se întâmpla. Lui Boris i-au apărut deodată o mulţime de întrebări, pe care a început să le pună preoţilor locali. însă aceia, speriaţi, se fereau de el. Vremurile erau grele şi preoţilor li se dădea voie să stea de vorbă numai cu bătrânele, care îşi trăiseră veacul.

Boris a plecat la Moscova ca să intre la institutul care deja nu îl mai interesa. În capitală a început să meargă pe la biserici şi să pună întrebările care-l frământau şi ale căror răspunsuri zadarnic le căutase la preoţii din Cistopol. Dar peste tot a întâmpinat aceeaşi prudenţă şi neîncredere până când a ajuns într-o biserică retrasă din împrejurimile Moscovei. Acolo, în mod neaşteptat, au stat de vorbă cu el două ceasuri întregi. Şi Boris a rămas la această biserică, lucrând ca paznic şi păzind teritoriul încredinţat lui, ca pe cel mai important lucru din viaţa sa. Cartea care i-a răsturnat atât de hotărâtor toată viaţa a recitit-o, spre marea uimire a preoţilor din parohie, într-un timp scurt, de două ori, din scoarţă în scoarţă. Părintele paroh l-a dat chiar ca exemplu pe tânărul Boris împreună-slujitorilor săi.

— Noi, care suntem chemaţi să învăţăm şi să binevestim cuvântul lui Dumnezeu, suntem nepăsători, tăcem ca nişte laşi! a observat trist în faţa preoţilor săi părintele paroh. Iar acest flăcău, care nici educaţie creştină nu a primit şi nici n-ar fi trebuit până la moarte să ştie ceva despre Dumnezeu, arată o atât de mare râvnă şi credinţă... Asemenea tineri ne ruşinează pe noi, slujitorii lui Dumnezeu, din pricina fricii, a lenei şi a tăcerii noastre faţă de Hristos. Ce răspuns vom da noi, părinţilor? Ce se va întâmpla cu Biserica, având asemenea păstori? însă viu este Domnull! Se împlinesc cuvintele Mântuitorului: „Dacă ucenicii Mei vor tăcea, pietrele vor striga!". Acest tânăr simplu este el însuşi una din acele pietre care strigă! Iar noi căutăm peste tot minuni!

Boris nu le-a spus nimic părinţilor, dar în locul institutului a început să se pregătească pentru seminar. Examenele în Zagorsk le-a luat, cum se spune, cu brio. însă bineînţeles că nu a intrat. Cu trecutul lui militar, eroic, cu comsomolul lui, cu strălucitul lui viitor sovietic, în anii aceia de seminar nici nu putea fi vorba.

Tovarăşii, responsabili în anii aceia cu supravegherea învăţământului duhovnicesc, s-au întâlnit îndată cu Ogorodnikov. Se simţeau vinovaţi pentru faptul că nu fuseseră atenţi şi lăsaseră un tânăr cu o asemenea biografie la examenele de admitere la seminar. Tovarăşii i-au cerut cu asprime tânărului să renunţe la opiumul religios şi să se întoarcă la viaţa normală.

Ei au încercat să-l ademenească pe tânăr cu cele mai frumoase promisiuni. Apoi l-au ameninţat cu cele mai îngrozitoare pedepse. Ca răspuns, Boris se uita doar undeva departe, într-o direcţie ştiută numai de el şi, în cele din urmă, după două zile de îndemnuri, le-a dat tovarăşilor un plic sigilat. Ei l-au deschis cu interes, dar au descoperit doar declaraţia lui Boris Ogorodnikov referitoare la excluderea lui din comsomol, „pe motiv religios".

De ciudă, tovarăşii i-au făgăduit lui Boris toate neplăcerile posibile şi imposibile: şi la lucru, şi la studii, şi în libertate, şi în lipsa libertăţii, şi la spitalul psihiatric, pe viaţă... în general, tot ce era îngrozitor şi în viaţa aceasta şi chiar în cea viitoare... Aflaţi pe frontul împotriva religiei, cei care încercau să-l sperie au fost fără voie cuprinşi de un duh mistic.

Pe lângă toate aceste ameninţări, lui Boris îi era clar un singur lucru: la seminar nu îl vor lăsa să intre. Şi atunci, la sfatul parohului bisericii, a plecat la Mănăstirea Pecerska din Pskov, deşi nu-şi închipuia deloc ce anume şi pe cine va întâlni acolo.

Dar Acela, Care luase cu atâta hotărâre în mâinile Sale viaţa şi soarta lui Boris Ogorodnikov, ştia

fiecare pas al lui şi fiecare pas al oamenilor pe care tot El i-a trimis lui în întâmpinare.
421

La mănăstire Boris a fost îndată remarcat din mulţimea pelerinilor de Marele Egumen, arhimandritul Alipie. Tovarăşii responsabili cu supravegherea Mănăstirii Pecerska din Pskov l-au avertizat pe părintele Alipie ca în niciun caz să nu primească în mănăstire un soldat erou. Arhimandritul Alipie, care pe atunci era foarte bolnav, i-a ascultat cu atenţie şi în ziua următoare a emis un decret prin care fratele Boris Ogorodnikov a fost primit în obştea mănăstirii. Acest decret a fost, se pare, ultimul semnat de arhimandritul Alipie. Curând după aceea, arhimandritul Alipie a murit şi fratele Boris a fost tuns în monahism de noul egumen, arhimandritul Gavriil.

Tovarăşii responsabili cu supravegherea mănăstirii nu au întârziat să-l prevină şi pe arhimandritul Gavriil, spunându-i că trebuia să facă totul posibil ca Boris Ogorodnikov în cel mai scurt timp să părăsească Peciora. Egumenul i-a asigurat că, la rândul lui, înţelegea destul de bine gravitatea situaţiei şi a făgăduit să facă totul pentru acest tânăr. Şi, într-adevăr, a făcut tot ce a putut. întrucât după câteva zile l-a tuns în monahism şi în lume a apărut un om nou tânărul monah Rafail.

La tunetele şi fulgerele tovarăşilor, care erau tulburaţi peste măsură, părintele egumen a răspuns cu nişte argumente mai mult decât rezonabile: îngrijindu-se de bunăstarea şi de liniştea statului, l-a tuns pe tânăr în monahism, căci aceasta era varianta cea mai bună pentru toţi. De ce? Foarte simplu. Totul consta în faptul că fratele mai mare al proaspăt-călugăritului monah Rafail, Alexandru devenise în anii aceia un disident renumit. Şi zi şi noapte posturile de radio de peste hotare transmiteau Uniunii Sovietice informaţii despre el. Şi, dacă fratele lui mai mic, care fusese gonit din mănăstire, ar fi trecut de partea lui Alexandru (ceea ce cu siguranţă s-ar fi întâmplat), acest lucru ar fi fost pentru toţi cu mult mai grav.

Şi, într-adevăr, Alexandru Ogorodnikov, la fel ca şi fratele său mai mic, se avântase cu îndrăzneală în anii aceia în cea mai îmbucurătoare, dar şi cea mai primejdioasă căutare din lumea noastră, a celor mai înalte sensuri şi ţeluri. E adevărat, el pornise pe un alt drum. Ceea ce a spus părintele egumen despre disidenţa lui Alexandru a fost purul adevăr şi tovarăşii supraveghetori ştiau bine acest lucru.

Pe lângă aceasta, sufletul lui Alexandru, însetat de triumful grabnic al dreptăţii, printre năvalnicele căutări duhovniceşti, l-a dus pe cel ce fusese oarecând un înflăcărat conducător comsomolist în rândurile celor ce luptau cu pasiune pentru un viitor luminos. însă el deja se afla de cealaltă parte a baricadei şi a înfiinţat la Moscova un seminar creştin disident. Pentru această faptă, el a fost imediat urmărit de tovarăşii angajaţi special pentru supravegherea celor ce căutau un viitor drept şi luminos. Alexandru a fost arestat. Prin toate metodele, chiar şi cele mai părtinitoare, s-au străduit să-l facă să-şi schimbe părerea. Dar, neobţinând nimic, l-au trimis pe tânărul disident să caute şi să mediteze în continuare, timp de nouă ani, într-o zonă pentru deţinuţi politici, care se numea „Perna - 6", fiind cea mai grea închisoare din anii aceia.

Argumentele raţionale ale părintelui egumen au făcut impresie asupra tovarăşilor supraveghetori: tânărul monah Rafail a fost lăsat în mănăstire şi la scurt timp a fost hirotonit ierodiacon, iar apoi ieromonah. Şi astfel părintele Rafail a devenit cel mai fericit om din lume.

Boris Ogorodnikov a fost cel dintâi pe care arhimandritul Gavriil, ca egumen, l-a tuns în monahism. Şi i-a dat chiar şi numele Rafail, în cinstea Sfântului Arhanghel. Ocrotitorul ceresc al egumenului era tot un Arhanghel gavriil. În viaţa monahală aşa ceva nu se face orişicum. Probabil egumenul avea multă încredere în acest ieromonah tânăr, sufletist şi credincios cu adevărat. în orice caz, în toţi cei treizeci de ani ai săi de egumenie nu a mai numit pe nimeni în cinstea vreunui Arhanghel.

La călugărie, fiecare monah începător este dat în ascultare unui duhovnic iscusit. Primul stareţ al părintelui Rafail a fost arhimandritul Atinoghen, un monah deja foarte bătrân, trecut prin prigoane, războaie, închisori şi deportări. La nouăzeci şi opt de ani, părintele Atinoghen se afla în putere şi avea măreţia unui om nou, transformat prin credinţă şi unit pe vecie cu Hristos, Dumnezeul şi Mântuitorul său. legătura părintelui Rafail cu primul său duhovnic a fost scurtă: în curând, arhimandritul Atinoghen a plecat la Domnul. Părintele Rafail a povestit despre el doar două întâmplări, care i-au rămas în chip deosebit întipărite în memorie.

În ziua numelui părintelui Atinoghen, când toată obştea mănăstirii s-a adunat în trapeza cea mare, el fiind micuţ de statură şi încovoiat, ascultând cuvintele prin care obştea îi arăta cinstirea şi

recunoştinţa, a stat în picioare îndelung şi a tăcut. Toţi aşteptau cu răsuflarea tăiată răspunsul lui.

Stareţul i-a privit din cap până în picioare pe monahii care stăteau în faţa lui şi a spus:

— Ce să vă spun, fraţilor? Pur şi simplu vă iubesc pe toţi!

Atunci călugării aflaţi în trapeză, chiar şi cei mai sobri dintre ei, au plâns.

A doua întâmplare trebuie s-o începem cu faptul că arhimandritul Atinoghen până aproape de moartea sa a făcut

424

exorcizări, adică rugăciuni de izgonire a diavolilor din oamenii care sufereau cumplit. Uneori era de ajuns ca un asemenea suferind, biruindu-i-se împotrivirea deznădăjduită, să fie târât în chilia părintelui Atinoghen ca diavolii să rămână de partea cealaltă a uşii. Iar bolnavul îşi venea în fire, nevenindu-i a crede că a scăpat de acele duhuri rele, care îl chinuiseră ani îndelungaţi. Dar adesea pentru vindecare era nevoie de îndelungata osteneală duhovnicească a părintelui Atinoghen şi de rugăciunile speciale ale Bisericii. Această ascultare foarte grea şi, din multe motive, primejdioasă, îl epuiza pe stareţ la maxim.

Odată, în ziua de baie, părintele Rafail îl ajuta pe duhovnicul său în baia mănăstirii. Această grijă faţă de monahii bătrâni le revenea întotdeauna tinerilor începători. Părintele Rafail s-a întors pentru o clipă să săpunească buretele, iar când s-a uitat iarăşi înapoi, a văzut cu groază că stareţul lui stătea în aer, deasupra laviţei din baie. Tânărul monah a încremenit în loc cu buretele în mână. Apoi părintele Atinoghen a coborât încet şi lin pe banca de piatră şi l-a întrebat nemulţumit pe frate:

— Ce ai văzut? Taci, prostuţule, să nu spui nimănui! Sunt diavolii! Au vrut să mă izbească de piatră. Dar Maica Domnului nu i-a lăsat. Taci! Până la moartea mea să nu spui nimănui!

„Iată, toate le fac noi!" aceste cuvinte s-au împlinit întocmai în viaţa părintelui Rafail. Ca majoritatea monahilor începători, a descoperit treptat în viaţa lui o lume nouă, nepătrunsă, dar şi neasemănată cu nimic, care i s-a înfăţişat pentru prima dată atunci, pe malul râului Kama, când a început el să citească acea Carte necunoscută.

Acea lume, plină de lumină şi bucurie, trăia după nişte legi cu totul aparte, ale ei. Acolo ajutorul lui Dumnezeu se arăta tocmai atunci când devenea într-adevăr necesar. Bogăţia era ceva ridicol, iar smerenia ceva minunat. Acolo marii drepţi se socoteau sincer mai prejos şi mai răi decât orice om. Acolo cei mai admiraţi erau cei ce fugeau de slava omenească. Iar cei mai puternici erau cei ce îşi recunoşteau din toată inima neputinţa lor omenească. Acolo puterea se ascundea În bătrânii cei neputincioşi, iar uneori a fi bătrân şi bolnav era mai bine decât a fi tânăr şi sănătos. Acolo tinerii renunţau fără părere de rău la plăcerile obişnuite pentru cei de vârsta lor, numai să nu părăsească acea lume, în afara căreia nu mai puteau trăi. Acolo moartea fiecăruia devenea pentru toţi o lecţie, iar sfârşitul vieţii pământeşti doar un început.

425

Când părintele Rafail a părăsit viaţa lumească, cu bucurie i-a dat lui Dumnezeu totul: şi obişnuita fericire omenească, şi bucuriile vieţii, şi cariera, chiar şi voinţa sa năvalnică. Dar de un singur lucru, totuşi, nu s-a putut despărţi... Da, a existat o împrejurare pe care, oricât am vrea noi, este cu neputinţă s-o trecem sub tăcere. Sună ridicol, dar a existat un singur lucru, pe care părintele Rafail nu l-a putut birui: patima sa pentru viteză! Da, da... Numai aceasta!

Dar mai întâi trebuie să spunem că, petrecând în mănăstire şase ani, părintele Rafail a fost trimis din mănăstire în exil într-o parohie uitată de la ţară. Pricina căderii în dizgraţie a fost din nou fratele lui mai mare.

Pe atunci Alexandru era un disident renumit în toată lumea. Se afla deja de câţiva ani în închisoare, iar o mare parte a timpului o petrecuse în carceră. Cauzele acestor pedepse atât de aspre au fost cerinţele extrem de îndrăzneţe şi pur şi simplu inadmisibile din punctul de vedere al autorităţilor, ale lui Alexandru faţă de conducerea închisorii. Deţinutul stăruia să i se dea voie să ţină în celulă Biblia şi să i se ofere dreptul de a se întâlni cu un preot pentru a se spovedi şi a se împărtăşi. Ca răspuns la refuzurile de la sine înţelese ale conducerii închisorii,

426

Alexandru nu a consimţit nici el să trăiască după regulile ei. Când îi porunceau să se ridice, el se aşeza. Când îi porunceau să răspundă, el tăcea cu îndârjire. Se înţelege că pentru asemenea toane trebuia o bărbăţie de invidiat. Din cei nouă ani de închisoare, aproape doi ani i-a petrecut făcând greva foamei şi a treia parte din pedeapsă a ispăşit-o în carceră, (trebuie să notăm că Alexandru a ieşit totuşi

biruitor din această luptă: el a devenit primul deţinut sovietic căruia i s-a dat voie oficial să aibă biblie în închisoare şi să invite un preot în celulă).

Când Alexandru a fost judecat, egumenul l-a lăsat pe părintele Rafail la proces şi i-a dat pe ascuns bani pentru familia lui. însă mai târziu autorităţile l-au presat, cerându-i să-l îndepărteze din mănăstire pe fratele cunoscutului disident.

în cele din urmă, fie că egumenul a hotărât să nu agraveze conflictul cu autorităţile, fie că relaţiile dintre părintele Gavriil şi tânărul ieromonah s-au mai răcit (cel mai sigur, şi una şi alta), părintele Rafail a fost trimis din mănăstire într-o parohie uitată de ţară, unde nu exista nici măcar staţie de autobuz şi trebuia să străbaţi câţiva kilometri pe jos din satul vecin. Apoi a fost mutat într-un loc tot atât de îndepărtat, dar ceva mai populat, la Biserica Sfântului Mitrofan, în satul Losiţa, unde duminica la Sfânta Liturghie nu se adunau mai mult de zece oameni.

Singura avere a părintelui Rafail, în afară de icoane, câteva cărţi şi hainele monahale, era un magnetofon. însă ce magnetofon! Străin, din acela mare, cu tranzistori. La un magazin de consignaţie din Moscova costa atunci o întreagă avere o mie de ruble. Acest lucru preţios i-a fost adus părintelui Rafail chiar în ajunul plecării lui în parohie; din închisoare, Alexandru îi rugase pe prietenii săi să-i ducă magnetofonul fratelui său mai mic, ca să-l ajute măcar un pic din punct de vedere material.

Şi atunci s-a împlinit visul de demult al părintelui Rafail cu privire la maşină. Magnetofonul a fost vândut imediat şi părintele Rafail s-a tocmit la târgul de maşini din Pskov pentru o maşină marca „Zaporojeţ", model vechi. Maşina avea o culoare urâtă, un portocaliu murdar.

Părintele Rafail s-a apucat el însuşi să repare acea rablă. S-a băgat sub „Zaporojeţ" şi a ieşit la lumină abia după o lună. Maşina a devenit în realitate un unicat. Nu ştiu cum a izbutit acest lucru, dar putea atinge o viteză de până la o sută cincizeci de kilometri pe oră. Mai rămăsese numai să-i schimbe culoarea aceea îngrozitoare. Părintele Rafail a plecat la Pskov cu o ciudăţenie galben-portocalie şi s-a întors în sat aproape cu o limuzină guvernamentală de culoare neagră, cu perdele albe la geamurile din spate. Când l-am întrebat de ce a ales tocmai culoarea neagră, părintele Rafail mi-a explicat că la staţia auto erau doar două culori, negru şi roşu. Şi, fireşte, a ales negru, culoarea călugărească, pentru că nu putea merge cu o maşină de culoarea drapelului comunist.

Cred că era singurul „Zaporojeţ din URSS care avea culoarea maşinilor guvernamentale. Nimănui nu-i mai trecea prin cap să vopsească o asemenea rablă în negru şi încă să mai şi atârne la geamurile din spate perdele albe, care pe atunci erau însemnul maşinilor demnitarilor. Oricât de trist ar fi să recunoaştem, totuşi, din partea părintelui Rafail toate acestea nu erau altceva decât o manifestare de teribilism vădit şi premeditat.

Părintelui Rafail îi făcea o deosebită plăcere să-i aţâţe pe importanţii funcţionari regionali. Se aşeza în spatele „Volgilor" negre, mergea încet, iar apoi, când luau viteză, le depăşea cu „Zaporojeţ-ul" lui şi o lua ca fulgerul înainte. Iar dacă întâlnea „Volga" delegatului pe probleme religioase din Pskov, Tudin, însemna că ziua nu trecuse în zadar.

Casa parohială din Losiţa şi locuitorii ei

Casa parohială a părintelui Rafail din satul Losiţa era cea mai simplă izbă ţărănească, având o singură cameră, în care totul era neobişnuit.

Pe soba joasă locuia demonizatul Ilia Danilovici, un bătrânel vânjos, care nu cobora pe pământ prea des. Niciodată, nici până atunci, nici după aceea, nu am întâlnit pe nimeni asemenea lui Ilia Danilovici. Când el începea să povestească nu avea importanţă ce anume, despre vremurile de demult sau despre întâmplări recente ascultătorii, vrând-nevrând, încremeneau, înţelegând că se întâlneau cu ceva rar. Ilia Danilovici avea, într-adevăr, darul de,a povesti. Se părea că în toată istoria universală povesteau aşa numai Homer, Tolstoi şi îndrăcitul Ilia Danilovici.

Avea o memorie extraordinară. Când îşi amintea, să zicem, o întâmplare din trecutul lui milităresc, înşira numele ofiţerilor şi ale soldaţilor, gradele lor, anii lor de naştere şi anii în care au murit, numele soţiilor şi ale logodnicelor, denumirile oraşelor şi ale satelor lor natale. Iar arma cu care luptaseră, fie că era una cu calibrul de 7,6 mm sau era un obuzier, Ilia Danilovici o descria nu mai puţin încântător decât fusese preamărit scutul lui Ahile în Iliada.

La credinţă Ilia Danilovici a venit într-un mod aparte şi anume datorită îndrăcirii. Pentru că, după cum a spus părintele Rafail, dacă nu s-ar fi îndrăcit, Ilia Danilovici, fiind un bărbat frumos şi arătos, care de nimic nu se temea în lumea aceasta şi trăia numai după legea trupului, nu ar fi venit în veci la Dumnezeu. Iar cerinţele trupului, după cum însuşi Ilia Danilovici a povestit, erau atât de puternice la

el încât, nemaivorbind de aventurile amoroase, odată, în 41, într-o noapte, fiind în gardă a flămânzit atât de tare, încât nu a mai rezistat, şi a pornit ca un somnambul după mirosul de mâncare, înspre tranşeele duşmane. Nemţii la început s-au alarmat, însă nu l-au împuşcat. Au hotărât să aştepte până ce rusul acela urma să dea buzna la ei în tranşee. Iar când s-au dumirit pentru ce a venit, i-au dat caşă cu carne înăbuşită. Astfel încât Ilia nu s-a săturat numai el, ci şi-a mai umplut cu caşă şi casca şi buzunarele, pentru tovarăşii lui flămânzi.

Când s-a întors de pe front, acest brav soldat, fără a mai aştepta prea mult, şi-a ales cea mai frumoasă mireasă. Dar foarte curând s-a adeverit că firea tinerei neveste şi mai ales a mamei ei era foarte rea. Ilia a început să sufere, dar să divorţeze în anii aceia, şi într-un orăşel muncitoresc, era inadmisibil. Consolarea, desigur, a găsit-o repede. Ilia lucra ca şofer în curse lungi, aşa că nu numai în orăşelul natal, ci în fiecare orăşel de pe rutele parcurse constant avea „prietene drăgăstoase". Soţia lui a aflat repede acest lucru. Totuşi, nici scandalurile, nici îndemnurile, nici comitetele sindicale, nici judecăţile tovărăşeşti nu au avut nicio influenţă asupra lui Ilia. Atunci soţia insultată a hotărât să facă ultimul pas. A găsit o vrăjitoare şi aceea, cum se spune în popor, „i-a făcut" lui Ilia, „ca să-l omoare".

Eu, ţin minte, nu prea am dat crezare acestui capitol din povestirea lui Ilia Danilovici. Dar lui nici nu i-a păsat şi a continuat.

Odată, întorcându-se seara târziu dintr-o cursă obişnuită, s-a apropiat de portiţa lui şi a văzut în curte o femeie necunoscută. Nu ar fi fost nimic de mirare, dacă acea femeie nu ar fi avut o statură de aproape cinci metri, încât atingea cu capul ei acoperişul! Trecută de vârsta de mijloc, fără broboadă, cu o coadă lungă, căruntă, era îmbrăcată într-un sarafan de modă veche. Fără a-i da vreo atenţie lui Ilia, musafira uriaşă a făcut înconjurul casei, mormăind ceva pe nas, a păşit uşor peste gard şi a dispărut în noapte.

Ilia, ca simplu cetăţean sovietic, niciodată nu crezuse în misticism. Pe deasupra, era cât se putea de treaz. Astfel că, după ce şi-a revenit, el şi-a închipuit că totul i s-a năzărit din pricina oboselii după un drum lung.

Intrând în casă, le-a văzut pe soţia şi pe soacra lui forfotind grijulii în jurul mesei încărcate cu bucate. Acest lucru i s-a părut ciudat: o asemenea atenţie din partea femeilor acelora certăreţe Ilia nu mai văzuse de mult timp. Printre altele, l-au invitat frumos să se aşeze, soacra i-a turnat votcă şi a început un ospăţ nemaipomenit. Aducându-şi aminte de vedenia aceea stranie din curte, Ilia a întrebat totuşi dacă nu s-a întâmplat ceva ciudat înainte de venirea lui. Femeile au început amândouă o dată să dea din mâini şi l-au asigurat că nu fusese şi nici nu putea fi nimic deosebit. Apoi i s-a turnat mai multă votcă şi în curând Ilia a uitat tot.

A doua zi dimineaţa, s-a trezit în patul conjugal. Soţia însă nu era lângă el. Ilia a vrut să se ridice, dar, spre mirarea lui, nu a putut să facă asta: mâinile şi picioarele nu îl mai ascultau. De frică, a încercat să strige, însă n-a scos decât un geamăt slab. După un ceas, care lui Ilia i s-a părut o veşnicie, au venit soţia, soacra şi încă o femeie, care semăna uimitor cu cea pe care o văzuse ca pe o vedenie cu o seară înainte în curte. Numai că acum avea o statură omenească obişnuită. Neluând în seamă gemetele lui Ilia, femeile l-au examinat fără sfială şi au discutat ceva în şoaptă. Apoi au plecat, iar Ilia a rămas singur.

Abia către seară a venit iarăşi soţia lui, dar de data aceasta cu doctorul din oraş. Ilia a auzit-o cum, plângând cu sughiţuri, i-a povestit că soţul ei s-a întors din cursă, a băut mult, s-a culcat şi iată că de dimineaţă nu s-a mai putut ridica din pat. în ziua următoare, bolnavul a fost dus la spitalul raional, unde a stat mai mult de o lună. Doctorii nu şi-au putut da seama de cauzele bolii lui ciudate şi au propus ca Ilia, care se uscase ca o aşchie, să moară acasă.

Acasă îl aştepta un adevărat coşmar: soacra şi soţia lui nu şi-au mai ascuns bucuria şi aşteptau cu nerăbdare moartea soţului necredincios. Când starea lui Ilia s-a înrăutăţit de tot soţia lui l-a invitat acasă chiar şi pe dricar şi l-a ajutat să îi ia măsuri soţului ei, care era încă viu, dar fără grai.

Şi aşa, neînţelegând ce se petrecea cu el, Ilia s-a împăcat cu gândul morţii grabnice şi îşi aştepta sfârşitul aproape fără cârtire. Dar odată, prinzând momentul când femeile nu erau acasă, a venit la Ilia, care era complet nemişcat şi fără grai, un tovarăş de pe front şi a adus cu el un preot îmbrăcat mireneşte. Acela i-a propus muribundului să se boteze şi să-i ceară ajutor lui Dumnezeu chiar acolo, pe patul de moarte. Bolnavul, deşi lui înţelegea prea bine ce însemna asta, totuşi, făcând singurul gest

pe care îl putea face, a încuviinţat mişcându-şi capul.

După botez, nu s-a întâmplat nicio minune, asta dacă nu am socoti faptul că Ilia nu a murit. Soţia şi soacra lui şi-au ieşit din minţi de furie. A mai trecut o lună, spre sfârşitul căreia Ilia, chiar dacă cu mare greutate, totuşi puţin câte puţin a început să se ridice din pat şi să vorbească în şoaptă. în rest, starea lui a rămas jalnică. Apoi a venit iarăşi la el prietenul de pe front, l-a luat pe Ilia, l-a urcat în tren şi l-a dus cu diligenţa la Mănăstirea Pecerska din Pskov, la bătrânul arhimandrit Atinoghen.

Ilia s-a trezit într-o lume necunoscută şi destul de ciudată pentru el. Dar după discuţia cu părintele Atinoghen, după care au urmat prima spovedanie şi împărtăşanie, aşa cum se spune, a înviat. După încă o lună, Ilia era deja pe picioare şi cu fiece zi căpăta puteri. A găsit repede şi un limbaj comun cu stareţul: amândoi erau oameni simpli, proveniţi din familii de ţărani. De aceea, când părintele Atinoghen i-a destăinuit lui Ilia că soţia lui îi făcuse farmece şi că el, neavând niciun scut duhovnicesc era condamnat să moară, Ilia l-a crezut pe loc. Şi pe cine să mai creadă în această lume în care numai un bătrân monah îl mai putea salva?

Ilia Danilovici nu s-a mai întors acasă. A devenit pelerin: ba stătea şi muncea la mănăstire, ba umbla prin Rusia, de la o biserică la alta. Paşaport nu mai avea de mult. Treptat a îmbătrânit, dar din punct de vedere fizic a rămas în continuare puternic şi sănătos. Aşa l-am şi găsit în parohia părintelui Rafail.

Un alt locuitor al căsuţei parohiale din Losiţa era călugărul Alexandru. Acesta fusese student la Institutul Pedagogic din Breansk şi, pentru că venise la credinţă cu câţiva ani în urmă, renunţase la tot şi plecase şi el ca pelerin prin Rusia. Deşi lui, slavă Domnului, nu i se întâmplase nimic de genul lui Ilia Danilovici. Alexandru a ajuns la Mănăstirea Pecerska din Pskov, dar după doi ani s-a alăturat grupului de monahi care s-au răsculat împotriva egumenului şi a plecat iarăşi în pribegie. în cele din urmă, l-a adăpostit la el în parohie părintele Rafail.

Pe atunci, Alexandru avea douăzeci şi opt de ani. Pe dosul palmelor avea bătături mari, urmele îndeletnicirii timp de mulţi ani cu karate. Ne plăcea să ne plimbăm pe câmp şi prin pădure şi pentru plimbări ne făceam toiege uşoare din ramuri de alun. Toţi le aveam strâmbe, numai toiagul lui Alexandru era perfect drept, vopsit în negru. Odată, la un popas, am hotărât să cercetez mai îndeaproape acel lucruşor frumos, însă, spre uimirea mea, de-abia l-am putut ridica. Toiagul era o rangă grea de oţel. Când l-am întrebat pe Alexandru pentru ce îi trebuia o armă aşa de periculoasă, călugărul mi-a răspuns că acel toiag îi dădea posibilitatea să îşi întreţină cât de cât forma fizică.

Părintele Alexandru era un om tăcut şi tot timpul liber îl dedica citirii operelor Sfinţilor Părinţi de demult. Dormea într-o odăiţă separată, împrejmuită cu lătunoi[41]. Alexandru îşi încuia locuinţa cu cheia, ceea ce era cam ciudat, întrucât izba părintelui Rafail se închidea doar simbolic, cu un zăvor. Odată, spălam podelele din casă, iar Alexandru a ieşit undeva, lăsându-şi odăiţa descuiată. Eu nu m-am putut abţine şi am aruncat o privire înăuntru. în odăiţă, pe podea, se afla un coşciug făcut din scânduri groase. Luat prin surprindere, m-am speriat atât de tare, încât am sărit ca opărit, afară din adăpostul lui.

După ce mi-am revenit, l-am întrebat pe Ilia Danilovici ce însemna asta. Iar el, de pe soba lui, mi-a răspuns că în acel coşciug dormea călugărul Alexandru, pentru că monahul trebuie întotdeauna să-şi aducă aminte de moarte. Aşa se pare că procedau mulţi nevoitori.

[41] Lătunoi scândură cu o parte plană, iar cu alta convexă, tăiată de la marginea unui buştean.

În ciuda modului de viaţă atât de aspru, Alexandru compunea cu vădit talent versuri şi muzică pentru ele. Au ieşit nişte cântări, binecunoscute astăzi, care au fost înregistrate pe discuri şi pe casete, publicate în numeroase culegeri cu prefeţe scrise de cei mai cunoscuţi scriitori ai noştri.

Dar atunci, în Losiţa îşi compunea şi îşi cânta cântecele seara, la chitară. Bineînţeles, dacă îi dădea voie părintele Rafail care, deşi socotea acea îndeletnicire necălugărească, totuşi uneori îi plăcea să îl asculte pe Alexandru.

Iată unul dintre acele cântece:

Deja e seară, prieteni, e seară Şi luna şi-a aprins lumina iară.

Deci vorbele deşarte să le lăsăm, O clipă de la masă să ne ridicăm.

Afară vremea s-a liniştit, Frunzele căzând nu se aud foşnind.

Natura parcă a deschis larg Sufletul toamnei pentru noi.

Şi nu că aş grăi proroceşte, Dar undeva, pe-o cale anevoioasă, Un călător, în taina nopţii luminoasă, Să o străbată nădăjduieşte.

Bolţile sunt pline de har, Iazul acoperit de ceaţă cădeşte.

Pace ţie, celui ce mergi solitar, Şi celui ce te adăposteşte.
Dar cine eşti, drumeţule necunoscut?
Lung este drumul ce-l ai de făcut?
435
Oare de ce m-a tulburat atât Chipul tău fericit, gânditor şi plin de avânt?
Rugăciunea cea sfântă din inimă Alungă noaptea din sufletul tău.
Poate curând, lăsând totul şi eu, Mă voi ruga, ca să îţi calc pe urmă.
Apoi, acoperindu-mă de cruci, Neştiind unde, voi rătăci, Trecând prin pădurile vecine Şi ocolind oraşele cu bine.

Am înregistrat aceste cântece la magnetofon, iar apoi le-am adus la Moscova. Odată, mult mai târziu, am fost trimis cu o însărcinare la Patriarhul Pimen, la rezidenţa lui de pe stradela Cistaia. Şi acolo, aşteptând în antreu, am rămas uimit auzind din camera Patriarhului o înregistrare a cântecelor părintelui Roman Patriarhul Pimen era el însuşi un cântăreţ minunat şi de aceea putea aprecia o adevărată creaţie bisericească.

Oaspeţi frecvenţi în parohia din Losiţa mai erau doi oameni: ieromonahul Nikita, cel mai apropiat prieten al părintelui Rafail, şi diaconul Victor.

Părintele Nikita fusese şi el călugărit la Mănăstirea Pecerska din Pskov. La treisprezece ani, pionierul din Leningrad a plecat de acasă, căci nu era de trebuinţă nimănui. Aşa a şi spus părintele Nikita: „încă de atunci am înţeles că omul în lumea aceasta nu este trebuincios nimănui, în afară de el însuşi şi lui Dumnezeu". Cum a putut un pionier să ajungă la o asemenea concluzie, rămâne o enigmă, dar, într-un fel sau altul, băiatul a nimerit în scurt timp în parohia unui mare nevoitor, a ieromonahului Dositei din satul Borovik, la şaizeci de kilometri de Pskov. Acolo a şi crescut în prezenţa stareţului, cu Psaltirea şi cu vechile paterice, studiind literatura cărţilor ascetice scrise în veacul al V-lea, a Scării şi a lui Avva Dorotei. Viaţa din lume nu o cunoştea aproape deloc.

La şcoală băiatul nu a mai mers, însă a devenit un tânăr bun, înţelept şi foarte inteligent în felul lui. Şi, pe deasupra, era înalt, bine făcut şi foarte frumos. înainte de armată, părintele Dositei l-a trimis un an la Mănăstirea Pecerska din Pskov, ca să cunoască cât de cât viaţa secolului XX. Acolo s-a şi împrietenit cu părintele Rafail. Iar când s-a întors din armată, a făcut îndată cerere pentru a fi primit în monahism. în acelaşi an în care părintele Rafail a fost exclus din mănăstire, stareţul părintelui Nikita, ieromonahul Dositei, i-a cerut Preasfinţitului Ioan, mitropolitul Pskov-ului, blagoslovenie pentru a se retrage la un schit, la o casă pe malul râului, aflată la doi kilometri de satul Borovik, printre pădurile şi bălţile Pskov-ului. Mitropolitul, cunoscând înalta viaţă a nevoitorului, a binecuvântat această retragere, iar în locul vacant al preotului l-a numit pe părintele Nikita, care cunoştea mai bine decât toţi ceilalţi şi biserica, şi oamenii din Borovik.

Astfel, tinerii ieromonahi s-au trezit în parohii aflate la două sute de kilometri una de alta şi se întâlneau, după posibilitate, fie la o biserică, fie la alta, ca să se roage împreună, să săvârşească Sfânta Liturghie şi să se ajute în gospodărie.

în sfârşit, încă un oaspete nelipsit din Losiţa era nu de mult hirotonitul diacon Victor, trimis în parohie la părintele Nikita pentru practica diaconească. Părintele Victor ieşise cu puţin timp înainte din închisoare, unde stătuse şapte ani, din pricina unui articol politic. Diaconul îşi dorea foarte mult să intre în monahism, însă mitropolitul Ioan, un stareţ bun şi înţelept al vremurilor de demult, a putut obţine aprobare de la delegatul Pskov-ului pe probleme religioase numai pentru ca fostul deţinut să devină diacon. Şi, pe deasupra, în cea mai depărtată parohie, nicidecum într-o mănăstire. Chiar şi aşa, hirotonirea ca diacon a fostului deţinut politic era în vremurile acelea un eveniment ieşit din comun.

Din închisoare, părintele Victor a ieşit cu o credinţă neclintită în Dumnezeu, cu o ignoranţă totală faţă de greutăţile vieţii şi o fire atât de veselă, încât la poveştile lui nesfârşite ne prăbuşeam sub masă de râs, în adevăratul sens al cuvântului. Manifestarea aceasta nu arăta deloc a fi călugărească şi noi ne străduiam să ne luptăm cu ea după puteri. însă puterile ne ajungeau doar până la următoarea povestire a părintelui Victor. El a mai adus în viaţa noastră cucernică şi vocabularul închisorii de care, oricât l-am fi dojenit noi, nu putea scăpa.

Cel mai mult suferea din pricina acestui limbaj nevinovatul părinte Nikita. Diaconul Victor apăruse hotărât în colţişorul lui liniştit, cu hohotele lui de râs, cu optimismul lui nemăsurat şi cu acel jargon îngrozitor al închisorii, pe care părintele Nikita, spre stupoarea noastră, şi l-a însuşit îndată.

Şi, deodată, părintelui Victor i s-a dat o poreclă: „Stăreţelul". Acest lucru a fost de mirare, pentru

că niciodată noi nu dădeam vreo poreclă nimănui. Dar acestui locatar porecla i-a apărut cumva de la sine, într-un mod cu totul firesc.

Ţin minte că odată, la începutul toamnei, am venit în Borovik la părintele Nikita. Alimentele şi banii aduşi de mine de la Moscova s-au terminat foarte repede, întrucât nu numai eu eram în vizită acolo. Se adunaseră mulţi, pe cât de tineri, pe atât de înfometaţi, după ce trecuse Postul Adormirii Maicii Domnului: părintele Rafail, călugărul Alexandru, diaconul Victor şi demonizatul Ilia Danilovici. Cel din urmă, e adevărat, era cu treizeci de ani mai mare decât noi, dar avea aceeaşi poftă de mâncare ca de lup, pe care o are un om tânăr.

Aşadar, consumând toate alimentele aduse din Moscova şi apoi mâncând numai mere din noua recoltă, ne-am pleoştit definitiv. Şi am hotărât să facem un pas, ultimul în asemenea cazuri: să mergem în Pskov şi să-i cerem bani mitropolitului nostru, Preasfinţitului Ioan.

Acest episcop în anii aceia era, se pare, cel mai bătrân arhiereu din Biserica Ortodoxă Rusă. Prin ce nu trecuse el în viaţa lui! înalt, vânjos, încărunţit de tot, era foarte bun, mai ales cu monahii. Aşa că eram convinşi că va bombăni cât va bombăni şi, în cele din urmă, nu ne va refuza. Preasfinţitul de patruzeci de ani nu ieşise din eparhia sa şi se ocupa numai cu treburile bisericeşti. Era singurul arhiereu din toată Biserica Rusă care îşi putea permite să nu meargă la Sinoadele Arhiereşti, nici măcar la cele electorale din Moscova. Şi se pare că acolo de mult era trecut cu vederea. Mitropolitul îl cunoştea bine şi îl iubea pe părintele Nikita, întrucât luase parte la educaţia lui, de când şcolarul fugise de acasă şi nimerise în parohia stareţului Dositei.

Desigur, Preasfinţitul ştia foarte bine cât de sărăcăcios trăiau monahii lui în parohiile îndepărtate. Ştia şi totuşi îi trimitea acolo să slujească, căci numai datorită faptului că în

439

biserici se săvârşeau dumnezeieştile slujbe autorităţile nu au putut să le închidă sau să le distrugă. în general, aproape în toate parohiile îndepărtate din eparhia Pskov-ului slujbele erau săvârşite de monahi sau preoţi celibatari. Preoţilor căsătoriţi şi cu copii le-ar fi fost extrem de greu acolo. Părintele Nikita mi-a povestit că abia căpăta pe lună o leafă de douăzeci şi cinci de ruble. Şi, se înţelege, ţărăncile bătrâne care alcătuiau de obicei parohiile acelor biserici nu erau mai înstărite decât parohii lor.

Preoţii le ajutau pe bătrânele care, de regulă, erau abandonate de fiii şi nepoţii lor, fie tăindu-le lemne de foc, fie reparându-le acoperişul. Iar uneori, cu ultimele copeici, le cumpărau hrană şi medicamente. Părintele primea bani, de regulă, numai atunci când norodul din sat, aproape necredincios, venea la vreun botez sau aducea vreun mort să-l prohodească în biserică. însă monahii nu se gândeau la bani. Sau, ca să fiu sincer până la capăt, se gândeau la ei doar în ultimul rând.

Aşadar, împrumutând o rublă pentru autobuz, am pornit cu toţii spre Preasfinţitul. Acasă l-am lăsat numai pe Ilia Danilovici, ca să păzească biserica. Hoţii care treceau prin eparhia Pskov-ului prădau uneori bisericile.

în autobuz erau puţini oameni şi astfel noi patru părintele Rafail, părintele Nikita, părintele Victor şi eu am găsit locuri şi ne-am aşezat comod. Pasagerii se uitau la noi curioşi, iar unii erau chiar şi miraţi: în anii aceia nu le era dat prea des să întâlnească monahi tineri, călătorind aşa liniştiţi, în rase şi cu toiege, prin ţara sovietică.

440

La destinaţie am ajuns cu bine. E drept, ne-am luat cu vorba, astfel încât în Pskov era cât pe ce să trecem pe lângă staţia noastră. însă părintele Victor, în ultima secundă, a strigat de s-a auzit în tot autobuzul:

— Părinţilor! Repede, că intrăm la apă!

Coborând în mare grabă din autobuz, am reuşit totuşi să observăm feţele uluite ale pasagerilor... Dar nouă nu ne ardea de ei. în faţă se afla strada cea dragă sufletului nostru. Chiar dacă purta numele bolşevicului Jan Fabricius, totuşi acolo se aflau conducerea eparhială şi casa arhierească. (Puterea sovietică avea, în general, plăcerea de a oferi eparhiilor locuri de reşedinţă fie pe o stradă lăturalnică cu vreo denumire comunistă, fie pe strada gen Karl Libknecht.)

Preasfinţitul ne-a întâmpinat în cabinetul său, şezând într-un fotoliu masiv. Noi ne-am apropiat pe rând de el să luăm binecuvântare şi am început a ne tângui, plângând soarta noastră amară. Preasfinţitul ne-a ascultat, dar nu s-a ridicat din loc. Iar asta ne-a îngrijorat. Poate voia să-i explicăm mai în amănunt toate împrejurările traiului nostru greu sau poate în momentul acela el însuşi stătea

prost cu banii. Oricum ar fi fost, toţi am început să ne frământăm. Părintele Rafail m-a împins pe mine la înaintare, fiind cel mai mic şi mai slăbuţ. însă nici asta nu a mers. Atunci în faţa arhiereului a păşit părintele Nikita. El niciodată nu fusese orator, iar pe deasupra se mai şi bâlbâia, însă atunci probabil din pricina foamei îi venise inspiraţia:

— Preasfinţite! a început el deznădăjduit. Ce viaţă ducem noi în fond?! Abia ne ţinem zilele! Suntem numai piele şi os! Bani nu! Mâncare nu! Ne punem dinţii-n cui! R-răposaţi nici de aceştia nu-s!

Şi Preasfinţitul s-a afundat şi mai mult în fotoliul lui.

Iar nouă ne-a plăcut vorba şi am început cu toţii să dăm din cap în semn de aprobare. Deşi, desigur, din pricina emoţiei, părintele Nikita a folosit în mod greşit expresii împrumutate de la părintele Victor. Şi când a vorbit de răposaţi, se înţelege, avea în vedere banii câştigaţi în urma prohodirii lor. Dar toate laolaltă au fost, probabil, prea mult pentru bătrânul arhiereu.

— Părinte, dragule! De unde ai luat asemenea cuvinte? i s-a adresat uimit Preasfinţitul părintelui Nikita.

Arhiereul nu mai auzise asemenea expresii de şaizeci de ani, de când făcuse închisoare în anii 20.

Atunci a ieşit la înaintare Stăreţelul Victor şi a luat vina asupra lui.

— Preasfinţite, eu sunt bătrânul cormoran care sporovăieşte pe lângă ei, nu mă dezvăţ deloc. Să nu vă supăraţi pe Nikita. Eu sunt de vină în toate, a spus el cu voce gravă şi cu căinţă şi chiar s-a bătut cu pumnul în piept.

însă se pare că vorbele părintelui Nikita îi făcuseră arhiereului o impresie puternică. El s-a ridicat greoi din fotoliu, s-a apropiat de masă, a gâfâit puţin şi a scos dintr-un sertar o sută de ruble. La atâţia bani nici nu visaserăm noi!

Arhiereul răsucea hârtiile în mâini, încercând să-şi dea seama dacă nu cumva era prea mult, însă nu s-a mai tocmit şi i-a întins banii părintelui Rafail care era mai mare.

Dându-ne binecuvântarea pentru drum, a spus totuşi:

— Tu, Nikituşka, ar fi mai bine... să citeşti mai mult în limba slavă bisericească!

Părintele Nikita a făgăduit că se va îndrepta şi am părăsit fericiţi casa arhierească.

Viaţa mergea înainte! E adevărat, era zi de post, miercuri, şi era cu neputinţă să mâncăm în ziua aceea îngheţată, dar eram gata să răbdăm până în ziua următoare. Cumpărând mâncare pentru noi şi dulciuri pentru bătrânelele din sat, ne-am întors acasă.

Iar în dimineaţa următoare a venit o telegramă de la conducerea eparhială, în care se anunţa că prin decretul mitropolitului Ioan, diaconul Victor va fi transferat de la Biserica Acoperământului Maicii Domnului din satul Borovik la Biserica Arhanghelului Mihail din satul Tolbiţa. în biserica aceea slujea un preot bătrân şi cinstit de toţi, părintele Andrei. Calculul arhiereului era simplu: pe părintele Andrei nu-l putea influenţa deloc jargonul diaconului. Acest părinte cult şi inteligent stătuse în lagăre, se pare, douăzeci de ani. Şi, cu toate acestea, nimeni niciodată nu auzise de la el asemenea vorbe, aşa cum auzeau ascultătorii „Stăreţelului" Victor.

O întâmplare pe drum

Odată, într-o seară târzie de iarnă, stăteam în căsuţa acoperită de zăpadă a părintelui Nikita, în satul Borovik şi beam ceai. Afară era un ger năprasnic, de minus treizeci de grade. Era aproape ora unsprezece, dar nu aveam niciun chef să dormim.

— Ce-ar fi să mergem în Tolbiţa la „Stăreţelul" Victor? a propus părintele Rafail.

Eu am primit, desigur, cu bucurie propunerea de a-l vizita pe Stăreţelul nostru Victor, pe cel mai vesel om din lume! Părintele Nikita a refuzat să meargă cu noi, fiindcă voia până a doua zi să înregistreze la magnetofon toate cântecele călugărului Alexandru, pe care intenţionam să le duc la Moscova. însuşi Alexandru îl ajuta şi nici el nu a mers cu noi. Demonizatul Ilia Danilovici citea Psaltirea şi la propunerea noastră nu a reacţionat deloc.

Părintele Rafail a mers să încălzească motorul şi să conecteze radiatorul, care la „Zaporojeţ" funcţionează separat de motor. Când totul a fost gata, noi, numai în dulame, căci părintele Rafail a făcut o adevărată baie în maşină, ne-am suit în „Zaporojeţ-ul" negru şi am pornit în goana mare spre „Stăreţel". Aveam de parcurs un drum de şaizeci de kilometri.

Era o noapte înstelată, foarte geroasă. Goneam, luminând zăpada cu farurile, alunecând uneori la curbe, cauciucurile „Zaporojeţ-ului" erau roase încă din timpul verii. în ciuda orei târzii, „Stăreţelul" ne-a întâmpinat cu toată căldura. Am băut ceai cu pâine albă şi dulceaţă şi am stat de vorbă aproape

două ore. Slujbe nu avea niciunul de făcut a doua zi, aşa că nu ne era teamă să ne trezim ceva mai târziu decât de obicei.

în cele din urmă, am hotărât să ne întoarcem. Când am ieşit în stradă, am încremenit instantaneu în dulamă, căci gerul se înteţise serios. Hotărând să nu mai aşteptăm până când se va încălzi în maşină, ne-am luat rămas-bun de la „Stăreţel" şi am luat-o la goană înapoi spre Borovik.

însă radiatorul, nu ştiu de ce, nu s-a mai conectat. Gerul năprasnic ne pătrundea până la oase. Părintele Rafail a oprit de două ori şi a încercat să facă ceva cu radiatorul acela blestemat, dar fără succes. El şi înainte conducea ca un nebun, iar atunci, de frig, conducea maşina cât putea de repede.

Mergeam cu viteză pe drumul pustiu într-o bucată de fier neagră şi îngheţată, tremurând de frig şi clănţănind din dinţi.

Deodată, „Zaporojeţ-ul" a luat-o deodată într-o parte. Părintele Rafail, încremenit de frig, nu s-a putut descurca cu volanul şi am aterizat într-un şanţ, ridicând un nor de omăt în urma noastră.

Maşina nu s-a răsturnat, însă din toate părţile a fost astupată de zăpadă. Cu greu am deschis uşile maşinii şi am ieşit afară. „Zaporojeţ-ul" era îngropat până la geamuri în zăpadă la doi metri de şosea. Şi am înţeles îndată că singuri nu vom izbuti să-l scoatem de acolo.

Situaţia era disperată. Doar în dulame, în ger năprasnic de minus treizeci şi cinci de grade. La ceasurile trei din noapte am ieşit pe şoseaua pustie. Până la cel mai apropiat sat erau cincisprezece kilometri. Iar primele maşini treceau în cel mai bun caz nu mai devreme de ora şase dimineaţa.

Dându-mi seama de toate acestea, m-am speriat. De-adevăratelea.

— Părinte! am spus eu, tremurând din tot trupul de frică şi de frig, din pricina gerului cumplit. Cum e posibil aşa ceva? Vom pieri aici! Oare să ne rugăm? Dar ce să cerem? Doamne, scoate-ne maşina din zăpadă?! Dar asta e chiar...

Părintele Rafail s-a uitat dintr-odată atât de aspru la mine, încât pentru o secundă am uitat de frig.

— Nu vă e ruşine, Gheorghe Alexandrovici?! a rostit el tulburat (părintele Rafail îmi spunea întotdeauna Gheorghe Alexandrovici). Cum vă puteţi îndoi, gândindu-vă că Domnul nu ne va ajuta într-un asemenea moment? Ruga ţi-vă neîntârziat!

Acestea au fost spuse cu atâta asprime şi cu mânie chiar, iar părintele Rafail a mai bătut şi din picior, încât eu, ascultător, m-am închinat şi am îngăimat:

— Doamne, ajută-ne! Fă ceva! Altfel vom îngheţa şi vom pieri aici!

Părintele Rafail s-a închinat şi el şi s-a adâncit în rugăciune.

Şi deodată... La început departe, apoi tot mai aproape, s-a auzit clar zgomotul unui motor. Din pricina surprizei şi a uimirii am rămas, pur şi simplu, înmărmurit. Repet: nici înspre părintele Victor, nici la întoarcere nu întâlniserăm pe drum niciun automobil. Eu şi părintele Rafail ne-am uitat unul la altul şi am înţeles că şi el era la fel de uluit ca mine.

Zgomotul maşinii se auzea din ce în ce mai aproape şi, în cele din urmă, dintr-o curbă a apărut un „Moscvici". Am început să dăm ca nebunii din mâini şi maşina s-a oprit.

Domnul Dumnezeu ne-a trimis spre salvare patru îngeri, în chipul a patru ofiţeri beţi, care se întorceau de la un chef. Toţi şase am înconjurat „Zaporojeţ-ul" şi, cu greu, dar l-am scos totuşi la şosea. Părintele Rafail le-a turnat ofiţerilor benzină din canistra noastră se părea că rezervorul lor era aproape gol. Şi, mulţumindu-le din suflet militarilor (dar şi ei nouă), am pornit cu toată atenţia spre Borovik.

Pe drum, uimiţi de cele întâmplate, am tăcut îndelung. în cele din urmă, părintele Rafail a spus:

— Vedeţi, Gheorghe Alexandrovici, ce repede ascultă Domnul rugăciunile mirenilor!

Avea în vedere faptul că Domnul ne salvase anume pentru rugăciunile mele. într-adevăr, acest monah întotdeauna şi în toate se străduia să nu scape prilejul de a se smeri pe sine. Aşa un om era. Sau poate simţea mult prea profund că smerenia este singurul reazem de nădejde al vieţii duhovniceşti.

După această călătorie, eu am răcit zdravăn şi trei zile am stat culcat pe sobă la părintele Nikita. Iar părintelui Rafail nu i s-a-ntâmplat nimic, nici măcar nu a strănutat odată.

DESPRE SMERENIE

Părintele Rafail niciodată nu scăpa prilejul de a se smeri pe sine în faţa oricărui om, chiar şi a primului venit. Dar acest lucru se săvârşea întotdeauna cu uşurinţă, firesc, şi niciodată nu părea a fi ceva premeditat. El pretutindeni, dacă se poate spune aşa, căuta cu nesaţ prilejul de a se smeri. Iar asta se întâmpla pentru că părintele Rafail, cu sufletul lui simţitor, desluşise o taină uimitoare: smerenia chiar şi pe un simplu păcătos îl poate apropia mai mult de Dumnezeu într-o clipă. Astfel că părintele

Rafail chiar şi în lucrurile mărunte se străduia să găsească măcar un pretext ca să se smerească pe sine.

De exemplu, când ne aşezam la masă, părintele Rafail lua deodată cel mai stricat măr, iar pe cele mai bune ni le lăsa nouă. Sau veneam în vizită la el în parohie şi îndată îmi ceda mie patul lui. Iar el, neascultând protestele mele, se culca pe podea. Şi făcea aceasta nu pentru că eu, de exemplu, eram un oaspete din capitală. Aceeaşi primire în căsuţa lui parohială îl aştepta şi pe un bătrânel-pelerin, şi pe un oarecare paracliser din parohia vecină.

Odată, am mers cu părintele Rafail cu trenul în Pskov. Afară picura o ploicică deasă. Nici n-am ieşit bine pe peron, că deodată s-a agăţat de noi un ţigan:

— Popă! Popă, ajută-mă! Dă-mi măcar trei ruble!

Se crede că preotul întotdeauna are bani. Dar noi, ca de obicei, nu aveam nicio copeică. Şi asta i-am şi explicat ţiganului Dar el nu s-a lăsat convins:

— Cum nu ai? Măcar ceva ai? Popă, dă-mi măcar ceva!

Părintele Rafail s-a oprit şi l-a privit cu atenţie din cap până-n picioare pe cerşetor. Acesta avea-n picioare nişte pantofi jerpeliţi de toată frumuseţea. Părintele Rafail a oftat şi, nespunând niciun cuvânt, a-nceput să-şi tragă din picioare frumoasele lui cizme din piele de box. I le dăruise cu o lună în urmă un militar. Şi părintele ţinea foarte mult la ele.

— Tăiculiţă, ce faci? Te-ai îmbolnăvit? s-a speriat ţiganul.

Dar părintele Rafail deja îşi scosese cizmele, le-a pus înaintea ţiganului, care rămăsese uluit, a aşezat deasupra obielele din flanelă şi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, a început să lipăie desculţ prin băltoace.

— Omule! Omule! Ce om! striga în toată gara ţiganul uluit.

Smerenia părintelui Rafail avea totuşi anumite limite. Şi limitele acestea erau cât se putea de clare: părintele putea răbda orice era legat de sine însuşi, dar nu răbda când nedreptăţile se atingeau de Domnul Dumnezeu şi de Biserica Lui.

Odată, părintele Rafail, diaconul Victor şi încă un prieten de-al nostru care nu vedea prea bine, monahul Serafim, călugărul Alexandru şi eu am mers seara târziu prin Pskov. Iar hainele noastre călugăreşti au atras atenţia unui grup de beţivani. Aceia mai întâi au început să ne împroaşte cu ocări, apoi au trecut la insulte şi ameninţări. Părintele Rafail, din punct de vedere fizic, era extraordinar de puternic, ca un urs tânăr, deşi puţin cam greoi. Părintele Victor nu era nici el un slăbănog şi mai ales după închisoare ştia bine cum să răspundă într-o asemenea situaţie. Serafim era de-a dreptul un gigant, în ciuda vederii lui slabe. Şi, în sfârşit, călugărul Alexandru, cel mai bun dintre noi în ceea ce privea luptele, deţinea cea mai mare categorie la karate. Eu, cu structura mea firavă, nu eram pus la socoteală în acea situaţie.

Dar fără a le răspunde huliganilor, ne-am continuat liniştiţi drumul. Chiar şi atunci când înspre noi au început să zboare bulgări de pământ şi pietre, ne-am străduit să nu le dăm atenţie. Fiecare lovitură reuşită era marcată prin hohote de râs în spatele nostru şi prin cele mai vulgare vorbe de ocară. Călugărul Alexandru clocotea de mânie. în cele din urmă, n-a mai rezistat şi cu o voce tărăgănată l-a rugat blând pe părintele Rafail să-i dea binecuvântare să se oprească şi să stea de vorbă cu acei tineri rătăciţi.

Dar părintele Rafail păşea fără grijă, de parcă nimic nu se întâmpla.

în cele din urmă, tinerii aceia obraznici s-au înfuriat de tot. Văzând că nici insultele, nici bulgării de pământ nu aveau niciun efect asupra noastră, au început să-l ponegrească pe Domnul Dumnezeu şi Maica Domnului.

Părintele Rafail s-a oprit.

— Eu nu pot, a oftat el, eu sunt preot. Părintele Victor e diacon, nici el nu poate. Părintele Serafim şi Gheorghe Alexandrovici sunt în rezervă. Ce să facem? Atunci rămâi numai tu, părinte Alexandru!

Călugărul Alexandru n-a mai avut nevoie să-l roage a doua oară. Şi-a scos brâul călugăresc, şi-a dat jos dulama şi, rămânând într-o cămaşă lungă, în şalvari şi cizme din pânză impermeabilă, s-a întors spre huligani. Aceia erau câţiva oameni, s-au oprit pe loc miraţi. în clipa următoare, călugărul Alexandru a scos un ţipăt sălbatic, s-a ridicat în aer şi s-a înfipt cu picioarele în grupul de beţivani. Apoi a urmat o luptă crâncenă. Sărmanii huligani se târau în toate părţile, ştergându-şi sângele şi scuipându-şi dinţii zdrobiţi. Ne-am repezit să-l tragem de acolo pe Alexandru, dar şi noi am încasat-o. Potolindu-l cu mare greutate pe eroul nostru, ca pe un bull-terrier după o încăierare, şi

convingându-ne că nu era obligatoriu să chemăm salvarea pentru acei neruşinaţi, l-am îmbrăcat din nou pe călugărul Alexandru cu dulama şi ne-am continuat drumul.

Această întâmplare, bineînţeles, nu este cel mai bun exemplu de smerenie, însă în viaţa monahală a părintelui Rafail exemple vii de adevărată smerenie erau destul de multe. Să-l luăm, de pildă, pe arhimandritul Ioan (Krestiankin), care a devenit duhovnicul părintelui Rafail după moartea părintelui Atinoghen. Şi mai erau şi alţii, de exemplu, ieromonahul Dositei (Paşkov), un nevoitor necunoscut aproape de nimeni, cel care l-a educat pe părintele Nikita.
450

Şi el era un ucenic al Mănăstirii Pecerska din Pskov. Părintele Dositei, ca mulţi alţi monahi de vârsta lui din Mănăstirea Pecerska, trecuse prin tot războiul. Aceşti ostaşi încă destul de tineri, care şi-au eliberat ţara şi au cucerit jumătate din Europa, achitându-şi toate datoriile cele pământeşti, au venit să-I slujească lui Dumnezeu Celui Atotputernic. Ei au înţeles limpede de ce au ajuns la mănăstire şi pentru ce se nevoiau acolo pe viaţă şi pe moarte, în lupta duhovnicească, atât pentru ei înşişi, cât şi pentru cei de vârsta lor, vii şi morţi, cărora nu le fusese dat să fie chemaţi la acest război, cel nevăzut şi cel mai important.

Părintele Dositei era cu adevărat un mare monah, aproape neobservat în mănăstire. Că veni vorba, acesta este şi semnul unui nevoitor mare, adevărat. în parohie a ajuns cu ascultare din partea arhiereului. Odată acela l-a trimis pe ieromonahul Dositei să slujească o vreme în îndepărtatul sat Borovik, la Biserica Acoperământului Maicii Domnului, apoi încă o dată, şi încă o dată şi, în cele din urmă, l-a lăsat ca preot paroh în acel sat.

Când părintele Dositei s-a retras în singurătate şi s-a sălăşluit la doi kilometri de biserică, pe râu, într-o casă părăsită, pe o insuliţă aflată între mlaştini, venea duminica la biserică cu o luntre scobită într-un trunchi de brad, ca să se împărtăşească cu Sfintele lui Hristos Taine. (Cu acea luntre în afară de stareţ nimeni nu putea pluti pe apă, nici măcar zece metri, căci îndată se răsturna.) Iar restul zilelor părintele Dositei le petrecea în deplină singurătate.

Acasă la el, în desişul pădurii, părintele Dositei a dus târând un trunchi de stejar cu o scorbură mare. în acea scorbură intra stareţul pentru ca ore întregi să săvârşească Rugăciunea lui Iisus, lepădându-se cu desăvârşire chiar şi de cel mai mic lucru necesar pentru viaţa de toate zilele.

Dar, depărtându-se cu totul de lume, tainicul pustnic se îngrijea de această lume cu toate puterile sufletului său iubitor, prin rugăciune aprinsă şi prin osteneli, care au ieşit la iveală abia după moartea lui. Cercetând lucrurile părintelui Dositei, eu şi părintele Nikita am găsit o maşină de scris şi dactilografiate de stareţ cu propria lui mână, la indigo, în câte patru exemplare, Noul Testament, cărţile părinţilor de demult, Scara şi Operele lui Isaac Sirul şi cinci volume din operele episcopului Ignatie (Brianceaninov). în anii aceia, când aproape toată literatura duhovnicească fusese distrusă, acestea erau o adevărată comoară.

Datorită înainte-vederii sale, cu mult timp înainte de plecarea celor zece monahi din Mănăstirea Pecerska din Pskov, părintele Dositei începuse să vorbească despre acel eveniment, făcând anumite aluzii. Nu încuviinţa fapta călugărilor, însă îi era milă de ei, plângea pentru ei, văzând dinainte în ce sărăcie vor trăi şi începuse chiar să le pregătească din timp alimente: crupe, conserve şi alte provizii. Pensia părintelui Dositei, ca veteran de război, era mărişoară. După moartea lui, când s-a întâmplat într-adevăr ca cei zece monahi să plece din mănăstire, acele alimente au fost de ajutor unora dintre ei.

Beţivanii din sat au aflat şi au trâmbiţat în jur că popa avea pensie mare. Odată, trei flăcăi zdraveni, hoţi şi tâlhari cunoscuţi din centrul raional, au venit la el cu barca să îl prade. Au dat buzna în chilia stareţului şi, ameninţându-l, i-au cerut bani şi tot ce avea.

Părintele Dositei le-a spus liniştit:

— Luaţi ce vreţi. Dar mai întâi să vă blagoslovesc.

Şi i-a umbrit cu binecuvântarea preoţească.

în clipa aceea, tâlharii au fost cuprinşi de atâta groază, încât au sărit dincolo de uşă şi au luat-o la fugă speriaţi.

Stareţul era înalt, slab, dar şi la bătrâneţe avea o putere neobişnuită. Mult timp s-a îngrijit singur de schitul său. în ultimii ani l-au ajutat părintele Nikita şi părintele Rafail. Odată, pregăteau toţi trei din timp lemne pentru iarnă. Cei doi monahi tineri aduceau buşteni, iar părintele Dositei îi tăia cu o drujbă veche. Când tinerii au obosit destul de tare, stareţul a fost şi el de acord să se odihnească. Părintele Rafail a vrut să ţină în mâini drujba aceea veche şi, simţind greutatea ei destul de mare, a

fost uimit de cum muncea părintele Dositei atâta timp fără să facă pauză. în aceeaşi zi, cum a povestit părintele Rafail, au mers împreună cu stareţul în şopron după nişte unelte şi, deodată, unul dintre tinerii monahi a văzut lângă piciorul lui desculţ o viperă de baltă. A înlemnit, dar îndată a auzit vocea calmă a stareţului:

— Nu te teme, nu-ţi face nimic. Ia dălţile şi să mergem.

L-am întrebat odată pe părintele Nikita dacă stareţul lui pustnicul, era foarte aspru din fire. La care părintele Nikita mi-a răspuns că-mi poate povesti o întâmplare. Pe când era un băietan de şaisprezece ani, nu se ştie de ce, s-a supărat odată peste măsură pe părintele Dositei şi chiar a ţipat la el. Stareţul i-a căzut la picioare şi cu lacrimi a început să-i ceară iertare pentru că l-a lăsat pe ucenic să se mânie atât de tare.

Părintele Dositei a plecat la Domnul în Joia Mare. în dimineaţa aceea a venit cu luntrea sa pe râul rece de primăvară la biserică, s-a împărtăşit la Sfânta Liturghie şi a plecat din nou pe apă la schitul său. Iar în ziua următoare trupul lui a fost găsit în râu. Alături plutea luntrea răsturnată. Când la morgă s-a făcut autopsia, medicii s-au mirat că nu au găsit în intestinul decedatului niciun fel de resturi de mâncare. Părintele Nikita Le-a explicat că stareţul în tot Postul Mare nu mâncase nimic, afară de Sfânta împărtăşanie şi de apă. în procesul-verbal al miliţiei în legătură cu moartea lui chiar aşa au şi notat: „S-a înecat în râu, în urma epuizării fizice totale".

Părintele Dositei a fost îngropat în săptămâna Paştilor la mănăstire, în peşteri. Când s-a apropiat de sicriu părintele Ioan, îndată ce l-a văzut pe răposat, a plesnit din palme şi a exclamat:

— Te-au omorât, Dositei!

Şi, într-adevăr, la scurt timp după aceea, în regiune s-a răspândit vestea că vânătorii din centrul raional, beţi fiind, s-au lăudat cum că, trecând pe râu cu barca cu motor doar ca să se distreze, au răsturnat în apă un popă bătrân, care plutea pe un buştean.

Părintele Dositei toată viaţa lui a năzuit către un ţel, dezvăluit în lumea noastră către foarte puţini aleşi ai lui Dumnezeu: a năzuit către Golgota lui. Pentru noi, oamenii obişnuiţi, acest lucru este de nepătruns. Mai târziu, printre hârtiile stareţului am găsit o poezie scrisă de el, pentru el însuşi:
Stai cu mintea pe Golgota Şi cugetă necontenit La răscumpărarea sfântă, Ce Hristos ţi-a dăruit.

Multe au fost de nepătruns în viaţa lui. însă de un lucru nu ne-am îndoit: Dumnezeu i-a dăruit în ultima clipă să rostească rugăciunea pe care a rostit-o pe Golgota Fiul Său, Iisus Hristos, pentru cei ce L-au răstignit şi pentru tot neamul omenesc: „Doamne, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac".

Arhimandritul Ioan (Krestiankin) l-a numit pe părintele Dositei ultimul mare pustnic rus.

Cum îşi bea părintele Rafail ceaiul

Faţă de părintele Rafail oamenii se purtau diferit. Erau unii care pur şi simplu nu îl puteau suferi. Alţii iar aceştia erau mult mai mulţi afirmau că părintele Rafail le schimbase toată viaţa. De exemplu, unul dintre cei trei monahi tineri ucişi de Paşti, în anul 1993, în Schitul Optina, şi anume ieromonahul Vasile (Rosliakov) a spus: „Eu îi datorez părintelui Rafail călugăria, îi datorez preoţia, îi datorez totul".

Şi care era secretul acestei influenţe hotărâtoare, pe care părintele Rafail o avea asupra sufletelor oamenilor? Cu ce se ocupa el pe lângă obişnuitele slujbe bisericeşti pe care un preot de ţară le săvârşeşte în zilele de duminică şi la sărbători? La aceste întrebări nu este greu să răspundem. Cei ce l-au cunoscut spun că părintele Rafail se ocupa, în general, numai cu faptul că bea ceai. Cu toţi cei ce veneau la el. Şi atât. Deşi nu numai atât! Uneori mai repara „Zaporojeţ-ul" lui cel negru, ca să aibă cu ce să meargă în vizită la câte cineva, ca să bea ceai. Şi asta, într-adevăr, era tot.

Pentru lumea din exterior, el era un adevărat trântor. Chiar aşa îl şi numeau unii. Dar, după cât se pare, părintele Rafail avea o înţelegere aparte cu Dumnezeu. Căci toţi cei care beau ceai cu el deveneau creştini-ortodocşi. Toţi, fără excepţie!
De la ateul convins sau intelectualul total dezamăgit de viaţa bisericească, până la criminalul înrăit. Nu cunosc niciun om care, cunoscându-l pe părintele Rafail, după aceea să nu fi renăscut la viaţa duhovnicească, la modul cel mai serios.

Totodată, ca să fiu sincer, părintele Rafail nu ştia să-şi alcătuiască nici predicile aşa cum trebuia. în cel mai bun caz el spunea: „Ă-ăă... Fraţi şi surori... La mulţi ani, drept-măritorilor!".

Odată, e adevărat, l-am dojenit şi l-am convins să ţină predică în ziua hramului. Şi s-a apucat cu entuziasm de lucru, însă la urmă a ieşit ceva atât de penibil, încât toţi doar că n-am intrat în pământ de ruşine, deşi părintele Rafail era foarte mulţumit de sine.

Dar când bea ceai la o masă ţărănească acoperită cu muşama, cu desăvârşire se schimba, mai ales când veneau la el din lume oameni chinuiţi şi obosiţi. Să facă faţă la o asemenea afluenţă nesfârşită de vizitatori, adeseori capricioşi, supăraţi pe toate şi pe toţi, cu foarte multe probleme nerezolvate, cu întrebări necontenite, unui om obişnuit i-ar fi fost pur şi simplu cu neputinţă. însă părintele Rafail le răbda pe toate şi pe toţi. Dar nu răbda nu ăsta-i cuvântul potrivit. El niciodată nu se simţea incomodat de nimeni. Şi petrecea timpul minunat la ceai cu orice om, amintindu-şi câte ceva interesant din viaţa Mănăstirii Pecerska din Pskov, povestind despre nevoitorii de demult, despre stareţii de la Pecerska.

De aceea, era cu neputinţă să refuzi să stai la ceai cu el. Deşi, ca să spunem cinstit, pe oamenii, care rătăcesc fără nădejde în lumea aceasta, dar mai ales în lumea lor interioară, numai cu vorbe nu-i poţi schimba. Pentru aceasta e necesar să le descoperi o altă viaţă, o altă lume, în care triumfă nu lipsa de raţiune, suferinţa şi cruda nedreptate, ci atotputernicele şi nesfârşitele virtuţi credinţa, nădejdea şi dragostea. Şi nu numai să le descoperi, arătându-le ca fiind în depărtare şi făcându-le semn cu mâna, ci să îi introduci pe oameni în lumea aceasta, să-i iei de mână şi să îi aşezi în faţa Domnului Dumnezeu însuşi. Abia atunci omul îl va afla el însuşi, deodată, pe Cel pe Care, de foarte mult timp, se pare, îl cunoştea şi îl iubea pe singurul său Ziditor, Mântuitor şi Tată. Abia atunci viaţa lui se va schimba cu adevărat.

Dar întrebarea este: Cum să ajungi în lumea aceasta minunată? Lucrul acesta nu este cu putinţă prin niciun fel de mijloace omeneşti obişnuite. Prin nicio putere pământească. Prin nicio relaţie sus-pusă. Prin niciun fel de bani. în lumea aceasta nu poţi străbate, nici chiar cu ajutorul tuturor serviciilor de informaţii şi al tuturor serviciilor speciale. Pragul acestei lumi nu îl poţi trece triumfător, să zicem, dacă ai terminat Academia Duhovnicească şi ai obţinut chiar rangul de preot şi de episcop.

în schimb, puteai ajunge liniştit acolo cu părintele Rafail şi „Zaporojeţ-ul" lui cel negru! Sau lumea aceasta se descoperea brusc celor ce şedeau în căsuţa parohială din Losiţa şi beau ceai cu părintele Rafail. De ce se întâmpla aşa? Părintele Rafail era pur şi simplu un însoţitor genial prin această lume. Dumnezeu era în viaţa lui Acela pentru Care el trăia şi cu Care îşi trăia fiece clipă. Şi la Care aducea pe oricine era trimis în sărmana lui căsuţă de lângă biserică.

Iată ce îi atrăgea în mod irezistibil pe oameni la părintele Rafail! Şi au venit la el destul de mulţi, mai ales în ultimii lui ani. Şi părintele Ioan trimitea la el tineret, şi chiar pe unii duhovnici din Moscova. Părintele Rafail îi primea pe toţi şi în casa lui nimeni nu era în plus.

Multora le întorcea pur şi simplu pe dos toată concepţia despre viaţă. El putea, fie chiar în propria lui manieră aproape superficială (aceasta pentru ca părintele Rafail să nu fie luat prea în serios), să dea nişte răspunsuri exacte, neaşteptate, la întrebările interlocutorilor săi, încât uneori acelora li se tăia răsuflarea, fiindcă li se descoperise deodată adevărul despre viaţa lor. Iar asta se putea manifesta şi în cele mai desăvârşite nimicuri.

Odată l-am ajutat să urce în „Zaporojeţ" pe un tovarăş de drum, ca să-l ducem în Pskov. Şi în loc să-i mulţumească părintelui Rafail, acel om ciudat şi supărat s-a apucat să îi înjure de mama focului pe preoţi:

— Voi, popilor, toţi sunteţi nişte pungaşi! Cu ce trăiţi? Amăgiţi babele!

Părintele Rafail, ca de obicei, i-a tratat cu blândeţe ocările, dar îndată i-a propus:

— Ia încearcă şi tu să amăgeşti o babă. Baba e bătrână, şi-a trăit traiul, ce-ar fi s-o amăgeşti?! Asta ai auzit la adunările de partid şi, ca pe o placă la patefon, te-a ros şi te-a chinuit.

Pe călător ideea aceasta l-a zdrobit.

— Da-a! Să te duci s-o amăgeşti pe bunică-mea... Sau, să zicem, pe soacră-mea!

Apoi tot drumul nu s-a mai despărţit de părintele Rafail, întrebându-l despre tot ce este în lume, dar în cea mai mare parte despre ceea ce nu înţelegea cu privire la viaţa bisericească, despre sărbătorile şi obiceiurile străbune, care pentru el erau învăluite în mister. La despărţire, părintele Rafail l-a invitat să vină la el în parohie să bea ceai.

Sau odată părintele Rafail mergea pe lângă cimitir şi a auzit din spatele gardului o femeie ţipând, bătându-se cu pumnii în piept şi jelindu-se deasupra unui mormânt. Tovarăşilor de drum ai părintelui Rafail li s-a făcut rău din pricina groazei şi a deznădejdii, care li s-a transmis.

— Cât de tare plânge roaba aceasta a lui Dumnezeu... a spus unul dintre ei.

Dar părintele Rafail a răspuns:

— Nu, nu este o roabă a lui Dumnezeu! Nu plânge un ortodox. Creştinul nu poate suferi până la

deznădejde.

Putea să-i spună fără răutate, dar şi fără stângăcie unui preot:

— Ce mutră ai astăzi! Te-ai uitat ieri la televizor?

Sau să-i răspundă unei fete care îl întreba la care preot era mai bine să meargă şi să se spovedească:

— Alege-l pe cel mai gras! El îşi va da seama de nevrednicia lui şi te va spovedi mai bine.

Odată, în ajunul praznicului Sfintei Treimi, eu, părintele Rafail şi Ilia Danilovici am plecat de dimineaţă în crâng după vlăstari de mesteacăn, pentru ca, aşa cum este rânduit la acest praznic, să împodobim biserica. Dar când ne-am apucat să tăiem copăceii, deodată a început să-mi pară rău pentru ei crescuseră, crescuseră şi dintr-odată îi tăiam ca să stea numai vreo două zile în biserică. Iar tânguirea mea l-a tulburat pe părintele Rafail.

— Nu înţelegeţi nimic, Gheorghe Alexandrovici! Mesteacănul va fi de-a dreptul fericit că va împodobi biserica lui Dumnezeu.

însă părintele Rafail putea la fel de simplu să răspundă nu numai pentru copacii de acolo, ci pentru tot Universul.

îmi aduc aminte că într-o noapte de primăvară eu cu el şi cu părintele Nikita mergeam pe un drum minunat de pădure, prin împrejurimile Borovik-ului. Cerul cu stele în ceasul acela târziu era atât de sublim, încât nu ne mai săturam privindu-l.

„Oare acest Univers minunat, nemărginit, acest nesfârşit număr de lumi a fost creat doar pentru noi, oamenii, care trăim pe o planetă atât de mică, în comparaţie cu infinitatea Universului?" mi-a trecut mie atunci prin minte. Şi le-am împărtăşit aceste cugetări tovarăşilor mei de drum, iar părintele Rafail îndată, cu îndrăzneală şi fără şovăiri, mi-a spulberat orice îndoială.

459

— Viaţă raţională în afara Pământului nu mai există nicăieri, a spus el. Şi a explicat: Pentru că, dacă ar mai fi existat undeva, Domnul negreşit i-ar fi descoperit asta lui Moise, când el a scris cartea Genezei. Iar Moise măcar printr-o aluzie tot ne-ar fi sugerat acest lucru. Aşa că nici măcar să nu vă îndoiţi, Gheorghe Alexandrovici, Universul a fost creat de Dumnezeu doar pentru om!

— Dar de ce sunt atunci atâtea miriade de stele deasupra noastră?!

— Pentru ca noi, uitându-ne la ele, să înţelegem atotputernicia lui Dumnezeu.

Şi nici asta nu era tot! Părintele Rafail răspundea uneori nu numai pentru Univers, ci chiar şi pentru Dumnezeu!

Odată discutam şi ne întrebam dacă există în lume oameni pe care nu-i iubeşte Domnul. Şi toţi o dată ne-am grăbit să dăm un răspuns corect, ca la carte: „Domnul îi iubeşte pe toţi oamenii". Dar părintele Rafail a spus deodată:

— Păi, nu este aşa! Pe cei fricoşi, Domnul nu îi iubeşte!

Relaţiile lui cu oamenii erau unele dintre cele mai simple.

Odată, o vecină i-a adus părintelui Rafail un borcan de castraveţi.

— Uite, ia-i măcar Sfinţia Ta, părinte! Aproape toţi castraveţii mi s-au stricat, a oftat ea.

— Bine, dă-mi-i! s-a învoit cu blândeţe părintele Rafail.

Dacă ţie îţi pare atât de rău că îi arunci, îi duc eu însumi la groapa de gunoi.

O vizitatoare din Moscova venea la părintele Rafail, dar nu vroia deloc să poarte batic. Părintele Rafail i-a spus cu asprime:

— Iarăşi sunteţi fără batic? O să vă prind un preş de cap, cu un cuişor!

Fata s-a speriat atât de tare, încât nu şi-a mai dat baticul jos. Şi, precum se spunea, chiar şi dormea cu el.

Eram uimiţi de felul în care părintele Rafail se purta cu cei ce îl jigneau sau îl urau. Şi aceştia erau destui în viaţa lui. Şi chiar în rândul confraţilor săi, al preoţilor. Părintele Rafail nu îşi permitea niciodată să zică la adresa lor vorbe duşmănoase şi nici măcar să le vorbească pe un ton dojenitor. în general, nu judeca pe nimeni niciodată. Doar că bombănea uneori faţă de puterea sovietică. Cu ea părintele Rafail avea nişte relaţii aparte.

Puterea sovietică, în anii aceia, pe de o parte, tot timpul ne urmărea de undeva de aproape şi uneori ne împiedica destul de mult să trăim liniştiţi. Dar pe de altă parte, era ca şi cum nici n-ar fi existat pentru noi. Trăiam pur şi simplu fără să-i dăm nicio atenţie. Şi în acest sens nu îi înţelegeam deloc, să zicem, pe disidenţii credincioşi de atunci, care aveau ca ţel principal tocmai lupta cu această

putere. Pentru noi era destul de clar că puterea sovietică în scurt timp urma să se autodistrugă şi să se prăbuşească cu zgomot. Deşi, bineînţeles, atunci încă putea să-ţi distrugă viaţa: de exemplu, să te arunce în închisoare sau în spitalul de nebuni, să te hăituiască sau pur şi simplu să te ucidă. Dar noi credeam că fără Pronia lui Dumnezeu nimic din toate acestea nu se putea întâmpla. Aşa cum a spus un pustnic de demult, Avva Forţa: „De voieşte Dumnezeu să trăiesc eu, ştie cum mă va iconomisi; iar de nu voieşte, la ce îmi trebuie viaţa?"

Părintele Rafail aţâţa din când în când cu plăcere autorităţile regionale şi raionale ale Pskov-ului. Mai ales că atunci era parohul unei biserici de la ţară şi totodată singurul ei preot. în virtutea funcţiei trebuia în fiecare an să dea raportul despre numărul botezurilor şi al cununiilor. În aceste raporturi părintele Rafail scria nişte cifre colosale, de patru ori mai mari faţă de numărul perechilor cununate şi ale pruncilor botezaţi de el, încât la Sovietul local însărcinat cu problemele religioase se stârnea o adevărată panică. în cele din urmă, dându-şi seama de ştrengăriile lui, Sovietul din Pskov îi răspundea din plin cu cea mai sinceră ură şi cu cea mai cruntă prigoană şi pentru această matematică rafailiană, şi pentru „Zaporojeţ-ul" negru cu perdele albe, şi pentru sutele de oameni care veneau la el în parohie. Dar părintele Rafail nu se supăra nici chiar atunci când, la insistenţa funcţionarilor Sovietului însărcinat cu problemele religioase, de câteva ori pe an trebuia să se mute dintr-un loc într-altul.

Noi ne plângeam foarte mult că în Rusia era atât de puţină literatură duhovnicească. Să tipăreşti cărţi bisericeşti, în afară de tirajele mici îngăduite de autorităţi, nu numai că era interzis, dar mai era şi pedepsit penal. Odată, ne-am lăsat pradă fanteziei şi ne-am gândit că ar fi bine să instalăm în schitul părintelui Dositei o tipografie şi să tipărim literatură duhovnicească. Eram atât de entuziasmaţi de visurile noastre, încât am început să dezbatem cu înflăcărare planul legat de viitoarea tipografie cu numeroşi cunoscuţi.

în ajunul zilei de 7 noiembrie, părintele Rafail a venit la Moscova după piese pentru maşină şi a trecut pe la mine pe acasă. Şi am hotărât să mergem împreună la el în parohie, căci cu zilele libere şi sărbătorile din noiembrie aveam aproape o săptămână de odihnă.

Seara, părintele Rafail se afla în camera mea şi, ca să îi treacă timpul până la tren, vorbea la telefon cu cunoscuţii. Dar în receptor tot timpul trosnea şi pârâia ceva. Ştiind că pricina erau ascultătorii KGB-ului, părintele Rafail a început să critice puterea sovietică. Cum că nu putea nici măcar să pună nişte dispozitive de ascultare de calitate mai bună. Eu m-am îngrijorat şi i-am dat de înţeles părintelui că telefonul, într-adevăr, putea fi ascultat. Dar pe părintele Rafail aceasta doar l-a aţâţat.

— Ia uite, şi Gheorghe Alexandrovici s-a speriat tare de tot! s-a revoltat cu voce tare în receptor. Nu-i nimic, comsomoliştilor, bolşevicilor! în curând puterea sovietică va cădea şi ce veţi face voi atunci? Noi deja începem să ne pregătim, să tipărim cărţi, vom da drumul la o tipografie ilegală în schit! Şi încă şi pe voi, comsomoliştilor, bolşevicilor, o să vă botezăm şi o să vă cununăm!

Şi mai departe a continuat în acelaşi spirit. Eu m-am enervat cât m-am enervat, iar apoi am renunţat şi am încetat chiar să-l ascult.

Ca întotdeauna, am sosit în grabă la gară în ultima clipă Cel mai bun pilotaj la părintele Rafail era socotit când puneam piciorul pe scara vagonului din coada trenului care tocmai pleca Iar până atunci ne extenua, pur şi simplu, pe toţi.

— Părinte, a rămas doar un ceas până la plecarea trenului! îl avertizam noi.

— Cum, încă un ceas întreg? Să punem ceainicul!

Se punea ceainicul şi în oftarea plină de nervi a tovarăşilor de drum care avuseseră imprudenţa să-l însoţească pe părintele Rafail, ne aşezam să bem ceai.

— Părinte! Mai e o jumătate de ceas până la plecare! Şi avem de mers douăzeci şi cinci de minute! se tânguiau, deznădăjduiţi, cei ce urmau să plece la drum.

— Păi, încă un rând de ceai spunea părintele Rafail, nevrând să cedeze.

Şi dacă cineva nu făcea o criză de nervi, atunci totul, de regulă, se termina cu bine! într-un moment anume, ştiut numai de el, părintele Rafail, în cele din urmă întreba mirat:

— Dar de ce şedem? Aşa nu putem decât să întârziem!

Şi îndată toţi, peste măsură de recunoscători faţă de el pentru şansa de a pleca, o luam din loc şi goneam până la gară. Şi, deşi de două ori ne-a fost dat să urmărim cu privirea trenul care pleca, povestea aceasta se repeta de fiecare dată.

în seara aceea, după vorbăria de la telefon despre schituri şi edituri, am reuşit să urcăm cu bine în

tren. Am sosit în Pskov şi am mers îndată în vizită la părintele Nikita. I-am adus cărţi, alimente şi, adunându-ne cu toţii, am început a citi cu voce tare o carte nouă, de care tocmai făcusem rost la Moscova stareţul Siluan.

Vremea în acele zile de noiembrie era senină, era un ger slab, iar soarele strălucea cu toată puterea. Dimineaţa am citit pravila de rugăciune şi ne-am aşezat iar să citim din carte. însă lectura noastră liniştită a fost întreruptă brusc: din stradă am auzit zgomotul câtorva maşini, care tocmai se apropiau. Acest lucru era de mirare pentru aşa un colţ uitat de lume ca Borovik-ul. Ne-am uitat pe fereastră şi am înţeles că au venit la noi. Din două maşini „Volga" şi un jeep au ieşit miliţieni şi civili îmbrăcaţi în impermeabile şi cu pălării pe cap.

Eu, sincer vorbind, m-am speriat cumplit. La fel şi părintele Nikita. În schimb, părintele Rafail, Ilia Danilovici şi părintele Victor nici măcar nu s-au sinchisit. Doar „Stăreţelul" zâmbea ironic, ghicind cu exactitate cine ne vizita în momentul acela.

— Rămâneţi cu toţii pe loc! Pregătiţi actele.

Cu un asemenea ţipăt, miliţianul de sector, unul burtos, pe care toţi îl ştiam destul de bine, a dat cel dintâi buzna în casă.
Ceilalţi oaspeţi căci au năvălit în cameră vreo şase oameni şi-au aţintit ameninţător ochii asupra noastră. Doar că nu au scos pistoalele.

— Actele la control! Pregătiţi cu toţii actele! a urlat furios sectoristul nostru, care fusese binevoitor înainte, astfel încât unul dintre tovarăşii îmbrăcaţi în civil a încercat chiar să îl potolească.

463

Şi au controlat, de fapt, numai actele mele. Câţiva oameni, veniţi în acelaşi timp, au început să-mi pună întrebări: cine eram eu, la ce adresă eram înscris, unde lucram şi de ce mă aflam acolo fără să fiu înregistrat la organele locale, precum cerea regulamentul. Nimerind pentru prima dată într-o asemenea situaţie, nici nu ştiam ce să răspund.

Dar m-am speriat mai tare pentru faptul că prietenii mei urmau să îşi dea seama de frica ce mă cuprinsese.

Dar mi-a venit în ajutor acelaşi sectorist. A urlat iarăşi, însă cu mult mai strident:

— Unde e tipografia clandestină?! Recunoaşteţi! Trebuie să răspundeţi! Ştim totul! Nu are rost să o ascundeţi!

Urla ca o sirenă de pompieri, iar faţa lui se făcuse roşie-stacojie.

La început doar ne-am uitat la el uimiţi şi n-am putut înţelege nimic. Care tipografie? Ce ascundeam noi? însă apoi eu şi părintele Rafail ne-am dat seama că pricina întregii tevaturi era pălăvrăgeala noastră în rândul cunoscuţilor şi poate şi la telefon, despre acea faimoasă tipografie.

Miliţianul care tuna întruna nu a întârziat să ne confirme bănuielile.

— Ştim totul! Aveţi o tipografie. într-un schit clandestin.
Să nu se mişte nimeni! Toată lumea afară! Afară, am spus! Cu lucruri cu tot! Ne arătaţi drumul! Tu eşti stăpân aici? a întrebat, lovindu-l în piept pe părintele Nikita. înainte! Tu ne arăţi drumul!

— El nu pleacă nicăieri, a întrerupt acele răcnete părintele Rafail. Niciunul dintre noi nu va pleca de aici.

— Ce-e? a răcnit iar agentul de ordine.

— Nici tipografia noastră nu v-o arătăm! a adăugat părintele Rafail.

Vorbea despre tipografie de parcă ar fi existat în realitate, Şi am înţeles îndată că nu se comporta astfel numai aşa, într-o doară.

Apoi, încă douăzeci de minute, oaspeţii nepoftiţi ba au pretins, ba au încercat să ne convingă să recunoaştem tot, să-i ducem la schit şi să le arătăm maşinile de zeţuit. Dar noi, uitându-ne cu coada ochiului la părintele Rafail, tăceam cu — încăpăţânare.

În cele din urmă, tot grupul acela nepoftit s-a retras în curte să se sfătuiască. Şi când s-a întors ne-au declarat că vor găsi tipografia şi fără noi. Ne-au cerut doar să le explicăm cum să ajungă mai repede la acel schit. Deodată, părintele Rafail a început el însuşi să le explice drumul. Şi fără milă i-a îndrumat pe detectivi pe cel mai lung şi mai anevoios drum cincisprezece kilometri prin mlaştini şi prin pădure.

Era începutul lui noiembrie. Mlaştinile în împrejurimi erau acoperite cu o gheaţă subţire. Oaspeţii, însufleţiţi, au ieşit toţi şi au pornit pe drumul lor anevoios.

Eu l-am întrebat totuşi pe părintele Rafail:

— Şi dacă se vor îneca în mlaştini?

— De înecat, nu se vor îneca, a răspuns el. În schimb, se vor salva eroic unul pe celălalt.

Era ora opt dimineaţa. Ne-am băut ceaiul, apoi i-am tăiat lemne unei bătrâne, enoriaşe de-a părintelui Nikita. Am făcut curat în biserică. A început o ploaie măruntă, care a durat destul de mult. Dar noi izbutiserăm mai devreme să facem o plimbare şi cât a plouat am luat prânzul, gândindu-ne liniştiţi cum vor căuta urmaşii lui Sherlock Holmes tipografia. Abia la ora şapte seara, când se lăsase deja amurgul, iar noi şedeam comod în dreptul samovarului, au apărut iarăşi în casă vizitatorii de dimineaţă. Dar ce înfăţişare aveau! Uzi leoarcă din cap până-n picioare, îngheţaţi, extenuaţi, atât de jalnic arătau, încât era cât pe ce să ne înecăm cu ceaiul fierbinte.

— Unde este, dar, tipografia? a întrebat tânguitor, fără nicio nădejde, unul dintre civili.

— Care tipografie? s-a interesat părintele Rafail, sorbind din ceai câte puţin.

— Cea clandestină... a precizat civilul, dându-şi seama tot mai mult de nerozia propriilor lui cuvinte.

— A, cea clandestină! Păi, nu aţi găsit-o în schit?

— înţeleg... a spus mâhnit civilul. Daţi-ne măcar nişte ceai să ne încălzim!

— Veţi bea la sovietul sătesc, a răspuns bunul părinte Rafail.

— înţeleg... a repetat civilul şi a oftat întristat, cu capul lăsat în jos.

La despărţire i-a spus obosit părintelui Rafail:

—Bagă de seamă, să nu îţi pară rău mai târziu!

Şi nu l-a păcălit, căci şi-a îndeplinit ameninţarea. După o săptămână, părintele Rafail a fost mutat în altă parohie. Iar după încă două luni în alta. însă părintele Rafail era deja obişnuit cu aşa ceva.

Familia mea niciodată nu a avut maşină, de aceea, când străbăteam cu părintele Rafail în „Zaporojeţ-ul" negru întinderile Pskov-ului, credeam că stilul în care conducea el era normal. Abia mult mai târziu am început să-mi dau seama că nu era deloc aşa. Totuşi, părintele Rafail era un şofer minunat: în Cistopol nu numai că se ocupase cu ciclismul, dar participase şi la raliurile din regiune.

Părintele Rafail frâna doar atunci când oprea maşina. în toate celelalte cazuri se concentra doar să conducă înainte. Se străduia să nu se folosească de frâne, pentru ca, aşa cum spunea el, să nu se uzeze saboţii frânelor. Sau putea în timpul mersului să se ocupe cu repararea volanului, să-l scoată şi să înceapă să scormonească în stânga lui şi abia în ultimul moment să-l pună la loc şi să facă virajul. Eu eram obişnuit cu un asemenea şofat, însă ceilalţi pasageri se îngrozeau atât de tare, încât încremeneau de frică.

Odată, mergeam cu părintele Rafail la Pskov. La şaptezeci de kilometri de oraş ne-a ieşit în cale un părinte care făcea autostopul pe marginea drumului. Era un cunoscut de-al nostru, părintele Gheorghe, care era pictor, care devenise preot şi mergea în parohie în eparhia Pskov-ului. Eu m-am mutat pe scaunul din spate, iar părintele Gheorghe s-a aşezat lângă părintele Rafail. Şi am luat-o la goană.

Părintele Gheorghe s-a agăţat brusc de servieta sa şi, încordat, se uita drept înainte. Iar noi, înţelegând că interlocutorul nostru nu era dispus să întreţină o discuţie, am început să vorbim despre problemele noastre. După un timp, părintele Rafail a început să mormăie cum că maşina o lua într-o parte erau iarăşi probleme cu volanul. Pe porţiunea dreaptă a drumului, după obiceiul lui, fără să micşoreze viteza, a scos volanul, şi-a vârât nasul în axul lui şi s-a apucat să rezolve problema, uitându-se din când în când la drum. Şi totodată, după obicei, a început să blesteme puterea sovietică pentru că nu era în stare să facă o maşină normală.

Ne apropiam de o cotitură şi l-am avertizat în acest sens pe părintele Rafail. El s-a uitat la drum, a mai corectat ceva la comanda volanului şi, în cele din urmă, a început să fixeze volanul. însă acesta nu intra nicidecum la locul lui...

— Părinte, suntem aproape, am observat eu, având în vedere că fără volan nu puteam vira în nicio direcţie.

Părintele Rafail a dat zor, dar viteza nu a micşorat-o. în ultimul moment totuşi a izbutit să fixeze volanul, a virat brusc şi am trecut cu bine acea curbă. După ce a mai ocărât puţin industria noastră de maşini, am trecut la o altă temă, nu mai puţin interesantă. Şi deja uitaserăm de ceea ce se întâmplase când, deodată, de pe scaunul din faţă a răsunat ţipătul sălbatic al părintelui Gheorghe:

— Opreşte!!! Opreşte!!!

Acel ţipăt îngrozitor l-a speriat pe părintele Rafail atât de tare, încât şi-a jertfit pe dată toate

principiile sale şi a apăsat pe frână.

— Ce-aţi păţit, părinte?! am exclamat într-un glas speriaţi şi eu şi părintele Rafail.

Dar în loc de răspuns, părintele Gheorghe a sărit din maşină. Şi văzându-se în drum, şi-a vârât capul pe uşă şi a strigat:

— Niciodată! Auzi? Niciodată nu voi mai urca în maşina ta!

Şi atunci am înţeles că tot timpul de când se urcase la noi în maşină părintele Gheorghe fusese pur şi simplu aproape într-o stare de leşin. Am început să îi cerem iertare, i-am făgăduit că mai departe vom merge încet şi cu grijă, dar părintele Gheorghe a refuzat categoric să urce din nou în „Zaporojeţ-ul" negru. A plecat mai departe şi a început să facă semn maşinilor care treceau, scrutându-ne din când în când cu privirea.

Pe lângă toate acestea, chiar recunoscând teribilismul părintelui Rafail, toţi remarcam nu numai lucrarea minunată a rugăciunilor lui, dar şi puterea binecuvântării lui de preot. Odată, m-am certat cu el. Acum chiar nu-mi aduc aminte din ce motiv, însă atunci mă îmbufnasem teribil. Eram la hramul Adormirii Maicii Domnului în Peciora, dar eu mă supărasem atât de tare, încât hotărâsem să plec la Moscova fără să mai aştept slujba înmormântării Giulgiului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Aceasta se săvârşeşte la mănăstire la trei zile după Adormire. înaintea plecării, afişând în fel şi chip indiferenţă şi independenţă, am mers totuşi la părintele Rafail să iau binecuvântare pentru drum.

— Cum aşa, Gheorghe Alexandrovici, îndrăzniţi să plecaţi de la înmormântarea Maicii Domnului? a rămas el uimit. Pentru nimic în lume nu vă blagoslovesc! Uitaţi, în seara asta vă veţi ruga la înmormântare, iar după aceea puteţi pleca.

— Aşa deci?! m-am indignat eu. Bine, cum vreţi! Şi, oricum, principala sărbătoare, Adormirea Maicii Domnului, a trecut deja. Iar binecuvântare voi lua liniştit de la oricare dintre preoţii mănăstirii.

Zicând acestea, m-am întors şi am plecat. însă, din nenorocire, nu am întâlnit niciun preot. Toţi se pregăteau pentru slujba lungă de seară sau erau pe undeva pe la ascultări. Până la plecare mai era puţin timp şi, lăsându-mă păgubaş, am plecat degrabă la autobuz. La autogară am mai avut o surpriză: nu mai erau bilete pentru Pskov. Dar nici asta nu m-a oprit. Am rugat-o stăruitor pe casieră şi, în cele din urmă, mi-a găsit un bilet pentru cea mai incomodă cursă: autobuzul. Acesta, deşi conform orarului ajungea la timp pentru a prinde trenul meu, până în Pskov a făcut un ocol lung prin satele din împrejurimi. M-am aşezat în primul rând lângă geam şi repede au început să mi se perinde repede prin faţa ochilor casele de lemn udate de ploaie şi câmpurile triste din nord.

Aveam o dispoziţie proastă. Neînchipuit de rea. Simţeam în inimă o greutate de la cearta cu părintele Rafail pe care totuşi

468

îl iubeam destul de mult. Şi, desigur, mă mustra şi conştiinţa că mă supărasem şi plecasem de la Înmormântarea Giulgiului. Şi nici binecuvântare pentru drum nu luasem... „în ce hal am ajuns!" mi-a trecut acest gând fulgerător prin cap, în timp ce ne hurducam în autobuzul acela vechi, care abia se mişca. După ce am făcut ocolul prin satele dimprejur, am ieşit la drumul mare şi autobuzul a început să meargă mai iute.

Trecuserăm de curbele din Peciora, când pe şosea, chiar din dreptul geamului de lângă mine, a început să se ia la întrecere cu noi o maşină roşie marca „Jiguli". îl urmăream cu privirea distrată şi am văzut cum „Jiguli-ul" a luat-o la goană, dar după depăşire a virat brusc spre dreapta şi a nimerit sub roţile autobuzului nostru. A răsunat un scârţâit puternic de metal, au început să scârţâie frânele. Pasagerii au fost aruncaţi în faţă. Au început toţi să ţipe... însă mai tare decât toţi am ţipat eu, zguduit brusc de o cumplită bănuială:

— Asta-i din cauza meaaa!!!

Poate că a fost ceva prostesc şi ridicol, dar eu, când îmi aduc aminte de această veche întâmplare, şi acum sunt convins că ceea ce s-a petrecut, s-a petrecut pentru păcatele mele, din pricina îndărătniciei şi a neascultării mele. însă atunci, fiind panică generală, nimeni nu a luat în seamă ţipătul meu.

Autobuzul a mai târât maşina câţiva metri în faţa lui pe asfalt şi s-a oprit. Şoferul nostru a deschis uşile şi a alergat grăbit la automobilul strivit. Autobuzul era de-a dreptul atârnat deasupra unui morman, care era un autoturism boţit. După şofer au ieşit pasagerii. De groază, toţi au încremenit pe loc în faţa „Jiguli-ului" scorojit. Deodată, scârţâind, una dintre uşile lui s-a deschis şi dinăuntru a sărit un câine negru, mare. Câinele a început să scheaune tare şi, dintr-odată, a luat-o la fugă pe şosea. în

viaţa mea nu am văzut un câine, nici chiar atunci când este foarte speriat, să aibă coada aşa de strânsă între picioare.
După câine a apărut din maşină o fetiţă de doisprezece ani.
Slavă Domnului, era nevătămată! Fetiţa a început să strige după câinele care fugea: „Prinţ! Prinţ! Vino la mine! şi a luat-o la fugă după el.

Şoferul nostru l-a ajutat pe şoferul autoturismului să iasă. în afară de ei, în maşină nu mai era nimeni. Nici bărbatul, după cât se vedea, nu avea leziuni grave, era doar speriat după accident, iar pe faţă i se vedeau nişte zgârieturi. „Jiguli-ul"

469

sărmanului om fusese mutilat de tot.

Călătorii coborâţi din autobuz, înţelegând că toţi erau vii şi sănătoşi, stăteau de vorbă uşuraţi. Iar eu m-am înfuriat şi mai tare din cauza sorţii mele. împreună cu cei zece tovarăşi ai mei de drum am început să fac autostopul pe stradă, cu nădejdea de a ajunge în Pskov. Mă încăpăţânasem cu adevărat, zicând:
„Tot cum vreau eu voi face! Voi pleca la Moscova, orice s-ar întâmpla!"

Aşa că am făcut autostopul şi am sărit întruna pe şosea vreo cincisprezece minute, dar niciunul dintre şoferi nu se oprea, văzând că toţi cei ce doreau să ajungă în Pskov se adunaseră lângă autobuzul nostru, fiind prea mulţi la număr. La urma urmei, m-am uitat la ceas şi am înţeles că nu voi izbuti cu niciun chip să ajung la tren.

După câteva minute, aproape de locul accidentului s-a oprit un autobuz care venea din sens opus, din Pskov, şi şoferul a întrebat cine dorea să meargă la Peciora. Nimic altceva nu îmi mai rămăsese şi în curând am fost dus într-acolo, de unde nu cu mult timp înainte fugisem în chip atât de ruşinos.

La mănăstire era deja slujba înmormântării Giulgiului Maicii Domnului. După tradiţie, aceasta se săvârşea sub cerul liber, pe platoul de lângă catedrala Sfântului Arhanghel Mihail.
L-am căutat pe părintele Rafail. Când m-a văzut, nu s-a mirat deloc.

— A, Gheorghe Alexandrovici, sunteţi aici!

— Iertaţi-mă, părinte! am spus eu.

— După slujbă mergem în vizită la “stăreţel”?

Am dat din cap în semn de aprobare, m-am aşezat alături şi mai mult nu ne-am mai abătut de la rugăciune.

Odată, când eram în ascultare la Departamentul editorial, mitropolitul Pitirim m-a rugat să le duc la Mănăstirea Pecerska din Pskov pe rudele lui sora, fiica ei şi două nepoate. Sora mitropolitului, Olga Vladimirovna, era un minunat arhitect, fiica ei se ocupa şi ea cu arhitectura, iar fetele terminau şcoala. Toate erau, bineînţeles, persoane profund evlavioase şi, în general,

470

aveau relaţii cu preoţii şi arhiereii din Moscova şi niciodată nu văzuseră ceva asemănător Peciorei.

Pline de impresiile lăsate de mănăstire şi, mai ales, de întâlnirile cu părintele Ioan, au plecat înapoi la Moscova. în tren le-am povestit atât de multe despre întâmplările noastre cu părintele Rafail şi cu părintele Nikita încât, apropiindu-ne de Porhova, unde slujea atunci părintele Rafail, tovarăşele mele de drum au spus că le-ar plăcea să vadă nişte părinţi atât de minunaţi. Eu le-am răspuns că de la părintele Rafail şi părintele Nikita ne puteam aştepta la orice şi, cine ştia, poate urma să ne întâlnim cu ei chiar atunci. Doamnele nu au dat crezare cuvintelor mele, însă eu am ieşit totuşi pe culoar să mă uit: nu cumva vor apărea prietenii mei în gară?

Şi acest „cumva", desigur, s-a întâmplat! Oprirea în Porhova a durat doar două minute. Când garnitura de tren a început a se urni, pe peron au ieşit în goană părintele Rafail şi părintele Nikita şi au luat-o la fugă după trenul care pleca. Eu am strigat la ei, le-am făcut cu mâna şi au sărit amândoi cu bine pe scara vagonului nostru.

Mergeau la Moscova după piese pentru maşină şi amândoi aveau un singur bilet pe tichet. În schimb, eu aveam un bilet în plus.

Când am apărut triumfător înaintea tovarăşelor mele de drum cu cei doi monahi, ele nu puteau crede că înaintea lor se aflau chiar acei părinţi Rafail şi Nikita. Doamnele i-au invitat pe părinţi la masă, au pus dinainte toate proviziile lor pentru drum şi au comandat ceai.

Când a pus mâna pe paharul cu ceai, părintele Rafail a început să se simtă în largul său. Doamnele l-au asaltat cu întrebări. Printre altele, l-au întrebat şi despre greutăţile vieţii din parohiile acelea

îndepărtate din pădurile Pskovului.

— în sat la părintele Nikita urşii se plimbă uneori chiar prin cerdacul bisericii! a mărturisit părintele Rafail, sorbind câte puţin din ceai.

— Chiar prin cerdac? s-au minunat doamnele, uitându-se cu respect la sfiosul părinte Nikita.

Acesta, bâlbâindu-se puţin, ca întotdeauna, a răspuns sincer:

— Cu cinci ani în urmă pe cerdacul bisericii mele a trecut, într-adevăr, un iepure. De atunci, în povestirile părintelui Rafail el s-a transformat treptat mai întâi în vulpe, apoi în lup, iar acum, iată, a devenit urs.

— într-adevăr, cele mai periculoase fiare sălbatice sunt ursul şi porcul mistreţ, a continuat părintele Rafail, fără să îi dea atenţie. S-ar părea că porcul mistreţ e doar un purceluş care scurmă în pământ şi grohăie. Iar ursul un moş Martin de pluş. Dar în realitate nu e deloc aşa. Ursul este o fiară cumplită, vicleană, neîndurătoare! Se repede la om şi într-o clipită îi ia scalpul. Iar apoi îl sfârtecă tot şi uneori chiar îi smulge capul!

în faţa unui asemenea tablou pitoresc doamnelor li s-a făcut rău. Părintele Rafail a observat, probabil, acest lucru şi a hotărât să le îmbărbăteze.

— însă există un mijloc ca să te aperi de urs.

— Şi care este acest mijloc? a întrebat sora mitropolitului, Olga Vladimirovna, cu o asemenea nădejde în glas, de parcă trenul ar fi dus-o în timpul acela nu la Moscova, ci în păduri pline de urşi înfometaţi.

Părintele Rafail nu s-a lăsat rugat şi a spus cu încredere:

— îndată ce întâlniţi ursul, trebuie să vă opriţi şi să aşteptaţi. Dacă nu este flămând, va mormăi ce va mormăi şi va pleca.

— Dar dacă este flămând?!

— Asta-i mai rău... Atunci trebuie să fugiţi cât vă ţin picioarele!

— Să fugim? Dar unde?

— Unde vedeţi cu ochii! Şi trebuie, desigur, să ţineţi minte că ursul se va lua după voi.

— Şi ce ar trebui să facem? au întrebat deznădăjduite doamnele.

— Există o singură cale. Să alegeţi iute un copac mai înalt şi, fără să mai staţi pe gânduri, să vă căţăraţi în el!

Doamnele erau numai ochi şi urechi la părintele Rafail şi-l ascultau, ţinându-şi răsuflarea. Se vedea că îşi închipuiau deja cum s-ar fi căţărat în copac, ca să se salveze din faţa fiarei înfometate.

Părintele Rafail însă nu s-a potolit.

— Dar ursul se va căţăra şi el după voi! Le-a avertizat el.

— Şi ce ar trebui să facem atunci?!

— Vă mai rămâne un singur mijloc să vă salvaţi. Să reuşiţi să vă urcaţi mai sus şi, când ursul va fi aproape de voi, să vă scoateţi vesta şi s-o aruncaţi direct în el! Ursul nu va pricepe că aceea e o vestă, va crede că sunteţi dumneavoastră! Se va agăţa de ea cu toate cele patru labe şi, desigur, va lăsa pomul în pace. Şi atunci jos cu el! Namila se va prăbuşi la pământ şi-şi va frânge gâtul! Atunci veţi putea coborî pe pământ, fără să vă mai grăbiţi, şi veţi putea pune solemn cizma dumneavoastră pe burta lui grasă.

La auzul acestui final fericit, toate au zâmbit bucuroase.

Dar părintele Rafail a ţinut în continuare încordată atenţia ascultătoarelor.

— Şi mai periculos este să întâlniţi în cale un porc mistreţ! a continuat el fără milă şi zâmbetul a pierit brusc de pe feţele ascultătoarelor sale. Porcul mistreţ este un animal cu muşchi de oţel şi colţi ascuţiţi. Dacă se năpusteşte asupra omului, îl devorează în întregime, până la ultimul petic de haină. Chiar şi pământul pe care a picurat grăsimea omenească îl devorează cu lăcomie! Şi ia-l pe om de unde nu-i... Totuşi, există un mijloc să te salvezi şi în faţa porcului mistreţ.

— Ce mijloc? au întrebat rugător călătoarele moscovite.

Părintele Rafail ne-a privit pe toţi în chip protector şi, ca un profesor la şcoală, ne-a pus întrebarea:

— Dacă în pădure întâlniţi un porc mistreţ, ce trebuie să faceţi?

— Să fugim de el cât ne ţin picioarele! au răspuns dintr-odată doamnele. Şi îndată au şoptit cu frică: Dar porcul mistreţ probabil că va fugi după noi?

— Aşa e! le-a lăudat părintele Rafail. Şi ce faceţi apoi?

— Ne uităm după cel mai apropiat copac şi ne căţărăm în el?

— Exact!

— Şi porcul mistreţ se va căţăra după noi?

— Nu! le-a consolat părintele Rafail pe tovarăşele lui de drum. Porcii mistreţi nu se caţără în copaci.

— Ce bine! s-au bucurat din suflet doamnele.

Dar evident că s-au grăbit.

— Porcii mistreţi nu se caţără în copaci, a repetat sentenţios

473

părintele Rafail. Dar nici la pradă nu renunţă niciodată. Porcul mistreţ va ajunge la dumneavoastră pe altă cale. Va începe să sape la rădăcina copacului în care vă aflaţi. Va râma cu furie pământul, nu va dormi, nu va mânca, nici nu va bea apă până ce pomul nu va cădea.

— Şi ce e de făcut?! au strigat deznădăjduite interlocutoarele lui.

Dar părintele Rafail le-a liniştit.

— Există o scăpare. Una singură. Trebuie să alegeţi creanga cea mai groasă din copacul dumneavoastră şi să vă târâţi pe ea cât mai departe cu putinţă de trunchi. Porcul mistreţ este un animal grozav de puternic. Dar şi grozav de tont. El va râma numai sub prada lui, adică sub dumneavoastră. Va râma în pământ zi şi noapte. Două zile, trei! Patru, poate. Iar dumneavoastră nu trebuie decât să staţi pe creanga aceea. După vreo patru zile, porcul mistreţ va fi săpat o groapă uriaşă şi, sleit de puteri, va muri în ea. Atunci nu vă rămâne decât să vă târâţi cu grijă înapoi până la trunchi şi să coborâţi pe pământ.

După mai mulţi ani, întâlnindu-mă iarăşi cu aceste doamne, ne-am amintit de acea călătorie şi de acele ceasuri petrecute cu părintele Rafail ca de ceva neobişnuit de luminos şi îmbucurător. Cu toate că înţeleptele femei înţeleseseră destul de bine că părinţelul de la ţară glumise vesel şi fără răutate pe seama lor.

Apoi l-am întâlnit în treacăt pe părintele Rafail la Moscova.

Era neobişnuit de confuz şi absent. Iar după aceea a murit.

Popa s-a răsturnat cu „Mercedes-ul"! Popa s-a răsturnat cu „Mercedes-ul"! strigau puştii, alergând pe sub geamurile casei părintelui Rafail.

Noi şedeam în camera lui şi ştiam că era adevărat.

Multe ne învaţă taina morţii. Multe ne învaţă şi acele împrejurări în care taina aceasta se săvârşeşte. Şi moartea părintelui Rafail ne-a învăţat, de asemenea, multe. La urma urmei, şi aceasta s-a petrecut în stilul lui: ca preot, părintele Rafail, chiar şi atunci când învăţa pe cineva, făcea asta din mers, fără prea multe îndrumări şi fără să insiste.

Cred că a presimţit că va muri în scurt timp: cu un an înainte de a se întâmpla totul, părintele Rafail a luat dintr-un magazin de obiecte bisericeşti un văl funerar şi l-a atârnat deasupra patului. Şi de atunci a devenit cumva mai serios, mai tăcut. Toţi am băgat de seamă acest lucru. Cu toate acestea, în căsuţa lui din orăşelul Porhova, unde a slujit în ultimii trei ani, mulţimea de oameni nu s-a împuţinat, ci a sporit în mod vădit. Şi asta în aşa măsură, încât un preot cunoscut, trecând pe la el, a bombănit chiar zicând:

— Ce-i la tine aici? Fete, pisici!

Într-adevăr, şi unele şi altele umpleau casa părintelui Rafail. Ca şi tinerii, de altfel, cu problemele lor duhovniceşti şi lumeşti. Ca şi perechile căsătorite, venite din Moscova, ale căror probleme ajungeau până la divorţ. În general, în casa sa puteai întâlni tot felul de oameni. Şi fiecare socotea cu gelozie că el avea cu părintele nişte relaţii cu totul aparte, unice.

în general, atitudinea enoriaşilor evlavioşi faţă de preoţii lor preferaţi se poate caracteriza printr-un singur cuvânt: „nemiloasă". Iar părintele Rafail simţea din plin pe pielea lui acest lucru. Dar accepta această stare de lucruri destul de liniştit. Şi el îi sâcâise la vremea lui pe stareţi, îndeosebi pe părintele Ioan, şi socotea acest lucru corect şi foarte folositor pentru mântuirea sufletului. „Şi pentru ce mai există în lume stareţi şi preoţi?" spunea el.

Abia seara târziu părintele Rafail se închidea în „chilia" sa, într-un cotlon mic, îngrădit cu scânduri, unde nimeni nu avea voie să intre, şi cădea istovit în pat. Şi după ce se odihnea puţin, aproape până în zori se ruga şi îşi făcea pravila călugărească.

În ceea ce privea „fetele" şi „pisicile", cum s-a exprimat acel părinte, într-adevăr, creştea cam

mulţi pisoi în casa lui, deşi nu-i răsfăţa. Şezând pe un scaun şchiop, o mângâia cu piciorul pe favorita lui, apărută după plimbările specifice lunii martie, şi spunea:

— Tu, desfrânato, iarăşi te-ai plimbat.

Şi răspundea în locul ei:

— Nu, tu eşti monah, tu ai făgăduinţe. Dar eu sunt o făptură nevinovată.

Iar în privinţa fetelor, trebuie să spun drept că, deşi era monah, uneori ele se îndrăgosteau de părintele Rafail destul de serios. Nemaivorbind de acea perioadă de dinainte de mănăstire, în care a locuit în Cistopol. Atunci chiar nu putea scăpa de fetişcane. Lumea nu voia deloc să-l scape pe Boris Ogorodnikov. În tinereţe, părintelui Rafail îi plăcea foarte mult să conducă motocicleta. Odată, când deja îl descoperise pe Dumnezeu, o fetişcană l-a copleşit atât de mult cu sentimentele ei încât, în cele din urmă, a aşezat-o în spate pe motocicletă, a luat viteză şi, întorcându-se în plin mers cu faţa la ea, i-a propus:

— Acum hai să ne sărutăm!

— Prostule!!! a strigat fetişcana. Şi îndată a încetat să-l mai iubească.

însă părintele Rafail credea atât de mult în Dumnezeu şi îl iubea atât de tare, încât inima lui era prea plină şi nu mai putea lăsa pe nimeni să intre în ea. Părintele Rafail era un adevărat monah. Chiar dacă şi un mare teribilist. Iar pentru fetele îndrăgostite de el suferea mai mult decât ele însele.

Nu, nu slăbiciunile de acest fel erau pentru părintele Rafail cea mai mare ispită. Aceste ispite erau pentru el, se pare, o totală prostie, o absurditate, o atracţie deloc serioasă.

în viaţa duhovnicească există următoarea lege: monahul nu trebuie să îşi dorească cu ardoare nimic în afară de Dumnezeu, în nicio împrejurare. Nu are importanţă despre ce anume e vorba, fie de rangul de arhiereu, de erudiţie, de sănătate, de lucruri materiale. Sau chiar prestigiul de stareţ, ori daruri duhovniceşti. Toate pot veni, dacă e voia lui Dumnezeu. Părintele Rafail ştia, desigur, destul de bine aceste lucruri. Totuşi, avea un vis destul de pătimaş.

Smerenia îl făcea să nu îşi dorească nimic, în afară de un automobil, oricât de ciudat şi oricât de ridicol ar fi să afirm acest lucru. în această privinţă, nu mai putea face nimic cu sine însuşi. Se plimba cu „Zaporojeţ-ul" lui negru pe drumurile Pskov-ului cu atâta încântare încât, probabil, simţea o senzaţie aparte de libertate. Părintele Ioan, de fiecare dată când îl întâlnea, îl prevenea:

— Fii cu băgare de seamă! Nu te lăsa atras de maşina ta.

La aceste vorbe, părintele Rafail doar gâfâia şi chicotea,
fâstâcindu-se. Şi totul continua ca mai înainte. în cele din urmă, când s-a aprins cu adevărat de dorinţa de a căpăta cu orice preţ o maşină străină, părintele Ioan a început să se frământe serios. El s-a împotrivit categoric acestei dorinţe a fiului său duhovnicesc şi mult timp a încercat să îl convingă pe părintele Rafail să renunţe la dorinţa lui. Părintele i-a spus că va trebui să se mulţumească cu cea mai simplă maşină, chiar de va cumpăra un automobil nou în locul acelei rable vechi.

Dar părintele Rafail a interpretat cuvintele duhovnicului în felul său. El ne-a demonstrat cu înflăcărare şi nouă, şi lui însuşi că, dobândind o maşină străină, va respecta totuşi, întocmai şi cu

supunere, blagoslovenia dată, fiindcă dorea să-şi cumpere chiar o maşină simplă. Doar o maşină. Cea mai obişnuită. Doar niciun om raţional nu putea numi automobile mijloacele de transport ale sovieticilor. Acestea erau, în cel mai bun caz, nişte căruţe uşoare, teleguţe mecanice, perfecţionate de bolşevici.

Când omul voieşte ceva în mod foarte insistent şi totodată în dauna lui, Domnul încearcă îndelung şi cu răbdare prin oameni şi împrejurările vieţii să îl abată de la ţelul lui inutil şi pierzător. Dar, când noi ne încăpăţânăm, Domnul Se depărtează şi lasă să se săvârşească ceea ce alege libertatea noastră oarbă şi neputincioasă.

La un moment dat, această lege duhovnicească a început

să se aplice şi în viaţa părintelui Rafail.

Odată, l-a ajutat foarte mult pe un om să-şi rezolve problemele de familie. Ajutorul său a fost nepreţuit: i-a salvat familia. Iar omul acela în semn de recunoştinţă, nu mai ţin minte exact, i-a dăruit sau i-a vândut părintelui Rafail pe un preţ de nimic vechiul său „Mercedes".

Era un „Mercedes" roşu-aprins. Datorită acestui dar, părintele Rafail era de-a dreptul în extaz. Noi nu am întârziat să îi amintim fericitului posesor al maşinii momentul în care cu înflăcărare ne

încredinţase că pentru nimic în lume nu avea de gând să meargă cu un automobil de culoarea drapelului comunist. La aceste vorbe, părintele Rafail, nu fără o oarecare îngâmfare, ne-a explicat că noi nu înţelegeam nimic: noua lui maşină avea culoarea desăvârşită a Paştilor...

La început Domnul a ţinut departe nenorocirea de el un an întreg. Părintele Rafail niciodată nu a fost un om zgârcit. La prima rugăminte, i-a dat „Mercedes-ul" pentru o săptămână prietenului nostru comun, Nicolae Filatov, să se folosească de el. în câteva zile, acesta a distrus maşina, a izbutit chiar să înţepenească motorul. A fost nevoie de reparaţii îndelungate şi foarte costisitoare. Dar nici aceasta nu l-a oprit pe părintele Rafail.

Aproape un an, cât s-a lucrat la această maşină nenorocită într-un atelier de cooperaţie din Moscova, părintele Rafail a alergat, transpirând, la tot felul de slujbe, a împrumutat bani. Noi ne uitam îndureraţi la toate acestea, dar nu puteam face nimic. Ne gândeam: ei bine, se va descurca el, îşi va recăpăta maşina, se va sătura de joacă şi se va întoarce la noi aşa cum era el înainte.

în sfârşit, visul i s-a împlinit. în atelierul moscovit i-au făcut tocmai acea maşină la care visa el. I-au înlocuit motorul, i-au pus cauciucuri noi. I-au vopsit chiar şi caroseria în negru, care e culoarea călugărului. în cele din urmă, părintele Rafail a găsit undeva chiar şi ştergătoare de geamuri, speciale pentru un „Mercedes"...

Dis-de-dimineaţă, pe data de 18 noiembrie 1988, părintele a urcat în maşina visurilor sale. A pornit în goana mare către parohia lui şi la kilometrul patru sute cincisprezece, pe şoseaua Leningrad, aproape de Novgorod, s-a făcut zob.

Părintele Rafail a fost îngropat, aşa cum e rânduit, în

a treia zi după ce a murit. Iar aceasta a fost ziua numelui său, sărbătoarea Sfântului Arhanghel Mihail şi a tuturor îngerilor şi Arhanghelilor. Nu o dată a spus el: „Bine ar fi să murim nedespărţiţi de Biserică! Cea mai mare fericire pentru orice creştin-ortodox este să moară în sânul Bisericii. Pentru el se face Sfânta Liturghie. Biserica are cea mai mare putere să-i scoată pe păcătoşi chiar şi din străfundul iadului".

La înmormântarea lui au venit mulţi oameni zguduiţi şi întristaţi de această nenorocire. Părintele Ioan, pe care fiii duhovniceşti ai părintelui Rafail l-au întrebat nedumeriţi de ce s-a întâmplat totul aşa, a răspuns într-o scrisoare: „Drumul călătoriei părintelui Rafail a luat sfârşit. Dar la Domnul nu există morţi, la El toţi sunt vii. Şi numai El ştie când anume şi pe cine să cheme din viaţa aceasta".

Nu cu mult timp înainte de acea cumplită zi, părintele Rafail a venit la părintele Ioan, deoarece căsuţa în care se adăpostea în Porhova, se dărăpănase de mult şi părintele Rafail a cerut blagoslovenie să caute alta în schimb sau să cumpere o casă nouă.

Părintele Ioan i-a răspuns obosit:

— Să cumperi sau să o schimbi, totuna e... Numai să alegi o căsuţă vizavi de altar.

Părintele Rafail avea, desigur, mustrări de conştiinţă pentru că nu-l ascultase pe părintele în legătură cu maşina. Şi atunci a vizitat supus toate casele învecinate cu biserica din Porhova. însă nimeni nu avea de gând să vândă vreuna. La scurt timp după aceea, când părintele Rafail a murit şi s-a pus problema îngropării lui, toţi erau încredinţaţi că, fiind călugărit la Mănăstirea Pecerska din Pskov, va fi îngropat în peşteri. Dar arhiepiscopul Vladimir, care îl înlocuise în vremea aceea pe bătrânul mitropolit Ioan din Pskov, a dat binecuvântare ca părintele Rafail să fie înmormântat în locul în care a slujit ultima dată, la biserica din Porhova. Şi acolo a şi fost aşezat, chiar în faţa altarului.

După zece ani de la moartea părintelui Rafail, a murit şi părintele Nikita. El a suferit mai mult decât toţi pentru pierderea prietenului său. Demonizatul Ilia Danilovici s-a tuns în monahism în mănăstirea noastră, a întâmpinării, şi a primit numele Isaia. A plecat la Domnul acum patru ani. „Stăreţelul" vesel, diaconul Victor, a aşteptat împlinirea tainicei sale dorinţe, de a fi tuns în monahism. Şi aceasta s-a întâmplat tot în mănăstirea noastră, a întâmpinării, iar acum este ieromonahul Nil, preot într-o parohie îndepărtată din eparhia Pskov-ului, în satul Hohlovî Gorki. Părintele Roman, odinioară călugărul Alexandru, trăieşte deja de mulţi ani ca zăvorât în schitul părintelui Dositei, între mlaştinile Pskov-ului. Nu demult am publicat încă o cărticică cu minunatele lui versuri.

NESFINŢII SFINŢI

Am numit acest ultim capitol „Nesfinţii sfinţi", deşi prietenii mei sunt oameni obişnuiţi. Mulţi sunt ca ei în Biserica noastră. Şi, bineînţeles, sunt foarte departe de a fi canonizaţi. Nici nu încape vorbă despre acest lucru. Dar, iată, la sfârşitul Dumnezeieştii Liturghii, când marea Taină s-a săvârşit

deja şi Sfintele Daruri stau în altar pe Sfânta Masă, preotul glăsuieşte: „Sfintele, sfinţilor!".

Acest lucru înseamnă că urmează să se împărtăşească cu Trupul şi Sângele lui Hristos oamenii sfinţi. Cine sunt ei? Sunt cei ce se află acum în biserică, preoţii şi mirenii, care au venit cu credinţă aici şi aşteaptă împărtăşania. Pentru că ei sunt creştini-ortodocşi, care tind către Dumnezeu. în ciuda tuturor păcatelor şi neputinţelor lor, oamenii care alcătuiesc Biserica pământească sunt pentru Dumnezeu sfinţi.

în micul nostru grup, părintele Rafail a fost, fără discuţie, cel mai mare. Şi nu pentru că era preot de şapte ani, ceea ce atunci ni se părea destul de mult. Cel mai important era faptul că vedeam în el un exemplu uimitor de credinţă vie. Iar această forţă duhovnicească nu se confundă cu nimic, oricare ar fi ciudăţeniile sau slăbiciunile care l-ar îngreuna uneori pe omul care a dobândit o asemenea credinţă.

Pentru ce îl iubeam noi toţi atât de mult pe părintele Rafail? Era şi bădăran, nici predici nu era în stare să ţină şi de maşina lui se ocupa adeseori mai mult decât de noi. Iar acum nu mai este şi sufletul nostru tânjeşte atât de tare după el! Şi au trecut mai mult de douăzeci de ani de la moartea lui.

În ceasurile în care tristeţea apăsătoare se furişează şi caută să-mi umple sufletul şi acelaşi lucru li se întâmplă şi apropiaţilor mei, îmi amintesc acele întâmplări petrecute prin minunata Pronie a lui Dumnezeu. A spus odată un ascet că orice creştin-ortodox poate împărtăşi Evanghelia lui, Vestea lui Bună, întâlnirea lui cu Dumnezeu. Desigur, nimeni nu poate compara aceste mărturii cu cărţile apostolilor, care L-au văzut cu ochii lor pe Fiul lui Dumnezeu, Care a trăit pe pământ. Totuşi şi noi, chiar dacă suntem păcătoşi, neputincioşi, suntem tot ucenicii Lui şi nu este pe lume nimic mai minunat decât această contemplare a uimitoarelor lucrări ale Proniei Mântuitorului în lumea noastră.

Aceste întâmplări le-am povestit monahilor şi fraţilor din Mănăstirea întâmpinării, apoi studenţilor mei şi foarte multe în predicile mele. Sunt recunoscător tuturor ascultătorilor mei, care m-au îndemnat să scriu această carte.

Dar, mai ales, aş vrea să le cer iertare cititorilor, pentru că în carte a trebuit să vorbesc şi despre mine însumi. Nu se putea evita acest lucru, deoarece altfel istorisirile documentare nu puteau fi relatate la persoana întâi. Precum i-am scris părintelui arhimandrit Ioan (Krestiankin): „Povestirile mele fragmentare, izolate, nu au fost relatări despre mine, ci ilustrări ale unor situaţii de viaţă. Iar acum, când acest material făcut din bucăţi e gata şi l-am transcris şi l-am răsfoit, întorcându-mă în trecut, eu însumi mă minunez, văzând bogăţia milei lui Dumnezeu...

Cuprins

Difuzare:
S.C. EGUMENIŢA S.R.L Galaţi
O.P. 3, C.P. 301 Cod 800730, Galaţi Tel/Fax: 0236-326.730 E-mail: editura@egumenita.ro www.egumenita.ro Tipar:
S.C. EVRIKA EURODIPS S.R.L.
800158 galaţi, str. Unirii nr. 183 Tel/Fax: 0236 462799; e-mail: office@evrikagalat.ro

Prin hotărârea Sfântului Sinod din data de 5 martie anul 2010, Arhimandritul Tihon a fost numit secretar executiv al Consiliului Patriarhal pentru Cultură.

Pe data de 22 martie anul 2011, a fost numit membru al Consiliului Suprem al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Pe data de 29 februarie 2012, Preafericitul Patriarh Chiril a săvârşit slujba de investire a arhimandritului Tihon ca egumen al mănăstirii întâmpinării şi i-a înmânat cârja de egumen.

Din luna iulie a anului 2012, el este membru al Consiliului consultativ al Ministerului Cultelor al

Federaţiei Ruse.

Actualmente arhimandritul Tihon, egumenul mănăstirii întâmpinării, coordonează activitatea editurii mănăstirii întâmpinării şi a internet-portalului IIpaBocjiaBHe.ru Ortodoxia.ru.

El are o activitate misionară de proporţii; participă la diverse emisiuni televizate, forumuri naţionale şi internaţionale; este producător de filme cu tematică religioasă, iar editura mănăstirii întâmpinării, pe care arhimandritul Tihon o coordonează, publică mai mult de un milion de exemplare de literatură religioasă ortodoxă şi este una dintre cele mai mari edituri din Rusia.

Colecţia Pronia Divină

NESFINŢII SFINŢI şi alte povestiri

Un pustnic a spus odată că fiecare creştin ortodox poate istorisi Evanghelia sa, vestea bună a întâlnirii sale cu Dumnezeu.

Desigur, nimeni nu compară aceste mărturisiri cu cărţile apostolilor care l-au văzut cu ochii lor pe Fiul lui Dumnezeu, cât a trăit pe pământ.

Şi totuşi noi, deşi neputincioşi şi păcătoşi, suntem ucenicii Lui, şi nu există în lume ceva mai minunat, decât contemplarea acţiunilor deosebite a Proniei Mântuitorului faţă de lumea noastră.

De ce dar veniserăm la mănăstire şi doream din tot sufletul să rămânem pentru totdeauna aici? Răspunsul la această întrebare îl ştiam bine. Pentru că fiecăruia dintre noi i se revelase o lume minunată, care nu poate fi asemănată cu nimic. Şi această lume era mult mai atrăgătoare decât cea în care ne petrecuserăm până atunci acei puţini ani, care în felul lor fuseseră destul de fericiţi...

Despre această lume minunată, în care oamenii trăiesc după cu totul alte legi decât în viaţa obişnuită, despre această lume nesfârşit de luminoasă, plină de iubire şi de descoperiri îmbucurătoare, de nădejde şi de fericire, de ispite, de biruinţe şi de aflarea sensului smereniei şi, mai ales despre manifestările minunate ale puterii şi ajutorului lui Dumnezeu, vreau să povestesc în această carte.

Nu a fost nevoie să născocesc nimic, tot ceea ce veţi citi aici s-a petrecut în realitate. Mulţi dintre cei despre care voi povesti trăiesc şi astăzi.